UČITEĽSKÉ NOVINY

10/2013, 17. január 2013 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Odvahou k návratu hodnôt

Hodnoty súčasného sveta, ktorý žijeme, sú – aj podľa pozorovania vecí a javov vo všednosti spoločenských udalostí a individuálnych príbehov – ak už nie naruby, tak aspoň smutno-smiešne prevrátené, zdeformované. Nájdu sa však aj takí, ktorí, nesnažiac sa už ani len o formálny hodnotiaco-analytický element, bez okolkov a servítok na ústach zvestujú v stave permanentnosti: svet je bezútešne cynický, zvrátený.

Ale veď svet – to sme predsa aj my všetci: rodina, susedia, známi, kolegovia na pracovisku, vo firme, v škole, vo fabrike, v nadstavbových spoločenských kultúrnych inštitúciách, kompletných politických reprezentáciách! Všetci do jedného, bez pardonu, bez výnimky... A teda – platí to aj o nás?! To hádam nie... Ak už by sme aj prijali tézu o tom, že všetko je s nami vskutku také dekadentné, nezvratne zatratené až neriešiteľné, ako potom čeliť toľkému paskudníctvu?!

Ako sa vzpriečiť dezilúzii spôsobenej pseudohodnotovým marketingovým spoločenským systémom? Bez toho, aby sme pri dôslednejšej konfrontácii nami videného a prežitého, najmä však zmyslami i vedomím precíteného, so všetkým, čo nás obklopuje, a so všetkými, ktorí naše bytie ovplyvňujú, nepodľahli na priedomí nášho individuálneho krehkého sebavedomia lákadlám predsa len pohodlnejšieho, hoci poslušného predklonu. Ako odolávať nekorektnosti, falši, pokrytectvu, grobianstvu, hrubosti, povýšenectvu, lži, podpásovému hochštaplerstvu, intrigánstvu... bez toho, aby nám nehrozila pokrivená chrbtica, ohrozenie nepredajnej identity, deformácia charakteru?

Mať a obhájiť si dnes za každých okolností svoju česť, neraz v obkľúčení zvlčilej society, zachádza v emotívno-intelektuálnej sebatrýzni toho, kto tortúru podobného sebapoznania podstupuje, v niektorých prípadoch až kamsi za horizont Golgoty. Každý, kto vystavuje svoju kožu a tvár až príliš často bezcitnému trhu „súťaživosti“, si nesie svoj kríž. Ak už sa s takýmto „dobrovoľným bremenom“ stotožní, je dôležité, aby ho prijal pokorne, s nadhľadom. A najmä múdro, s bázňou a nádejou, že tak činí s vnútornou silou dobre mieneného odhodlania a odvahy.

Apropo, odvaha. Odkiaľ sa v nás berie, čím ju ovplyvňujeme, ako – či blahodarne, alebo zničujúco – na nás pôsobí? A vôbec to najpodstatnejšie: ak ju s jej všetkými prejavmi preciťujeme vo svojom vnútri, dokážeme sa s ňou zakaždým vyrovnať spôsobom, aby sme neuškodili sebe či druhým?

Odvaha, alebo ak chcete osobná chrabrosť, je dispozícia, prejav vôle či cnosť, ktorá sa v každom človeku rodí individuálne. A tak aj schopnosti jej transparentnosti či priamočiarosti, ako aj intenzita jej prejavu u každého inak dozrievajú. Bezpochyby je preto aj zaujímavé pozorovať rôznosť jej „akosti“. Od antického posla veľkých výziev Odysea cez vojvodcu Alexandra Macedónskeho, neoblomného materialistu Giordana Bruna, kazateľa tolerancie a zmierlivosti Jana Husa, „neomylného“ individualistu Napoleona Bonaparta až po hoci také odvahou nadelené osobnosti minulého

(pokračovanie na strane 2)

Po roku 1989 išlo v našom školstve najmä o odpolitizovanie a odideologizovanie výchovy a vzdelávania. **Foto Ján SÚKUP**

Dvadsať rokov samostatného slovenského školstva

Začiatok roka 2013 je nielen výročím vzniku našej republiky, ale aj jej samostatného školstva. Za toto obdobie sa udialo množstvo zmien, tak ako to býva aj v živote človeka. Naše školstvo prešlo svojím novým zrodom, demokratickým krstom, pubertou až k obdobiu dospelosti, prešlo otvorením sa svetu, zápasí s definovaním svojej novej, modernej pozície. Ako je typické pre zrod niečoho nového, veľa vecí sa menilo, prišli nové myšlienky, koncepcie, prichádzali a odchádzali ministri školstva... Od roku 1989 doteraz sa na poste ministra školstva vystriedalo 15 ľudí. Niektorí pobudli vo svojej pozícii len niekoľko mesiacov, iní vytrvali dlhšie.

Pri bilancii dvadsiatich republikových rokov si treba aspoň v skratke pripomenúť aj dve školské decéniá v samostatnej republike. Do roku 1993 sa väčšina či absolútna väčšina právnych noriem a koncepčných zmien pripravovala v úzkej väzbe na Českú republiku. Popravde treba povedať, že kľúčové zákony a legislatíva mali pražskú pečiatku.

Roku 1990 vznikol dokument *Duch školy*, ktorý smeroval špecificky k ozdraveniu slovenského školstva a v Českej republike nemal obdobu, a po ňom ďalšie legislatívne zmeny, ktoré sa už tiež pripravovali pre špecifické podmienky jednotlivých republík. Po roku 1989 šlo v školstve najmä o odpolitizovanie, odideologizovanie obsahu vzdelávania

(pokračovanie na strane 2)

K bezpečnosti práce s chemickými látkami v školských laboratóriách prispeje druhá séria multimediálnych CD

Národný projekt *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* prispeje aj k zvýšeniu bezpečnosti práce v školských chemických laboratóriách. Vďaka národnému projektu vznikla druhá séria multimediálnych vzdelávacích CD – interaktívna pomôcka pre učiteľov chémie v základných školách, v stredných odborných školách a gymnáziách. S odborníkom na chémiu liečiv a prácu s nebezpečnými chemickými faktormi Mikulášom Bartalom pokračujeme v rozhovore na túto tému.

Umožnili ste pedagógom realizovať aj praktické laboratórne cvičenia?

Áno, v Strednej odbornej škole chemickej vo Vlčom hrdle v Bratislave, kde momentálne pracujem ako pedagogický zamestnanec, ponúkame učiteľom chémie možnosť realizovať aj tematické laboratórne cvičenia. Táto možnosť vznikla vďaka pomerne dobre vybaveným laboratóriám. Experimenty vykonávajú tak naši učitelia, ako aj niektorí šikovní žiaci, ktorí asistujú pri cvičeniach. Pri projektovaní pracovísk školy sa počítalo aj s technickými prvkami bezpečnosti práce, preto prípadné riziko pri práci je spoľahlivo eliminované. Digestory a lokálne odsávanie vzduchu sú samozrejmosťou. Školy, ktoré nedisponujú dobre vybavenými laboratóriami, majú možnosť vyvážiť tento deficit účasťou na rôznych projektoch, seminároch a akciách, ktoré usporadúvame.

Aký je záujem, ktoré školy a ako využívajú možnosť absolvovať praktické vyučovanie chémie u vás, teda naučiť sa pracovať podľa nových predpisov a štandardov Európskej únie (EÚ)?

Stáva sa, že termíny máme obsadené mesiac vopred. Je potešujúce, že o praktickú výučbu chémie je stále väčší záujem. Naším osvedčeným riešením pri zabezpečovaní chýbajúcich pomôcok je projektové vyučovanie. Vďaka rôznym grantovým programom je možné zabezpečiť aj chýbajúci digestor alebo iné ochranné zariadenia. Predpisy EÚ sú v niektorých segmentoch síce prísne, avšak cieľ je jednoznačný: chrániť zdravie a životné prostredie.

Je stanovený termín, dokedy musia byť školy vybavené podľa nových predpisov a noriem?

Áno, existuje. Je to rok 2001, keď bol vydaný chemický zákon. Ak by som chcel zachádzať do extrémov, chemické laboratóriá vždy museli byť vybavené laboratórnym digestorom a vždy bolo treba mať povolenie na prácu s jedmi, dnes toxickými látkami. Skutočným štartérom procesu bol rok 2007, keď sme rozbehli základné školenia a rôzne informačné stretnutia v tejto oblasti. Pedagógovia z mnohých škôl nám dali aj spätnú väzbu, našťastie, pozitívnu. V posudkoch, ktoré učitelia tvorili v rámci

(pokračovanie rozhovoru na strane 3)

Blesková škola pragmatizmu – námety pre učiteľov

Strany 4 – 6

O atestačných skúškach

Strana 6

Úvahy o školských rovnošatách v Rusku

Strana 8

Krehká žena pevných postojov

Rozhovor s PaedDr. Jarmilou Gáborovou, riaditeľkou ZŠ s MŠ Jána Hollého v Pobedime

Strany 9 – 10

Pedagógovia môžu získať až 30 000 eur

Strana 16

Deviataci sa musia pripraviť na prijímacie skúšky

Strana 17

Odvahou k návratu...

(dokončenie zo strany 1)

storočia, akými boli prvý pokoriteľ Mt. Everestu Sir Edmund Hillary či geniálny smutno-veselý komik, herec a filozof života Charlie Chaplin.

Ako sa k tomuto stupňu chrabrosti priblížiť s vedomím, že samotný význam odvahy nespočíva iba vo „veľkých" skutkoch – hoci pre ľudstvo neraz aj deštruktívnych a negatívnych? Ako „premeniť" odvahu takpovediac na drobné, keď sme si v lepšej spoločnosti zvykli vravieť skôr o občianskej statočnosti? Takej, ktorá si ctí slušnosť, múdrosť a nespreneverenie sa ideám, bez ktorých nemá smerovanie k pozitívnym hodnotám a víziám zmysel?

V invencii slobodného sveta bez hraníc odvaha nemá a nechce mať ohraničený životný priestor pre rozmanitosť jej prejavov. Historicky najprestížnejší britský politik, filozof a jedna z najpozoruhodnejších osobností 20. storočia Sir Winston Spencer Churchill hlásal, že „odvaha je vôbec najdôležitejšou ľudskou vlastnosťou". Dokonca jej pripisoval postulát základu všetkých ľudských cností. Ešte stále si však odvaha nenašla v spoločenskej hierarchii hodnôt takú výšku ceny, uznania i obdivu, ktorá jej prináleží. Bez toho, aby o nej spievali ódy takí, ktorí našli pseudoodvahu vložiť si toto silno-krehké slovo širokorozmerného významu a mravov vôbec do úst. Aj vďaka nim, žiaľ, príliš citlivo sledujeme, ako ozajstná odvaha, teda individuálna chrabrosť na oltári pospolitého dobra, vzájomného porozumenia a žičlivosti, podobne ako váha múdreho slova a poznania, nepríjemne klesla na burze spoločenských hodnôt.

Dodajme si preto odvahu priblížiť sa k prapodstate jej významu, ktorý sa neprieči kánonu etiky, slušnosti a zdravého rozumu. Taká chrabrosť totiž nikdy nezovšednie!

Ľudo POMICHAL

ČASOPISY

Januárová Rodina a škola

V januárovej Rodine a škole čitatelia zo škôl, školských zariadení, ale aj širšia verejnosť nájdu článok prof. Ivana Štúra o význame školských i rodinných a spoločenských autorít vo výchove a vzdelávaní.

Zaujímavý pohľad z Education World si budú môcť prečítať v príspevku *Čo robí dobrého učiteľa dobrým učiteľom*. Ide o sondu do kľúčovej témy každého vzdelávacieho systému, v ktorej sa uvažuje, ako školstvo prispôsobiť potrebám kvalitnej výchovy a vzdelávania. Všade tam je totiž učiteľ a kvalita jeho práce kľúčovým fenoménom.

Časopis prináša zaujímavý dvojstranový rozhovor o výchove, vzdelávaní, ale aj o tom, ako by mal vyzerať skutočný kultúrny svet človeka, so známym slovenským publicistom a spisovateľom, ktorého poznajú aj čitatelia Učiteľských novín, Dušanom Mikolajom.

Na stránkach januárovej Rodiny a školy čitateľ nájde aj iný pohľad na učebnice a zložitosť ich prípravy ako ten, ktorý ponúka bežná tlač. Redakcia rozoberá tiež zložitý problém novodobej choroby, ktorá postihuje už deti – hráčsku závislosť, čiže gamblerstvo. Na pomoc rodičom je určený aj príspevok o tom, ako „odtrhnúť" dieťa od počítača.

Zaujímavých je desať poučení zo štrajku učiteľov. Učitelia sa budú môcť zamyslieť nad vybranými výrokmi a pohľadmi Ľudovíta Štúra na výchovu a vzdelávanie. Dušan Jedinák vo svojom okienku píše o zušľachťovaní ľudských predstáv hĺbavým vnímaním školskej matematiky. A viacero článkov je venovaných aj zdravému životnému štýlu a správnej výžive. **(red)**

Dvadsať rokov samostatného...

(dokončenie zo strany 1)

a jeho riadenia. Vznikali prvé cirkevné, alternatívne a súkromné školy. Až do roku 2008 bol neustále v platnosti školský zákon z roku 1984, ktorý prešiel viac ako 25 novelami... Dochádzalo k mnohým krokom, ktorým často chýbal premyslený a systémový nadhľad. Vznikali nové odbory štúdia, nové školy. Transformácia politiky a ekonomiky však nemala reálnu odozvu v transformácii vzdelávacej sústavy, i keď takmer každý minister a každá nová vláda mali vo vládnych programoch na poprednom mieste vzdelávanie a výchovu. V praxi, najmä vo financovaní školstva, obsahovej reforme, vzdelávaní pedagógov, sa to neodrazilo. Školstvo bolo neustále deklarovanou prioritnou oblasťou politiky, ale reálne žilo z podstaty a relatívne dobre vybudovaného systému spred roku 1989 a najmä z aktivity a obetavosti pedagógov. Od začiatku 90. rokov sa permanentne hovorilo o potrebe reformy školstva, teda zásadnej systémovej zmeny vzdelávacieho systému. Napriek tomu, že sa uskutočňovali čiastočné zmeny, na skutočnú reformu sa nikto neodhodlal, alebo nebola na to vhodná politická situácia. Roku 2008 bolo Slovensko poslednou z krajín Európy, kde sa neuskutočnili reformné kurikulárne zmeny, a v medzinárodných meraniach sa náš školský systém prepadol do podpriemeru zúčastnených krajín. Pod týmto vonkajším tlakom, ale aj pod tlakom vnútornej nespokojnosti sa rozhodlo o spustení reformných zmien, ktoré boli už takmer desať rokov schválené v projekte *Milénium*, ktorý nadväzoval na analýzy a strategické zámery projektu *Konštantín* z roku 1994.

Mnohé školy využili reformu na realizáciu nových stratégií a myšlienok v práci svojich škôl a školských zariadení. Napriek množstvu kritických hlasov treba povedať, že vývoj v slovenskom školstve priniesol aj rad pozitív – rozvinula sa medzinárodná spolupráca našich škôl, pokročilo sa vo využívaní informačných technológií vo výučbe, posilnila a skvalitnila sa výučba cudzích jazykov, zapojili sme sa do medzinárodných meraní, vznikol Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, ktorý realizuje každoročné merania výsledkov našich žiakov a nastavuje obraz o práci učiteľov, škôl aj školských zariadení. Vytvoril sa dvojúrovňový model vzdelávania – štátny program a školské programy, vypracovali sa obsahové a výkonové štandardy. Školy sa učia, ako zmysluplnejšie tvoriť obsah vzdelávania a pripravovať svojich žiakov na reálne potreby ich budúcej praxe, školy majú viac slobody, ale aj zodpovednosti za svoju prácu, do ktorej môžu vo väčšej miere vstupovať aj rodičia či zamestnávatelia... Najmä zákon o výchove a vzdelávaní (č. 245/2008 Z. z.), ale aj zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch (č. 317/2009 Z. z.), zákon o odbornom školstve a ďalšie zákony priniesli zakotvenie nového smerovania školského systému na Slovensku.

Uplynulých dvadsať rokov je hľadaním novej tváre slovenského školstva a mnohé z krokov k skutočnej reforme a modernizácii nášho školstva dodnes čakajú na realizáciu. Súčasne sa očakáva objektívne vyhodnotenie vývoja nášho školstva za toto obdobie a zdokumentovanie kladných i slabých stránok týchto procesov na centrálnej, regionálnej, miestnej i školskej úrovni. Stále sa čaká a volá po tom, aby učitelia, pedagógovia, odborní zamestnanci a zamestnanci v školstve boli lepšie platení, aby mali väčšie uznanie v spoločnosti. Prebiehajúce štrajky a nepokoje dokumentujú nespokojnosť s daným stavom. Naliehavo treba riešiť odmeňovanie pedagogických zamestnancov, ich vzdelávanie, dokončiť obsahovú reformu aj so zabezpečením nových, kvalitných učebných zdrojov, nielen učebníc.

Pedagogická, rodičovská i odborná verejnosť očakáva skutočný pokrok vo vzdelávacej politike štátu, ale súčasne si treba pripomenúť, že mnohé zameškané veci sa nedajú „dohnať" za pár mesiacov a vyžadujú koncepčný a strategický prístup. Do diskusie o ďalšom postupe v našom školstve sa môže aj na stránkach Učiteľských novín a ostatnej pedagogickej tlače zapojiť každý, komu záleží na kvalite nášho vzdelávacieho systému. **(red)**

O výchove a vzdelávaní v Nitre

KONFERENCIA

Odbor školstva, mládeže, športu a kultúry Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja (NSK) tradične v závere roka usporiadal konferenciu o výchove a vzdelávaní, tentoraz na tému *Digitalizácia vo vyučovaní a aktuálne vzdelávacie potreby súčasnej mladej generácie*. Záštitu nad ňou prevzal predseda NSK Milan Belica. Odborným garantom konferencie sa stal prof. Dušan Meško z Univerzity Komenského v Bratislave, ktorý predniesol aj hlavný referát. Konferencie sa zúčastnili zástupcovia Ministerstva, školstva, vedy, výskumu a športu SR, Štátnej školskej inšpekcie - Školského inšpekčného centra v Nitre a Krajskej pedagogicko-psychologickej poradne v Nitre. Ku kvalite konferencie prispeli aj zahraniční účastníci z českého Kraja Vysočina, z Anglicka a z francúzskeho regiónu Champagne-Ardenne.

Cieľovou skupinou boli predovšetkým riaditelia stredných škôl v pôsobnosti NSK. Zámerom konferencie bolo poukázanie na nevyhnutnosť zavádzania digitálnych technológií do odborného vzdelávania, prezentovanie spôsobov prevencie nežiaducich vplyvov internetu a sociálnych sietí na mládež, výmena názorov a skúseností z praxe medzi odborníkmi a riaditeľmi stredných škôl na danú tému, formulovanie návrhov na zlepšenie súčasného stavu v danej problematike na stredných školách.

Konferencie sa zúčastnilo 65 registrovaných účastníkov z gymnázií a zo stredných odborných škôl v pôsobnosti NSK, ako aj viacero hostí zo zahraničia – z ČR, Veľkej Británie a Francúzska.

Účastníci konferencie konštatujú:

- Digitálne technológie pomáhajú, aby vzdelávací systém, ale aj vzdelávajúci sa žiak mohol lepšie reagovať na podnety i potreby svojho okolia.
- Žiaci majú prístup k stále rozsiahlejším a rôznorodejším zdrojom informácií, čo si vyžaduje, aby mali k dispozícii učiteľov, ktorí im pomáhajú získané údaje a informácie spracovať, triediť a kreatívne ďalej využívať.
- Mimoriadne aktuálna je tvorba digitálneho obsahu vzdelávania v odborných predmetoch a jeho využívanie vo vzdelávaní.
- Digitálne technológie poskytujú možnosť zavádzať nové metodiky vzdelávania, interaktívne postupy a modely, aktivizujúce modely podporujúce metakognitívne zručnosti.
- Napriek inovatívnym metódam a formám práce, ktoré boli na konferencii prezentované, školy permanentne zápasia s nedostatkom a kvalitou technického vybavenia a najmä s jeho obnovou.
- Zmenila sa a bude sa meniť rola učiteľa, ale aj hodnota vzdelávania, čo si vyžaduje aj nové spôsoby riadenia škôl.
- Projekty realizované s finančnou podporou EÚ priniesli do škôl veľa práce, ale efekt z nich sa prejavuje v nových formách práce učiteľa a vo zvýšenom záujme žiakov o štúdium.
- Napriek potrebe zavádzania digitálnych technológií by úlohou učiteľa malo byť budovanie hodnôt a morálnych vlastností u žiakov, aby sa zvyšovala ich odolnosť voči závislosti od informačno-komunikačných technológií.

Účastníci konferencie odporúčajú:

1. Zakomponovať do vzdelávania digitálne technológie s cieľom zlepšiť procesy výučby a učenia a prispieť k rozvoju informačnej spoločnosti v najširšom zmysle slova.
2. Model využívania digitálnych technológií viazať na filozofiu školy, modernizáciu metód a foriem práce učiteľa, ale aj jeho prípravu a motiváciu byť dobrým a progresívnym učiteľom.
3. Chápať digitálne technológie a informačno-komunikačné technológie ako potenciálne najdôležitejší prostriedok na inovácie a zmeny v kvalite vzdelávania v najbližších rokoch, pretože majú potenciál aktivizovať žiaka, zmeniť ho z pasívneho činiteľa vyučovacieho procesu na aktívneho.
4. Dôsledne implementovať do každodennej práce učiteľa upozorňovanie na nástrahy používania internetu.

(lupa)

YES EUROPE

Pripravuje sa nový vzdelávací program Erasmus pre všetkých

Program Erasmus pre všetkých/YES Europe by mal podporiť oblasť formálneho aj neformálneho vzdelávania, odborného vzdelávania a prípravy, mládeže a športu, ako aj mobilitu všetkých vekových skupín. Oproti pôvodnému návrhu programu Erasmus pre všetkých prináša aj samostatnú kapitolu pre mládež, na ktorú bude vyčlenených 8 % z celkového rozpočtu.

Od predstavenia návrhu nariadenia Európskej komisie o programe Erasmus pre všetkých v novembri 2011 prebiehali intenzívne rokovania a konzultácie na úrovni Rady EÚ a Európskeho parlamentu (EP). Výbor EP pre kultúru a vzdelanie prišiel s návrhom nového názvu programu YES Europe (= Youth, Education, Sport – Mládež, vzdelávanie, šport) a viacerými zmenami, ktoré reflektovali požiadavky odbornej verejnosti a využívateľov súčasných programov.

YES Europe by mal ponechať aktuálne používané a vo verejnosti dobre známe značky programov (Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig, Jean Monnet). Mal by priniesť aj definíciu neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa a definovať potrebu uznávania výsledkov neformálneho vzdelávania. V programe by sa mala objaviť aj pôžičková schéma pre vysokoškolských študentov na magisterské štúdium v zahraničí.

Program by mal v rozpočtovom období EÚ 2014 – 2020 združiť pod jednu hlavičku sedem existujúcich programov vrátane Programu celoživotného vzdelávania a programu Mládež v akcii. Z celkového rozpočtu bude najviac financií vyčlenených na vzdelávanie a odborné vzdelávanie a prípravu (83,4 %), na mládež pôjde 8 % a na spoluprácu medzi sektormi mládeže a vzdelávania 5 %. Po prvýkrát sa v nadväznosti na Lisabonskú zmluvu objavuje aj samostatná kapitola pre šport (1,8 %).

V pléne Európskeho parlamentu sa o správe k nariadeniu bude hlasovať v januári 2013. **(do)**

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo@pomichal.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 17. 1. 2013.

EV 2461/08

Investícia do vzdelávania sa nám vráti

ASFEÚ

Rok 2012 priniesol výrazné čerpanie finančných prostriedkov z operačného programu Vzdelávanie, v rámci ktorého projekty škôl implementuje Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEÚ). Koncom decembra bol do funkcie jej generálneho riaditeľa vymenovaný RNDr. Marián Kostolányi.

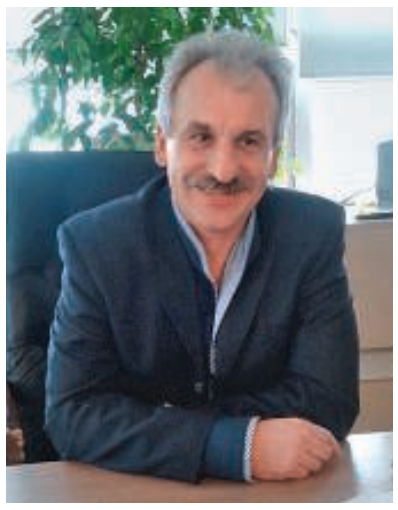

Generálnym riaditeľom ste sa stali v závere programového obdobia a doslova nastupujete do rozbehnutého vlaku. Aké bolo podľa vás doterajšie pôsobenie ASFEÚ?
Predchádzajúce roky pôsobenia agentúry môžem hodnotiť iba na základe čísiel. Za Vzdelávanie a Výskum a vývoj bolo doteraz vyhlásených 55 výziev v celkovom objeme približne 1,3 miliardy eur. ASFEÚ uzavrela s prijímateľmi za oba operačné programy spolu viac ako 1 100 zmlúv o poskytnutí nenávratného finančného príspevku. Viac ako miliarda eur zo štrukturálnych fondov, ktorá sa investovala od základných škôl až po vedecké inštitúcie, hovorí sama za seba.

Aký rok môžeme očakávať v oblasti čerpania štrukturálnych fondov?
Okrem troch aktuálnych výziev z operačného programu Vzdelávanie, ktoré sa uzatvárajú koncom januára a v polovici februára, je podľa indikatívneho harmonogramu už na január naplánovaná výzva z opatrenia Premena tradičnej školy na modernú pre Bratislavský kraj vo výške 1,6 milióna eur. V prvých mesiacoch uverejníme dve dopytovo orientované výzvy v celkovej výške 33 miliónov eur aj za Výskum a vývoj. Zamerané budú na obnovu a budovanie technickej infraštruktúry výskumu a vývoja a na podporu infraštruktúry vysokých škôl s cieľom zlepšenia podmienok vzdelávania. Hoci sú to dva samostatné operačné programy, úzko spolu súvisia. Ak bude regionálne školstvo kvalitné a reformuje sa podľa potrieb trhu už na stredných školách, zvýšia sa aj možnosti študentov a úroveň

Agentúra Ministerstva školstva SR pre štrukturálne fondy EÚ

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

vysokých škôl. Na to, aby vôbec nejaká vedecká obec na Slovensku bola, musia byť vysoké školy kvalitné. Rovnako aj možnosti na výskum a vývoj. Vytvorenie optimálnych podmienok na vznik vedomostnej spoločnosti zvýši konkurencieschopnosť ekonomiky, znížia sa i regionálne rozdiely, vytvoria sa nové pracovné miesta a tak ďalej. Zvýši sa napríklad aj náš potenciál pre zahraničných investorov. Z toho jasne vyplýva, že investícia do vzdelávania na každej úrovni sa nám vráti.

Vo všeobecnosti je pohľad verejnosti na financovanie a stav školstva kritický. Sú možnosti eurofondov pre školy dostačujúce?
Financie z Európskeho sociálneho fondu, ktoré sa cez projekty dostávajú do našich škôl, sa nevrátia v podobe kvalitnejšieho školstva zo dňa na deň. Veď len realizácia jedného projektu trvá aj dva roky. Napríklad minulý rok vyhlásila agentúra sedem výziev na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok v celkovej výške 64 miliónov eur. Mnohé školy sa dostali k modernejšiemu vybaveniu škôl, od pomôcok cez učebne, inovovali sa osnovy a v neposlednom rade vzdelávacím procesom prešli aj pedagógovia. Podpora vzdelávania sa týka bez rozdielu všetkých škôl a neobchádza ani marginalizované rómske komunity. Verím, že každá vyhlásená výzva a úspešne realizované projekty sa pozitívne podpíšu pri vzdelávaní ďalšej generácie žiakov.

A aké výzvy sú pred vami osobne?
Z pracovnej stránky vnímam každú výzvu ako príležitosť niečo, v pozitívnom zmysle, využiť a dosiahnuť, naplniť cieľ. Z pozície generálneho riaditeľa by som bol rád, keby sa výziev aktívnejšie chopili aj samotní prijímatelia a aby sa nám podarilo zvýšiť čerpanie finančných prostriedkov. Chcem, aby bol proces efektívnejší, aby naši prijímatelia rýchlejšie podávali žiadosti o platbu. Programové obdobie vrcholí a ciele vzdelávania je potrebné naplniť. Musíme eliminovať riziko straty eurofondov určených na vzdelávanie. Prvý polrok bude preto náročný, ale verím, že sa nám to podarí. Príležitosť stále je, treba ju len správne využiť. A o tom výzvy sú.

Mgr. Eliška ŠÁNDOROVÁ,
odbor informovania a publicity
www.asfeu.sk

Ako sa teplo dostáva k nám domov

SÉRIA PREDNÁŠOK

Výrobcovia tepla v Bratislavskom kraji sa v závere kalendárneho roka pokúsili zaujímavým spôsobom prepojiť so základnými školami. Sériu vzdelávacích prednášok pod názvom *Ako sa teplo dostane k tebe domov?* využili základné školy na uliciach Sibírskej, Riazanskej a Za kasárňou, kde sa žiaci dozvedeli, ako sa teplo dostáva od výrobcu až do domácností.
Teplý radiátor a teplú vodu dnes mnohé deti považujú za samozrejmosť, ale netušia, ako teplo vzniká a ako sa teplá voda dostáva k nim domov. Preto je dôležité hovoriť im aj o tých na prvý pohľad skrytých samozrejmostiach okolo nás. Žiaci si na prednáškach napríklad vypočuli, akým spôsobom putuje teplo od zdroja, ktorý ho vyrába, až do radiátorov, ako sa vykurovalo v minulosti, čo je horúcovod či ako môžu aj oni prispieť k úspore tepla v škole alebo doma. „Naši žiaci boli veľmi milo prekvapení, že im niekto z praxe prišiel vysvetliť veci, nad ktorými doteraz neuvažovali. Je iné učiť sa z kníh a iné mať možnosť položiť otázku

priamo človeku, ktorý sa každý deň stará o to, aby sme mali v škole aj doma teplo. Verím, že aj ďalšie triedy budú mať možnosť vypočuť si prednášku a položiť pár otázok skutočnému odborníkovi," povedala Emília Pošvancová, riaditeľka Základnej školy s materskou školou na Riazanskej ulici.
Siedmaci, ôsmaci, ale aj deviataci bratislavských základných škôl boli po prednáške veľmi aktívni. Najviac ich zaujímali otázky o výrobe tepla, zelenej energii či o tom, ako môžu sami prispieť k úspore tepla vo svojej škole, ale aj doma.

(do)

K bezpečnosti práce...

(dokončenie rozhovoru zo strany 1)
školení, sa uviedli aj požiadavky pre štatutára danej školy. Uvádzali zoznam prípadných nedostatkov, čiže výzvy, čo všetko treba zabezpečiť na dosiahnutie uspokojujúcej úrovne ochrany zdravia pri práci. Dôležité je, že práve roku 2007 sme začali rozmýšľať o tom, ako zabezpečiť kvalitné vzdelávanie na posúdenie rizika a relevantnú odbornú literatúru na získanie potrebných informácií. Dnes sa môžeme tešiť aj z toho, že zo škôl sú odstraňované chemické látky, ktoré sú úplne zakázané. Na druhej strane učitelia, ktorí sa zúčastnili seminárov, dokážu pútavou formou a zároveň bezpečne pracovať so žiakmi v školských odborných učebniach alebo laboratóriách.

S akými chemickými látkami sa už teda v laboratóriách nepracuje?
Podľa môjho odhadu už minimálne 550 škôl na Slovensku vďaka tejto informačnej kampani nepracuje s karcinogénnymi a mutagénnymi látkami, ktoré sú absolútne zakázané. V základných školách, v stredných odborných školách, ako aj v gymnáziách jednoznačne zredukovali množstvo toxických látok alebo ich úplne vynechali z vyučovacieho procesu.

Roku 2007 ste sa začali intenzívne venovať bezpečnosti práce a praktickému vyučovaniu v školských laboratóriách. Ako sú dnes, teda po niekoľkých rokoch, vybavené laboratóriá v školách na Slovensku? Čo sa zmenilo?
Navštívil som približne 200 škôl. Nemožno porovnávať školy z hľadiska špecifickosti vyučovania odborných predmetov. Vonkoncom neplatí, že v stredných odborných školách sú najlepšie vybavené laboratóriá, ako nemožno zovšeobecniť ani to, že základné školy laboratóriami nedisponujú. V niektorých základných školách som videl laboratóriá, ktoré boli mimoriadne dobre vybavené, dokonca jedna základná škola v Senci má až tri chemické laboratóriá, a naopak, laboratóriá v niektorých stredných odborných školách naznačovali, že teoretické vyučovanie chémie je v porovnaní s praktickým výrazne v popredí. Stále platí základné pravidlo, ktoré hovorí, že na odbornú prípravu je nevyhnutná prax, v tomto prípade práca v laboratóriu. Praktická výučba chémie má veľké opodstatnenie na všetkých typoch škôl.

Rozhoduje teda finančná situácia tej-ktorej školy alebo jej zriaďovateľa?
Problém vidím skôr v tom, že v 90. rokoch mnohé školy zariaďovali počítačové, interaktívne a výpočtové učebne na úkor školských laboratórií, ktoré zrušili. Prvé počítače už sú dávno vyradené, ani nikomu nechýbajú, avšak finančne náročné zariadenie laboratórií chýba oveľa viac. Ak v školách hľadali priestory na informatiku, väčšinou „likvidovali" chemické laboratóriá. Keď dôkladnejšie preskúmame počítačové miestnosti v niektorých školách, pod podlahovou krytinou sa ešte stále nachádzajú inžinierske siete na kedysi existujúci digestor a laboratórne stoly. Ak sa obzrieme späť, môžeme povedať, že to bola veľká chyba a najmä zlé rozhodnutie, lebo dnes vieme, že kúpa počítača nie je až taká veľká investícia ako zabezpečenie napríklad laboratórneho digestora, ktorý môže bez problémov pracovať hoci aj 30 rokov. V dnešnej finančnej situácii na to školy alebo ich zriaďovatelia väčšinou nemajú finančné prostriedky. Som rád, že v tomto smere naša škola ponúka neobmedzené možnosti na realizáciu pokusov a že túto možnosť môžeme ponúknuť aj iným pedagógom. Vďaka interaktívnej pomôcke už čoskoro vhodnú schému riešenia dostanú i všetci učitelia chémie.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ

(Pokračovanie rozhovoru o bezpečnosti práce s chemickými látkami v školských laboratóriách a o druhej sérii multimediálnych CD prinesieme v ďalšom vydaní Učiteľských novín.)

STRUČNE

Zanikli krajské školské úrady

V rámci reorganizácie a veľkej reformy štátnej správy zaniklo od 1. januára 2013 spolu 64 krajských úradov, medzi nimi aj 8 krajských školských úradov. Väčšina zostane sídliť na svojom pôvodnom mieste, ale už pod hlavičkou obvodného úradu, pod ktoré prechádzajú aj so svojimi kompetenciami. **(re)**

MODRÁ ŠKOLA

Výchova k environmentálnemu správaniu

Jedným z mnohých projektov, do ktorých je Základná škola s vyučovacím jazykom slovenským v Kráľovej nad Váhom zapojená, je aj projekt Modrá škola. V minulom školskom roku sa škola okrem výtvarnej súťaže zapojila aj do súťažnej prehliadky projektov žiakov základných škôl o pitnej vode Festival vody 2012. Jej prioritnou úlohou je upriamovanie pozornosti žiakov na dôležitosť pitnej vody pre život, jej ochranu a prevenciu pred jej znečisťovaním.
Projekt pod názvom *Dotazníkový prieskum na školách a v obci u občanov o obľúbenosti pitia pitnej vody z vodovodu* postúpil v celoslovenskej konkurencii 82 projektov do finále, v ktorom súťažilo 43 projektov. Na projekte pod odborným vedením riaditeľky školy Janky Poláčekovej pracoval súťažný tím v zložení Zsófia Szabóová, Kristián Barczi a Oliver Žovinec.
Veľmi nás potešil fakt, že v histórii tejto súťaže sa po prvýkrát dostala do finále aj škola mimo Bratislavského kraja. Finále sa konalo 18. a 19. decembra vo Vodárenskom múzeu BVS v Bratislave a deti v ňom predstavili svoj projekt a pohotovo odpovedali na všetky otázky hodnotiacej komisie. Súťažné projekty posudzovali deviati členovia hodnotiacej komisie formou pohovorov so súťažiacimi pri posterových prezentáciách.
Na slávnostnom vyhodnotení nás čakalo milé prekvapenie, ktorým bolo vynikajúce druhé miesto! Aj touto cestou ďakujeme pani riaditeľke Janke Poláčekovej aj pani učiteľke Silvii Novákovej za kvalitnú odbornú a metodickú prípravu našich detí na súťaž. Vážime si, že aj touto cestou sa snažia podporovať činnosti vedúce k environmentálnemu správaniu sa našich detí a k rozvoju ich vzdelávacích schopností.

Lívia SZABÓOVÁ

IMATRIKULÁCIA

Torta pre prváčikov

Naši najmladší žiaci, prváčikovia, majú za sebou prvé školské dni, týždne, a preto mali právo, aby boli prijatí do cechu žiakov našej školy. Stalo sa tak na slávnostnej imatrikulácii za účasti rodičov, starých rodičov, súrodencov i vedenia školy.
Školská jedáleň sa zmenila na čarovné kráľovstvo, v ktorom prváci v Písmenkove, Počtárikove i Šikovníčkove plnili rôzne úlohy – prečítali neposlušné písmenká, usporiadali čísla a bodky, roztriedili obrázky k jednotlivým ročným obdobiam. Popritom spievali, tancovali a zdolávali škôlku. Kráľovná aj so svojimi pomocníkmi bola s predvedenými výkonmi veľmi spokojná, a preto jej nič nebránilo, aby deti zo Sovičkinej, z Lienkinej i Jabĺčkovej triedy pasovala za žiakov našej školy.
A tak ako v žiadnom kráľovstve sa slávnosť nezaobíde bez hodovania, pre deti bolo pripravené sladké prekvapenie – veľká torta, na ktorej si všetci pochutnali.

Magdaléna PAJTINKOVÁ,
6. ZŠ Levice

Blesková škola pragmatizmu – námety pre učiteľov

SPOJENIE TEÓRIE S PRAXOU

Škola hrou – je téza, ktorá prihráva pravde o nutnosti kamarátstva teórie s praxou. Kto si chce potykať v pedagogickom procese s výučbou najvhodnejšou pre skutočné nároky života v trhovej ekonomike, mal by hľadať námety na premýšľanie o tom, ako robiť svoju prácu lepšie a múdrejšie.

1. Pragmatické desatoro

Tvorivosť je prejavom akčnosti a aj spôsobilosti riešiť problémy a prekonávať krízy. Kreativita, napríklad, úzko súvisí s pragmatizmom. Predstavte si šikovného autora alebo spisovateľa, ktorý píše dobré knihy, ale nemá dobré kontakty a nevie získať dobrého vydavateľa. Jeho knižné posolstvo sa nikdy k čitateľovi nedostane a svoju tvorbu nikdy nezúročí ekonomicky, ak nepoužije „politiku“ – aby knihy vydal a doručil k čitateľovi.

Ak chce človek uspieť – v čomkoľvek, aj v tvorivosti – na trhu a súčasne nemať konflikty s etikou a získať pocit nefalšovanej sebarealizácie, možno by stálo za to, aby kreatívne rozvíjal napríklad nasledujúce desatoro tichých pomocníkov kreativity, výstižnejšie nazvané ako **Desatoro praktického pragmatika**.

1) **Cieľ a smer.** Prísna orientácia na cieľ, výsledok a tréning ťahu na bránku. Nikdy nestratiť smer, hoci na ceste je možné pomýliť sa. Hlavným zmyslom sú ľudské hodnoty, kde BYŤ znamená viac ako MAŤ.
2) **Kompas a humor.** Mať vždy stratégiu a plán na dosiahnutie cieľa. Mať nutne aj svoju múzu, inšpiráciu a motiváciu do akejkoľvek tvorby a diela. Využívať vtip a dôvtip. S úsmevom sa všetko darí ľahšie.
3) **Hodnoty.** Konať fair play, seriózne, konštruktívne a korektne. Nehrať „podpásové“ hry, hoci účel cieľa svätí prostriedky. Za žiadnu cenu sa nesprenevieriť vlastnej viere, hodnotám, etike a morálnym zásadám. Ak totiž nastane okamih, že si prestanete vážiť sami seba, prehráte všetko.
4) **Scenáre.** Formulovať riešenia vždy v scenároch (minimálne tri – optimistický, katastrofický a realistický) a alternatívach. Možnosť výberu skvalitňuje konečnú verziu a finálne riešenie pri hľadaní optima a dokonalosti. Ak má rozhodný človek viac možností, stáva sa silnejším a rozhoduje sa ľahšie.
5) **Liberálnosť a zmena.** Kreativita funguje, len keď sa naučíte prijímať viac východísk. Nie je možné len striktne konzervatívne – napr. čierno-biele –videnie sveta, lebo ten je pestrofarebný. Zmena je základom progresu a invencie. Je to šanca i výzva, preto sa zmien nebojte. Veľakrát stačí iný uhol pohľadu a zmena mentálneho posolstva a objavíte finálne riešenie.
6) **Tréning.** Trénujte neustále hry, produkujte tvorivosť, zdokonaľujte dielo, kombinujte prácu a zábavu, oslavujte múdrosť, rešpektujte skúsenosť, nebojte sa inovácií a zmien, ale z rizík milujte len tzv. efektívne riziko.
7) **Pragmatizmus.** Ide o najpraktickejšie riešenie – najvhodnejšie v danom mieste, čase, okamihu a spôsobe. Poskytne ho ten, kto sa dokáže vynájsť v každej situácii a vie improvizovať i myslieť logicky na báze tzv. zdravého sedliackeho rozumu. Tvorte, produkujte a formulujte kreatívne diela vždy pragmaticky. Nikdy napríklad nezmeškajte šancu využiť možnosť porovnania a tzv. kvalifikovanej oponentúry (t. j. aký názor majú na niečo, čo chcete vy, iní; čo z toho môže váš finálny produkt zlepšiť, precizovať a zdokonaliť?).
8) **Šiesty zmysel.** Pestujte aj svoje pocitové vnímanie. Čo ho tvorí? Intuícia, predvídavosť, tzv. kvalifikovaný odhad, prognóza a hlas trendov. Klasik má na to trefný výrok: Ľudia nemôžu VŽDY vedieť, môžu iba veriť. Ale neveria, pretože vedia...
9) **Sen a vízia.** Nielen mať svoj celoživotný sen, ale najmä pracovať na jeho splnení. Vedieť žiť svoj sen a pretaviť ho cez víziu/stratégiu/plán/prostriedky do cieľa cez čo najlepšie výsledné dielo. Naštudujte a zamilujte si pojem „vizualizácia“ a naučte sa vizualizovať.
10) **Optimizmus a pozitívne myslenie.** Existujú na svete diela, ktoré sú kvalitné a vytvorili ich pesimisti. Ale optimistických diel je oveľa viac. Preto záverečná rada na podporu pragmatizmu znie – rozvíjajte optimizmus, pozitívne myslenie a preneste ich do diel. Dielami, tvorbou a kreativitou zdokonaľujte nielen krásu, ale aj podporujte dobro a úžitok medzi ľuďmi. Jednoznačne tým zvyšujete svoje osobné šťastie.

> **„V socializme sa počítala aj snaha a oceňoval aj diplomček. V kapitalizme sa cenia len a len výsledky. Presne v duchu odkazu zo starého Ríma: Acta non verba. Rozhodujú činy, slová nestačia.“**

Huncútske figliarstvo a prefíkané šibalstvo

Veľa ľudí chápe, ale súčasne nevie vlastnými slovami obsahovo správne zadefinovať pojem „pragmatizmus“. Keďže platí, že sto ľudí môže mať sto rôznych chutí, aj definícií, nadväzne na rôzne prístupy a uhly pohľadov i kontext, môže byť viac. Moja vlastná definícia pragmatizmu má dve podoby: 1. V užšom zmysle slova: Je to najšikovnejšie riešenie. Ideálny kompromis medzi najmodernejšou teóriou a najosvedčenejšou praxou. 2. V širšom zmysle slova: Je kombináciou správnej stratégie, priorít, životných hodnôt, etiky, citu pre riziko i invenciu. Zahŕňa v sebe figliarstvo, hravosť, vtip i dôvtip, primeranú asertivitu, odvahu, prognózu, úžasnosť šiesteho zmyslu, inšpiratívny prakticizmus a obozretný individualizmus, cieľovosť, ťah na bránku a dôsledne razantnú koncovku.

Ambíciou múdrych je produkovať čo najlepšie riešenie – teda konštruktívne, praktické, najmúdrejšie a najvhodnejšie. Jedným slovom – pragmatické! Lebo prax je skutočná akadémia života. V realite to znamená: škola stále, škola všade, škola doma, škola v práci, škola cez víkendy i v čase dovolenky... Len tak môžeme vedieť najviac, len tak rýchlo zvýšime vlastnú pohodu i efektívnosť samovzdelávacieho procesu.

2. Pozitívne desatoro

K úspechu prispieva optimizmus a pozitívne myslenie (PM). Kto chce prehĺbiť vlastné pozitívne konanie, tomu odporúčam prečítať si literatúru z tejto oblasti. Komu stačí inšpirácia kratšia a v užšom zmysle slova, môže čerpať námety a inšpirácie i z tohto zhrnutia.

1) **Rozhodnutie o zmene.** Je nutné vyhrať so sebou vnútorný boj a jasne nahlas si povedať, že chceme zmeniť svoj život. Nikto to za nás neurobí, hoci mnohí nám pritom môžu pomôcť i poradiť.
2) **Sumarizácia informácií.** Druhým krokom je zber dostupných informácií o PM i pozitívnom konaní (internetové vyhľadávače, knihy, časopisy, DVD, televízne a rozhlasové programy...).
3) **Stratégia a plán.** Zostaviť si v niekoľkých bodoch jednoduchú cestu k cieľu – čo, kde, ako a dokedy. Postupovať je vhodné podľa hesla, že menej býva niekedy viac.
4) **Prvé kroky.** Mať jasno aspoň v prvých piatich po sebe nasledujúcich krokoch. Ide o určitý pentagram – lebo človek má päť zmyslov a aj päť prstov na ruke. Oboje nevyhnutne potrebuje na život a používa v ňom.
5) **Príručný kompas.** Začať zbierať pracovné pomôcky a sústavné mementá a „pripomínače“ vášho rozhodnutia (amulety, talizmany, ikony, biblie o PM). Je dobré nosiť ich neustále pri sebe, aby pripomínali, že chcete PM.
6) **Zostavenie vlastnej modlitby.** Základom náboženstva nie je len viera, ale aj efektívna modlitba. Zostaviť si čo najskôr jednoduchú (5- až 10-riadkovú), ale len vašu vlastnú verziu zdôvodnenia, prečo stojí za to pozitívne myslieť. Cieľom je, aby dotovala vašu vieru v PM.
7) **Denne ICOPT a Jewel.** Denne venovať päť minút na internete kliknutiu na webstránky o PM. Minimálne na školy PM (napr. www.icopt.sk, www.jewel.sk) alebo niektoré iné motivačné weby (napr. www.thevision.sk).
8) **Sebamotivácia a sebarozvoj.** Do podvedomia stále nahrávať drobné odkazy, zamyslenia a inšpirácie a novinky na vašej úžasnej ceste za pozitívnymi zmenami. Zhromažďovať a uvedomovať si váš osobný pokrok v prerode k PM.
9) **Univerzita života.** Sústavne aktualizovať vaše poznanie a vzdelávanie, lebo informácií je prebytok a rýchle zostarnú. Stať sa konzumentom učebníc, prednášok a materiálov k PM. Medzi kolegami, priateľmi a známymi preferovať dodávateľov energie (t. j. ľudí v štýle PM), nie tých, ktorí ju od vás dokážu len vysať – ale žiadnu vám nedodajú.
10) **Pretavenie do životnej filozofie.** Po zvládnutí teórie v dennej praxi zdokonaľovať, vylepšovať a precizovať vlastné pozitívne konanie. PM nestačí, ak jedného dňa nemá prerásť v samozrejmosť pozitívneho konania.

3. Invenčné desatoro

Slovensko je odsúdené predávať rozum a prosperovať trvale len a len cez príklon k znalostnej ekonomike, lebo vlastné nerastné suroviny nemá. Už viac rokov však patrí na inovačný cintorín Európy, t. j. nemá dostatok vynálezov, objavov, patentov, *high technology*...

Ak problém riešime rozkladom na otázky môcť, vedieť a chcieť, úlohou kvalitného učiteľa (riešiteľa problému) je najmä VEDIEŤ. A najlacnejším poradcom je človek sám sebe. Preto podčiarknime niektoré nutné vlastnosti efektívneho poradcu vlastnému rozumu. Čo teda zhromaždiť ako základné idey k invencii a na dosiahnutie cieľa? Aká správne provokujúca nálada a najvhodnejšie slová a termíny sa na to hodia? I vo výučbe je najlepší výsledok na báze *win-win* systému, t. j. keď aj učiteľ, aj žiak sa cítia byť víťazmi – tak dobre sa chápu a tvoria synergiu učenia sa i naučenia sa. Tipom pre učiteľa môže byť aj inšpirácia z nasledujúceho vzťahu poradca – klient:

1. **Klient.** Najvyšším šéfom každého predajcu i poradcu na trhu je klient. Zákazník rozhoduje, oceňuje a motivuje poradcu – aby produkoval čo najlepšie rady. Najvyšším princípom múdrosti ľudstva a klientom životného poradenstva by malo byť blaho pre človeka.
2. **Produkt.** Produktom poradcu je jeho služba – jednoducho predstavená rada, ktorá je ideálne (optimálne) vhodná pre klienta. Produktom človeka je jeho dieťa (v užšom slova zmysle)

alebo jeho životné dielo (v širšom slova zmysle).

3. **Adresnosť.** Klient nehľadá hocijakého poradcu, ale predovšetkým toho svojho (i žiak a študent si vytipuje a rozlišuje medzi učiteľmi svojho najobľúbenejšieho). Pragmatický človek nehľadá akékoľvek výborné životné rady, ale tie, ktoré sa páčia práve jemu a sú pre neho najvhodnejšie a najdostupnejšie. Ak chcete byť v danom smere úspešný, nezabudnite: Globálne myslieť, lokálne konať. Vedieť ušiť perfektné šaty – dokonale na mieru!
4. **Zrozumiteľnosť.** Vymyslieť nápad nestačí. Treba ho vedieť pragmaticky zrealizovať. To znamená aj dobre predať, ale najmä zjednodušene vysvetliť klientovi a nadchnúť ho preň (t. j. zrozumiteľná komunikácia podľa odlišnej miery a typológie klienta). Toľko z hľadiska poradcu. Podobne je to aj u bežného občana. Ak chce človek pozitívne žiť, nestačí mu pozitívne myslieť (teória), musí sa naučiť aj pozitívne žiť (prax).
5. **Zmena.** Sľubovať realisticky, pripustiť aj možnú zmenu. Nesľubovať nemožné. Najmä prestať s radikálnymi výrokmi typu „a hotovo“, „na večné časy tak a nikdy inak“... Neustále byť osobne pripravený na nečakanú zmenu, mať variantné riešenia a učiť tejto axióme i očakávaniam aj klienta (poradca), aj seba a rodinu (občan).
6. **Tréning.** Ťažko na cvičisku, ľahko na bojisku. Poradca (rovnako tak učiteľ), ktorý chce patriť k elite, by mal aspoň 50 % svojho výkonu venovať vlastnému zdokonaľovaniu v oblasti sebavzdelávania a sebariadenia (automanažmentu). Človek, ktorý sa chce mať lepšie, žiť v prosperite, pohode a spokojnosti, musí na ceste k sebarealizácii plánovať, že bude veľa cvičísk, veľa tréningov a veľa porážok v jednotlivých bitkách.
7. **Poradca – nie konzultant.** Klient nechce poradcu-alibistu alebo poradcu, ktorý pripraví čiastkové riešenie a pokračovanie odporučí odkazmi na ostatných podľa úslovia *ja nič, ja muzikant*. Klient nechce guľový blesk alebo haló efekty, alebo imidžové tornádo. Preto rozlišuje dôsledne medzi poradcom a konzultantom. A kto tomu neverí, nech si rýchlo osvojí najznámejší slovenský vtip o tom, ako konzultant prišiel radiť bačovi na salaš. Občan sa učí nie pre klienta alebo pre iných, ale najmä pre seba. O to usilovnejší by mal byť v celoživotnom samovzdelávaní – do ktorého nemusia múdrych nikdy nútiť a ani presviedčať.
8. **Špecializácia.** V informačne bláznivom a super rýchlom novoveku je víťazom kvalita nad kvantitou. Je výhodnejšie byť naslovovzatým odborníkom a vynikajúcim expertom „len“ v jednom remesle ako vedieť viac univerzálnych, ale slabých riešení v rôznych odboroch. Obdobne u občana stojí za to držať sa hesla, že menej je niekedy viac. Vytýčiť si v živote radšej málo hodnotných cieľov a splniť ich ako veľa menej významných a nesplniť ich...
9. **Kreativita.** Poradca má povinnosť byť produktívny a pragmatický výmyselník. Musí nielen hľadať tradičné riešenia, ale aj produkovať nekonvenčné a invenčné. Presne tak ako každý rozumný občan na vlastné životné ponaučenie! K tvorivosti – zbierajte vtipy o kreatívnom myslení. Zamilujte si určité kľúčové slová do internetových vyhľadávačov: napríklad reinžiniering, *brainstorming*, inšpirácia, nápad, vynález, raciopodnet, produktivita, reformné myslenie, nové idey, iné myšlienkové vzorce, inovácie...
10. **Majstrovstvo.** Na vrchole pyramídy ideálu profesionálnej dokonalosti stojí v našej rétorike nie učeň, nie študent, nie riaditeľ, nie manažér, nie predseda, nie prezident – ale MAJSTER alebo VEĽMAJSTER. Usilujte vo svojej profesii systematicky o dosiahnutie komplexného majstrovstva. Tak v poradenstve poradca, v experimentoch vedec, v objavoch vynálezca, ako aj na univerzite života bežný občan. Získať v niečom majstrovstvo sa oplatí a je to úžasné. Prečo? Z mnohých dôvodov. Napríklad aj preto, aby ste vedeli mať cit pre problém, videli neviditeľné, počuli aj stromy rásť a vedeli predvídať.

4. Charizma a múdrosť – dvadsať pripomenutí

Múdrosť a charizma by mali byť cieľom i nástrojom každého pragmatika. Sú takou samozrejmosťou, že ich nechcem priveľmi komentovať, ale predsa len.

Charizma ľudí vždy očarí a zmanipuluje

Charizma je podľa definície súbor vlastností uznávaných okolím. Človek s takýmito vlastnosťami sa môže stať vodcom ovplyvňujúcim svojím konaním široké vrstvy bez toho, aby ho formálne ustanovili svojím predstaviteľom.

Charizmatická osobnosť zvyčajne cíti silné emócie, dokáže ich vyvolať aj v ostatných ľuďoch a bez problémov odoláva vplyvom ostatných ľudí.

Milovaní ľuďmi

Ľudia milujú tých, ktorí vzbudzujú sympatie a pôsobia niečím (čímkoľvek) príťažlivo ako magnet. Sú v niečom (napríklad aj v zdanlivo protirečivom: škaredokrásny človek) neopakovateľní a výnimočne dobrí, majú charizmu (kazatelia, motivační rečníci, tréneri komunikačných zručností, špičkoví športovci, herci, speváci a iné hviezdy šoubiznisu, osobnosti národa, najmúdrejší vedci, atď.).

Charizma môže byť získaná aj geneticky, teda vrodená, ale väčšinou sa pestuje a získava tréningom – cez cvičenie, čítanie hodnotných kníh, cez rozvíjanie zručnosti v komunikácii a rétorických cvičeniach, cez moderátorské praktiky a politické prejavy, cez spoznanie základov psychologických techník na zaujatie poslucháča, čitateľa alebo diváka.

Desatoro charizmy

(tip na postupný tréning v krokoch)

1. **Nezvyčajnosť a úsmev.** Konajte neobyčajne a trénujte úprimný úsmev.
2. **Sólo výstup.** Demonštratívne „kašlite“ na názory ostatných.
3. **Posolstvo.** Vyhlasujte, vyžadujte, vydávajte nové prikázania.
4. **Originalita.** Vynikajte nekonvenčným myslením.
5. **Príťažlivosť a herectvo.** Zdokonaľujte osobný magnetizmus. Tvrďte, že odmietate všetku byrokraciu, a naučte sa byť sympatickým.
6. **Zásadovosť.** Konajte vždy z presvedčenia, nie kvôli malichernému úspechu.
7. **Charakter.** Nedajte sa podplatiť. Prijímajte len peniaze na realizáciu vašich nápadov.
8. **Vzory.** Učte sa na vzoroch charizmatických osobností (v SR napríklad portál www.osobnosti.sk).
9. **Humanita.** Pestujte vôňu človečiny a rozvíjajte ľudskosť.
10. **Človek, nie stroj.** Ste živý organizmus, nie neživý mechanizmus.

Rešpekt a úcta k múdrosti

Jedno z prísloví hovorí, že *bohatý je ten, kto je múdry*. Múdrosť sa nerodí vždy ľahko, ale ukradnúť rozum nemožno, hoci vynález, nápad a objav áno. Múdrych ľudí označujeme zvyčajne názvom mudrc, prorok, veštec, rozumný človek, pragmatik, autor, vedec, analytik, spisovateľ, inteligent, poradca, atď.

Oplatí sa naučiť rýchlo rozlíšiť múdreho človeka (mudrca) od len múdro sa tváriaceho (mudrlanta).

Posolstvo v rozprávkach a povestiach

Keď v staroveku kráľ alebo hospodár určoval následníka trónu, občas riešil dilemu, či to bude prvorodený dedič, alebo najmúdrejšie z jeho detí.

V povesti o troch Svätoplukových prútoch knieža Svätopluk pred smrťou zanechal trom synom múdre ponaučenie v podobe troch spletených prútov. Keď budú držať spolu, krajinu nikto neporazí – lebo budú mocní ako tie spletené prúty. Ale keď budú medzi nimi šarvátky a nezhody, nepriateľ ich poľahky zlomí, ako ľahko sa zlomia aj jednotlivé prúty.

V rozprávke *Soľ nad zlato* nezdedila kráľovstvo najstaršia dcéra, ktorá ľúbila otca ako zlato, ale múdrejšia najmladšia, ktorá ho ľúbila ako soľ. Lebo kráľ nakoniec uznal, že bez zlata sa žiť dá, ale bez soli nie.

Múdro ľúbené filozofmi

Škola nás naučila, že termín „filozofia“ vznikol spojením gréckych slov *phileo* (ľúbiť) a *sophia* (múdrosť). Najskúsenejší z nás, ktorí majú najviac postriebrenú hlavu a najviac krížikov na chrbte, veľmi dobre vedia, že okrem zdravia je najväčším bohatstvom práve múdrosť. Asi aj cennejším ako šťastie a láska. Múdrosť je nenahraditeľný pomocník v živote, v práci, biznise i medziľudských vzťahoch.

Rakúšan J. Kirschner delí všetkých ľudí do troch skupín: múdri (ktorých je najmenej), chytráci (ktorých je viac) a hlupáci (ktorí sú vraj najpočetnejší).

Desatoro uznania múdrych

(znaky múdrosti očami dneška)

1. Prirodzená autorita
2. Uznanie okolia
3. Filantropizmus, altruizmus a humanizmus
4. Hodnotový kompas: Byť je viac ako mať
5. Etická buzola:Ži a nechaj žiť
6. Nadštandard materiálneho bohatstva
7. Víťaz vie i prehrávať (a pozná, že v živote platia i životné paradoxy, i niektoré večné životné protirečenia)
8. Schopnosť eliminovať riziká
9. Vedieť dobre žiť
10. Rozum, dôvtip, inteligencia, nadhľad, systémovoprocesné myslenie, atď.

Múdrym sa možno stať

Múdrym sa človek nemusí narodiť, ale dokáže sa ním stať. Ak bude, pravda, veľmi chcieť a aktívne o to usilovať. Hlavnou múdrosťou je učiť sa všímavosťou (odkukávaním z ulice života a javiska praxe). Súčasne vedieť sa rýchlo nielen učiť, ale najmä poučiť z chýb druhých, nielen vlastných. Je to lacnejšie a menej to bolí.

Odvekým rivalom a konkurentom a protipólom múdrosti je hlúposť. Ak sa chcú mať ľudia lepšie, bolo by dobré čo najskôr sa naozaj naučiť nielen ľúbiť, ale aj uctievať múdrosť. Múdri ľudia patria do znalostnej spoločnosti. Tá je dnes najrýchlejšou šancou na vyššiu kvalitu života, na prosperitu biznisu, podnikania i národa všade vo svete, nielen na Slovensku.

Cesta k múdrosti

Zmúdrievanie sa zvyčajne deje cez aktívne vzdelávanie sa, čítanie kníh (lepšie cibrenie predstavivosti ako pri pasívnom vzdelávaní – napr. pri filme alebo televízii), sledovanie a analyzovanie informácií z médií, porovnávanie, hranie šachu, meditovanie, cez cvičenia, tréningy, účasť na vedomostných súťažiach, poučenia z odkazov predkov (básne, piesne, porekadlá, príslovia, posolstvá) a vlastnú tvorbu a aktívny prístup k životu.

Čaro múdrosti je dobrým kultom a jedným z mála pozitívnych vírusov (popri úsmeve), ktoré by bolo treba čo najviac rozšíriť do celého sveta, aby svet žil lepším a krajším životom.

5. Komunikačné a energetizačné minimum

Základná otázka ženy bola, je a bude: Som pekná? U muža zas znie: Som silný?

A primárna otázka človeka v kríze znie: Ako prežiť? Po nej – ak prežije – ihneď nasleduje ďalšia otázka: Ako sa mať lepšie?

Prax dennodenne potvrdzuje dve jednoduché pravdy. Ľudia si nevedia „dobiť baterku“ (energetizácia) a nevedia sa bezkonfliktne a efektívne rozprávať (komunikácia).

V záujme zlepšenia osobnej výkonovej kapacity som o tejto problematike hovoril a písal na viacerých miestach. O menšinovej ceste (len voda a spánok) vieme všetci. Ale čo je vhodné ešte vedieť o komunikácii a sebaobnove energie? Keďže ide o kľúčové otázky k možnostiam zmeny, zamyslime sa nad nimi znovu.

Hladko zvládnuť aj hrubé

Komunikácia je aktuálnou súčasťou každej miniškoly pragmatizmu, ktorej učia doma rodičia deti, v školách učitelia žiakov, na univerzite profesori študentov v práci tréneri a lektori vzdelávania zamestnancov.

Produktívna (efektívna) komunikácia (keď je anjelom) by mala spájať a koordinovať a tvoriť priateľstvá, aliancie, kontakty i kontrakty. Jej opak – kontraproduktívna komunikácia (keď je čertom) – môže vytvárať konflikty, spory, rozbroje, nepriateľstvá, rozdeľovať a konfrontovať a ničiť už vytvorené.

Aj tie najnepríjemnejšie veci sa dajú povedať elegantne, štýlovo a zvládnuť hravo, ak sa dokážeme v komunikácii správne orientovať.

Čert komunikácie

Diablom komunikácie niektorí autori označujú trojicu vlastností zlosť, strach a hanba. Z praxe vieme, že ten, kto sa hanbí – má prázdne gamby. Kto má trému a neotvorí ústa, zvyčajne nič nedokáže vybaviť a presadiť, lebo *nemému decku ani vlastná mať nerozumie*.

V prípade dialógov a komunikácie v zlosti a strachu nedokáže byť vyjadrené objektívne posolstvo a dochádza k nesprávnemu pochopeniu, deformáciám, skresleniam a nežiaducim vnemom. Ak sa skombinujú spomenuté tri faktory, zvyčajne každá komunikácia sa končí neúspechom.

Anjel komunikácie

Anjelom komunikácie je vedieť, kedy, čo a ako najvhodnejšie povedať. Odborný názov pre takýto spôsob a formu je tzv. princíp bozku. Po anglický slovo KISS označuje bozk. Je to však súčasne skratka pre efektívnu rétoriku, lebo kóduje v sebe vetu ***K**eep **I**t **S**hort and **S**imply* alebo ***K**eep **I**t **S**imple **S**tupid*. Voľný preklad znamená, že hovoriť treba stručne a jasne. Teda povedať to čo najjednoduchšie a zrozumiteľne.

Kto v komunikácii dokáže zvládnuť tento princíp, má ihneď na pomoci anjela komunikácie a rétorika sa mu zvyčajne darí produkovať dobrým smerom k žiaducemu cieľu.

Božskými mágmi i guru komunikácie sú tí, ktorí dokážu eliminovať komunikačné hriechy, z ktorých najtypickejšie sú tieto:

- negatívny postoj (nehľadať v každom slove chybu),
- preťaženie (nehovoriť príliš zoširoka veľa informácií, nepreťažovať a hovoriť k veci),
- predsudky (hovoriť objektívne, bez subjektívnych predsudkov),
- „jednosmerka“ (nehovoriť jednosmerne, ale aj počúvať druhú stranu),
- nejednoznačnosť (nezrozumiteľnosť a nejasnosť podsúva viac významov, čo je nežiaduce),
- zlé načasovanie (vedieť, kedy a čo povedať, a časovo zladiť nevyhnutné: napríklad pochváliť ihneď po čine, nie až o rok),
- „latina“ (hovoriť s ľuďmi spôsobom zrozumiteľným ich kapacite; aby nemali pocit, že hovoríte akoby po latinsky).

Energetizačná sebaobnova (revitalizácia)

Ohromným biznisom v treťom miléniu sa na celom svete stávajú rady, ako omladnúť, ako byť krajší, ako lacno doplniť energiu a získať nové sily. K najlacnejším technikám patrí primeraná hydratácia a kvalitný spánok. Podčiarknime však znovu, že často potrebujeme doplniť najmä psychické sily, keď máme všetkého plné zuby a zjavný deficit duševného potenciálu. Keďže sme ľudia, každý je občas poriadne unavený a logicky hľadá cestu, ako si „dobiť baterku“.

Podľa odbornej literatúry existuje minimálne 50 spôsobov, ako čo najlepšie dopĺňať vlastnú energiu (športovanie, špeciálny pitno-stravovací režim, relaxačno-meditačné techniky, atď.).

Obnovenie životodarnej sily

Energetizáciou človeka možno rozumieť súbor všetkých praktík, postupov, procedúr a techník, ako čo najlepšie skoncentrovať v človeku jeho energiu, ako čo najrýchlejšie doplniť jeho duševné i fyzické sily.

Podobný je napríklad princíp auta. Nech je motor akokoľvek kvalitnou pohonnou jednotkou, bez prítomnosti pohonných hmôt v nádrži nemôže fungovať.

Energia sa tvorí najmä z dostatku pohody, pozitívneho myslenia, optimizmu, dobrej nálady, spánku, z kvalitnej stravy, dobrého pitného režimu, pozitívneho myslenia, zo správneho dýchania, športu a z turistických pobytov v prírode, zo smiechu a z veselosti, z optimizmu a dobrej nálady, z pocitov šťastia a radosti, z dostatku príjmu slnečnej energie, z vnútornej pohody a pokoja.

Tri úrovne energetizácie

Jedna vec je vedieť energiu získať (naakumulovať), úplne iná však vedieť s ňou aj dobre hospodáriť, neplytvať ňou a zbytočne ju nestrácať.

Prakticky zrozumiteľnou definíciou pojmu „energetizácia človeka“ je tento trojjediný,

(pokračovanie na strane 6)

Blesková škola pragmatizmu...

(dokončenie zo strany 5)

ľahko zrozumiteľný princíp: Dobre hospodáriť s vlastnou energiou, šetriť ju a vedieť účelne dopĺňať.

1. **Dobre hospodárte** s vlastnou energiou. Skúmajte, či ju vydávate na pozitívne, alebo na negatívne veci, na priority, alebo hlúposti. Treba zvažovať priority – denné, týždenné, mesačné, čomu a kedy a ako venovať intenzívne úsilie hneď, čomu neskôr a čomu vôbec nie.
2. **Šetrite** vlastnú energiu. Kapacita každého z nás je obmedzená – preto si treba sily rozumne rozložiť. Praktický je príklad maratónca, ktorý, ak si nevie dobre rozložiť sily, nikdy nedokáže zabehnúť náročnú, až 42 kilometrov dlhú trať nielen v požadovanom čase, ale vôbec.
3. **Dopĺňajte** energiu vhodným spôsobom. Každý z nás občas potrebuje „dobiť baterku“, ale každému zvyčajne vyhovuje úplne iný spôsob a forma. Jeden radšej športuje, druhý radšej medituje, tretí radšej hráva šach, štvrtý si najviac oddýchne pri práci v záhradke, niekto najviac zrelaxuje pri pozeraní televízie, ďalší, keď môže leňošiť, atď.

Inšpiráciou v energetizácii pre svet je Ázia (Čína, India, Japonsko), kde početné príbehy dlhovekosti, meditácie, dýchacie tréningy, mantry, jogistické cvičenia a rôzne iné techniky a praktiky učia ľudí pri oveľa menšom príjme energie z potravín a tekutín (napríklad v porovnaní s Európou) byť aktívnejšími, akčnejšími, štíhlejšími, výkonnejšími a zdravšími.

6. Desatoro finančnej obozretnosti

Trhová ekonomika je oproti centrálnej ekonomike morom neistôt a oceánom pascí na človeka. Jednou z najtvrdších lekcií je krutosť dane za finančnú negramotnosť, keď vás finanční podvodníci dokážu často úplne ožobráčiť. Lebo, priznajme si úprimne: S peniazmi je to ako s ekonomikou. Mnohí o nich vedia tárať, ale málokotrí aj dobre rátať. A škole na Slovensku sa právom vytýka, že v danom smere má rezervy!

Globálna hospodárska kríza i recesia na trhu, sprievodné finančné krízy na makroúrovni štátu alebo mikroúrovni človeka (napr. vietor a suchoty v peňaženke ľudí) permanentne mobilizujú a tlačia na hľadanie zlepšení v danom smere. Nasledujúce desatoro nemá ambíciu byť najlepším programom na nakladanie s peniazmi. Je len jednou z alternatív, ako uvažovať, aby ste viedli možno spokojnejší a bezrizikovejší život.

1) **Šetrenie.** Od začiatku získavania príjmov je potrebné naučiť sa niečo usporiť na horšie časy. *Kto šetrí, má za tri*, hovorili o múdrosti sporenia už naši predkovia. Mnohí zbohatli nie zarábaním, ale tým, že vedeli šetriť.
2) **Príjmy.** Postupne rozvíjať viac foriem zarábania peňazí nielen klasicky ako zamestnanec v práci alebo podnikateľ predávajúci len jediný produkt (renta, prenájom, tipovanie, kapitálové zhodnotenie vo fondoch, špekulácia na burze, investovanie, podnikanie...).
3) **Tréning hier.** Tréningom sa človek stáva lepším v hre. Práve hravosť a hry podporujú kreativitu a premieňajú sny na vízie, vízie na stratégie a plány a plány na hotové peniaze. Čím je hráč lepší v jednej hre a čím viac hier ovláda – tým lepšia je vyhliadka naplnenia jeho vrecka.
4) ***Know-how*.** Prosperite sa netreba učiť, stačí „len“ vedieť, ako na to. Rozvíjajte automanažment a pestujte celoživotné vzdelávanie. Naučte sa perfektne rozumieť pojmu „prosperita“.
5) **Diskrétnosť a pokora.** O vlastných peniazoch nehovorte vôbec alebo len minimálne. Otvorenosť je z hľadiska opatrnosti najinflačnejšou menou, ak ju chcete používať na chválenie sa peniazmi alebo na rétoriku o vašich financiách.
6) **Bohatstvo.** Stojí za to poznať a uctievať pragmatickú hitparádu bohatstva, kde viac ako mať znamená byť. *Najbohatší nie je ten, čo má najviac, ale ten, čo potrebuje najmenej.* Najväčšie bohatstvo sa nikdy nedá kúpiť (život, zdravie, láska, šťastie...).
7) **Vďaka.** Vždy je múdre strážiť si pokoru (mnohí z nás by chodili úplne nahí, keby sa mali obliecť len do šiat z vlastnej pokory), nadhľad a relevantnosť vzťahu k peniazom. Keď zarábate, poďakujte sa za to. Pomáhajte – niekomu radou, inému peniazmi. Šancí je v živote vždy menej ako hráčov. Preto nemôže každý dostať rovnakú šancu...
8) **Vracanie.** Nikdy nezabudnite na tých, ktorí vám pomohli, pomáhali alebo pomáhajú získavať financie; odmeniť sa môžete všelijako. Aj preto, že bez pomoci iných by človek toho toľko v živote sám nikdy nedokázal!
9) **Investovanie.** Investovanie je hrou na rozmnožovanie peňazí. Ak investujete dobre, peniaze rozmnožíte. Ak, naopak, investujete zle, peniaze stratíte. Naučte peniaze samotné zarábať ďalšie peniaze.
10) **Kontrola.** Neustále majte svoje peniaze pod dozorom. Kontrolujte ich, aktualizujte informácie o nich a nehanbite sa za to. Kontrolovať znamená overovať stav, či naozaj platí.

7. Etické desatoro

Najsilnejším pilierom človeka sú jeho hodnoty. Práve hodnotová abeceda sa opiera o silu a kompas morálky, etiky a nachádzania vlastného zmyslu života v konaní dobra. Krívajúca ekonomika v SR je aj o deficite i verejnom dlhu etiky. Prerástlo to dokonca do toho, že v štátnom rozpočte chýbajú necelé 2 miliardy eur na jeho vyrovnanosť, ale pritom v korupcii a čiernej ekonomike máme nevyužitý potenciál v objeme 11 miliárd eur...

Aký je teda zreteľa hodný vzorec etiky podľa našej alternatívy?

1. **Šetrnosť.** Zaobchádzať úsporne s energiou a so surovinami a pokračovať v zlepšovaní kvality života nielen človeka, ale i ľudstva.
2. **Solidárnosť.** Zasadzovať sa za výkonné a konkurencieschopné hospodárstvo a byť proti zásahom, ktoré poškodzujú súťažné prostredie. Byť solidárny a filantropický voči slabším.
3. **Partnerstvo.** Rozvíjať vzťahy a myšlienky partnerstva, priateľstva a usilovať o prosperitu.
4. **Úcta k človeku.** Nepovažovať človeka len za neživý stroj (mechanizmus), ale za živý organizmus.
5. **Aktívny sebarozvoj.** Vyznávať múdrosť sebariadenia a usilovať aktívne o osobný rozvoj vrátane trvalého vzdelávania v práci a súčasne o zvyšovanie kvalifikácie k pripravenosti na zmeny.
6. **Kvalita života.** Stanoviť si za cieľ poskytovať pravidelné informácie spolupracovníkom, zákazníkom a predstaviteľom verejnej moci v otázkach kvality života s cieľom dosiahnuť a upevniť obojstrannú dôveru.
7. **Fair play.** Držať slovo a neporušovať dohody. Napríklad podnikateľ voči svojim partnerom (klientom) dodržuje plnenie záväzkov obsiahnutých v zmluvách, nezneužíva interné informácie o partneroch vo svoj prospech alebo v prospech iného.
8. **Nekorupčnosť.** Nepoužívať nekorektné spôsoby konania, nedávať a neprijímať úplatky. V rámci svojej produkcie nebrániť produktu iných.
9. **Pravda.** Uctievať pravdu. Napríklad podnikateľ nepoužíva nepravdivú reklamu, dodržiava kvalitatívne a kvantitatívne normy.
10. **Objektivita.** V rozhodovaní preferovať objektívne informácie (na báze faktov, argumentov, dôkazov) pred subjektívnymi (na báze emócií, zvykového práva, názorov).

Spoľahlivosť, osobná odvaha a pripravenosť niesť riziko sú neodmysliteľnými predpokladmi podnikateľskej a manažérskej práce, ale aj charakterného a morálne čistého života občana. Ani morálne hľadisko nemožno obchádzať. Vo svete pre takéto konanie zdomácnel pojem „kredibilita“ (*credibility of authority*), čo znamená dôveryhodnosť, vierohodnosť – resp. hovorí sa o tzv. morálnej bonite človeka.

Uvedené myšlienky majú ambíciu vyprovokovať čitateľa, aby sa zamyslel, čo človek potrebuje k praktickému životu v myslení, konaní i správaní pragmatika. Sumarizujú niekoľko efektívnych ciest a odskúšaných postojov. Postoje totiž podľa výskumov vedcov z Harvardu rozhodujú o úspechu alebo neúspechu človeka až z 93 percent. Informácie, inteligencia a šikovnosť/zručnosť tvoria len zvyšných 7 percent.

Naše posolstvo nechcelo ponúknuť recepty a návody, ako to učiť žiakov. Za cieľ si dalo len evokovať a provokovať učiteľov k inováciám. K zamysleniu sa nad potrebami praxe.

Ing. Emil BURÁK, PhD.
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Myšlienky o atestačných skúškach

ĎALŠIE VZDELÁVANIE

Ďalšie vzdelávanie učiteľov je oblasťou, ktorá zamestnáva riadiace orgány školstva, vedenia škôl, ale aj samotných učiteľov. Všetci zúčastnení zrejme majú záujem na tom, aby ďalšie vzdelávanie bolo ozajstným prínosom, aby nebolo len, povedané slovami učiteľov, „naháňaním sa za kreditmi“ a za vykonaním atestačnej skúšky. Ponechám stranou úvahy o ďalšom možnom kreovaní tohto vzdelávania a v krátkosti uvediem pohľady na atestačné práce a skúšky, ku ktorým som dospel v ostatných dňoch ako člen skúšobných komisií na atestačných skúškach.

S istým uspokojením chcem vyjadriť, že ak porovnávam súčasné atestačné skúšky s kvalifikačnými skúškami, ktoré učitelia absolvovali v minulých rokoch, vrátane prác, ktoré sú podmienkou na vykonanie skúšky, konštatujem, že úroveň súčasných prác, ale aj vedomosti učiteľov sa zlepšili. Zdá sa, že systém ďalšieho vzdelávania učiteľov, aj keď má viaceré problémové stránky, prináša isté efekty. Vychádzajúc z vyjadrení učiteľov, uvediem, že absolvované vzdelávanie a aj viaceré kurzy, školenia, ale aj prípravu na atestačnú skúšku vrátane vypracovania práce všetci hodnotili kladne. Spomenuté aktivity, podľa vyjadrení, neboli len získavaním kreditov alebo prípravou na vykonanie skúšky, ale ovplyvnili aj pedagogicko-didaktickú prácu pedagógov. Neprislúcha mi hodnotiť prácu metodicko-pedagogických centier (MPC), avšak nezdráham sa povedať, že je to výsledok zodpovednej práce všetkých MPC v jednotlivých regiónoch, ktoré ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov venujú ozajstnú pozornosť. Potešiteľné je, že pri skúškach a následných rozhovoroch sa učitelia vyjadrovali kladne k práci MPC, ba vo viacerých prípadoch som zaznamenal aj námety oblastí, ktoré by mali a mohli byť zaradené do ďalších vzdelávacích aktivít. Považujem to za prejav neformálneho záujmu viacerých učiteľov o inovatívne prístupy k edukácii. Uvedomujem si, že zrejme nie každý čitateľ alebo učiteľ akceptuje tento môj pohľad. Podstatné však je, že takéto názory rezonovali, čím učitelia, na ktorých prácu sa občas pozeráme aj kriticky, prejavili neformálny záujem o svoje napredovanie. Samozrejme, zrejme to neplatí plošne a na všetkých učiteľov. Súvisí to napr. s vnútornou motiváciou študujúceho, s motiváciou prostredia a kolektívu, v ktorom pracuje, s úsilím o inováciu vlastnej práce v záujme lepších výsledkov svojich žiakov a podobne. Zdá sa, že prvotné a často až odmietavé postoje k tomuto vzdelávaniu sú takpovediac prekonané. Pravda, tým nijako nechcem povedať, že Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR by nemalo hľadať možnosti ďalšieho optimalizovania súčasného stavu tak, aby bolo v školách menej nervozity, menej zhonu a hľadania možností, kde, ako a za koľko získať kredity ako podmienku absolvovania atestačnej skúšky, upokojiť učiteľov, že priznaný stupeň vzdelania im bude platiť do konca ich pedagogicko-didaktickej činnosti (lebo raz nadobudnuté vzdelanie by sa nemalo nikomu odobrať). Pravda, ďalšími možnými, avšak menej zložitými prístupmi si vedomosti ďalej dotvárať.

Pozornosť si zasluhuje aj úroveň atestačných prác. Bez hodnotiaceho úmyslu uvediem, že viaceré z prác dosahujú naozaj výbornú úroveň (v komisiách sme odporučili aj publikovanie častí prác v pedagogických časopisoch), iné boli na úrovni reflexie vlastnej práce autora. Pravdaže, vyskytujú sa aj práce, ktoré by som označil ako slabšie alebo „slabo“ spracované. Autori prvej skupiny – výborné práce – skĺbili v atestačných prácach príslušnú teóriu (pedagogika, psychológia, didaktiky predmetov) s vlastnou praxou, a to aj s uvedením najnovšej literatúry. V skupine prác, ktoré som označil ako „reflexia vlastnej práce autora“, prevláda empirický prístup a ťažisko tvorí opis vlast-

nej práce. V zásade sa nedá a ani nechcem povedať, že ide o nedostatočné práce. Vo viacerých z nich však chýba isté prepojenie teórie s vlastnou a prezentovanou prácou učiteľa. Povedané inak, prevláda empirický prístup – opis vlastného vyučovania. Takéto spracovanie môže vyvolávať (a niekedy aj vyvoláva) rôzne hodnotiace prístupy recenzentov týchto prác. Aby sa predišlo istým „nedorozumeniam medzi autormi prác a recenzentmi“, odporúčam učiteľom, aby popri prezentovaní a opise vlastných prístupov, ktoré sú neraz naozaj mimoriadne cenné, podnetné a sú prejavom značne tvorivej činnosti učiteľa so žiakmi, mali na zreteli aj novšie teoretické pohľady, resp. východiská, alebo sa zo svojej činnosti pokúšali o novšie teoreticko-praktické pohľady. Jednota teórie a praxe nesporne prispeje ku kvalite práce. Pripomeniem už iba, že v atestačných prácach by sa mala prezentovať aj teória z najnovších pedagogických publikácií. To občas chýba, pričom sa dôvodí nedostatkom financií na nákup najnovšej literatúry.

Pri rozhovoroch s učiteľmi ma tiež zaujímalo, ako pristupujú k výberu tém svojich prác a či sú ich práce využívané na metodických združeniach alebo predmetových komisiách, či má vedenie školy záujem o spracovanie istých oblastí a pod. Tak ako vyššie, aj tu bez hodnotiaceho podtónu vyjadrím, že školy sa v tejto oblasti ochudobňujú o možnosti využívania tvorivosti učiteľov. Zistil som, že sú školy, v ktorých spracúvanie prác vychádza z podnetov vedenia škôl, z analýzy oblastí v škole, pre ktoré by bolo treba hľadať riešenia – napr. zlepšiť výučbu cudzieho jazyka, klímu školy a tried, rozvíjať aktivitu žiakov a pod. Pravda, sú aj školy, v ktorých je zameranie atestačnej práce výlučnou a osobnou vecou samotného učiteľa. Isteže, nikomu nemožno tému nanútiť a prinútiť ho spracovať to, čo mu nie je blízke, čím sa nezaoberá, čomu sa nevenuje a pod. Na druhej strane viacerí účastníci skúšok prezentovali veľmi tvorivý prístup vedení škôl a kolektívov. Po rozhovoroch o tom, čo by školu posunulo, čomu by sa mala venovať pozornosť v záujme skvalitnenia edukácie (učitelia uvádzali napr. metódu CLIL, prácu s interaktívnou tabuľou, zistenie kvality vedomostí žiakov či kvality života žiakov v škole a pod.), spracovali predmetné oblasti a svojou prácou prispeli k zvýšeniu úrovne edukácie alebo kvality školy. Ich práce boli využité vedením škôl, skúsenosti z ich spracovania a výsledky boli prezentované na metodických združeniach, ba zaznamenal som, že aj v iných školách. Takáto práca neobohatí len jej autora, ale je skutočným prínosom pre všetkých učiteľov a v konečnom dôsledku pre žiakov. To by mal byť prioritný a finálny efekt spracovania práce.

Súčasťou atestácie je aj vykonanie skúšky uchádzača. Danú oblasť nie je potrebné podrobnejšie analyzovať, pretože je aj istým subjektívnym postojom „učiaceho sa“ učiteľa. V zásade možno konštatovať istý, nazvem ho primeraný, rozhľad účastníkov v novšej literatúre. Pravdaže, dalo by sa diferencovať, od širokého rozhľadu k poznaniu len niekoľkých publikácií. Žiada sa mi však poznamenať, že učitelia akoby mali pred niektorými témami rešpekt. K takýmto témam patria napr. učebné štýly žiakov, efektívne uplatnenie učebných štýlov, diagnostika učebných štýlov, oblasti zisťovania a vytvárania kvality školy, problematika hodnotenia vlastnej práce, taxonómie a ich nadväznosť na pedagogické dokumenty, vzťah metakognície a metaučenia na zvyšovanie efektívností učenia... Ak som uviedol tieto vybrané oblasti, nevnímam to ako kritiku, ale skôr ako vyprovokovanie záujmu o tieto pravdupovediac náročnejšie pedagogicko-didaktické témy, témy, ktoré nie sú v našej literatúre také rozpracované ako napr. témy o didaktických zásadách, o metódach a pod. Sú to oblasti, ktoré, ako píšem vyššie, by sa mohli stať predmetom námetov aj na atestačné práce, ktoré by mohli vzísť práve od vedení škôl, z rokovaní metodických združení a predmetových komisií. Najmä práce na druhú atestáciu by sa mohli viacej zameriavať aj na tieto náročnejšie oblasti.

Na záver považujem za potrebné poznamenať, že predmetným príspevkom nesledujem podrobnejšiu analýzu ďalšieho vzdelávania učiteľov, je to skôr aktuálna reflexia prebiehajúcich skúšok v metodických centrách. Zrejme sa tu „nájdu“ viacerí učitelia, ktorí sa atestačným skúškam podrobili, a verím, že bude podnetom aj pre tých, ktorí sa na atestačné pokračovanie chystajú.

Erich PETLÁK
Ilustračné foto stock.xchng

Moderné vzdelávanie na Strednej umeleckej škole v Kežmarku

PROJEKT

Niektoré kroky nás k niečomu približujú, na druhej strane nás však odďaľujú od niečoho, čo nechávame za sebou. Bývajú odvážne, no zároveň zo začiatku trocha neisté. Presne tak neisto sme vkročili do tvorby projektu *Vzdelávajme sa moderne* v rámci opatrenia Premena tradičnej školy na modernú operačného programu Vzdelávanie. Neisto, no s veľkým očakávaním. Pri tých krokoch vpred sme za sebou nechali obavy, neistotu, všetky tradičné ponímania vyučovania a všetky nedostatky, ktoré sme tak chceli vylepšiť, či už išlo o materiál, knihy, alebo prístupy.

Tento projekt pre nás znamenal nielen nové kroky vpred, ale v istom momente to bol sedemmíľový obrovský skok napred pre všetkých zainteresovaných v jednotlivých aktivitách. Naša tvorivá činnosť sa prejavila v realizácii 22 aktivít s rozmanitým zameraním. Všetko sa to začalo v našich hlavách plných nápadov, ktoré pre množstvo dôvodov nebolo možné zrealizovať. A zrazu sa nám naskytla možnosť byť odborne školení, vytvoriť pre školu niečo, čo ju kvalitatívne posunie, a najmä vybaviť ju veľkou škálou materiálnych pomôcok, učebníc i techniky. Všetky cieľové skupiny niečo do aktivít projektu dali (nadšenie, zvedavosť i voľný čas...), veľa si vzali (odbornosť, nové skúsenosti, zážitky...), a tak sme sa obohacovali v rôznych oblastiach.

Jednotlivé aktivity boli rozdelené do viacerých skupín. Jednou z nich bolo vzdelávanie sa pedagógov v rôznych počítačových programoch, napr. CorelDraw, Photoshop, InDesign, MS PowerPoint, Excel, školenie k interaktívnej tabuli a v k nej príslušnom programe či realizácia projektového vyučovania. Patrilo sem aj školenie v riadení a manažmente, v rámci ktorého sa vykonala komplexná analýza školy z pohľadu všetkých zainteresovaných strán. V nadväznosti na získané poznatky neskôr pedagógovia realizovali výstupy súvisiace s inováciou školského vzdelávacieho programu a s priamou tvorbou vlastných projektových vyučovaní. Naši pedagógovia hltali nové informácie na 6 608 hodinách školení, čo bolo naozaj obohacujúce, no zároveň často vyčerpávajúce. Prínos však bol veľký, a tak každý z nás videl obrovské pozitíva, ktoré teraz vnáša do svojich hodín.

Najväčšou hodnotou, ktorú projekt pre všetkých priniesol, boli aktivity jednotlivých pedagógov, ktorí vo svojej oblasti a špecializácii vytvárali učebné texty, často veľmi potrebné pri odbornom vzdelávaní, v ktorom je ich nedostatok. Každý z nás mal možnosť vytvoriť úzko špecializovaný odborný text ušitý na mieru potrebám vlastných hodín a výstupov určených priamo pre našich študentov. Azda toto všetci zúčastnení hodnotíme ako najväčšie zadosťučinenie za snahu posunúť našu školu aj svoj osobnostný rast kamsi do vyššej profesionálnej úrovne. Tak vzniklo 33 originálnych brožúr, zbierok s originálnym dizajnom i obsahom.

Samostatnou časťou projektu boli aktivity určené študentom našej školy, ktoré zatraktívnili vyučovací proces a obohatili ho o nové formy a metódy prísunu a spracovania informácií. Konkrétne to boli štyri krajinárske kurzy v štyroch nádherných prírodných lokalitách: Vyšné Ružbachy, Červený Kláštor, Račkova dolina a Vernár, ktorých sa zúčastnilo spolu 80 žiakov. Tieto zákutia prichýlili našich študentov s chuťou maľovať, kresliť, ale aj fotograficky zaznamenať krásu a skryté čaro prírody. Vďaka úplnému preplateniu všetkých nákladov spojených s plenérmi sa tak otvorili možnosti aj pre študentov, ktorí si inak takéto formy tvorby v prírode nemôžu z finančných dôvodov dovoliť. Ako odmenu za túto možnosť vytvorili a nafotili mnoho naozaj podarených diel, ktoré sme po absolvovaní všetkých štyroch krajinárskych kurzov vystavili na spoločnej výstave s názvom 4 x MY, kde bolo možné zhliadnuť všetky výtvory, porovnať ich a zhodnotiť ich prínos.

Iný priestor na vzdelanie našich študentov poskytli exkurzie do Kremnice a Bratislavy, kde študenti s odbornými pedagógmi spoznávali taje kremnickej mincovne a Národnej banky Slovenska. Svoje výtvarné vedomosti mohli konfrontovať v rôznych múzeách a galériách Bratislavy, kde mali možnosť vidieť staršie i súčasné prejavy výtvarného umenia.

Kým prebiehali jednotlivé aktivity, dodávatelia nezaháľali a vďaka financiám z projektu vybavili našu školu osobnými počítačmi pre všetkých pedagógov, stolovými počítačmi, ktoré umožnili vybavenie dvoch počítačových učební modernou výpočtovou technikou. Novým vzdelávacím moderným priestorom sa stali aj dve odborné učebne s dvoma najmodernejšími interaktívnymi tabuľami, ktoré otvárajú nové možnosti výučby a možnosti spolupráce študent – pedagóg. Pre jednotlivé odbory pribudla nová technika: fotoaparáty, videokamery, skenery, rezacie, skartovacie zariadenia a iné veľmi kvalitné technické vybavenie. Práca pedagógov sa skvalitnila a ich možnosti sa posunuli vďaka novým kopírovacím zariadeniam, tlačiarňam a iným odborným pomôckam, ktoré sa nám podarilo získať. Každú z tried sme vybavili keramickými tabuľami, čo určite ocenia alergici a „nepriatelia“ prašných kried. Veľká finančná čiastka bola určená na zriadenie a vybavenie žiackej knižnice, ktorá je teraz naozaj zaplnená odbornou literatúrou všetkého druhu a veľký priestor v nej má i literatúra na jazyky, obohacujúca výučbu maturitných predmetov. V neposlednom rade materiálne vybavenie školy výtvarným, kancelárskym materiálom i pomôckami, klip rámami a nástenkami pomohlo vzniku mnohých prác, ktoré reprezentujú umeleckú činnosť našich pedagógov a študentov.

Nechceli sme svoju prácu a tvorivosť uzavrieť v skladoch a učebniach, a tak sme sa pochválili svojou činnosťou a výstupmi na záverečnej konferencii k ukončeniu projektu, ktorá sa konala 28. 9. 2012 v Mestskom kultúrnom stredisku v Kežmarku. Medzi pozvanými hosťami boli zástupcovia Prešovského samosprávneho kraja, poslanci mesta i vyššieho územného celku, riaditelia základných i stredných škôl z Kežmarku a okolia, ale i širšia odborná a laická verejnosť, ktorej má umenie a tvorivosť stále čo povedať. Vstupom do priestorov konferencie sa každý pozvaný mohol pokochať prácami, ktoré vznikali pri realizácii aktivít, od obrazov a fotiek až po učebné texty z dielne našich pedagógov. Práve tie pútali najväčšiu pozornosť hostí, ktorí by si niektorú z brožúr radi aj odniesli. No pochopili, že je to nezaplatiteľné bohatstvo informácií a nápadov, ktoré do nich tvorcovia vložili. Celý projekt bol zosumarizovaný a prezentovaný v sále manažérskou dvojicou, ktorá počas dvoch rokov projekt zodpovedne organizovala, kontrolovala a doviedla do úspešného konca. Všetko, čo sa vykonalo, kúpilo či vytvorilo, zhrnula premietaná pútava prezentácia, sprevádzaná komentárom vedúcich projektu. Slávnosť pokračovala aj v priestoroch školy, ktorá svojou výzdobou všetkým hosťom napovedala, akým prínosom projekt pre nás všetkých zainteresovaných bol. V príjemnej atmosfére a čarovne vyzdobenom prostredí, v ktorom prevládali projektové práce našich študentov, sa debatovalo a už s úsmevom spomínalo aj na pomalší rozbeh projektu. Každý už veselo opisoval, čo mu projekt dal a čo on dal projektu. Myslíme, že v ten deň každý našiel len krásne a pozitívne veci, ktoré sme pri tvorbe projektu zažili.

Celé dva roky sme pracovali na projekte s podporou Európskeho sociálneho fondu, Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ a operačného programu Vzdelávanie, ktoré nám poskytli finančnú podporu vo výške 514 150,14 eur. Práve táto podpora pomohla zrealizovať všetko, čo sme v článku opísali, a naplnila naše predstavy o modernom vzdelávaní, ktoré si môžete prezrieť aj na našej školskej stránke www.suskk.sk.

Ing. Marta PERIGNÁTHOVÁ,
riaditeľka školy

Účet za prácu učiteľa

ZAMYSLENIE

V živote človeka sú chvíle, keď začne uvažovať o svojom živote a hodnotiť svoju životnú cestu. Ako bývalá učiteľka sa úplne stotožňujem s posledným bodom učiteľovej prísahy, že ak bude dodržiavať všetky jej body, dožije sa toho, že bude žiť šťastne, dožije sa úcty všetkých ľudí a bude sa radovať z plodov svojho pedagogického umenia. Sú to veľmi pravdivé slová. Preto som sa aj rozhodla o tom napísať.

Som učiteľka-dôchodkyňa, ktorá učila počas svojho pedagogického života na viacerých školách. Nič výnimočné som v živote nedokázala. Iba som sa vždy snažila plniť si svoje pracovné a rodičovské povinnosti. A dnes viem, že aj mojím skromným pričinením žije medzi nami veľa skvelých ľudí.

Žijem v neveľkej obci, kde som odučila takmer 30 rokov. Pôsobenie na dvoch iných školách som musela z rodinných dôvodov zanechať. Som presvedčená, že staroba neznamená koniec životnej aktivity, môže byť prospešná aj pre široké okolie. A tak si tu žijem, užívam jeseň života (sladké dôchodcovské aktivity), no a celkom prirodzene sa zapájam aj do spoločenského života v obci.

Život treba podľa mňa prežiť aktívne a produktívne, ak to človeku dovoľuje zdravotný stav. Nástup do dôchodku vôbec nemusí byť koncom životnej aktivity. Veď dnešný sedemdesiatnik je podstatne vitálnejší ako ten pred dvadsiatimi rokmi, a o ďalšie desaťročie budeme o skok vpredu. Ani ja nemám čas zostarnúť, čo je osud aj mnohých iných učiteľov-seniorov. V našej obci majú pekný zvyk. Pri príležitosti Dňa učiteľov pozývajú miestnych pedagógov na posedenie, kde im poďakujú za ich prácu. Každý rok pozývajú aj nás dôchodcov. Je to milý prejav úcty k našim šedinám. Veď iste uznáte, že nie je jednoduché spájať generácie súčasných i bývalých učiteľov, a vyčariť tak spokojnosť na oboch stranách brehu.

Je ťažké zladiť dva hlasy do súzvuku, ktorý lahodí ušiam i duši. Keď sa to však podarí, radosť cítia nielen samotní interpreti, ale tešia sa všetci okolo nich. Okrem učiteľov sa stretávame, pochopiteľne, aj so svojimi bývalými žiakmi. Teším sa z ich úspechov a veľmi smútim, ak ich odprevádzam na poslednej ceste. Uvedomujem si bolesť z odchodu mladých ľudí, ktorí by v živote mohli veľa dokázať. Život však prináša aj takého situácie a my ich nedokážeme ovplyvniť, aj keby sme veľmi chceli. Každé stretnutie s mojimi bývalými mi prináša dobrý pocit a pohladí dušu. Na mnohé neviem nikdy zabudnúť, a je to vlastne „účet“ za dlhoročnú pedagogickú činnosť. Pre mňa sú to najkrajšie ocenenia, akých sa môžem dožiť. Verím, že sú úprimné a nezištné.

Týmito riadkami chcem povzbudiť najmä mladých kolegov, ktorí to majú v súčasnosti veľmi ťažké. Veď zvládnuť premúdrených, hyperaktívnych a často aj agresívnych mladých ľudí nie je vôbec ľahké. A naučiť ich všetkému, čo vzdelanie vyžaduje, na to treba veľa úsilia, vedomostí a dobré pedagogické metódy aj dnes. To však pochopí len človek, ktorý sám prešiel touto cestou. Prihováram sa vám mladším a chcem povedať, že vždy vás bude tešiť vedomie, keď budete túto činnosť vykonávať erudovane a s láskou, vtedy sa vám to mnohonásobne vráti. Napríklad aj takto: pri 40-ročnom výročí ukončenia základnej školy nás privítala organizátorka (dnes riaditeľka materskej školy) veľmi pekným príhovorom. Keď som jej vyjadrila svoj obdiv, odvetila mi: „To ste ma vy, pani učiteľka, naučili.“ Môže byť niečo krajšie ako takéto uznanie? Aj to, že z našich malých žiačikov sa stali lekári, pedagógovia, inžinieri, majstri a zástupcovia rôznych iných profesií, je čiastočne naša zásluha. Keď mi Stázka vyhlásila, že to, čo som ju naučila z ruského jazyka na základnej škole, jej vystačilo takmer počas celého štúdia na strednej škole, ma tiež potešilo. Bola som hrdá a šťastná, že moja snaha učiť čo najlepšie nebola márna. Na jednej triednickej schôdzke mi polichotilo zasa iné vyjadrenie jednej mamičky, ktorá povedala, že som ju naučila slovenský pravopis tak, že s ním nemala v živote problémy, a dokonca ani jej dcérky, ktoré som tiež učila. Aj slová ďalšej mamičky, že je rada, že som ju učila aj ja, potešili.

Na inom mieste v inom čase – na jednej náročnej túre – som stretla niekoľkých turistov, ktorí vyhlásili, že mojou zásluhou sa stali z nich milovníci a obdivovatelia prírody a tým sa z nich stali úžasní ľudia. Dobrý pocit mám aj z toho, že som veľa detí naučila plávať, lyžovať, recitovať, spievať a ešte veľa užitočného. A aj toto je výsledok práce našich učiteľov.

To je moment, prečo si kontakt so školou udržiavam aj naďalej. Nedávno som bola na besede o prírode v rámci Mesiaca lesov. Deti s veľkým záujmom počúvali všetky zaujímavosti zo života zvierat a zvláštnosti prírodných javov. Sľúbili, že budú ochrancami prírody a budú ju brániť, aby jej neubližovali, lebo príroda, mocná to čarodejka, nám to vráti. Pochopili, že príroda nám dala srdce, aby sme ju milovali, a lásku, aby sme ju neprestali milovať.

Toto je len zopár postrehov z môjho pedagogického života. A príkladov, že naši učitelia-dôchodcovia ani dnes nezaháľajú, vidno mnoho. Zapájajú sa do rôznych oblastí života bez nároku na odmenu. Nie zbytočne sa preto hovorí, že učitelia patria do neba. Sú si vedomí, že učiteľská profesia nie je „iba“ povolanie – je to najmä poslanie. Pomáha nám to aktívne starnúť a udržiavať si mladú dušu. Možno až tak dobre nerozumieme dnešnej ekonomike, novým informačným technológiám, ale detskej duši rozumieme dodnes. Napriek tomu, že už neučíme v triedach, stále sme súčasťou pedagogického sveta. Čo sme si „zasadili“, budeme ešte dlho „zberať“. A účet za našu prácu a námahu nám vystavia naše deti, ktoré vychovávame.

Zdenka ROŠTÁROVÁ,
učiteľka na dôchodku, Harmanec

V Rusku vrátia žiakom rovnošatu do škôl

REGIÓNY MAJÚ MAŤ VLASTNÉ UNIFORMY

Najmä staršej a strednej generácii učiteľov na Slovensku mohol utkvieť v pamäti legendárny film z čias sovietskej éry *Počkáme do pondelka*. Jeho dej sa odohrával v školskom prostredí a hlavnú postavu učiteľa stvárnil Vjačeslav Tichonov, v 50. – 70. rokoch minulého storočia jeden z najobľúbenejších hercov štúdií Mosfilmu. Na obsahovom pozadí konfliktu generácií neunikli oku diváka vo viacerých sekvenciách pre našinca nevšedné uniformy žiakov.

Rovnošaty – u dievčat hnedej a čiernej farby kombinovanej s bielymi zásterkami a mašľami, u chlapcov zas s prevládajúcou modrou farbou – boli odjakživa symbolom vtedajšej sovietskej školy, aby od roku 1917 (v Rusku však rovnošaty do škôl zaviedli podstatne skôr, roku 1834 za cára Mikuláša I. Pavloviča, podľa vzoru uniforiem v armáde) pretrvali s rôznymi obmenami až do roku 1992. Vtedy im na federálnej úrovni v novo sa formujúcej krajine – samostatnej Ruskej federácii – definitívne odzvonilo.

Keď odporúčanie prichádza z Kremľa...

V závere roku 2012 však prišla nová jednotiaca myšlienková i motivačná línia o zavedení školských uniforiem, pričom s konkrétnym odporúčaním až priamo z Kremľa! **Podľa informácie ruskej štátnej agentúry ITAR-TASS podporu vráteniu uniformy do škôl na zasadnutí Štátnej rady vyjadril aj samotný prezident Vladimir Putin. Vo svojom odporúčaní tak odobril tú časť nového zákona o vzdelaní, ktorá hovorí o znovuzavedení školských uniforiem, avšak aj s dôležitým dôvetkom, že spôsob, formu, vzhľad i pravidlá ich nosenia si môže určiť individuálne každá škola a jej zriaďovateľ – vyšší územný celok.** Ruský prezident akceptuje možnosť výberu, keď povedal, že *„školská uniforma nemusí byť rovnaká vo všetkých školách a výchovno-vzdelávacích inštitúciách“*. Zároveň dodal, že podstatnejšie ako jednotný vzhľad uniformy na všetkých stupňoch škôl je *„uviesť školské uniformy do života tak, aby sa v nich všetky deti cítili na vyučovaní komfortne, nezávisle od národnosti, vierovyznania, nevraviac o materiálnych dispozíciách rodičov“*.

O tomto určite nie zanedbateľnom článku v novom zákone o vzdelaní sa zoširoka diskutovalo na verejnosti aj v médiách nielen koncom roka 2012, ale už v jeho priebehu. Ako impulz na debatu poslúžil aj prípad moslimských žiačok v Stavropoľskom kraji, ktorý nastolil aj otázku, aké oblečenie u žiakov je v škole akceptovateľné a aké časti odevu zachádzajú už za všeobecne prijatú a únosnú normu... Ruský prezident sa vtedy vyjadril proti noseniu moslimskej šatky v školách. Stalo sa tak po sťažnostiach, že vedenie školy v Stavropoľskom kraji vylúčilo z vyučovania dievčatá v hidžábe, šatke pokrývajúcej hlavu a krk. Ministerstvo vzdelávania a vedy Ruskej federácie postup školy vtedy podporilo s odôvodnením, že oblečenie žiakov stanovuje školský poriadok a hidžáb v ňom nefiguruje.

Ruský prezident Putin v kontexte vzniknuvšieho problému vyhlásil, že je potrebné poučiť sa z opatrení európskych krajín. Je totiž lepšie, ak sa všetci budú cítiť seberovní: *„Ľudia žijú rôzne, a nie je dobré, ak jeden žiak príde do školy prepychovo oblečený a iný, ako sa hovorí, skromne, a potom sa cíti ako človek druhej kategórie.“* Situáciu by podľa jeho slov riešilo zavedenie školských uniforiem. Zároveň na margo stavropoľského prípadu upozornil, že Rusko je stále sekulárny štát. V. Putin odporučil zástupcom miestnej a regionálnej správy, aby využili možnosti rozhodnúť vyhláškami o nosení školských uniforiem: *„Nemusí to byť ako v Sovietskom zväze – jedna uniforma pre celú krajinu. Každý región si zavedie vlastnú jednotnú uniformu pre školy.“*

Prieskum dáva uniforme zelenú

Otázky, či školská uniforma a jej návrat do škôl v Rusku má svoje opodstatnenie, sa so záujmom chopili aj médiá. **Rossijskaja gazeta uprostred decembra 2012 na túto tému zorganizovala aj okrúhly stôl, za ktorý pozvala Valentinu Ivanovovú, predsedníčku Všeruského pedagogického aktívu.** Argumenty, prečo zaviesť nosenie školských uniforiem zákonom, pričom na federálnej úrovni, oprela nielen o odporúčania ministra vzdelávania a vedy Ruskej federácie Dmitrija Livanova, ale aj o výsledky prieskumu rezortu školstva na vzorke 2 000 respondentov z radov rodičov a učiteľov.

Na jedinú otázku, či sú za celoruské zavedenie školskej uniformy, až 62 percent z nich sa vyjadrilo kladne, pričom si myslia, že jednotné oblečenie žiakov okrem toho, že vedie k jasným pravidlám hry, učí deti systémovému poriadku a návykom, vnáša do ich konania a správania prvky disciplíny.

„V Saratovskej, Jaroslavskej, Penzenskej, Moskovskej, Omskej, Leningradskej či Volgogradskej oblasti už školské uniformy vstúpili do platnosti na regionálnej úrovni. Školy pritom spravidla ponúkajú žiakom aj pestrosť výberu z troch, ba až štyroch variantov rovnošaty. Môžu sa teda rozlišovať, navzájom dopĺňať, avšak mali by vykazovať nejaký spoločný identifikačný element – u dievčat je to napríklad skladaná sukňa,“ dodala počas návštevy v redakcii Rossijskajej gazety V. Ivanova. Zároveň uviedla aj pozitívne príklady zo skúseností iných krajín, ktoré sú známe tradíciou školských uniforiem: *„V školách Veľkej Británie, Austrálie, Írska či Indie žiaci nosia rovnošatu, pričom nikto nehovorí, že by takáto uniformita nebodaj obmedzovala ich individualitu, osobitosť či nejakým spôsobom narúšala alebo potláčala ich sociálnu integritu, rozvoj osobnosti. Naopak, spoločnosť, škola a pedagógovia spoločne s rodičmi vedú deti k tomu, aby boli hrdé na školu, v ktorej sa učia, na jej úspechy, aby si vážili, že aj ony patria k nej a k spoločenstvu jej mnohých úspešných absolventov.“*

Uniforma do škôl: za a proti

Hlasy za a proti vyznievajú prakticky nerozhodne – a je jedno, či ide o debaty za oceánom, v Európe, či Rusku. **Hlavným argumentom tých, ktorí vystupujú za zavedenie školskej uniformy, je istý pocit pohodlia, komfortný spôsob riešenia večnej dilemy žiakov a ich rodičov – čo na seba do školy?** Deti, predovšetkým však žiačky vyšších tried, si vraj nemusia lámať hlavu nad tým, ako sa do školy obliecť.

Na druhej strane argument proti je rovnako presvedčivý. Školská uniforma podľa zástancov odmietavého postoja voči rovnošate obmedzuje individuálne schopnosti dieťaťa. Úlohou školy je nielen vychovávať a vzdelávať, ale aj rozvinúť osobnosť, a uniforma môže túto osobnosť podľa nich spútavať. K takémuto záveru prišli aj americkí psychológovia. Niektorí obhajcovia práv detí dokonca tvrdia, že požiadavka nosiť unifikovaný odev porušuje práva žiaka na slobodu prejavu.

História jednotnej školskej uniformy sa začala písať v Anglicku, kde vtedajší kráľ Eduard VI. založil roku 1552 školu Christ's Hospital. Jej žiakmi boli najmä siroty a deti z chudobných rodín. Konzervatívni Angličania zachovali uniformu tejto školy až do dnešných dní prakticky bezo zmeny.

Ruská jednotná školská uniforma sa objavila roku 1834 počas panovania cára Mikuláša I. Roku 1896, teda už v období vlády posledného ruského imperátora Mikuláša II., sa uniforma zaviedla v ženských gymnáziách: tvorili ju vtedy hnedé šaty so stojatým golierom a zásterka. Na všedný deň si žiačky obliekali čiernu zásterku, na sviatočný sa nosila biela. Podobná školská uniforma sa zachovala až do konca sovietskej éry, bolo úplnou samozrejmosťou vidieť v nej školákov v Moskve, vo vtedajšom Leningrade, ako aj v ďalších centrách Ruska, ale aj Bieloruska či Ukrajiny. **Rozpadom Sovietskeho zväzu roku 1991 sa datuje aj definitívny zánik jednotnej ruskej (sovietskej) školskej uniformy.**

(pl)

Ilustračné foto stock.xchng

Budú z učiteľov pištoľníci?

ZBRANE V ŠKOLE

V USA riešia vážny problém – ako zabrániť problému násilia a prípadnému používaniu zbraní v školách. V Utahu je učiteľom dovolené nosiť zbraň už dnes a mnohí hovoria o tom, že učitelia by mali byť v školách ozbrojení, resp. by mali mať na dosah zbraň...

Novým podnetom na túto tému bol masaker v connecticutskom Newtowne, kde v polovici decembra minulého roka pri vyčíňaní mladého strelca zomrelo 20 detí a šesť učiteľov. Reakciou okrem iného bolo, že obchodníkom sa zvýšil odbyt útočných pušiek toho istého typu, ako mal strelec, a nepriestrelných školských tašiek pre deti. Ide o americkú novinku, ktorú vyrábajú už tri tamojšie firmy. Aktovky sú vystužené nepriestrelným štítom, ktorý kryje pred strelami detský chrbát. Stali sa výborným obchodným artiklom a predávajú sa od 400 dolárov za kus. V Salt Lake City sa ich za pár dní predalo vyše 200 kusov. Psychológovia však upozorňujú, že takéto vynálezy deti desia a stresujú.

Na význam bezpečnosti v školách upozornil po katastrofe nielen federálny minister školstva Arne Duncan, ale aj prezident USA Barack Obama. *„Musíme sa ubezpečiť, že sme sa z tejto hroznej tragédie ako národ poučili. Každé spoločenstvo, každý národ potrebuje chrániť svoje hodnoty a musíme sa pozrieť na to, či obce, mestá, rodičia, podnikatelia, cirkvi, politici a školy robia všetko, čo môžu, aby náš národ a naše deti boli ochránené pred poškodením zdravia,“* povedal Duncan.

Prezident vytvoril pracovnú skupinu, v ktorej je minister školstva a vedie ju viceprezident Joe Biden, s cieľom, aby predložila v januári tohto roka konkrétne návrhy na zníženie násilia a nebezpečenstva používania zbraní v amerických školách. Odporúčaní, čo by bolo treba robiť, aby nedochádzalo v amerických školách k bezbrehému násiliu, navrhujú odborníci i laická verejnosť neúrekom. Okrem iného, že by sa mali sprísniť kontroly pri vchode do škôl, aby žiaci nemohli dnu prepašovať zbrane, zabezpečiť, aby sa do škôl vchádzalo iba jedným vchodom, aby polícia zaistila v školách permanentnú prítomnosť policajta, aby do škôl okrem žiakov a učiteľov nemali prístup žiadne iné osoby, aby sa zlepšila diagnostika agresívnych detí a detí s poruchami správania, atď.

Jedným z absurdných opatrení, ktoré sa na niektorých miestach stalo dokonca už realitou, je, že učitelia sa začali vyzbrojovať pištoľami, ktoré majú počas pobytu v škole na dosah, sú vyškolení na obranu pred útočníkmi a pripravení obrániť svojich žiakov pred prípadným útokom. Takto už dnes napríklad v dištrikte Harrold v Texase nosia učitelia do tried nielen učebné pomôcky, ale aj nabitú pištoľ. Podmienkou je, že ju nesmie byť vidno a musí byť umiestnená tak, aby nevzbudzovala pozornosť žiakov. Súčasne je podmienkou, aby učitelia prešli školením a výcvikom na nosenie zbraní.

V 300-miliónových Spojených štátoch je medzi ľuďmi približne 300 miliónov zbraní. Tradícia vlastnenia zbraní je veľmi silná a historicky podmienená, patrí k americkej kultúre a právo vlastniť zbraň je garantované ústavou. Podľa prieskumu by podporilo prísnejšiu kontrolu zbraní 57 % obyvateľov USA, čo je o 18 % viac ako pri prieskume spred roka.

(lp)

Vzdelávacej politike v Anglicku verí len sedem percent učiteľov

PRIESKUM

Anglický The Guardian priniesol výsledky prieskumu, podľa ktorého iba 5 % britských učiteľov verí, že dopady činnosti súčasnej vlády na školstvo sú pozitívne. Iba 7 % si myslí, že smer súčasnej koalície konzervatívcov a liberálnych demokratov je pre školstvo správny. Tým vyjadrili svoj názor najmä na súčasný projekt ministra školstva Michaela Govea budovať siete akadémií a tzv. *free schools* (obdoba amerických *charter schools*, ktoré nie sú zriaďované štátom či samosprávou, ale skupinami rodičov, charitami, cirkvami, komerčnými subjektmi).

Oproti predchádzajúcemu prieskumu z apríla 2012 výrazne poklesla profesijná morálka učiteľov. Ako vysokú či veľmi vysokú ju pociťuje 15 % učiteľov (oproti 27 % v apríli 2012), zatiaľ čo za nízku či veľmi nízku ju označilo 55 % učiteľov (oproti predošlým 42 %). Nízku profesijnú morálku vykazujú aj učitelia na *free schools* (62 %) a ani oni vláde väčšinou neveria (65 %).

(podľa Britských listov lupa)

Ilustračné foto stock.xchng

Krehká žena pevných postojov

PaedDr. Jarmila Gáborová. Elegantná, mimoriadne komunikatívna, inšpiratívna. Názormi, emóciami, príbehmi i obrazmi, ktoré vykresľuje v rozprávaní o svojom päťročnom riaditeľovaní na Základnej škole s materskou školou Jána Hollého v Pobedime. Tak ako rozpráva o svojich kolegoch v „jej školičke“, vlastne skôr kolegyniach (keďže v sedemnásťčlennom pedagogickom kolektíve je až šestnástka žien a iba jeden-jediný učiteľ), dokáže s horlivosťou a temperamentom jej vlastným doslova spriadať ódy o žiakoch, deťoch. O „jej“ detičkách. Pretože školu, ktorú navštevuje v tomto školskom roku 106 žiakov (k tomu 32 detí v materskej škole), si akoby „sprivatizovala“ vo svojom srdci. Emotívne a duchovne sa s jej prostredím a ľuďmi, ktorí sú jej súčasťou, stotožnila do tej miery, že si doslova užíva svoj dievčenský sen – stať sa raz učiteľkou...

Začnime možno tak trochu nezvyčajne... Nože si predstavme vaše všedné ráno, keď sa chystáte do práce, do tej, ako vy vravíte, „vašej školičky“...
Žijem v Častkovciach, je to obec vari desať kilometrov od Pobedimu. Keďže sa rada vyžívam v rýchlej jazde, za pár minút som v škole. Vlastne, skôr v obci, pretože keď sa len dá, nenechám si ujsť prechádzku pešo do školy. Idete Pobedimom, prejdete po chodníku – a naľavo máte kostol a napravo zasa školu. Čiže, ak chcete, stihnete ešte zájsť možno sa vyspovedať z nejakého hriechu pred dňom plným očakávania... Aby ste ako učiteľ potom v škole už iba kázali...

Vyznieva to tak trochu romanticky, akoby to pripomínalo atmosféru niektorých filmov...
Je to realita. Vnímam, že Pobedim je silno kresťanská obec, s jej atmosférou som sa stotožnila, hoci nie som ortodoxne veriaca. A napriek tomu, že nie sme cirkevná škola, mala som za to, aby sme žiakom dávali do vienka a duše aj úctu ku kresťanským tradíciám, teda k histórii. Odkedy som riaditeľkou školy, ku vzdelaniu mladých ľudí celkom prirodzene patrí aj návšteva kostola. Tak napríklad my aj začíname školský rok omšou, pred Vianocami 21. decembra sme takisto mali pobožnosť, a omšou školský rok aj ukončíme. A či sme katolíci, evanjelici, alebo neveriaci, myslím si, že k istej intelektuálnej výbave mladého človeka – teda aj našich žiakov – patrí aj návšteva kostola. Možno v kontexte školy už aj preto, že mnohé deti sa iba takýmto spôsobom dozvedia, čo sa v kostole vlastne deje. Aké rituály, kázne a pobožnosti sa tam odohrávajú. Sama vnímam, že tento možno nie celkom zvyčajný prístup učí deti tolerancii, citlivejšiemu vnímaniu iných vierovyznaní. Keď som to začala praktizovať, niektorí rodičia sa k tomu stavali odmietavo, ale keďže aj samotným deťom sa návštevy kostola zapáčili, dnes ich berieme v našej škole ako samozrejmosť.

Samozrejmosťou a už vonkoncom nie nadšením – ak si dovolíme časový odskok do obdobia spred piatich rokov – ste však zrejme neprekypovali počas prvej návštevy školy, v ktorej ste sa roku 2008 s veľkým odhodlaním a očakávaniami posadili po úspešnom výberovom konaní do kresla riaditeľky.
Nuž, naozaj to nebol radostný pohľad... Keď som sem v auguste 2008 prišla na výberové konanie, po vstupe do budovy školy ma ovalil nepríjemný pach vyzutých topánok v šatni a esteticky nie práve najprívetivejší interiér zborovne, pozliepaný zo starých skríň a nábytku... Predsa len, mne ako niekdajšej absolventke kedysi slávnej odevnej priemyslovky v Trenčíne to veru nemohlo dvakrát zaimponovať.

Čo všetko sa udialo po tom, ako ste už mali v rukách dekrét riaditeľky školy? Vraj najmä vaším pričinením a osobným postojom sa po rekonštrukcii zmenila doslova na nepoznanie.
Bola to pre mňa obrovská výzva. Mala viacero dôvodov, súvislostí. Nemôžem ich na tomto mieste obísť...

Kým si však „vyhrnieme“ rukávy a priblížite nám „prestavbu školy podľa Gáborovej“, začrime do osobných spomienok a prežívaní... A aj do príbehu, ktorý sprevádzal vašu túžbu stať si raz za učiteľskú katedru.
Viete, v rodine sme vyrastali piati súrodenci – a všetkých päť nás bolo dievčat! Pedagogika bola našou obrovskou túžbou, lenže otec nám to zakaždým vyhováral. Tvrdil, že učiteľky sú tie, ktoré vždy a všetko chcú iba riadiť... Asi to bolo tým, že žien mal okolo seba šesť – a u nás doma bol tým riadiacim elementom vždy ocko. Tak si zrejme iné fungovanie nevedel predstaviť... *(Úprimný smiech.)* Možno aj to bol dôvod, že som sa na učiteľstvo „neodvážila“, hoci som veľmi po ňom túžila. Vyštudovala som odevnú priemyslovku v Trenčíne, robila som ekonomiku, predajcu vzduchotechnických zariadení... Ale odjakživa som túžila byť učiteľkou. Ale to všetko sa mi začalo plniť až po mojej tridsiatke...

„Mnohí moji priatelia a známi sa mi čudujú, ako je možné, že sa počas víkendu neviem dočkať pondelka... Ale ja sa úprimne teším do práce, nikdy sa neviem dočkať nového rána.“

Čo bolo pre vás motiváciou, že ste sa dali na štúdium pedagogiky, a to aj napriek tomu, že ste dokázali vyniknúť aj v iných profesiách a na iných postoch?
Naozaj som začala študovať pedagogiku až v zrelom veku... Možno som si to ani neuvedomila, ale životné súvislosti mi otvorili cestu k môjmu dievčenskému snu. Keď roku 2000 padli podniky v okolí Nového Mesta nad Váhom, vyvstala otázka – a čo ďalej? Vtedy mi môj už bývalý manžel povedal, vraj, vyber si a choď robiť, čo sa ti zažiada... A to bola moja chvíľa, veľký okamih. Podala som si prihlášky na pedagogickú vysokú školu, a to rovno hneď dve: do Bratislavy a do Trnavy. Prijali ma na obe, ale rozhodla som sa pre Trnavu. Predsa len, mala som to bližšie, v tom čase nám nádherne vyrastali deti, syn a dcéra... Od toho momentu som pochopila, že to bolo to najlepšie, čo som mohla urobiť. Pretože – a to mi čas i súčasnosť stále potvrdzujú – v štúdiu i profesii som sa úplne našla. Pozícia ekonómky, ktorú som dovtedy vykonávala, prestávala byť pre mňa zrazu príťažlivou. Bola to iba strohá reč čísiel, žiadne emócie... A tu je perspektíva dennodenne tvoriť s ľuďmi, deťmi, pedagógmi. Proste paráda!

Začali ste robiť vychovávateľku doma v Častkovciach, kde ste aj bývali. Učili ste deti a zároveň ste pôsobili v škole ako ekonómka. Neskôr ste prešli na základnú školu do Hornej Stredy, až napokon prišiel už spomínaný rok 2008 a veľká výzva, ktorá vás oslovila v Pobedime.
Pri prvej prehliadke som zostala zhrozene stáť nad plesňou v triedach pri zatečených oknách. Dielne slúžili ako skladisko poškodených vecí, nábytok v triedach aj kabinety boli v dezolátnom stave. Školský dvor v zadnej časti pôsobil ako smetisko. Uvedomila som si, že je tu práce vyše hlavy, ale ak chceme začať nový školský rok, musíme sa poponáhľať.

Ale ako ste to stihli, najmä ak zoberiem do úvahy fakt, že ani vtedy nebolo peňazí nazvyš...
Doslova do rána som si premyslela postup, aby to malo hlavu aj pätu, a najmä, aby sa všetko podarilo. Uvedomila som si, že bez peňazí to nepôjde. A tak sme začali oslovovať sponzorov. Mali sme šťastie, lebo nám pomohla veľká časť podnikateľov i rodičov, ale aj obyvateľov Pobedima, ktorí už mali deti dávno odrastené. Pomáhali finančne, svojou prácou i materiálne. Keby som začala vymenovávať všetkých, ktorí nám pomohli, nestačila by nám ani ďalšia novinová strana... Čo však bolo podstatné – v septembri 2008 nastúpilo do lavíc našej základnej školy 126 žiakov a do materskej školy, ktorá je súčasťou základnej, 16 detí. A v tomto duchu, tempe a odhodlaní sa posúvame každý rok vyššie a vyššie. Snažíme sa nielen o to, aby sme mali peknú budovu školy, ale aj o kvalitný edukačný proces. Usporiadali sme veľmi veľa akcií, či už vzdelávacích, alebo zábavných. Nepoľavili sme však ani v rekonštrukčných prácach. Myslím si, že na našej škole sa pracuje s veľkou radosťou a oduševnením.

Na tomto mieste sa azda žiada dodať, že rekonštrukcia chátrajúcej Základnej školy s materskou školou J. Hollého v Pobedime sa začala v letných mesiacoch roku 2008. Hodnota sponzorských príspevkov je z morálneho pohľadu nevyčísliteľná, no pohybovala sa okolo 10 000 eur. Okrem iného ste aj vďaka sponzorom vysadili nový trávnik s okrasnými drevinami, vybetónovali nový chodník do telocvične, zrekonštruovali sprchy v šatniach, vznikli aj šatne na prezúvanie a malá telocvičňa. V novembri 2008 ste usporiadali prvú školskú katarínsku zábavu. Výťažok z nej šiel, mimochodom, na výmenu ďalších okien. Z toho plynie aj čosi nadčasové – možno pre vás, pani riaditeľka, osobné: precítili ste okrem skvelého pocitu, že sa niečo veľkolepé podarilo, aj svoje dispozície manažérky?
Do istej miery sa toto vedomie vo mne forsírovalo ešte predtým, ako som sa posadila na stoličku riaditeľky. Ale práve proces rekonštrukcie školy ma doslova naštartoval, aby som začala využívať svoju výhodu na tomto poste. Tu totiž nejde iba o pedagogické vlohy, učiteľský fortieľ či pedagogickú inšpiratívnosť – riaditeľ školy má v sebe v dnešnom čase snúbiť danosti z viacerých iných oblastí. Ja ako riaditeľka si plne uvedomujem, že mám ohromnú výhodu, keď ovládam ekonomiku, účtovníctvo, že som sa v mojich predchádzajúcich povolaniach či na manažérskych postoch stretla s mnohými ľuďmi z iných odborov – z odbytu, obchodu, reklamy, chodievala som na kontraktačné výstavy... Veľmi mi to pomohlo a stále aj pomáha, posúva ma to. A ja som tomuto svojmu profesijnému príbehu, ak to tak môžem nazvať, aj vďačná.

Predsa len, vaša osobnosť je spájaná s pedagogickou činnosťou, aj keď, ako ste sa vyznali vyššie, priamo ste si s ňou potykali až v dozrievajúcom aktívnom veku. Ktorý okamih vašej pedagogickej činnosti bol doteraz tak mimoriadne inšpirujúci a vnútorne ste sa s ním natoľko stotožnili, že sa k nemu s obľubou vraciate?
Spomínam si na rok 2008, keď sa začala písať školská reforma a ja som začala pôsobiť ako riaditeľka v Pobedime. Každá škola si mala pripraviť svoj vzdelávací program. Nik vtedy poriadne nevedel, čo od nás „tam hore“ chcú. Jednoducho a dobre, každá škola sa s tým popasovala v rámci svojich možností a pedagogických kapacít. Roku 2010 som sa zúčastnila vzdelávania multiplikátorov cez projekt *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* v Žiline. Toto vzdelávanie bolo pre mňa podnetné a inšpirujúce. Pomohlo pri tvorbe nášho Školského vzdelávacieho programu Štvorlístok. Od februára 2011 som v spomínanom projekte začala aktívne pôsobiť ako multiplikátorka. „Odvzdelávala“ som štyri skupiny učiteľov v Novom Meste nad Váhom a Trenčíne. Záujem o vzdelávanie bol veľký, a tak som po dohode s Ing. Majerníkovou zo Štátneho inštitútu odborného vzdelávania v tejto úžasnej práci pokračovala aj roku 2012 s ďalšími štyrmi

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

Predstavujeme

JARMILA GÁBOROVÁ

Krehká žena pevných...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

skupinami učiteľov v Trenčianskom a Bratislavskom kraji. V januári som začala v Drietome a Sološnici, v marci som vzdelávala v Častej a Modre. Práca multiplikátorky bola pre mňa veľkým obohatením. Stretla som množstvo učiteľov, zástupcov, riaditeľov. Vypočula som si veľké množstvo názorov na reformu školstva. Z môjho pohľadu boli tieto vzdelávania prínosné pre frekventantov, ale aj pre mňa.

Vy ste vraj ako multiplikátorka svojou prácou mimoriadne zaujali odborníkov.

Bolo to nádherné obdobie, mimoriadne tvorivé a ľudsky úžasne žičlivé.

Vaša záverečná práca multiplikátorky bola netradične vynaliezavá, príbehovo pre deti príťažlivá... Zaujala natoľko, že vás oslovili, aby ste pripravili vzdelávacie multimediálne CD pre cieľovú skupinu učiteľov základných škôl.

Áno, v júni 2012 ma oslovila Ing. Majerníková a po vzájomnej dohode som začala pripravovať spomínaný materiál. Totiž, dopravná výchova na prvom stupni bola už mojou rigoróznou prácou v roku 2007. Veľmi dobre sa mi na nej pracovalo, doslova som sa jej oddala, veď ak si človek chce zaslúžiť akademický titul, musí zo seba vydať to najlepšie, čo počas života naakumuloval. A možno práve to, čím všetkým som v živote stihla prejsť, ma znovu úžasne nabudilo. Svoje skúsenosti som pretavila do nových foriem, obsahu. Prirodzene, že ešte lepší pocit sa ma zmocní vtedy, keď zistím, že učitelia budú používať mnou navrhnuté CD s materiálmi k dopravnej výchove na prvom stupni aj v praxi.

Inšpiruje a v dobrom provokuje tento váš úspech aj vás samotnú? Pokračujete v načatom, iste by to stálo za váš ďalší „dopravný príbeh“...

Dopravnú výchovu momentálne neučím, ale keď som si pripravovala prácu, čerpala som z praxe, zo života. Zo všetkého, čo som robila. Osobne som veľkým zástancom konštruktivizmu v školstve, veľkým vzorom je mi v tomto smere profesor Branislav Pupala z Trnavskej univerzity. Bolo pre mňa preto cťou, že bol dokonca aj členom komisie, keď som obhajovala svoju rigoróznu prácu. Pre mňa je neustálou inšpiráciou, možno aj v tom, že je prísny, náročný. A veľmi sa mi páčil aj jeho pohľad na vzdelávanie. Keď som čítala niektoré jeho publikácie, mimoriadne mi to rozšírilo poznanie, obzor – tak pedagogický až bádateľský, ako aj ľudský. Vlastne, keď som koncipovala svoju prácu, viac som sa vhĺbila do detskej duše, pochopila som, že aj dopravná výchova je postavená na teórii konštruktivizmu, pojmovom mapovaní... Že dieťa nie je prázdna nádoba, ktorá príde do školy sadne si do lavice – a nič nevie. Musíme stavať aj na detských skúsenostiach, zážitkoch, vnemoch, na skúsenostiach žiaka, odhaľovať v ňom to, čo v ňom skutočne je. Vylúpnuť akoby malý zázrak, že všetko so všetkým súvisí. Teda aj to, že keď deti niečo učíte, učia sa to preto, že to raz v živote určite budú potrebovať, a mali by to vedieť aj použiť, poučiť sa z toho, malo by ich to niekam posunúť. A tento záujem v nich musíme nielen vzbudiť, ale neustále rozvíjať, pestovať, zdokonaľovať.

Vnímate práve tieto a im podobné pedagogické postuláty ako vaše poslanie?

Nepochybne. Mnohí moji priatelia a známi sa mi čudujú, ako je možné, že sa počas víkendu neviem dočkať pondelka... Ale ja sa úprimne teším do práce, nikdy sa neviem dočkať nového rána. Zrejme ma v dobrom postihlo to, o čom ľudia vravia, že sa im práca stala vášňou, koníčkom. Tým však vonkoncom neznižujem úroveň a stupeň emotívnosti a zmysluplnosti môjho súkromia. Považujem za svoje obrovské osobné šťastie, že učím v „našej školičke“ v Pobedime. Učím napríklad druháčikov matematiku, kde je v ich v triede sedem. Je to fantázia, človek má pocit, že je s tými deťmi doma v obývačke, taký spôsob vyučovania má inú dynamika, deti cítia, že sa každému môžete venovať individuálne, ovplyvňuje to ich zaujatie, aktivitu, a potom prichádzajú zákonite skvelé výsledky. A vy žasnete nad tým, s akou prirodzenosťou a ľahkosťou sa to dá! Všetko v školstve ide, ak je pedagóg zanietený a v komunikácii s deťmi vie použiť aj fantáziu, obrazotvornosť, láskavý pohľad a slovo, ktoré v správnom okamihu deti nabáda či pochváli.

Iba nedávno, na Nový rok, sme oslávili 20. výročie slovenskej samostatnej štátnosti. Aké by ste chceli vidieť slovenské školstvo a vzdelávací systém na základných školách u nás povedzme o ďalšie desaťročie – pri 30. výročí vzniku Slovenska, hoci aj cez kontext podmienok a vzdelávacieho programu na ZŠ s MŠ v Pobedime? Na čo by nám mohlo postačiť ďalších desať rokov vývoja, rozvoja a sebazdokonaľovania sa v školstve?

Iste je to vážna téma na to, aby som sa z ničoho nič „zahrala“ na veštkyňu. Keď sa roku 2008 začali zmeny v školstve, každá škola si pripravovala svoj školský vzdelávací program. Naša škola si v tom svojom vytýčila víziu, aby každý jej absolvent bol tvorivý, zručný, vnímavý a empatický. Či sa nám to aj darí a podarí, ukáže až spätná väzba žiakov na svoju školu. Už teraz je potešujúce, že sa sem často vracajú, zastavia sa, nakuknú... Pre všetkých pedagógov je to nový zdroj inšpirácie, tá najlepšia motivácia. Akoby nám pomáhala riešiť aj jednu zvláštnu dilemu, ktorú v sebe nosíme...

„Totiž z môjho pohľadu učitelia sú naozajstnými tvorcami budúcnosti. Oni formujú, oni vychovávajú a ľudsky i odborne kreujú budúce generácie. Naše školstvo, každá škola, teda aj tá naša v Pobedime, potrebuje kvalitných, oddaných učiteľov.“

Veď v súčasnosti – medzi iným – často riešime otázku známeho filozofa Immanuela Kanta, či ľudský rod speje k lepšiemu. Našou úlohou je dokázať, že my k lepšiemu naozaj spejeme...

Kontext Kantovej filozofie a perspektívy moderného základného školstva u nás je predsa len neštandardný...

Ale múdrosti filozofickej histórie je užitočné premietať do obrazov dneška. Najmä ak v súčasnosti silnie tendencia rezignovať na morálne hodnoty a normy. Ľudia strácajú vieru, že má zmysel dodržiavať ich. V tejto situácii je pre každého nesmierne dôležité mať pevné body, míľniky, ktoré nám určujú cestu. Ich spoľahlivá znalosť je jedným z predpokladov úspešnej výchovy a vzdelávania.

Lenže na to treba mať vytvorené aj adekvátne podmienky, priestor – myslím tým rozmer ekonomicko-politický, ale aj individuálno-intelektuálny. V tomto kontexte je u nás postavenie a spoločenská pozícia učiteľa, vychovávateľa a vôbec pedagóga, ktorý je kľúčom k poznaniu nových generácií, a teda aj katalyzátorom pozitívnej spoločenskej klímy a vedomostnej kvality, permanentne nedocenená až krátkozrako podhodnotená...

Práve to by malo byť našou úlohou a zároveň aj misou – dokázať, že postavenie učiteľa a školy je v dnešnej spoločnosti dôležité a kardinálne a nedá sa ničím nahradiť! Našou motiváciou je docieliť, aby žiak, ktorý bude opúšťať našu školu, bol nielen múdry a vzdelaný, ale aby bol aj dobrým človekom. Aby dokázal posúdiť, čo je dobré, a v živote uplatňoval dodržiavanie morálnych hodnôt. Tiež je – aj v zrkadle dní, ktoré žijeme – priam nástojčivé, aby si všetci uvedomili, že veci, ktoré sú v živote dôležité, sa nikdy nerodia s ľahkosťou: že *kto chce čistý tón zo svojich huslí vydať, musí sa najprv dlho učiť hrať, že život sám sú husle rozohrané a jeho tóny nie vždy obstoja a pravé krásno nie je nikdy dané za drobnú mincu lacno, bez boja*. Iste, parafrázujem a citujem slová básnika, ale či neladia podobné myšlienky s názormi a postojmi mnohých mojich kolegov a kolegýň v iných školách po celom Slovensku?!

Ak sa však vrátime k vám do Pobedima, a teda do vašej školy, ktorej ste riaditeľkou už piaty školský rok, čo by ste jej, a teda žiakom, ich rodičom a aj vašim kolegom-učiteľom, zapriali?

Ak už mám byť „lokálpatriotkou“, potom je mojím veľkým prianím, aby naša milovaná školička v Pobedime bola domovom pre našich terajších aj budúcich žiakov a učiteľov. Želám jej, aby na ňu myslel a prial jej celý Pobedim, aby na ňu nikdy nezabudol ani zriaďovateľ a všetci tí, ktorí vkladajú svoju energiu a nádej do našich detí, vnukov, budúcich generácií. Ale budem aj konkrétnejšia. Aby sa tak stalo, je nevyhnutné, aby si náš štát a všetci v ňom uvedomili, že kvalitné učebnice, kvalitné didaktické pomôcky, moderne vybavené učebne, školské dielne, telocvične a ďalšie školské príslušenstvá sú pre modernú, pokrokovú školu veľmi dôležité. Veda, technika a informačné systémy idú dopredu míľovými krokmi... Dá sa povedať, čo minúta – to pokrok. Pritom finančné prostriedky, ktorými disponujú školy na vybavenie kabinetov, sú minimálne, niekedy až žalostné. Preto by som si veľmi priala, aby niekto „tam hore“ si uvedomil, že je nutné doplniť aj vybavenie kabinetov, tried, telocvični...

Predpokladám, že materiálna báza vybavenia škôl je iba časťou z celého komplexu potrieb, po ktorých naše školy volajú. Mnohé, a iste ešte náležitejšie, sa viažu na samotný vyučovací proces.

Iste by som si úprimne – a to nielen ako riaditeľka, ale pedagogička vôbec – želala, aby boli rozumne a pevne stanovené výkonové a obsahové štandardy, aby učiteľ mal pevne stanovené základné učivo, ktoré musí žiak zvládnuť v danom ročníku. Ale zároveň aby tu bola možnosť rozšírenia alebo doplnenia obsahových štandardov o učivo, ktoré učiteľ pokladá za potrebné naučiť v danom ročníku. A to nielen podľa záujmov učiteľa, ale aj žiakov. Veď predsa pre nich sa odovzdávame, všetko to robíme kvôli nim a ich vedomostnému a osobnostnému rastu a progresu. Nechajme teda niečo aj na ich vôli, záujmoch!

A napokon, je tu aj etický rozmer. Veľmi by som si želala, aby sme sa znova vrátili k tradičným hodnotám – k dodržiavaniu pravidiel morálky, aby aj rodina, rodič bol spolutvorcom hodnotového rebríčka svojho dieťaťa. Bolo by úžasné, keby prepojenie a spolupráca po štandardnej a už životom odskúšanej osi škola – učiteľ – rodina – spoločnosť bola vo vzájomnej symbióze. Keby rodina, škola a spoločnosť vzájomne ťahali za jeden povraz. Lebo, ako som už uviedla, iba v našich deťoch a žiakoch môže byť podstata a perspektíva budúcnosti celej spoločnosti, nášho národa.

Na Slovensku je dostatok skvelých pedagógov, odborníkov v školstve. Napokon, zažili ste ich aj vy sama. Nemáte obavy, že raz sa skončí „éra romantikov“, teda pedagógov, ktorí nehľadiac na podvyživené školstvo (a tu nejde iba o platy, ale o podmienky vytvorené na kvalitný a tvorivý vyučovací proces, chátrajúce školy, telocvične, iné školské zariadenia...), sú ochotní rozdávať odušu svoj pedagogický potenciál, trpezlivosť a lásku k učiteľskému stavu? Lebo stále im ide aj o česť kedysi prestížneho poslania, pretože stále majú na zreteli to najsvätejšie – a tým je pravdepodobne láska k deťom, mladým ľuďom, našim pokračovateľom...

„Starší syn Michal študuje politológiu, mladšia dcéra Gabika tlmočníctvo – a verte, že so zápalom hovoria o tom, že raz na svojich pracovných postoch, nech by to bolo kdekoľvek, budú ochotní vydať zo seba maximum. Pretože im pôjde tak o česť ich mena, ako aj o česť ich poslania...“

Veľmi by som priala nielen našej škole v Pobedime, ale vôbec celému školstvu u nás, mojim deťom, vnúčatám a budúcim generáciám, aby učiteľské povolanie vykonávali iba najschopnejší a najlepší jedinci. Totiž z môjho pohľadu učitelia sú naozajstnými tvorcami budúcnosti. Oni formujú, oni vychovávajú a ľudsky i odborne kreujú budúce generácie. Naše školstvo, každá škola, teda aj tá naša v Pobedime, potrebuje kvalitných, oddaných učiteľov. Z uvedeného vyplýva, že na pedagogické fakulty by mali byť prijímaní len tí najlepší, najtalentovanejší a najzanietenejší študenti, ktorí „ozaj“ túžia stať sa učiteľmi. Lenže – a to dozaista nie je iba môj uhol pohľadu – dnes to takto zďaleka nefunguje. Na pedagogické vysoké školy sa bez problémov dostanú aj priemerní študenti. Bez zanietenia, bez vnútorných – rovno poviem – tých správnych pohnútok. Bez nich, bez podobných vnútorných túžob a motívov, s ktorými sa človek musí aj stotožniť a vystaviť ich na piedestál svojich pedagogických a ľudských hodnôt, sa učiteľské poslanie jednoducho nedá doviesť k najvyššiemu stupňu kvality, ak už nie k dokonalosti.

Ale či tieto vaše slová rovnako nie sú poznačené určitým druhom učiteľského – hoci dobre mieneného – idealizmu? Čas, ktorý žijeme, vedie totiž ľudí (česť výnimkám vrátane mimoriadne zanietených pedagógov...) k poznaniu, že v živote sa dá vcelku úspešne „prebiť“, a často, paradoxne, úspešne, aj s vedomou povrchnosťou.

Narážate na to, či sa nebojím, že sa skončí „éra romantikov“, ktorí sú ochotní odušu rozdávať trpezlivosť a lásku k učiteľskému stavu? Som pozitívne naladený človek, a teda optimista, nech už by aj bola situácia, akú ste nastolili, akokoľvek nelichotivá, možno až skľučujúca. Verím mladým ľuďom, novej generácii. Mám totiž možnosť prizerať sa mojim dvom deťom-vysokoškolákom, zhovárať sa s nimi, spoznávať ich vnímanie spoločnosti, sveta, jeho problémov, ich názory na vývoj slovenskej spoločnosti... Fandím im, majú zdravé názory, možno pre moju generáciu niekedy netradične smelé, ale snažím sa ich pochopiť. A v domácich debatách lúskame spoločne aj ich vzťah k ich budúcim profesiám. Starší syn Michal študuje politológiu, mladšia dcéra Gabika tlmočníctvo – a verte, že so zápalom hovoria o tom, že raz na svojich pracovných postoch, nech by to bolo kdekoľvek, budú ochotní vydať zo seba maximum. Pretože im pôjde tak o česť ich mena, ako aj o česť ich poslania... Ak teda takto pristupujú k veci moje vlastné deti, nemám dôvod pochybovať, že by sa tak nedialo aj v iných rodinách, kde majú deti-vysokoškolákov, našich budúcich nasledovníkov. Preto nemám obavy ani o učiteľský stav. Verím, že vždy budú medzi nami učitelia, ktorí budú učiť srdcom, a pritom budú spĺňať všetky kritériá moderného, tvorivého, múdreho pedagóga. Ba čo viac – som o tom presvedčená. Možno aj preto, že priamo v našej škole v Pobedime mám takéto učiteľky vo svojej blízkosti!

Takpovediac názorový súzvuk pedagogického zboru vašej školy v Pobedime sa prejavil aj nedávno, keď Slovenskom rezonoval štrajk učiteľov a pedagogických zamestnancov. Ako ste naň reagovali?

Myslím si, že učitelia si zaslúžia väčšiu pozornosť spoločnosti a týka sa to nepochybne aj ich ohodnotenia vrátane finančného. Ale do štrajku sme v našej školy nešli. Prečo? Použila som „ixtý“ raz vo svojom živote zdravý sedliacky rozum. Keďže sa venujem aj ekonomike, vyhodnocujem to tak, že emocionálne hľadisko v tomto štrajku prevážilo nad rozumom. Viete, mám veľmi rada ľudí, ktorí sú múdri a rozvážni. Takže počkajú, vydržia... Z môjho pohľadu – a moji ľudia, moji kolegovia v škole to vnímali takisto – si v súčasnej situácii v prvom rade vážim, že mám prácu. A ja som si to povolanie predsa aj vybrala! Bola to teda moja životná voľba... Jednoducho musíme znášať aj negatívne dôsledky našich životných rozhodnutí. Uvedomujem si, že to nie je ľahké, ale pevne verím, že naše školstvo a aj my pedagógovia prekonáme neľahkú situáciu. Nie sme v nej predsa sami, kríza sa dotýka aj oveľa vyspelejších ekonomík. Buričstvo, ba až zaťahovanie žiakov do štrajkov nám určite nepomôže...

Z čoho plynie toto vaše poznanie neprotirečiť zdanlivo neriešeným, ba až neriešiteľným problémom rezolútnejšie, naopak, volíte akoby cestu pokojných spôsobov ich rozlúsknutia? Veď niekdajšia filozofia Leva Nikolajeviča Tolstého o neprotirečení „zlu“ akoby v našej dobe „zrýchleného tepu“ stratila opodstatnenie... Ľudia – a vo svete i v Európe je podobných príkladov čoraz viac – sa snažia riešiť spoločenské problémy razantnejšie, rýchlejšie...

Nemyslím si, že vždy by to mala byť tá najsprávnejšia voľba, spôsob riešenia. Ja mám zaužívaný zvyk, že vždy večer, keď zo mňa opadne všetka ťarcha pracovného dňa, zosumarizujem si priebeh všetkých mojich činností, stretnutí, rozhodnutí. Analyzujem ich efektívnosť, výsledok, prospešnosť. A s nimi teda aj môj vnútorný pocit a mieru spokojnosti. Nie každý deň je, prirodzene, rovnaký, niektorý je pre mňa viac, iný menej pozitívny. Čo je však podstatné, a preto takúto „popracovnú“ procedúru aj podstupujem, vždy si pod drobnohľadom svojho vkladu do toho-ktorého dňa, aj s jeho dôsledkami i novými výzvami, viac uvedomujem samu seba.

Ráno som znovu o predchádzajúci deň skúsenejšia, viem, čomu dať prioritu, čoho sa vyvarovať. A pomáha mi to, posúva to moje poznanie, vzťahy s ľuďmi v škole. Som zástankyňou diplomatických riešení, pravda, pri všetkej prítomnosti prirodzenej autority. Som rada, že ju akceptujú moji kolegovia, moje okolie, spolupracovníci... Mám pocit, že v chvate náhlych, rýchlych a niekedy až unáhlených rozhodnutí strácame zmysel pre realitu, súdnosť, stav súvislostí. Všetko si žiada rovnováhu, nemožno z nej vybočovať do extrému. Preto volím aj v terajšej situácii, v akej sa školstvo na Slovensku ocitlo, skôr spôsoby a cestu vzájomného porozumenia, konsenzu. S rozumom, rozvahou, určite nie emotívne.

Ľudo POMICHAL
Foto Ján SÚKUP

Keď svedomie svrbí na jazyku, alebo Vráťme úctu rodnej reči

O SLOVENČINE TROCHU INAK

Vstúpili sme do čarovného roku. Pravda, ak sme náchylní umocniť sa v pocitovom vzplanutí výročí, jubileí, pripomienok a slávností, ktoré by nás roku 2013 mali v tom najlepšom osloviť posolstvom ideálov, poznaní, inšpirácií, ale zároveň aj uviesť do rozpakov nevyriešených dilem, kompromisov, otáznikov. Napokon, výročia a sviatky bez príchutí a vôní, ale aj pachutí či puchu by dozaista nemali ten správny šarm a pátos, inokedy príkru náladu, ba dezilúziu. Najmä ak zostanú (ne)chcene nepovšimnuté...

Prečo toľko kontrastov až mantinelových protirečení a emotívnych protikladov, keď slávime, ba ak pri toľkých veľkých sviatostiach sa skôr až žiada zvolať s básnikom ono opojno-historické: *„Slávme slávne slávu Slávov slávnych!“* A veru je aj čo: 1 150. výročie príchodu Konštantína a Metoda na naše územie, 165. výročie prijatia Žiadostí slovenského národa v Liptovskom Mikuláši, 150. výročie založenia Matice slovenskej, 95. výročie prijatia Deklarácie slovenského národa v Martine a prakticky „celoročné“ 20. výročie vzniku Slovenskej republiky. Tým sa však paleta veľkých dní v kalendári zďaleka nekončí.

Je tu toho ešte viac pre národovcov, rodoľubov, historikov a literátov, alebo ak chcete – v tom najlepšom – aj pre nostalgických milovníkov slovenskej jazykovej klasiky. Veď roku 2013 si pripomenieme aj viaceré výročia významných osobností v dejinách slovenského národa, ktoré zásadným spôsobom nastolili vo svojich dielach i životnými príbehmi tak vývoj dovtedy *„nepoznaného, neobjaveného a neuznaného“*, dnes už, našťastie, ľúbezného a s láskou kodifikovaného spisovného slovenského jazyka, ako aj na jeho postati klíčiace národné sebauvedomovanie Slovákov na ceste k ich vytúženej samostatnej štátnosti.

A tak udalosť za udalosťou obrátime v kalendári ako významné pripomienky na ceste k nášmu národnému, kultúrnemu i duchovnému bytiu: 220. výročie narodenia Jána Kollára, 200. výročie úmrtia Antona Bernoláka, 200. výročie narodenia Samuela Tomášika, 185. výročie narodenia Pavla Dobšinského, 160. výročie narodenia Jozefa Škultétyho, 150. výročie narodenia Jána Čajaka st., 125. výročie narodenia Martina Rázusa, 110. výročie narodenia Fraňa Kráľa a 90. výročie narodenia Kristy Bendovej.

„Nepovšimnutých“ 170 rokov od okamihu v Hlbokom?

Až sa zdá, že tých výročí – a vskutku pozoruhodných – je priam za hrste, až človeka strach pochytí... Len aby nezovšedneli, neunavili. Ale naozaj sú v (ne)kompletnosti nášho permanentne (ne)svojbytného a (ne)dostatočného sebavedomia, nevraviac o, žiaľ, jazykovom šlendriánstve – vo vyššie už uvedenom úplné? Čo sme opomenuli, vari aj nedopatrením, nevedomky nepripomenuli? Devätnáste storočie, romantikmi ožívajúce, vzpínajúce sa a uvedomujúce sa slovenské národné povedomie a v ňom aj pyšnosť na reč, ktorou sa pospolitý ľud dorozumieval...

Veru tak, od okamihu, od ktorého sa začal odvíjať a až do dnešných dní rozvíjať, zdokonaľovať, cizelovať, obohacovať, ale zajedno s tým i deformovať, okliešťovať, ochudobňovať, ba až ohlupovať náš najvzácnejší komunikačný dar – spisovný slovenský jazyk – uplynie v tomto roku 170 rokov! Nepochybne výročie opodstatnene si nárokujúce na nejednu pripomienku, zmienku, stať či aj hĺbavejšie zamyslenie. A nielen iba „dejinným“ výňatkom zo školských učebníc, dokumentujúcim v nerozvinutosti nespočetných pozitívnych plodných dôsledkov, ktorých sme dennodennými užívateľmi a používateľmi, strohosť informácie: *„Jedenásteho júla 1843 sa Štúr, Hurban a Hodža stretli na Hurbanovej fare v Hlbokom, kde sa dohodli na postupe pri zavedení slovenčiny do praxe. Už o necelý týždeň nato, 17. júla, navštívili na Dobrej Vode Jána Hollého, ktorého ako významného predstaviteľa bernolákovčiny prvého oboznámili so svojím zámerom.“*

Na tomto mieste sa vo vyššie uvedenom kontexte „napochytro“ vzdať hold žiada zacitovať pasáž z diela Jaroslava Vlčka *Dejiny literatúry slovenskej*, kde v hlave štvrtej, nazvanej *Štúrova škola*, v časti *Boj o slovenčinu* autor píše: *„Horko-ťažko sa naši po česky štylizujúci spisovatelia evanjelickí borili s knižným jazykom. Slovenské formy, slová, zvraty rástli pod ich necvičenými perami, trhajúc prísny kánon reči ‚biblickej‘. Redaktor ‚Tatranky‘ nestačil pretierať slovakizmy svojich mladých spolupracovníkov, redaktor ‚Hronky‘ nemohol sa ich striasť sám a redaktor ‚Nitry‘ už sa im ani nebránil.“*

Aby ďalej autor myšlienku rozvíjal do samej podstaty, z ktorej všetko vzklíčilo – k onomu pamätnému a pre Slovákov vrátane našej moderny priaznivo osudom vyvolenému dňu.

„Často z toho skrslo smiešne nedorozumenie. Pražské ‚Květy‘ vytlačili v Štúrových ‚Dumkách večerných‘: ‚Slýchal sem písně a slýchal pověsti, chroptící hlasy to stařeny mroucí,‘ neznajúc slovenského slova ‚starina‘ (dávnovekosť, drievnosť); a z ‚tône‘ v ostatných veršoch piesne ‚Nitra, milá Nitra‘ vyrástla ‚tůň‘: ‚Teď již tvoje sláva v tůni *skrytá leží...‘*

*Taký stav vecí bol nemožný, to cítili všetci lepší duchovia slovenskí. Kollár slovenčil; katolíci slovenčili; evanjelické kňazstvo písalo rečou, akou sa nevraví nikde na svete, bez typičnosti, bez blahozvuku, bez pravidelnosti; obecenstvo slovenské ťažšie a ťažšie chápalo české noviny a knihy; a pražskí recenzenti, súdiac české práce našich literátov, opakovali s pohrdlivou ľútostivosťou: ‚*Je to dosti na slovenské péro!*‘*

To všetko nemohol nevidieť i Ľudovít Štúr. Od myšlienky ku skutku bol len krok.

Už v lete roku 1843, baviac sa s Hodžom v Hlbokom u Hurbana, dumal spolu s nimi o možnosti ‚hovoriť k ľudu nášmu nielen v obecnom, ale aj v pospolitom a vyššom živote nárečím naším, milou našou slovenčinou‘. ‚Pripustili sme si,‘ hovorí, ‚hlboko k srdcu kmen náš a povýšenia jeho duchovnô, i rozvažuvali všetkje sem padajúce okolnosti; rozvážili sme peknje následky samostatnjeho jeho duchovnjeho rozvitia a posúdili pilne aj ťažkosti kroku podobnjeho.‘ (Nárečia slovenskô, 1846, str. 6) Účel Štúrov bol krásny a čistý. ‚Nebola to žiadna novotárska chúťka pri ňom, nie žiadna mládenská nerozvažitosť: stálo to i jeho, i nás, ktorí sme sa mu v tom prispolnili, nejedon ťažký boj, nejednu prenespanú noc, nejednu veru, ať si vyznáme úprimne, vyliatu slzu,‘ dokladá Hodža. (Dobrô slovo Slovákom, 1847, str. 81)

Myšlienka, dôverne vyslovená medzi priateľmi, sa ujímala. Bratislavská mladosť rezko sa chytala slovenčiny. Janko Matúška dňa 9. septembra r. 1843 vítal dvesto bratov došlých do Bratislavy slovenskými veršami: ‚Vyšli ste z domu, nehali rodinu, aj tu ste našli svojích, dobrí bratia.‘ (Nitra, 1844, str. 151) Janko Rimavský prihovára sa v poetickom poslaní ‚Svojim vrstovníkom na pamiatku‘ (vytlačenom v Bratislave na počiatku r. 1844, str. 3): ‚Od východa k západu čierne mraky letia – ach, beda, prebeda! nad kýmže zavisnú?‘ A kým prešlo niekoľko mesiacov, všetka mládež sa chytila slovenčiny. Hurbanova ‚Nitra, dar drahým krajanom slovenským obetovaný‘ (v Bratislave 1844, zjari) doniesla prvé práce čisto slovenské a ‚Tatrín‘, spolok pre slovenskú osvetu, založený dňa 27. augusta 1844 v svätomikulášskej kaplánke Hodžovej, prijal slovenčinu pod svoje krídla ako reč úradnú.“

Toľko teda v historicko-literárnych sekvenciách odhaľujúcich zákulisie formovania naliehavej potreby vytvoriť priestor, pocit súvzťažnosti, najmä však praktického pochopenia o nevyhnutnosti mať vo vlastných rukách svoj jazyk – inak povedané, uchopiť šancu na položenie fundamentu slovenskej spisovnej reči.

Lenže, či po 170 rokoch dokážeme s úctou narábať – ako sa neraz zazdá – s ťažobou podobných dejinných dedičstiev?

Ako sa vyrovnať s ľahostajnosťou k jazyku a reči

Na rozdiel od iných malých národov, ktoré si svoje jazykové, a teda aj národné a štátne cennosti ochraňujú ako to najvzácnejšie a ničím nenahraditeľné dedičstvo predkov, ktoré starostlivo a najmä s citom, zohľadňujúcim vnútorné, najmä však vonkajšie ekonomické, sociologické, sociálne, a teda vo všeobecnosti pojmu globálne vplyvy, ochraňujú a s najlepším úmyslom – majúc na zreteli aj život budúcich generácií – velebia a rozvíjajú, my sa v ponurosti a zakríknutosti všedných dní, povyšujúcich sivú trudnomyseľnosť nad nadčasovosť vznešených dát a činov, vlastne dobrovoľne až hanebne odstrašujúco vzdávame sebavedomia a hrdosti na náš najdôležitejší znak sebaidentifikácie národa. Pretože jazyk, rodná reč, starostlivosť oň a úcta k nemu boli, sú a navždy budú tým elementom i fenoménom v jednom, ktorý určuje miesto, status, rešpekt i jedinečnosť Slovákov v rodine kultúrnych národov Európy i sveta.

My však, na našu škodu, a nie osoh, máme v sebe akoby dejinne zakódovanú snahu prestávať byť pod rúškom všeobjímajúcej „svetovosti“, „európanstva“ a čo ja viem ešte akých „svojstiev“, inakostí a iných kultúrnych, duchovných, a teda i jazykových akostí sami sebou. Jednoducho, napriek svojim vlastným nedostatkom (a ktorý národ vrátane veľkých – a najmä veľkých – by ich, preboha, nemal?!) by sme mali predsa len viac ľpieť na vlastných cennostiach, o to viac, že nám nepadli do lona zľahka, naopak, pokorným až otrockým odriekaním mnohého „svojho“ počas uplynulých stáročí sme si ich museli tu odtrpieť, tam zas vyvzdorovať, ba i zbraňou vybojovať. O našom jazyku – spisovnej slovenčine a jej akceptácii v nerovnom svete súperenia s mocnejšími a väčšími všade naokolo – nevraviac.

Prečo toľko skepsy, nie práve vľúdneho šacovania stavu slovenskej spoločnosti v kontexte jej vzťahu k rodnému jazyku?

Nuž, postačí len lepšie nastražiť sluch, započúvať sa do dialógov všedného dňa všade navôkol, kam sa pohneme. Precitneme aspoň tak rýchlo, ako keď si hladkáme brucho pri fandení si počas písania profesijných životopisov a keď „slabikujeme“ v príslušnej časti o tom, koľkože to cudzích jazykov ovládame. A tak ako bohorovne mnohí vpíšu tri, ba i viac cudzích rečí (dokonca aktívne...), oháňame sa vospolok tým, ako „úžasne“ (na nevábne a až pričasto nenáležité používanie tohto prívlastku by sa už dali písať traktáty – ale o ňom, ako aj o ušné bubienky trhajúcich slovných klišé, balastoch a im podobných „naničhodnostiach“ v rubrike *Reflexie* niekedy nabudúce) ovládame svoj materinský jazyk, svoju rodnú reč, a teda našu spoločnú spisovnú slovenčinu... Horkýže!

Ak by sa podobný jednoznačný súd (pri všetkej úcte k individualitám, narábajúcim so slovenčinou mimoriadne zdatne, s fortieľom i ľúbeznosťou tak v jej písanej, ako aj ústnej forme), ktorý sa odvažujem vysloviť, stretol s odmietaním či nevôľou, dovolím si moju predtuchu o čoraz kritickejšom „jazykovom šeleste“ v srdci slovenského národa podoprieť mienkou jazykovedca Mateja Považaja z Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied v Bratislave, ktorú publikoval ešte pred ôsmimi rokmi v časopise Kultúra slova. Hľa, čo na počiatku roku 2005, ktorý bol vyhlásený Rokom Ľudovíta Štúra (190. výročie Štúrovho narodenia), uznávaný jazykovedec vo svojej stati okrem iného napísal: *„Mnohé myšlienky, ktoré Ľudovít Štúr vyslovil pri uzákoňovaní spisovnej slovenčiny a ktoré zverejnil vo svojich prácach* Nárečja slovenskuo alebo potreba písaňja v tomto nárečí *a* Náuka reči slovenskej, *sú stále aktuálne. Mali by sme si ich pripomínať. Napríklad aj tú z* Náuky reči slovenskej, *v ktorej Ľ. Štúr hovorí o tom, že ‚nevieme ešte oceniť našu reč‘ (s. 27). To povedal Ľudovít Štúr roku 1846, teda pred vyše sto päťdesiatimi rokmi. No keď počúvame prejavy niektorých našich spoluobčanov, keď sledujeme niektoré rozhlasové alebo televízne relácie, keď čítame dennú či inú periodickú tlač alebo listy posielané prostredníctvom elektronickej pošty aj do Jazykového ústavu Ľ. Štúra SAV, keď ideme ulicami našich miest, hlavné mesto samostatnej Slovenskej republiky nevynímajúc, máme dojem, akoby Ľ. Štúr hovoril aj o našej najsúčasnejšej prítomnosti.“*

Prečo je tomu tak?

Prečo sa s názorom odborníka-jazykovedca možno stotožniť?

Naozaj prežíva slovenský jazyk – aj vďaka našej všeobecnej neochote načúvať mu, ctiť si jeho pravidlá, vnímať ho s pokorou a viac ho zveľaďovať ako hyzdiť a potvoriť – **krízu**?

NAPÍŠTE NÁM DO UČITEĽSKÝCH NOVÍN, čo si o tomto a jemu podobných problémoch, ktoré v súvislosti s výučbou slovenského jazyka na všetkých typoch škôl, najmä však s dennodenným používaním nášho jazyka, vznikajú. Majme spoločnú inšpiratívnu motiváciu: **NEBUĎME K NAŠEJ LÁSKAVEJ SLOVENČINE ĽAHOSTAJNÍ!**

Ľudo POMICHAL

Foto archív

Pozoruhodný akt vďaky dolnozemským učiteľom

SELENČA TLIESKALA UČITEĽOM

Svet Slovákov žijúcich v zahraničí je pestrý aspoň tak, ako keď roztvoríme mapu oboch pologulí našej planéty. Ak by sme čo len náhodne pohľadom zabodli do akýchkoľvek jej zákutí a štátov, je veľká pravdepodobnosť, že od Austrálie, Japonska, Juhoafrickej republiky cez Balkán, Prahu či Londýn, ako aj ďalšie metropoly, ale i nepoznané zákutia západnej Európy, až kamsi po Chicago, Los Angeles, Buenos Aires, ba možno až samú Ohňovú zem sú stopy – či už bývalé, alebo súčasné – našich krajanov. Napokon, veď podľa odhadov počet Slovákov či ich potomkov v niekoľkých generáciách žijúcich v zahraničí prekračuje úctyhodný milión! Len samotný Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, v ktorého pôsobnosti je výkon štátnej starostlivosti vo vzťahu k našim krajanom, eviduje svoje kontakty so slovenskými komunitami v zahraničí z viac ako 50 krajín piatich kontinentov. Rozsah ich aktivít v zachovávaní a rozvíjaní slovenskosti vrátane rodného jazyka, v upevňovaní duchovných a kultúrnych hodnôt a tradícií, ale aj úspechov v podnikateľskej sfére, vo vede, v umení či športe možno interpretovať aj ako ich hmatateľné príspevky v prospech dobrého mena a pozitívneho obrazu Slovenska vo vnímaní ich domovských krajín.

Nie inak je tomu aj v niektorých krajinách, ktorých súčasťou je aj mimoriadne životaschopná a historicky pevne zakomponovaná slovenská národnostná menšina. Veď vysťahovalectvo Slovákov na Dolnú zem, datované spred troch storočí, dalo mnohorakosť impulzov celej slovenskej histórii, kultúre či vzdelanosti. A tak i preto posolstvá Slovákov z Dolnej zeme v premietnutí ich činorodej súčasnosti v Srbsku, Rumunsku či Maďarsku vnímame s náležitou pozornosťou i úctou, keďže v ich fortieľnom, emotívnom i írečitom rozmere bola a stále je významná podstata našej slovenskosti – jazykom počnúc a duchovným étosom, podporeným vierou v Boha, končiac. Azda aj tieto vnuknutia mysle v dobrom inšpirovali zástupcov Asociácie slovenských pedagógov v Srbsku, Čabianskej organizácie Slovákov a Spoločnosti pre edukáciu a kultúru v Nadlaku, ktorí sa rozhodli v spolupráci so Svetovým združením Slovákov v zahraničí ustanoviť inštitút Ceny Samuela Tešedíka.

Cena Samuela Tešedíka sa tento rok po prvýkrát udeľovala slovenským učiteľom v zahraničí za celoživotné dielo trvalej hodnoty a za vynikajúcu pedagogickú, organizátorskú a riadiacu prácu v oblasti slovenského školstva v zahraničí. Cenu možno udeliť individuálne Slovákom žijúcim v zahraničí, ako aj občanom Slovenskej republiky, ktorí svojou činnosťou výrazne a dlhodobo prispeli k rozvoju slovenského národnostného školstva v zahraničí. Súčasťou ceny je pamätná medaila, ktorá má na averze reliéfny portrét Samuela Tešedíka a po obvode text „Cena Samuela Tešedíka“, diplom s uvedením základných údajov o ocenenom, oblasti, za ktorú bola cena udelená, a roku udelenia ceny a finančný príspevok vo výške stanovenej každoročne zriaďovateľmi.

Štyri príbehy spojené putom slovenskosti

CENA SAMUELA TEŠEDÍKA

Každý z nás, kto v dobrom podľahne celoživotnému pokušeniu tvorivosti, chce pod svoj profesijný vklad a individuálny životný príbeh postaviť zreteľný a hrdý podpis. Nie všetkým sa však táto a jej podobné túžby aj naplnia. V prípade učiteľského poslania, snúbiaceho v sebe vzácnosť harmónie odborných, najmä však ľudských dispozícií, je každé verejné ocenenie, najmä ak presiahne hranice krajiny, ktorej ľúbeznú reč pedagóg rozvíja v slovenských komunitách síce v odlišných zemepisných súradniciach, zato v úctyhodnom národnom duchu, nielen prejavom úcty a vďaky za desaťročia práce, ale aj potvrdením osobnostných postojov a emotívneho vzťahu k slovenskosti v nadčasovosti národného bytia. A tak i v tomto kontexte možno vnímať zásluhovosť a inšpiratívnosť posolstiev štvorice pedagógov, ktorých vo vojvodinskej, Slovákmi a slovenským duchom výrazne preniknutej obci Selenča vyznamenali prvými medailami s portrétom Samuela Tešedíka. Nože si ich priblížme v profiloch, ktoré v obšírnejších prívetoch odzneli počas slávnosti udeľovania Ceny Samuela Tešedíka 2012 v priestoroch reštaurácie Business klubu v Selenči.

Zuzana Medveďová, Maďarsko:

Zúročovanie darov predkov

Cena S. Tešedíka za vynikajúcu pedagogickú, organizátorskú a riadiacu prácu v oblasti slovenského národnostného školstva v zahraničí

„Inteligencia je most, ktorý spája jednotlivca so svetom, ale i svet s jednotlivcom. Takouto integrujúcou osobnosťou dolnozemskej slovenskej komunity je žena, matka, priateľka, intelektuálka a pedagogička Zuzana Medveďová, rodená Klimajová. Jej meno by sme zatiaľ márne hľadali v encyklopédiách, no pozná ho vari každý na Dolnej zemi, i ten, čo týmto priestorom iba prechádza.“

V slovách, ktorými Edita Pečeňová, riaditeľka Slovenského gymnázia, základnej školy, materskej školy a kolégia v Békešskej Čabe, uviedla prejav vďaky rodáčke z maďarského Sarvaša, mesta nerozlučne spätého so životom a s dielom práve Samuela Tešedíka, je ukotvené mnohé. Najmä hlboká úcta za prácu, ktorú v mene zachovania slovenských hodnôt – nášho jazyka, ako aj kultúrneho a duchovného dedičstva dolnozemských Slovákov v Maďarsku – zveľaďuje v prostredí najmladších generácií našich krajanov Zuzana Medveďová.

Po tom, čo roku 1971 zmaturovala na Slovenskom gymnáziu v Békešskej Čabe a získala diplom na Vysokej škole pedagogickej v Segedíne, rozhodla sa svoj profesionálny život zasvätiť miestu, kde sa formovala jej detská osobnosť. Roku 1974 opäť stála plná očakávania na dvore sarvašskej slovenskej základnej školy, no už nie ako vystrašené dievčatko, ale ako zrelá žena, rozhodnutá popísať detskú dušu múdrosťou, láskou a ľudskosťou. Na svojom prvom a jedinom pracovisku vykonávala činnosť na rôznych postoch. Vždy zodpovedne a spoľahlivo, čo je pre ňu také príznačné. Bola vychovávateľkou v žiackom domove, vyučovala ako externá učiteľka, neskôr bola vymenovaná za riadnu učiteľku, stala sa zástupkyňou riaditeľa a napokon ju roku 1993 vymenovali za riaditeľku školy, ktorou je dodnes.

Zuzana Medveďová je emblematickou osobnosťou dolnozemských Slovákov. Počas jej pôsobenia vo funkcii riaditeľky zaznamenala sarvašská slovenská škola pozoruhodný rozvoj, bola obnovená budova, vyučovací proces sa zmodernizoval a skvalitnil. Zákonite sa znásobil i počet žiakov v inštitúcii a materská škola sa rozšírila na štvorskupinovú škôlku. Vďaka húževnatej a dôslednej práci pani riaditeľky sa sarvašská slovenská škola stala jednou z najpopulárnejších výchovno-vzdelávacích inštitúcií v meste. Do budovy vniesla ducha 21. storočia. „Jej“ škola sa stala skutočnou „dielňou ľudskosti“, kde sa formujú pravé ľudské city, „cvičiskom práce“ ustavičnej, ale aj príjemnej, „výrobňou svetla“ s cieľom osvietiť mysle i „školou hrou“, kde učenie je spojené s potešením a radosťou.

Jej oddanosť slovenskému jazyku a kultúre a zanietenosť za ne sú príkladné. S oduševnením podporuje všetky formy spolupráce dolnozemských Slovákov, vzťahy s materskou krajinou i pestovanie jedinečnej dolnozemskej slovenskej kultúry. Za svoju prácu bola ocenená viacerými vyznamenaniami na mestskej, župnej i celoštátnej úrovni. Minister školstva Slovenskej republiky jej udelil Medailu sv. Gorazda.

Dolnozemskí Slováci v nej vidia odborníčku a oddanú pedagogičku, ktorej životná dráha je nasledovaniahodným príkladom. Môže slúžiť ako prímer pre súčasného slovenského inteligenta, a to nielen na Dolnej zemi. Je vzorom pri zúročovaní nemalých darov, ktoré nám zanechali naši predkovia.

Viera Boldocká, Srbsko:

Ochrankyňa slovenského menšinového školstva

Cena S. Tešedíka za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí

„Je to asi ľudský údel, či aj zmysel života, zanechať po sebe niečo, čo nás pripomína iným, čo obohatí iných, čo pripraví radosť a pokoj. Je to asi ľudský údel – nechať za sebou svoje stopy, pokiaľ možno také, ktoré pretrvávajú najdlhšie.“

Takto ľudsky, bez pátosu uviedla Mária Andrášiková, predsedníčka Asociácie slovenských pedagógov (ASP) v Báčskom Petrovci, Vieru Boldockú, učiteľku chémie, jedinú ženu-riaditeľku v dejinách petrovského gymnázia (funkciu riaditeľky vykonávala úhrnne 18 rokov, najdlhšie v dejinách gymnázia), dlhoročnú predsedníčku ASP, v súčasnosti členku Výboru pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny (NRSNM) v Srbsku a predovšetkým ochrankyňu slovenského menšinového školstva vo Vojvodine.

Rodáčka z Báčskeho Petrovca sa po ukončení štúdia na Filozofickej fakulte v Novom Sade (skupina chémia) roku 1970 zamestnala na gymnáziu a učňovskej škole v Petrovci ako učiteľka chémie. Už vtedy sa vyznačovala vynikajúcimi pedagogickými schopnosťami, žiaci i kolegovia si ju veľmi vážili. Roku 1983 bola po prvýkrát zvolená do funkcie riaditeľky Gymnázia Jána Kollára. Prvý mandát však vykonávala iba tri roky, lebo ju vymenovali za predsedníčku Výboru pre vzdelávanie, vedu a kultúru a neskôr za predsedníčku Snemovne obcí v Zhromaždení Autonómnej pokrajiny Vojvodiny. Po návrate do gymnázia ju opätovne zvolili za riaditeľku, túto funkciu vykonávala až do odchodu do dôchodku roku 2005. Na svojom poste prejavila mimoriadne organizačné schopnosti a vynaliezavosť vo výnimočne ťažkých hospodársko-politických podmienkach, aké v tom období vládli v Juhoslávii. Dokázala zachovať celistvosť kolektívu, vyhnúť sa vplyvu rôznych politických prúdov a tlakov a súčasne zmodernizovať výučbu i zlepšiť podmienky práce na gymnáziu.

Na poste riaditeľky sa V. Boldocká od začiatku zasadzovala za riešenie problému nedostatku slovenských učebníc pre gymnázium. Do slovenčiny preložila všetky učebnice chémie pre gymnáziá a základné školy. Vo výrazne krízových rokoch podnietila a zorganizovala výstavbu žiackeho domova, ktorý sa po krátkom čase ukázal vynikajúcim riešením pre ďalšiu budúcnosť gymnázia. Internát bol vystavaný za významnej finančnej pomoci Slovenska, Srbska a lokálnej samosprávy a priniesol gymnáziu novú kvalitu.

Na jeseň 2012 sa v Selenči, obci v srbskej Vojvodine s väčšinovým slovenským obyvateľstvom, uskutočnilo v poradí 3. stretnutie slovenských dolnozemských učiteľov s účasťou pedagógov z Maďarska, Rumunska, zo Srbska a Slovenska. Motívom konferencie bolo vymeniť si skúsenosti v oblasti vzdelávania a po prvýkrát udeliť Cenu Samuela Tešedíka pedagogickým pracovníkom mimo územia Slovenska, kto-

Dagmar Hupková, generálna riaditeľka sekcie medzinárodnej spolupráce MŠVVaŠ SR.

rí svojou činnosťou prispeli k zveľadeniu slovenského školstva v zahraničí. Keďže začiatok stretnutia sa snúbil so Svetovým dňom učiteľov (5. októbra), PaedDr. Svetlana Zolňanová, riaditeľka Základnej školy (ZŠ) Jána Kollára v Selenči a predsedníčka Výboru pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku (NRSNM), ktorá s finančným prispením Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí konferenciu a slávnosť odovzdávania Cien Samuela Tešedíka organizovala, vzdala v príhovore hold učiteľskému povolaniu a všetkým pracovníkom, ktorí svoj pracovný vek venovali výchove a vzdelávaniu mladých generácií v duchu slovenského národného povedomia.

V rámci otváracieho programu v priestoroch ZŠ J. Kollára sa prítomným prihovoril Michal Lásik, predseda Výchovno-vzdelávacieho výboru Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, Viera Tímarová, odborná inšpektorka Ministerstva výchovy, výskumu, mládeže a športu Rumunska, prof. Igor Kosír, prorektor Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Dagmar Hupková, generálna riaditeľka sekcie medzinárodnej spolupráce MŠVVaŠ SR, ako aj Anna Tomanová-Makanová, predsedníčka NRSNM. Následne sa v priestoroch Business klubu v Selenči uskutočnila slávnosť udelenia Ceny Samuela Tešedíka, ktorou od roku 2012 začnú jej garanti každoročne vyznamenávať slovenských pedagógov v zahraničí.

Laureátmi ceny za rok 2012 sa stali Viera Boldocká zo Srbska, Anita Murgašová zo Slovenska, Rudolf Jaroš z Rumunska a Zuzana Medveďová z Maďarska, ktorá však na udeľovaní nemohla byť prítomná, takže si cenu prevzala z rúk Pavla Hlásznika, predsedu poroty udeľujúcej Cenu S. Tešedíka, dodatočne v novembri v Sarvaši za prítomnosti svojich žiakov a kolegov. V rámci kultúrnej časti slávnosti sa prezentoval komorný zbor Zvony a orchester Zvonivá cimbalovka, ktoré predviedli kratší umelecký program pozostávajúci zo zborových piesní autora a umeleckého šéfa zboru Juraja Súdiho.

Laureátom zablahoželal aj predseda Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí (ÚSŽZ) Igor Furdík, ktorý vo svojom prívete ocenil záslužnú prácu pedagógov v prostredí slovenskej národnostnej menšiny v krajinách Dolnej zeme, ich starostlivosť o nové generácie detí našich krajanov, vštepujúc im skrze jazyk i ďalšie vedomosti lásku k slovenčine, vzťah k domovine ich predkov – k Slovensku, ako aj fenoménu slovenskosti v jeho rozmanitých kultúrnych a duchovných hodnotách, sprevádzajúcich Slovákov všade, kam siaha ich prítomnosť.

Ľudo POMICHAL
Foto autor, archív ÚSŽZ

Samuel Tešedík – šľachetný hlásnik slovenskej veci na Dolnej zemi

ODKAZ NÁRODOVCA

Patrí k najvýznamnejším Slovákom na Dolnej zemi. Samuel Tešedík vytvoril v Sarvaši diela európskeho formátu v oblasti poľnohospodárstva, keď k jeho najväčším počinom patrí založenie prvej praktickej poľnohospodárskej školy nielen v Uhorsku, ale na svete vôbec. Okrem toho sa vo svojej nezvyčajnej všestrannosti okrem kazateľskej činnosti a literárno-vydavateľských aktivít venoval aj pedagogickej činnosti a ľudovýchovnej práci.

Narodil sa 20. apríla 1742 v rodine slovenského evanjelického kňaza pochádzajúceho z Púchova. Študoval najprv na gymnáziu v Bratislave, potom prešiel na teológiu do nemeckého Erlangenu a po krátkom kaplánovaní v Šuranoch ho povolali za farára do Sarvaša, jedného z najvýznamnejších centier dolnozemských Slovákov. Tam, medzi slovenskými vysťahovalcami, pôsobil Samuel Tešedík až do svojej smrti 27. decembra 1820.

Vďaka svojmu dielu a aktivitám je Samuel Tešedík dodnes mimoriadne cenený slovenskou historickou vedou, zároveň je neustálym zdrojom inšpirácie pre ľudí zaoberajúcich sa poľnohospodárstvom. Napokon, veľkosť i dosah diela S. Tešedíka v oblasti ľudovýchovnej práce a reformátorskej činnosti v poľnohospodárstve – a nielen iba z pohľadu 18. storočia – sa stali jedinečnými. Svoje úsilie koncentroval najmä v poľnohospodárstve, ktorého budúcnosť na prelome feudalizmu a kapitalizmu videl v likvidácii tradičného trojpoľného systému hospodárenia. Bol horlivým propagátorom striedania plodín, rozorávania úhorov a siatia nových rastlín, najmä krmovín (ďateliny a pod.). Zároveň bol zástancom lepšieho hnojenia pôdy, aby sa získala bohatšia úroda. K najvýznamnejším novotám, ktoré S. Tešedík zaviedol, patril nový systém zúrodňovania zasolených pôd. Práve táto novátorská činnosť mu získala uznanie i v zahraničí – nemecká Jenská mineralogická vedecká spoločnosť ho roku 1789 poctila čestným členstvom.

Najvýznamnejším počinom S. Tešedíka bolo založenie poľnohospodársko-priemyselného ústavu s národnou školou a so vzorovým poľnohospodárstvom, manufaktúrnymi dielňami, knižnicou a zbierkami na výchovu mladých moderných roľníkov, remeselníkov i uči-

teľov. Takto bola roku 1779 v Sarvaši založená prvá praktická škola nielen v Uhorsku, ale šlo o jednu z prvých škôl tohto typu na svete.

S. Tešedík bol vzdelancom a ľudovýchovným aktivistom mimoriadneho zjavu. Bol zástancom práva na vzdelanie pre všetkých a práve v tom videl vyslobodenie prostého ľudu z biedy, tmárstva a zároveň politickej neslobody. Svoje revolučné názory vyjadril roku 1784 v diele Der Landmann in Ungarn, was er ist und was er sein könnte *(Roľník v Uhorsku, čím je a čím by mohol byť). Knihu preložili aj do maďarčiny, vyšla v niekoľkých vydaniach a zrejme tiež prispela k tomu, že reakčné uhorské úrady Tešedíkov ústav roku 1804 zatvorili.*

Významná bola činnosť S. Tešedíka aj v oblasti pedagogiky. Bol veľkým propagátorom a horlivým stúpencom Komenského učenia a z neho vychádzal v nadväznosti na uhorskú tradíciu – či už ako autor spisov a učebníc, alebo ako člen kráľovskej školskej komisie v Bratislave.

Najrozhľadenejší národohospodársky mysliteľ osvietenských čias a priekopník poľnohospodárskeho pokroku u nás – ak citujeme publikáciu Vede a národu *Jána Baricu (Bratislava: Smena 1984) – zomrel vo vianočnom čase roku 1820 v Sarvaši a z vďaky za jeho život i dielo ho slovenskí dolniaci pochovali medzi svojich. V miestnej Slovenskej základnej škole, materskej škole a žiackom domove, ktorá v súčasnosti patrí k pýche Slovákov žijúcich v Maďarsku, si žiaci z vďaky na tohto učenca, vzdelanca a národovca pri rôznych výročiach spomínajú, píšu o jeho odkaze súťažné eseje. Pričom priamo na budove školy je osadená pamätná doska ďalšiemu veľkému národovcovi, ktorý načas spojil svoj život so slovenskou Dolnou zemou – generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi, ktorý práve v Sarvaši maturoval...*

Aj z týchto súvislostí je zrejmé, že slovenské korene a duch zo Sarvaša nikdy nevymiznú. Je však nanajvýš dôležité, aby sme ich všemožným spôsobom posilňovali aj prostredníctvom vzdelanostných aktivít v slovenskom prostredí najmladšej generácie školákov. Aj ako odkaz života a diela Samuela Tešedíka.

Keďže starostlivosť štátu o menšinové školstvo v Srbsku bola v 90. rokoch minulého storočia nedostatočná (najmä čo sa týkalo odborného zdokonaľovania slovenských učiteľov a vypracovania modernejších učebných osnov zo slovenčiny), bola jednou z iniciátoriek a zakladateliek Asociácie slovenských pedagógov (2001), mimovládnej organizácie zameranej na modernizáciu a koordináciu slovenského školstva vo Vojvodine.

Viere Boldockej sa dostalo množstva uznaní za jej prácu v oblasti vzdelávania a výchovy, ako i za prínos k rozvoju slovenského menšinového školstva (Plaketa prezidenta Slovenskej republiky M. Kováča, Medaila predsedu Matice slovenskej i Medaila svätého Gorazda). Roku 2004 dostala Cenu Đorđa Natoševića ako najvyššie vyznamenanie za oblasť vzdelávania na úrovni Vojvodiny a v tom istom roku ju minister zahraničných vecí SR Eduard Kukan vyznamenal Zlatou medailou ministerstva.

Rudolf Jaroš, Rumunsko:

Empatia sa časom zmerať nedá

Cena S. Tešedíka za didakticko-metodickú prácu vykonávanú v prospech vzdelávania v slovenskom jazyku v zahraničí

Pavel Hlásznik, predseda Spoločnosti pre edukáciu a kultúru v Nadlaku, približujúc vo svojom laudatiu osobnosť učiteľa Rudolfa Jaroša, vyslovil aj myšlienku, že „človek má vždy šťastie, keď sa v živote môže pohybovať v blízkosti ľudí, ktorí ho svojím duchom dokážu inšpirovať, ktorí mu svojimi výkonmi a postojmi ukazujú jeho vlastné lepšie možnosti a ku ktorým môže zároveň prechovávať aj istú spriaznenosť, akúsi intelektuálnu a emocionálnu dôveru. K takýmto zriedkavým ľudským typom patrí aj Rudolf Jaroš.“

Rudolf Jaroš (roku 2012 oslávil životnú šesťdesiatku) vyšiel zo slovenskej rodiny žijúcej v lone panenskej prírody Bihorských vrchov. Po ukončení slovenskej základnej školy v rodisku sa zapísal na pedagogické lýceum v Nadlaku, kde roku 1972 získal diplom učiteľa pre základné školy (ZŠ). Od tej chvíle sa upísal učiteľskému povolaniu, a venuje sa mu nepretržite štyri desaťročia.

Na začatie výkonu učiteľského povolania sa vracia do rodného kraja a od septembra 1967 do júna 1990 pôsobí na Slovenskej osemročnej základnej škole v Starej Hute ako učiteľ I. stupňa a zastával aj pozíciu riaditeľa. Učiteľskú kariéru vždy spájal s kultúrnym a so spoločenským životom lokality a regiónu, v ktorých pôsobil. Nie náhodou aj dnes patrí v obci medzi vážených ľudí. Roku 1990 sa spolu s rodinou presťahoval do Nadlaku, kde žije a pôsobí aj v súčasnosti. Tu pokračoval výkonom učiteľského povolania na málotriednej škole v Starých Viniciach, ktorá pod jeho vedením dosiahla pozoruhodný rozvoj. Hoci práca na málotriedke je časovo náročná, aj v Nadlaku sa v 90. rokoch zapojil do národnostného života a počnúc týmto obdobím je prínosom aj pre kurikulárnu reformu školského systému. Rudolf Jaroš rozhodne patrí do úzkeho okruhu ľudí svojho povolania, ktorí pochopili, že práca v prospech slovenského školstva v Rumunsku a v zahraničí vôbec sa nedá robiť len počas pracovného času a podľa rigidne stanoveného programu. Na to, aby ju mohol robiť zodpovedne, s plným nasadením využíval a využíva svoje pozitívne osobnostné vlastnosti – bezprostrednosť, otvorenosť, ústretovosť, empatiu, pochopenie. Snažil a snaží sa vždy hľadať možné riešenia. Nikdy nepristupuje k problému tak, že by mal byť neriešiteľný. Nie je teda žiadna náhoda, že Rudolf Jaroš sa stáva prirodzenou autoritou pre učiteľov pôsobiacich na prvom stupni ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským v Rumunsku, veď práve on autorsky podpisuje učebné osnovy na vyučovanie slovenského jazyka a literatúry na tomto stupni škôl a aj všetky ich modifikácie. Je členom celoštátnej predmetovej komisie pre slovenský jazyk a literatúru, ale aj prekladateľom a posudzovateľom viacerých učebníc pre prvý stupeň ZŠ. Je taktiež spoluautorom špeciálnych osnov na vyučovanie rumunského jazyka na prvom stupni ZŠ. Rudolf Jaroš sa vždy snažil a snaží podeliť o svoje dlhodobé skúsenosti so všetkými, ktorí o to prejavia záujem. Mimoriadna ústretovosť a ochota ho charakterizovala aj pri vedení viacerých generácií budúcich učiteľov, ktorí mali šťastie byť jeho praktikantmi, ale aj pri učiteľských poradách, kde po mnohé roky vedie sekciu pre učiteľov prvého stupňa ZŠ a snaží sa im odovzdať maximum zo svojich skúseností.

Anita Murgašová, Slovensko:

Národná identita skrze srdce

Cena S. Tešedíka za celoživotné dielo, ktorým sa vytvoril významný príspevok trvalej hodnoty pre rozvoj slovenskej vzdelanosti v zahraničí

„Rovnako, ako je to vo výroku Ľudovíta Štúra: *My chytili sme sa do služieb ducha*, aj dielo Anity Murgašovej svedčí o jej obetavej a nezištnej práci na poli národnom. Všetku svoju energiu, talent, lásku a starostlivosť venovala a venuje nám, ktorí žijeme mimo materskej krajiny a po mnohé generácie si udržiavame svoje slovenské tradície, jazyk, svoju slovenskosť, svoju identitu,“ vyzdvihla osobnostné cnosti vyznamenanej Svetlana Zolňanová, predsedníčka Výboru pre vzdelávanie NRSNM v Srbsku. Jedným dychom dodala, že „ide o osobnosť, ktorá sa natrvalo zapísala do slovenského kultúrno-spoločenského života na Slovensku i v zahraničí a ktorá sa rokmi snaží, aby tieto putá zostali silné a neporušené. Je to osoba, ktorá svojou činnosťou výrazne a dlhodobo prispieva k rozvoju zahraničného školstva a slovenského jazyka v zahraničí.“

Meno Anita Murgašová je v slovenskom zahraničnom svete dávno známe. Už od roku 1995, keď nastúpila ako vedúca Metodického centra (MC) Univerzity Ma-

teja Bela (UMB) v Banskej Bystrici a začala sa venovať aj profilovaniu učiteľských kurzov. K rovnakému roku sa datuje aj prvé stretnutie so Slovákmi žijúcimi v zahraničí – študentmi fakúlt. V rokoch 1997 – 2005 prebiehala priebežná prax účastníkov kurzov na banskobystrických školách všetkých stupňov, pričom roku 1997 sa A. Murgašová podieľala na zbierke slovenskej beletrie na banskobystrických základných školách pre krajanských rovesníkov detí.

V rokoch 1997 – 2001 je Anita Murgašová členkou výberovej komisie sekcie medzinárodnej spolupráce Ministerstva školstva SR pre učiteľov vysielaných na školy s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí. Roku 1998 sa podieľa aj na organizácii tvorivých dielní, spolupracuje s katedrami mnohých jazykov v rôznych mestách. Roku 1999 bola prezentovaná prvá učebnica pre Slovákov žijúcich v zahraničí *Slovenčina pre nedeľnú školu* Slovenského kultúrneho spolku v Buenos Aires a logo MC UMB, čo predstavuje vyvrcholenie odborného a pedagogického snaženia centra. Od roku 1996 až dodnes sa A. Murgašová venuje slovenskému školstvu a slovenskému jazyku na školách s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí, získavaniu učebných osnov krajanských škôl, legislatíve v domovských krajinách vo vzťahu k slovenskej minorite.

Na podnet MC UMB sa roku 2005 žiaci krajanských škôl prvýkrát zúčastnili celoslovenskej súťaže Šaliansky Maťko, postupne aj vďaka aktivite A. Murgašovej vznikajú ďalšie hodnotné podujatia pre deti našich krajanov: na jeseň 2006 škola v prírode v Hronci v spolupráci so Zväzom Slovákov v Maďarsku, roku 2008 spolupráca so Srbskom na projekte Mladí mladým, ako aj s Ukrajinou – škola v prírode pre žiakov škôl s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí, ozdravný tábor pre deti z Ukrajiny... Roku 2010 bola A. Murgašová poverená sekciou medzinárodnej spolupráce ministerstva usporiadať nové podujatia pre mladých vrátane Letnej školy ľudových remesiel pre krajanov – vypracovanie učebných osnov a študijných materiálov, personálne zabezpečenie pedagógmi učiteľských fakúlt UMB...

Anita Murgašová pomáha upevňovať slovenský život nielen profesionálnou prácou, ale aj láskyplným srdcom. Krajania v slovenskom zahraničí v nej nachádzajú spoľahlivú a láskyplnú kolegyňu, učiteľku, priateľku, ktorá vytvorila pre Slovákov na Dolnej zemi teplý kútik, do ktorého sa všetci s radosťou, obdivom a úctou túlia.

Edícia Analfabeta Negramotná – lodička na mori problémov s čítaním?

PROJEKT NA PODPORU ČÍTANIA

Na Slovensku vzniklo viacero pekných projektov na podporu čítania. Deťom čítajú „hviezdy“ (ich vzory, idoly). V mnohých knižniciach majú možnosť zažiť dobrodružnú Noc s Andersenom, počas ktorej sa hra spája s čítaním. Spisovatelia ich navštevujú dokonca i doma, aby im prečítali rozprávku pred spaním. V školách sa realizuje projekt čítania nahlas Združenia Orava alebo projekt Celé Slovensko číta deťom. Vymýšľame čítania, pri ktorých sa deti snažíme zabaviť. Všetko toto má svoj význam. Pripomína mi to „doplnky výživy“; dôležitú, no zároveň len podpornú, motivačnú pomoc zvonka.

Schopnosť čítať však v najväčšej miere ovplyvňujú faktory, ktoré súvisia s vnútorným vývojom dieťaťa. Preto ma potešila možnosť vstúpiť do projektu vydavateľstva Trio Publishing, s. r. o., ktorý je zameraný na sprostredkovanie čítania ako zábavy, no zároveň systematicky a hĺbkovo buduje schopnosť detí a mládeže čítať s porozumením na základe postupného rozvíjania čitateľskej vnímavosti a skúsenosti. Ako? Prostredníctvom výberu titulov a prostredníctvom čitateľských príručiek ku každému titulu.

Prečo práve Analfabeta Negramotná?

Názov pochádza z prvej knihy v tomto edičnom rade *Analfabeta Negramotná* (2011) od Jána Uličianskeho. Symbolicky charakterizuje samotnú filozofiu projektu. Hlavná postava Betka Bábiková s prezývkou Beta Analfabeta prežije zázračnú noc v knižnici. Stretne sa pritom s hrdinami detských príbehov. Od Janka Hraška z leporela pre najmenších až po Gandalfa z Tolkienovho *Pána prsteňov*, určeného starším čitateľom. Vnútorne rastie a dozrieva spolu s nimi. Aj edícia je svojimi jednotlivými titulmi určená od najmenších po dospievajúcich čitateľov. Príručky ku knihám sú sprievodcami textom, pomyselnými mostmi. Pomáhajú čitateľovi nadviazať s textom dôležitú emocionálnu väzbu. Práve s tým majú deti veľký problém – mnohé majú totiž v dnešnej kultúre ťažkosti s emocionálnym prežívaním textu. Žijú v podmienkach, v ktorých sa dostatočne nenaučia vytvárať citové väzby.

Výber titulov napomáha čítanie s porozumením

Nielen v tom, že vydavateľstvo starostlivo vyberá kvalitné tituly. Dôležitá je aj pestrosť žánrov. Tie totiž sprístupňujú čitateľom rôzne oblasti krásnej literatúry. Dieťa pritom zakaždým uvedú do novej oblasti problémov, ktoré sa učí čitateľsky zvládať. Každý literárny žáner totiž kladie naň iné nároky. Pri jeho „porozumení“ potrebuje zapojiť iné zručnosti, učí sa sústrediť na iné typy podnetov, ktoré ho s textom môžu spojiť.

Napríklad – je iným zážitkom čítať prózu a iným poéziu. A najmä zvláštny žáner poézie – epištolárnu poéziu, básnický list, ako je to v prípade knižky Daniela Heviera *Vianočná pošta* (2011), zbierky troch kontemplatívnych básnických epištol. Čitateľsky svojráznym žánrom sú povesti. Pri ich čítaní sa potrebujeme naučiť vnímať nielen historický horizont príbehu, ale najmä to, ako rozprávanie sprostredkúva kolektívne skúsenosti. Tieto skúsenosti približuje zbierka povestí Jozefa Lenharta *Čierne zlato. Povesti z Hornonitria* (2012). A ako čítať príbehy o budúcnosti? Ako objaviť, že nie sú vždy len fantazijnou víziou o časovo vzdialenom, fiktívnom období? Napínavý katastrofický príbeh v trilógii českého autora Martina Vopěnku *Spiace mesto* a *Spiaca spravodlivosť* (2011, 2012, s treťou časťou *Spiace tajomstvo* v roku 2013) je symbolickou výpoveďou, ktorá čitateľovi odokrýva jeho vlastnú súčasnosť.

„Dosiahnuť schopnosť čítať s porozumením je nádherný a dôležitý proces. Pomáha k tomu, aby sa dieťa naučilo nielen získavať informácie a intelektuálne ich spracovávať, ale aby nadobudlo aj schopnosť rozvíjať emocionálny život, naučilo sa tešiť zo života.“

Koho sprevádzajú čitateľské príručky edície?

Adresátom príručky je sám detský čitateľ, ale aj jeho prípadný partner – dospelý, ktorý by s ním mohol pomocou príručky prežiť pri čítaní knihy podnetný a obojstranne rozvíjajúci čas. Môže to byť starší súrodenec, rodič, učiteľ, knihovník, každý, kto má záujem zažiť s dieťaťom dobrodružstvo čítania a prispieť k tomu, aby sa uňho prostredníctvom knižky budovali návyky a zručnosti zvládať čítaný text s porozumením.

Vytvoriť návyk čítať je zložitý proces a potrebuje cieľavedomé vedenie, spoluprácu detí a dospelých. V súčasnej kultúre len menšina detí sa dokáže v tejto disciplíne rozvíjať samostatne. Získavanie schopnosti čítať s porozumením súvisí s rozvíjaním vnímavosti (percepcie), s podporou mechanizmov viažucich sa na intelektuálne a emocionálne spracovanie textu a v neposlednej miere aj so schopnosťou sústrediť sa a psychicky sa otvoriť prijímaniu podnetov, ktoré im text môže sprostredkovať. Úlohou príručiek je stimulovať v deťoch potrebné procesy; tie, ktoré súvisia s vnímaním žánru a témy, i tie, ktoré sa týkajú ich vnútorného psychického vývoja. Zoznámte sa osobne s niektorými sprievodcami k jednotlivým titulom edície.

Čítame s porozumením

Ján Uličiansky: Analfabeta Negramotná (2011)

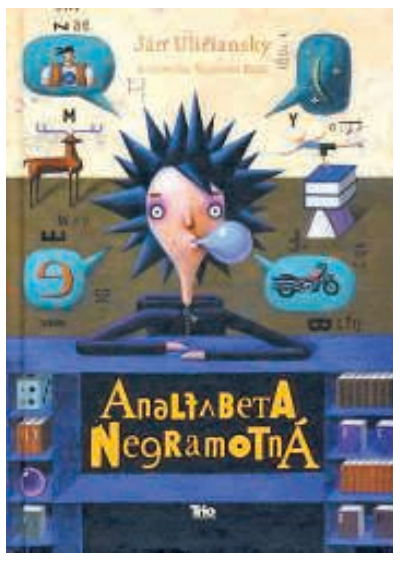

Ako mená fungujú, alebo Slovná hra Nomen Omen

Meno sa odjakživa považovalo za veľmi dôležitú súčasť človeka. Spomínaš si, Indiáni! Tí dávali ľuďom mená podľa ich charakteristických vlastností alebo podľa slávnych činov, ktoré dokázali – napríklad Rýchly šíp. Podobne to bolo aj u iných národov. Všimni si, čo vyjadruje slovanské meno Ľudmila alebo Viera, prípadne Kvetoslav. Meno sa spája s našou podstatou. Keď ho počujeme, máme pocit blízkosti, domova, bezpečia. Mená ľudí by sa nemali zosmiešňovať. Sú ako vzácna ozdoba ich vnútra.

Dôležitosť mena vyjadruje aj slovná hra Nomen Omen (toto latinské slovné spojenie znamená: meno je znamením; voľne by sme to mohli preložiť, že niekto je svojmu menu podobný, že meno ho „vystihuje“). Patrí k najstarším spisovateľským hrám s čitateľom, známym ešte zo staroveku. Výborne funguje aj v tejto knižke. Napríklad meno ANALFABETA Betku vystihuje, lebo nevie čítať. Aj meno BETKA BÁBIKOVÁ istý čas vyjadrovalo jej charakter. Nájdeš o tom zmienku na strane 7. Betkinho otca akoby jej priezvisko inšpirovalo k darčekom, ktoré dcére posielal.

Môže človek stratiť svoju vnútornú identitu len tým, že mu niekto zmení meno? (Ešte raz slovo *identita* otvor *Pomocným kľúčikom*.) Nie, určite nie. Identita je akoby náš vnútorný portrét, a ten sa nedá premaľovať. Možno ho vážne poškodiť, no nikdy nie úplne zničiť. Pozrime sa, ako je to u Betky. Osobne som presvedčená, že pôvodný vnútorný obraz Betky Bábikovej v nej aj napriek prezývke stále funguje. Ako to viem? Hnev, strach, utekanie (z domu) nie je Betkina naozajstná vnútorná podoba. Sú to len ZÍSKANÉ SPÔSOBY SPRÁVANIA. Niečo sa muselo na Betku nalepiť. Na svoje pôvodné meno potom prestala reagovať, ba bola nahnevaná, ak jej ho niekto pripomínal. Prečo Betka to meno tak rázne odmietala? Skús vypátrať na základe príbehu, čo mohlo v Betke vyvolať takú nevôľu voči sebe samej. To, s čím sa totiž dokázala stotožniť, bolo jedine meno Bosorka. Zjavne sa teda chcela stotožniť s niečím, čo je zlé. To nie je prejav zdravého vzťahu k sebe. Alebo ide iba o prejav vzdoru a rebélie ako dôsledok dospievania?

Úlohy, ktoré ti pri pátraní pomôžu:

1. Porozmýšľaj, ako sa Betkino vnútro stotožnilo s prezývkou Analfabeta. Nájdi v príbehu miesta, keď autor vykresľuje Betkine reakcie a postoje, ktoré sa viažu na jej prezývku.
2. Ako môžeš Betku povzbudiť? Čo jej povieš, keby ste sa stretli ako priatelia? Čo si myslíš, že by jej pomohlo? Čo potrebuje?
3. Nájdi v texte ďalšie NOMEN OMEN. Pomôcka? Nemusí ísť len o mená osôb (napr. aj Knihovany nad Váhom). Možno ti v tomto prípade v pátraní pomôžu dospelí. Čo keby ste s mamou alebo kamošmi súťažili, kto nájde viac príkladov?

Ján Milčák: Rozprávka o oslíkovi (2012)

Hľadáme rýchliky a pomalíky

Aj rýchle či pomalé tempo môže byť v rozprávke znamením. Neveríš, že aj v rozprávke môžeme merať rýchlosť? Presvedč sa!

Rýchly úsek

– Iba nedávno sme vyšli na ulicu, – odpovedal Kilimandžáro.
Na chodníku sa ozvalo: Klop! Klop! Klop! A ešte klop! Znelo to celkom blízko.
– Dobrý deň! – zamňaukal Kilimandžáro.
– Boli ste v zoologickej záhrade? – spýtala sa pani Agáta.
– Dobrý deň! – zahíkal oslík.
– Nechcelo by sa mi chovať zviera s takými veľkými ušami, – pokračovala pani Agáta.

Mlčal som. Pani Agáta ohrnula nos. Zahla za roh vysokého domu. (s. 19)

Koľko vecí sa zomlelo za chvíľu! Stíhaš ich sledovať? Hrdinovia rozprávajú krátko a úsečne. Maliar-rozprávač sa vyjadruje v krátkych vetách. Takto naberá rozprávka rýchlostné obrátky. Na udalosti sa pozeráme akoby z RÝCHLIKA. Nevidíme veľa detailov. Dôležité je, aby sme vnímali rýchlosť a to, že sa niečo deje. Aký máš pri tom pocit?

Pomalý úsek

Oslík hrabal kopýtkom. Starček Simeon si ho obzeral. Zo šiat vybral monokel, dýchol na skielko, pohladil ho handričkou a priložil k oku. Slúžil mu namiesto okuliarov.
– Môžem sa posadiť na oslíka? – spýtal sa. Pomohol som starčekovi Simeonovi sadnúť na oslíkov chrbát. Usadil sa. Z ľavej strany oslíkovho okrúhleho bruška mu viseli nohy.
– Kam pôjdeme? – spýtal som sa.
– Cestu vyberie oslík, – rozhodol starček. Kocúr Kilimandžáro ticho priadol. V nízkom slnku sa mu leskla srsť.
– Urobili sme mu radosť, – potešil sa Kilimandžáro.
– Starčekovi? – spýtal som sa.
– Nie, oslíkovi, – odpovedal kocúr. – Sedí na ňom otec Simeon.
– Myslím, že sú šťastní obaja, – podotkol som.
Oslík sa pohol. Starček Simeon sa tváril blažene, privierali sa mu oči. Oslík si vykračoval hore ulicou. Ani raz nezastal. Na ulici chýbali veľkoplošné reklamy na dámsku bielizeň, super rýchle autá a koncerty potetovaných spevákov. Prešli sme okolo hodinovej veže. Veľké barokové hodiny ukazovali minúty, mali iba jednu ručičku.

Situácia sa rozvíja pomaly. Koľko rozličných detailov spomenie rozprávač medzi tým, ako starček Simeon vysadne na oslíka a oslík sa pohne. Vety sú dlhšie. Opisnejšie. I malebnejšie. Veď z POMALÍKA sa lepšie sleduje krajina! Môžeme si vychutnávať aj drobné detaily. Aký máš pocit v pomalíku?

Nájdi v rozprávke ďalšie rýchliky a pomalíky...

Jozef Lenhart:
Čierne zlato. Povesti z Hornonitria
(2012)

Povesť ako maľovanie krajinky

Rozprávači či autori povestí sú tak trochu ako maliari. Chcú udalosti farbisto vymaľovať. Ich maľby zachytávajú nielen to, ako vyzerá miesto, kde sa odohráva príbeh, ale aj pocity, ktoré v človeku vyvoláva. Niekedy až dramaticky. Je to, ako keď pozorujete obraz.

Prejdime sa teraz galériou krajinomalieb Handlovskej doliny. Koľko rôznych pocitov a nálad!

Obraz tajomna

Ako už viete, pre povesti sú obrazy tajomna typické. Pozrime si detailnejšie výjav z chrenovskej fary. V povesti *O Paluškovom srdci* je fara najdôležitejším miestom diania. Akú náladu namaľoval spisovateľ pri opise príchodu zabudnutého brusnianskeho rodáka, šľachtica Antonia Palušku?

Keď na dvor chrenovskej fary prihrmotal panský koč, už sa zvečerievalo a slnko sa chystalo skotúľať za horu. Cudzie návštevy, a ešte k tomu v koči, nechodievali na faru. Iba miestni dedinčania a farníci sa tu obtreli, prichádzajúc do kostola. Kočiš zoskočil z kozlíka a pomohol vystúpiť z koča staručkému prišelcovi. V tej chvíli sa od kostola ozvalo:
„Ak hľadáte Božiu pomoc, hneď som k službám.“ Miestny plebán sa ráznymi krokmi vydal v ústrety urodzenému hosťovi. „Čože vás priviedlo na chrenovskú faru?“
„Prišiel som kvôli minulosti, aby som urovnal budúcnosť,“ znela odpoveď urodzeného hosťa. (s. 43)

Obraz v nás nepochybne vyvoláva pocit prekvapenia a niečoho tajomného. Všimnite si, akými prostriedkami autor tento pocit dosahuje.

Nepovie, že na faru prišiel koč alebo že na faru zavítala na peknom koči návšteva, ALE **prihrmotal panský koč**. Slovo *prihrmotal* v nás vyvoláva napätie, lebo slovo *hrmotať* je blízke slovu *hrmieť*, a to nám pripomína búrku, teda niečo dramatické. Hrmotanie je zároveň veľmi silný zvuk. Priam vidíme ten veľký koč, ktorý sa zrazu nečakane vrútil na faru. Spisovateľ ho charakterizuje slovom **panský koč**. Určite nám zíde na um, že to bol koč nádherný, honosný, ale tento význam slovo *panský* natoľko nezdôrazňuje. Skôr máme pocit niečoho nepríjemného, ako keď príde kontrola, veľký šéf. Máme pocit, že prišiel niekto, kto je nám cudzí, vzdialený, spoločensky nepatríme my k nemu a on nepatrí k nám. So slovom *panský* sa v rozprávkach často spája slovo *pýcha*. Slovo *panský* v nás preto môže mimovoľne vyvolať tento pocit. Autor navyše zdôrazňuje, že je to **cudzia návšteva**. Keď nečakane na dvor dorazí niekto cudzí, hneď sme v strehu: Kto to je? Je to nepriateľ či priateľ? Čo chce? A na dôvažok autor ešte vyhrotí situáciu, keď povie, že o takomto čase chodievali na faru len miestni farníci, teda ľudia blízki, ktorých farár dobre poznal. Pri tejto poznámke hneď vnímame napätie, ktoré plebán musel cítiť, keď prihrmel panský koč.

Ako nám spisovateľ predstaví hosťa? Povie, že je to **prišelec**. Máte z tohto slova príjemný pocit? Ja nie. Je v niečom trochu hrozivé – skoro ako votrelec. Nepríjemný pocit zjemňuje len prívlastok **staručký**. Máme nádej, že to nebude telesne nepremožiteľný silák. Navyše, starci sú už životom skúsení, ostrieľaní ľudia. Môžu byť preto dobrosrdeční, múdri. Ale aj skúpi, prefíkaní a zákerní. Aký je teda náš prišelec? Napätie okolo neho ešte zvýrazňuje tá zvláštna, tajomná veta: *„Prišiel som kvôli minulosti, aby som urovnal budúcnosť.“* Takýmto spôsobom niekedy hovoria múdri ľudia, keď chcú zdôrazniť významnosť a vážnosť svojho poslania. Ale podobne sa vyjadrujú aj pomstitelia predtým, ako si idú vyrovnať účty s nepriateľom. V akej chvíli sa táto situácia odohráva? ... *už sa zvečerievalo a slnko sa chystalo skotúľať za horu*. Ak zvyknete pozorovať západ slnka, viete, že istý čas sa dohasínajúca slnečná žiara rozlieva po oblohe a potom náhle, akoby uťal, nastúpi súmrak. Ten pocit zo zmiznutého slnka je vždy trochu prekvapivý. Do tohto momentu zahrmí v našej povesti koč a objaví sa prišelec! Bŕr!

Martin Vopěnka:
Spiace mesto
(2011)

Spiaca spravodlivosť
(2012)

Spätný záber kamery

Vráťme sa k situáciám, ktoré sú opísané na nasledujúcich stranách: s. 49 – 51, s. 56 – 65, s. 82 – 83, s. 99 – 110, s. 113 – 121 a 147 – 156, s. 189 – 201 a 231 – 238.
Vyber si vždy ústredné postavy zo scény (okrem Krištofa, Emy, Kristínky a Samuela). Vieš si predstaviť, ako sa uberali ich životy pred katastrofou? Akí to boli ľudia? Čo robili? Aké problémy vstupovali do ich života? V dobre napísanej knihe súčasné konanie postáv súvisí s ich charakterom, s okolnosťami a s ich predchádzajúcim životom. Hovoríme tomu **psychologický vývoj postavy**.

Viaceré z postáv *Spiaceho mesta* sa prejavujú ako ľudia s narušeným správaním. Pripadajú ti vierohodne stvárnené?
Môžu extrémne, katastrofické situácie vyvolať abnormálne prejavy správania? Určite áno. V extrémnych situáciách sa obyčajne odhalia naše slabiny (napríklad charakterové nedostatky, medzery vo vedomostiach a v zručnostiach, strach, zdravotné problémy). Keď sa totiž ocitneme pod vysokým stresom, nemáme už nazvyš energie, aby sme ich zakrývali alebo sa ich snažili prekonať. Navyše, požiadavky na rýchlosť a kvalitu našich reakcií a výkonov sú v takýchto situáciách omnoho vyššie než v bežnom živote.

Námet pre dospelých

Správanie niektorých dospeláckych hrdinov budí opodstatnene nepríjemné pocity (kňaz Patrik, Jarka, Simona, Zdeno). Pri rozoberaní správania týchto postáv je potrebné dostatočne odhadnúť mieru: nakoľko do hĺbky a do akých podrobností sa máme o probléme v skupine rozprávať. Nemusíme ísť do takých detailov, ktoré by boli psychicky príliš náročné na spracovanie. Niektoré témy sú totiž vhodné len na individuálne rozhovory. Pri všetkých treba zvažovať vekovú hranicu a možné osobné problémy zúčastnených. Je dobré vrátiť sa k tejto téme s odstupom času a znova sa s deťmi porozprávať o pocitoch, ktoré v nich pretrvali. Môžeme sa tým vyvarovať psychických reakcií, ktoré by zostali u detí nespracované (niekedy sa totiž dostavia až po určitom čase).

Gabriela Dittelová:
Knižka pod vankúš
(2011)

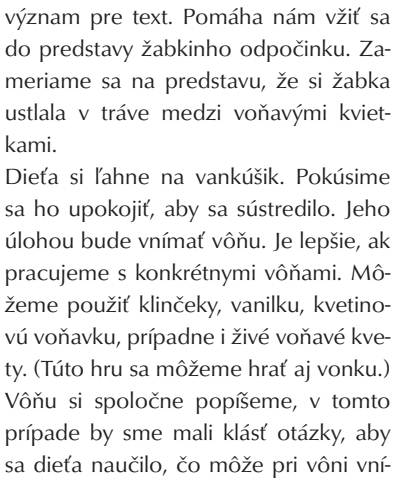

Žabkina postieľka
(4 – 7 rokov)

V básničke *Žabka* upúta čitateľa napätie, ktoré žabka prežíva, lebo sa musí mať na pozore pred svojím nepriateľom bocianom. Autorka situáciu podáva s nádychom humoru, práve preto je v texte výraznejšia. Čitateľ si preto na prvý pohľad nemusí uvedomiť posolstvo básničky. Nehovorí totiž len o žabkinom strese. Jej posolstvo je v potešujúcej správe, že za každým napätím v živote nastáva priestor na pokoj a odpočinok. Je o odvahe žabky. Nepodľahne strachu z bociana. Veselo skáče pri potoku.
Kvôli rozvíjaniu citlivosti dieťaťa k čítanému textu je dôležité zamerať sa na tie časti textu, ktoré by mohli uniknúť jeho pozornosti. V tomto prípade je to opis žabkinho odpočívadla. Má kľúčový význam pre text. Pomáha nám vžiť sa do predstavy žabkinho odpočinku. Zameriame sa na predstavu, že si žabka ustlala v tráve medzi voňavými kvietkami.
Dieťa si ľahne na vankúšik. Pokúsime sa ho upokojiť, aby sa sústredilo. Jeho úlohou bude vnímať vôňu. Je lepšie, ak pracujeme s konkrétnymi vôňami. Môžeme použiť klinčeky, vanilku, kvetinovú voňavku, prípadne i živé voňavé kvety. (Túto hru sa môžeme hrať aj vonku.) Vôňu si spoločne popíšeme, v tomto prípade by sme mali klásť otázky, aby sa dieťa naučilo, čo môže pri vôni vnímať. Rozprávanie rozvíjame ďalej o to, čo si pri konkrétnej vôni predstavujeme (možno rozprávkovú krajinu, možno mamine kvietkované šaty). Pokúsime sa vymyslieť, čo sa sníva pri takejto vôni žabke.

Daniel Hevier:
Vianočná pošta
(2011)

Aké znamenia môže dávať noc?

Znamenia v noci sú dôležitým motívom vianočných textov. Spomínajú sa aj v básni Daniela Heviera. Vyjadrujú očakávanie ľudí, ktorí potrebujú vykúpenie. Sú tiež obrazom dôvery v to, že Boh im pošle sľúbenú pomoc.
Predstav si ten pocit. Je hlboká tma. Nevidíš nič. Možno máš aj strach. Je ti už zima. Nevieš, kam ísť. A zrazu začne v diaľke blikať svetielko. Alebo zaznie nádherná hudba (či zvon, ako v básni Daniela Heviera) a ukáže sa ti nádherný anjel. Ako sa budeš cítiť? Zaskočí ťa to? Prekvapí? Okamžite sa vyberieš smerom k tomu úkazu?
Predstav si, že sa vznášaš nad príbehom. (Môžeš pri tom využiť aj farebné mapky.) Nalistuj si strany 22 a 23. Aký máš pocit z nočnej oblohy v modrých a zelenkavých farbách? Ak do modrej pridáme žltú, stáva sa z nej zelená. Čo si myslíš, sú zelenkavé farby noci znamením prichádzajúceho svetla?
Pozri sa pozorne na nebo posiate hviezdami v tvojej predstave. Každá jednotlivá hviezda žiari inak. Je malým svetelným objektom na nebeských pláňach. Všimneš si ju. Je ti v čomsi blízka, len čo ju začneš pozorovať uprostred ostatných svetielok. Ktorá z nich sa jedného dňa stane VIANOČNOU KOMÉTOU?

Námet pre dospelých

Podľa biblického príbehu sa mala Mudrcom zjaviť na oblohe hviezda a doviesť ich k Dieťatku. Viete si predstaviť, ako ľudia pozorne sledovali oblohu, aby takéto znamenie určite nezmeškali? Vyrobte si s deťmi HVIEZDNY ADVENTNÝ KALENDÁR. Každý deň bude venovaný jednej imaginárnej hviezde, ktorú pozorovali na oblohe. Svoje pozorovanie zapíšu do kalendára ako básničku alebo ako krátky príbeh, v ktorom si vymyslia, čo pri čakaní na znamenie z neba zažili. Tento adventný kalendár môžeme využiť na diskusiu o téme vianočného príbehu, o ľudskom očakávaní záchrany, víťazstva dobra nad zlom. Bude to protiváha ku komerčnému adventnému kalendáru, ktorý deti motivuje len do materiálneho prežívania Vianoc, do očakávania hromady darčekov pod vianočným stromčekom.
Lietaš a pozeráš sa na zem z výšky. Ozaj, na čom lietaš? Si obežnicou, raketou alebo používaš obláčik? Možno dopravný prostriedok ovplyvní tvoje sledovanie počas letu, a preto je lepšie ho striedať. Pri tejto úlohe použi napríklad obláčik, aby si sa mohol pohybovať pomalšie a viacej sa sústredil na každý detail.

Pod tebou sa odohráva príbeh putovania Jozefa a Márie.
Dokážeš si ho predstaviť podrobnejšie, než ako sa o ňom hovorí v básni Daniela Heviera? Jozef a Mária idú tmou. Stretli po ceste nejakých ľudí? Nejaké zvieratá? (Pozri sa v encyklopédii alebo zemepisnej príručke, aké zvieratá žijú v Izraeli v blízkosti Betlehema. Na mape zisti, aká je tam krajina. Sú tam hory? Jazerá? Púšť?) Ako sa Mária a Jozef cítia počas dlhého putovania? Sú unavení? Možno sa aj strachujú, ako sa postarať o bezpečné miesto, v ktorom by sa mohlo dieťatko narodiť. Čo si myslíš, čo im dodáva silu? Cieľ, za ktorým idú? Predstava, že sa konečne ubytujú a pospia si? Svetelné znamenia na oblohe? Ich vzájomná láska? Pocit, že Boh je im blízko? Alebo niečo iné?

Prejavuje sa aj v ich príbehu boj svetla a tmy?
Ešte stále sa vznášaš nad príbehom opisovaným v druhej časti básne Daniela Heviera? Všimni si, ako sa v ňom prejavujú znamenia svetla a ako znamenia tmy. Tam, kde sa prejavuje viac svetla, vzniká pocit, že sú si všetci bližšie. O tme básnik hovorí, že sa v nej prejavuje cudzota (*vôkol tma cudzia ničia*). Pozoruj, ako sa tento úkaz prejavuje v jednotlivých častiach básne.

Timotea VRÁBLOVÁ

Pedagógovia môžu získať až 30 000 eur

FOND NA PODPORU VZDELÁVANIA

Širší okruh žiadateľov, vyššia suma pôžičky a rýchlejší schvaľovací proces. To by mali byť hlavné zlepšenia, ktoré prinesie Fond na podporu vzdelávania. Jeho vznik schválili poslanci Národnej rady SR na zasadnutí 5. decembra 2012 a od januára 2013 nahradí Pôžičkový fond pre začínajúcich pedagógov i Študentský pôžičkový fond. Informáciu o schválení Fondu na podporu vzdelávania sme priniesli už v Učiteľských novinách 9/2013, v tomto vydaní zverejňujeme kompletné znenie zákonných paragrafov, ktoré riešia spôsob, rozsah, ako aj predmetné osoby, ktoré o pôžičku môžu požiadať.

O zvýhodnenú pôžičku budú môcť po novom požiadať nielen začínajúci pedagógovia, ale všetci učitelia i odborní zamestnanci v regionálnom školstve a navyše aj doktorandi v dennej forme štúdia. Žiadosti sa budú podávať vždy do 30. septembra, pričom do 60 dní musí fond rozhodnúť o schválení či zamietnutí žiadosti. Odstráni sa tak jedna z najväčších výhrad voči doterajšiemu systému, keď na schválenie pôžičky bolo potrebné čakať viac ako rok a časť žiadateľov strácala po takom dlhom období záujem.

Nový fond poskytne pedagógovi pôžičku len do takej výšky, pri ktorej pravidelná splátka nepresiahne tretinu jeho čistého funkčného platu, resp. doktorandského štipendia v mesiaci, v ktorom si podal žiadosť o pôžičku. Žiadatelia budú môcť požiadať o túto formu podpory a získať ju aj opakovane. Maximálna celková výška pôžičiek poskytnutých jednému žiadateľovi je stanovená na 30 000 eur.

Pôžičku bude možné splácať najviac 15 rokov, v odôvodnených prípadoch bude možné túto lehotu predĺžiť na 20 rokov. Ročná úroková sadzba bude závisieť od výšky úrokov štátnych dlhopisov, maximálne sa však vyšplhá na 4,5 % ročne. Podobne ako v doterajšom systéme sa pri pedagogických zamestnancoch budú zohľadňovať odpracované roky v školstve, mení sa však mechanizmus tohto zohľadňovania. Po preukázaní piatich rokov v školstve od poskytnutia pôžičky sa dlžníkovi po novom odráta 1/50 z nesplatenej istiny. Rovnaká časť istiny sa bude odpočítavať za každý nasledujúci rok pôsobenia v školstve.

Zmeny sa dotknú aj situácie, ak pedagóg prestane pracovať v oblasti regionálneho školstva. Kým doteraz mohla takémuto dlžníkovi vzniknúť povinnosť splatiť celú zvyšnú sumu v pomerne krátkom čase, v rámci nového fondu sa takéto prípady budú riešiť cestou zvýšenia úrokovej sadzby o 4 percentá. Zachováva sa tiež možnosť predčasného splatenia pôžičky či jej časti bez dodatočných poplatkov. Bližšie podrobnosti poskytovania pôžičiek upravia priamo orgány fondu po svojom ustanovení.

Pôžičky pre začínajúcich pedagógov v roku 2012

Pôžičkový fond pre začínajúcich pedagógov schválil roku 2012 všetkých 50 žiadostí v celkovej sume 390 462,38 eur. Žiadosť o pôžičku si podalo roku 2011 spolu 61 žiadateľov, len spomínaných 50 však o ňu malo záujem aj v roku schválenia. Za rok 2012 eviduje fond 69 žiadostí o pôžičku v celkovej výške 555 999,39 eur. Z toho 62 pedagógov žiada sumu 8 298,50 eur, štyria 6 638,78 eur a traja 4 979,09 eur. Tieto žiadosti sa budú posudzovať roku 2013 už v rámci Fondu na podporu vzdelávania.

Kto môže požiadať o zvýhodnenú pôžičku

(podľa zákona o pedagogických a odborných zamestnancoch)

Pedagogickí zamestnanci

- učiteľ
- majster odbornej výchovy
- vychovávateľ
- pedagogický asistent
- zahraničný lektor
- tréner športovej školy či športovej triedy
- korepetítor

Odborní zamestnanci

- psychológ, školský psychológ
- školský logopéd
- špeciálny pedagóg, školský špeciálny pedagóg, terénny špeciálny pedagóg
- liečebný pedagóg
- sociálny pedagóg

Doktorandi v dennej forme štúdia

(red)

Ilustračné foto stock.xchng

PÔŽIČKA PRE PEDAGÓGOV

§ 14

(1) O pôžičku pre pedagógov z prostriedkov fondu môže požiadať pedagogický zamestnanec, odborný zamestnanec alebo študent doktorandského študijného programu v dennej forme štúdia (ďalej len „pedagóg“).
(2) Fond poskytne pôžičku pedagógovi na základe jeho žiadosti, ak spĺňa podmienky ustanovené týmto zákonom.
(3) Fond poskytuje pôžičky do vyčerpania prostriedkov fondu určených na pôžičky pre pedagógov.
(4) Ak fond nemá dostatok prostriedkov na poskytnutie pôžičiek všetkým pedagógom, ktorí podali žiadosť o pôžičku podľa odseku 5 alebo odseku 6, fond prednostne poskytne pôžičku v nasledujúcom poradí pedagógovi, ktorý
   a) doposiaľ nemal poskytnutú pôžičku pre pedagógov,
   b) riadne skončil vysokoškolské štúdium druhého stupňa v posledných piatich rokoch, okrem študenta doktorandského študijného programu,
   c) vykonáva pedagogickú činnosť alebo odbornú činnosť na ustanovený týždenný pracovný čas,
   d) vykonal dizertačnú skúšku, ak ide o študenta doktorandského študijného programu,
   e) je osobou uznanou za invalidnú podľa osobitného predpisu,
   f) má manžela alebo manželku, ktorý alebo ktorá je tiež pedagógom.
(5) Žiadosť o pôžičku sa doručuje fondu do 30. septembra kalendárneho roka, v ktorom sa posudzuje žiadosť o pôžičku.
(6) Ak prostriedky fondu nie sú vyčerpané, fond informuje o možnosti dodatočného poskytnutia pôžičky a o dodatočnej lehote na podanie žiadosti o pôžičku na svojom webovom sídle.

§ 15
Poskytnutie pôžičky

(1) Pôžičku pre pedagógov možno poskytnúť z prostriedkov fondu opakovane; celková istina poskytnutých pôžičiek pre jedného pedagóga nesmie presiahnuť sumu 30 000 eur.
(2) Fond môže poskytnúť pôžičku pedagógovi v jednom školskom roku len raz.
(3) Fond poskytne pedagógovi pôžičku len do výšky, ktorej splátka nepresiahne jednu tretinu jeho čistého funkčného platu alebo doktorandského štipendia v mesiaci, v ktorom podal žiadosť o pôžičku.
(4) Uzavretím zmluvy o pôžičke sa pedagóg stáva dlžníkom fondu.

§ 16
Splatnosť pôžičky

(1) Lehotu splatnosti pôžičky možno dohodnúť najviac na 15 rokov.
(2) Rada fondu môže rozhodnúť o predĺžení lehoty splatnosti pôžičky len na základe odôvodnenej žiadosti dlžníka, najviac však na 20 rokov; rozhodnutie rada fondu odôvodňuje.
(3) Ak dlžník fondu podľa § 15 odsek 4 preukáže výkon pedagogickej činnosti na ustanovený týždenný pracovný čas počas najmenej piatich rokov od poskytnutia pôžičky pre pedagógov, nesplatená istina pôžičky sa zníži o jednu päťdesiatinu. Istina pôžičky sa znižuje o ďalšiu päťdesiatinu za každý ďalší preukázaný rok výkonu pedagogickej činnosti na ustanovený týždenný pracovný čas.
(4) Do času odpracovaných rokov na uplatnenie nároku podľa odseku 3 sa započítava čas trvania invalidity. Do času odpracovaných rokov na uplatnenie nároku podľa odseku 3 sa nezapočítava trvanie materskej dovolenky a rodičovskej dovolenky.
(5) Ak dlžník fondu podľa § 15 odsek 4 prestane byť pedagógom, je povinný túto skutočnosť oznámiť fondu do 30 dní od vzniku tejto skutočnosti.
(6) Ak dlžník podľa odseku 5 nepreukáže fondu, že je opäť pedagógom, do šiestich mesiacov odo dňa, keď prestal byť pedagógom, alebo že je vysokoškolským učiteľom, úroková sadzba pôžičky pre pedagógov sa mu zvýši o štyri percentuálne body ročne od prvého dňa mesiaca nasledujúceho po uplynutí tejto lehoty.
(7) Úroková sadzba podľa odseku 6 sa zníži o štyri percentuálne body od nasledujúceho mesiaca po mesiaci, v ktorom dlžník preukáže, že sa opätovne stal pedagógom, ktorý už nie je v skúšobnej lehote.
(8) Dlžník fondu podľa § 15 odsek 4 môže splatiť pôžičku a úroky alebo ich časť predčasne bez úhrady úrokov, poplatkov alebo iných nákladov v súvislosti s predčasným splatením pôžičky alebo jej časti.

Interaktívne impulzy z Kanárskych ostrovov

PROGRAM COMENIUS

Základnej škole Š. M. Daxnera v Rimavskej Sobote sa podarilo získať po prvýkrát európsky grant v rámci programu Comenius. Cieľom multilaterálneho projektu s názvom *Telling Stories – Linguistic and Cultural Diversity within Europe*, čiže *Rozprávanie príbehov – Jazyková a kultúrna rozmanitosť v rámci Európy*, je získať nové poznatky o kultúrnom a jazykovom dedičstve krajín zapojených do projektu a poskytnúť interakcie medzi kultúrami prostredníctvom starých a nových príbehov.

Žiaci a učitelia z partnerských škôl budú tvoriť, analyzovať, ilustrovať, čítať a hrať príbehy, čím sa budú zdokonaľovať v anglickom jazyku, nadväzovať nové kamarátstva a zároveň aj propagovať svoje mesto a krajinu, v prípade ZŠ Š. M. Daxnera v Rimavskej Sobote Slovensko. Projekt významne prispeje ku komunikácii medzi kultúrami, pričom jeho účastníci budú využívať moderné komunikačné technológie. Do projektu boli vybraté partnerské školy z Bulharska, Poľska, Turecka a zo Španielska. A práve Španielsko sa koncom roku 2012 stalo prvým hostiteľom projektu, konkrétne mesto Las Palmas, centrum Kanárskych ostrovov na ostrove Gran Canaria. Slovensko reprezentovala naša ZŠ Š. M. Daxnera v Rimavskej Sobote.

Ako prví predstavili svoju školu, mesto a krajinu partneri zo školy Colegio Santo Domingo Savio v Las Palmas. Počas programu sme sa zoznámili so všetkými účastníkmi projektu a spoločne sme si pozreli kultúrny program v átriu školy, kde žiaci a učitelia zatancovali a zaspievali v národných krojoch. Neskôr si všetci pedagógovia prezreli priestory hostiteľskej školy a oboznámili sa so systémom vyučovania a práce s deťmi od 3 do 15 rokov.

V rámci prvého pracovného stretnutia sa partnerské školy dohodli na spoločných a individuálnych úlohách a stanovili si termín ďalšieho stretnutia. Všetky školy dovtedy navrhnú logo projektu, pripravia v písomnej a vo zvukovej podobe päť príbehov, ktoré charakterizujú tradície jednotlivých krajín a regiónu. Ďalšou úlohou, ktorú už majú za sebou, bola príprava a odoslanie dvojjazyčných vianočných pozdravov, ktoré žiaci sami navrhli a zhotovili. Počas pobytu na Gran Canaria sme navštívili aj ďalšiu základnú školu, prepojenú s univerzitou. Okrem iného nás zaujalo, že budúci pedagógovia navštevujú výučbu základnej školy a, samozrejme, absolvujú v nej aj prax. Konkrétna výučba v daný deň sa konala na detskom ihrisku, kde študenti nacvičovali rôzne hry pre deti.

Ďalšie stretnutie v rámci projektu Comenius sa uskutoční v bulharskom meste Ruse, ktoré v minulosti dostalo prívlastok „Malá Viedeň“. Do Ruse zavítajú okrem pedagógov aj žiaci našej základnej školy. Dovtedy však čaká ešte na všetkých partnerov veľa práce na realizácii projektových úloh.

Mgr. Peter ČERNÝ,
riaditeľ ZŠ Š. M. Daxnera v R. Sobote

ŠKOLSTVO ODBORNE

10/2013, 17. január 2013 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Keď sa učitelia vzdelávajú „ako žiaci“

Už dvakrát som sa zúčastnila týždenného kurzu pre učiteľov, ktorý organizovala Tinta Education, organizácia venujúca sa ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov, sídliaca v hlavnom meste Švédska Štokholme. Kurz nazvaný Reading the City som našla v databáze kurzov a vzdelávacích aktivít, ktorú na svojej webovej stránke aktualizuje SAAIC - Národná agentúra Programu celoživotného vzdelávania.

Pracujem na Strednej priemyselnej škole dopravnej v Bratislave ako zástupkyňa riaditeľky a počas mojej praxe som pomáhala s organizáciou niekoľkých projektov žiakov a učiteľov našej školy schválených SAAIC. Kurz Reading the City ma zaujal už tým, že ponúkal zaujímavé „čítanie“ – v prvom prípade Štokholmu, v druhom prípade talianskeho Toskánska. Fakt, že sú to miesta príťažlivé svojou polohou, históriou a životnou úrovňou, sa mi potvrdil počas absolvovania vzdelávacieho programu. Bolo vidieť, že Tinta Education sa profesionálne už niekoľko rokov venuje ďalšiemu vzdelávaniu učiteľov, pomáha pedagógom na všetkých stupňoch škôl i ostatným záujemcom pracujúcim vo sfére vzdelávania. Ich kurzy obsahujú nielen tradičné prednášky, prezentácie, ale i tvorivé workshopy, prácu v skupinách a exkurzie po zaujímavých častiach mesta.

Oba kurzy nadmieru splnili moje očakávanie. Bola som milo prekvapená, že sme pracovali v skupine iba niekoľkých učiteľov, samozrejme, každý z nás bol z iného štátu Európskej únie. Naším komunikačným jazykom bola angličtina. Organizátori pripravili bohatý a dobre premyslený program. Jednotlivé aktivity sa striedali tak dynamicky, že sme sa nestačili ani chvíľu nudiť. Boli sme vedení k tomu, aby sme si všímali špecifiká života obyvateľov, ktoré by som ako turista určite prehliadla. Po celý čas sme pracovali v skupinách, ako keby sme boli žiaci. Fotografovali sme, vystrihovali plány mesta z papiera, stavali ideálne domy z drevených kociek alebo modelovali z keramickej hmoty členov rodiny i celé komunity žijúce v meste. Pred vstupom do múzea sme dostali zoznam úloh, ktoré sme museli vyriešiť, vo vnútri múzeí sme sa aktívne pýtali, nijaké informácie sme nemohli získavať iba pasívne. A stále sme diskutovali. Objavovali sme, spoznávali, porovnávali a hľadali riešenia, všetko v príjemnej atmosfére tvorivej spolupráce.

Vďaka príspevku Národnej agentúry Programu celoživotného vzdelávania som získala nových priateľov-učiteľov v zahraničných školách, nové poznatky o Štokholme a Toskánsku, ale najmä som si na vlastnej koži vyskúšala nové metódy a formy práce, zážitkové učenie, ktoré budem môcť využiť pri práci na projektoch s mojimi kolegami a žiakmi.

Odporúčam každému učiteľovi skúsiť niečo podobné. Držím palce, aby ste boli úspešní s prihláškou.

Lýdia Haliaková

Ing. Lýdia HALIAKOVÁ

Ocenený umelec Ján Zoričák (vľavo) dostal od prezidenta Slovenskej republiky aj ponuku vystavovať v prezidentskom paláci. Vernisáž plánujú na jeseň tohto roka. ***Foto Dušan MIKOLAJ***

Ocenenie nášmu sklárovi vo Francúzsku

Prvý deň tohto roku udelil prezident Slovenskej republiky dvadsať štátnych vyznamenaní, symbolizujúcich počtom 20 rokov novodobej štátnosti našej vlasti. Umeleckého sklára Jána Zoričáka odmenil Pribinovým krížom II. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj tradičného sklárskeho umenia a šírenie dobrého mena Slovenskej republiky v zahraničí.

„Keď som počul Vaše meno a potom som Vás videl na obrazovke Slovenskej televízie, bol som dvojnásobne šťastný. V prvom rade preto, že bolo nádherným spôsobom propagované slovenské umelecké sklo, na ktorom sa drobným dielom zúčastňuje aj naša škola, ako jediné zariadenie tohto druhu v Slovenskej republike,“ píše umelcovi vo svojom gratulačnom liste riaditeľ Strednej odbornej školy sklárskej v Lednických Rovniach PhDr. Pavol Jaseň. Popri inom mal zaiste na zreteli pracovnú návštevu svetoznámeho umelca v tejto škole na začiatku školského roka 2009/2010. Vtedy prisľúbil osobne sprostredkovať kontakt na CERFAV, významné sklárske umelecké a vzdelávacie centrum v mestečku Vannes le Châtel na severovýchode Francúzska. Návšteva sa uskutočnila už na jar roku 2010 a otvárala pedagógom a žiakom príležitosť získať ďalšie medzinárodné skúsenosti (písali sme o tom v UN 21/2010).

Rodák z podtatranskej obce Ždiaru Ján Zoričák žije od roku 1970 vo Francúzsku (v mestečku Talloires v Savojských Alpách neďaleko jazera Annecy), kde sa nezastupiteľnou mierou pričinil o povýšenie tradičného sklárskeho remesla na svetovú umeleckú úroveň. Osobitne sa aktivizoval v odbornom školstve, významnou mierou sa pričinil o založenie medzinárodného sklárskeho strediska v Aix en Provence. Za tieto aktivity i reprezentáciu Francúzskej republiky v zahraničí mu francúzska vláda udelila titul rytiera Rádu umenia a literatúry.

Dielo Jána Zoričáka sme mali možnosť v ostatných rokoch vidieť vo viacerých slovenských galériách. Na konci minulého roka v Tatranskej galérii v Poprade, teraz umelec pripravuje prezentáciu svojej tvorby vo Fínsku.

Dušan MIKOLAJ

Deviataci sa musia pripraviť na stredoškolské prijímacie skúšky

Zásadný príspevok uverejnili na webovej stránke Žilinského samosprávneho kraja. Píše o zmenách v prijímacom konaní na štúdium na strednej škole už v tomto školskom roku a jeho obsah má celoštátny informačný dosah. Vychádza zo zákona č. 324/2012 Z. z., ktorý schválila Národná rada Slovenskej republiky v septembri 2012 a ktorým sa mení zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov a aj ďalšie zákony. Aktuálny zákon vo väčšine článkov a paragrafov nadobúda účinnosť od 1. januára 2013 a okrem zmien v zákone o odbornom vzdelávaní a príprave prináša zmeny i v zákone č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Dôležité zmeny sa týkajú prijímania žiakov základných škôl na štúdium na strednej škole. Doteraz žiak, ktorý v celoslovenskom testovaní žiakov deviateho ročníka základnej školy dosiahol v každom predmete samostatne úspešnosť najmenej 90 %, bol prijatý na štúdium bez prijímacej skúšky. Zároveň riaditeľ strednej školy po prerokovaní v pedagogickej rade školy mohol určiť kritériá na prijatie uchádzačov bez prijímacej skúšky alebo jej časti, čo realizovala väčšina stredných škôl. Žiaci tak boli prijímaní na základe kritérií, ktoré zohľadňovali ich prospech na vysvedčeniach zo základnej školy, úspešnosť v celoslovenskom testovaní žiakov, na predmetových olympiádach alebo v športových či vo vedomostných súťažiach. Len niektoré školy, zväčša gymnáziá, robili výber žiakov do prvého ročníka aj na základe konania písomných prijímacích skúšok zo slovenského jazyka a literatúry a z matematiky.

Aktuálna novela zákona upravuje školský zákon v § 65 ods. 3 tak, že riaditeľ strednej odbornej školy po prerokovaní v pedagogickej rade školy môže určiť kritériá na prijatie uchádzačov bez prijímacej skúšky alebo jej časti do prvého ročníka vzdelávacieho programu nižšieho stredného odborného vzdelávania a do prvého ročníka vzdelávacieho programu stredného odborného vzdelávania. Z uvedeného vyplýva, že bez prijímacích skúšok môžu byť na štúdium prijatí iba uchádzači, ktorí majú záujem o učebné odbory (dĺžka štúdia tri roky). Ostatní, teda uchádzači o štúdium na gymnáziách, resp. na stredných odborných školách v študijných odboroch s maturitou, musia absolvovať prijímaciu skúšku. Iba žiaci, ktorí v celoslovenskom testovaní žiakov deviateho ročníka základnej školy dosiahnu v každom predmete samostatne úspešnosť najmenej 90 %, budú prijatí na štúdium bez prijímacej skúšky (to sa nevzťahuje na školu so vzdelávacím programom učebného odboru alebo študijného odboru, ktorý vyžaduje overenie špeciálnych schopností, zručností alebo nadania).

Kritériom prijímania na štúdium na strednej škole je mať priemer známok v 8. a 9. ročníku za prvý aj druhý polrok školského roku do 2,0 na gymnáziá a vzdelávacie programy bilingválneho vzdelávania alebo 2,75 na vzdelávacie programy úplného stredného odborného vzdelávania (4-ročné štúdium na stredných odborných školách). Tieto podmienky nadobudnú účinnosť až 1. septembra 2014, budú teda zohľadňované pri prijímacom konaní na štúdium na strednej škole až na jar 2015 u žiakov, ktorí budú prvákmi od školského roku 2015/2016.

(red)

Na skusoch vo švédskom Helgesbo

Strana 18

Otvárajú priestor pre odbor hutníctvo

Strana 19

Zvyšovať atraktívnosť a záujem

Rozhovor s prof. Jozefom Pavelkom

Strany 20 – 21

„Kvačalka“ vzdeláva pružne a efektívne

Strany 22 – 23

Koncepcia štátnej politiky v oblasti športu - Slovenský šport 2020

Dokument

Strany 25 – 32

Trojuholník Písek – Londýn – Berlín

SPŠ SNINA

Už po siedmykrát sa v Strednej priemyselnej škole (SPŠ) v Snine realizoval projekt *Spojitosť odbornej a jazykovej prípravy v európskom kontexte* v rámci Programu celoživotného vzdelávania v podprograme Leonardo da Vinci. Bol v znamení inovácií. Rozšíril sa okruh hosťujúcich krajín a účastníci projektu vycestovali na mobilitnú stáž do Českej republiky, do Veľkej Británie a po prvýkrát do Nemecka. Mestá na trojuholníku Písek – Londýn – Berlín sa na dva týždne stali domovom pre 62 žiakov našej školy. Projekt bol v plnej výške hradený z prostriedkov Európskej únie a žiaci okrem komplexných pobytových nákladov dostali vreckové na úhradu osobných nákladov.

Česká republika

Tradičnou hosťujúcou krajinou pre žiakov študijných odborov strojárstvo, technika a prevádzka dopravy a elektrotechnika bola Česká republika a písecké firmy BaK, Uniterm, Heyco-Werk a Aisin, ktoré vytvorili pre našich žiakov vhodné pracovné podmienky a pracovný program. Boli zaradení priamo do pracovného procesu a prešli si viacerými pracoviskami – od technologickej prípravy výroby a programovania CNC strojov cez zvarovňu, práškovú lakovňu až po prípravu rozvádzačov, ich montáž a zapájanie prístrojov podľa schém, expedíciu a pod.

Účastníci stáže získali praktické zručnosti a skúsenosti, zaradili sa priamo do výrobného procesu, úspešne absolvovali skúšky, ktoré boli výsledkom záverečného hodnotenia, a za získané odborné kompetencie im pridelili certifikáty. Zo špecifických činností, ktoré vykonávali, uvedieme ohýbanie na CNC ohraňovacom lise Truma Bend, zváranie v ochrannej atmosfére MIG/MAG, sieťotlač podľa šablóny, kompletizácia vnútra chladičov lisom tŕňmi na spojenie hliníkových lamiel so základovou doskou, balenie pomocou najnovšej technológie zariadením Pregis IntelliPack či kontrola výrobkov na digitálnych váhach.

Súčasťou stáže boli odborné exkurzie do firiem Trumpf v Rakúsku a Rohde & Schwarz v neďalekom Vimperku. Počas osobného voľna bol čas na spoznávanie mesta Písku, okolitých hradov a zámkov, Českého Krumlova, Prahy a iných lokalít či na športovo-turistický relax a návštevu športových podujatí.

Veľká Británia

V Londýne, v časti Harrow, boli naši žiaci už tretíkrát. Jedenásť účastníkov študijného odboru technické lýceum a technické a informatické služby prijala sprostredkujúca organizácia ADC College. Ubytovali sa v anglických rodinách a ich pracovné činnosti vo firme boli v oblastiach kompatibilných s ich študijným zameraním – práca s IT systémom, oprava notebookov, počítačov, testovanie a udržiavanie IKT systémov, príprava webstránok, práca v internetovej kaviarni, práca so softvérmi (na tvorbu fotografií do pasov, navrhovanie vizitiek, pohľadníc) a zlepšovanie si odborných jazykových kompetencií v anglickom jazyku. Pracovné povinnosti vyplývajúce z projektu sa realizovali v menších firmách v Londýne, kde na jednom pracovisku boli najviac dvaja žiaci.

Prvé pocity našich študentov boli rôznorodé, ale v závere si mnohí vytvorili pevné priateľstvá, čo bolo vidieť aj pri rozlúčke. Londýn ich očaril svojimi pamiatkami. Každodenný pobyt v inonárodnom pracovnom prostredí, plnenie pridelených pracovných úloh a ich kontrola viedla žiakov k pochopeniu chodu firiem a zodpovednosti za vlastný prínos do nej.

Nemecko

Inovatívnym prvkom v projekte bolo vyslanie jedenástich žiakov, ktorí sa učia nemecký jazyk, do Berlína. Alexanderplatz, U-Bahn či S-Bahn sa pre nich čoskoro stali dôverne známe. Prispelo k tomu intenzívne zdokonaľovanie sa v odbornom nemeckom jazyku a v odborných činnostiach zameraných na informačno-komunikačné technológie – testovanie a udržiavanie IKT systémov, údržba a servis, vizuálna a mechanická kontrola, inštalácia, nastavenie, konfigurácia zariadenia, vkladanie údajov do databáz, práca s dokumentmi, ich formátovanie, aktualizácia počítačových databáz a podobne.

Súčasťou bola návšteva centra Adlershof Humboldtovej univerzity, firiem Fiat a Schaeffer s demonštrovaním najnovších technológií pri opracovaní hliníkových plechov predných panelov, obrábania prístrojových dosiek a krytov na CNC strojoch a povrchovej úpravy eloxovaním a nanášaním grafiky (aj foto) CAD sofvérom Front Panel Designer.

Úžitok doma či v Európe

Mobilitná stáž bola súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu a podarilo sa naplniť hlavný cieľ projektu – prepojenie teoretického štúdia žiakov v škole s ich praktickou činnosťou v podniku. Vysoký kredit mobilitnej stáže bol umocnený záverečným slávnostným aktom – odovzdávaním certifikátov. Výrazným posunom vpred bolo získanie Europasov Mobilita, ktorými sa žiaci môžu preukázať v štátoch EÚ a prezentovať získané odborné zručnosti a skúsenosti.

Čo všetko odborná mobilitná stáž znamenala pre žiakov, školu a učiteľov, sa hodnotilo na záverečnom workshope. Odznelo množstvo postrehov, porovnaní, námetov a inšpirácií do budúcnosti. Z množstva diskusných príspevkov uvádzame aspoň torzá:

... presvedčil som sa, ako to funguje v praxi, ... pobyt v anglickej rodine mi ukázal iný rozmer hodnotenia našich zaužívaných zvykov, ... cestovať sám v londýnskom metre bol na začiatku stres a od druhého dňa už normálka, ... vidieť mnohé pamiatky Londýna – neuveriteľný zážitok, ... pochopenie fungovania multikultúrneho prostredia, ... Praha je krásna, ... blízkosť a rozdielnosť českej identity, ... Berlín je nádherný, ... poviem doma, že Brandenburská brána už nie je prekážkou, ako to videl môj otec, ... S- Bahn a U-Bahn by som preniesol do Bratislavy...

Vedenia firiem, v ktorých žiaci absolvovali stáž, vysoko ocenili pracovnú morálku žiakov, prístup k práci a ich zodpovednosť. To je pozitívna vizitka, na ktorú sme ako škola hrdí, a prispelo to k dobrému menu školy aj v zahraničí. Na chvíľu naši žiaci priblížili Slovensko Anglicku, Nemecku a Česku, získali odborné a praktické zručnosti a skúsenosti, pochopili dôležitosť overovania nadobudnutých poznatkov formou priebežného hodnotenia, dokázali uplatniť teoretické vedomosti v praxi a pracovať v anglicky a nemecky hovoriacom prostredí, byť na pracovisku samostatní a dosiahli pocit z dobre vykonanej práce, čím získali výhodnejšiu pozíciu na pracovnom trhu v SR i v EÚ.

PaedDr. Alena ROMANOVÁ,
riaditeľka SPŠ Snina
Foto archív školy

Na skusoch vo švédskom Helgesbo

SOŠL LIPTOVSKÝ HRÁDOK

Slovensko patrí medzi krajiny Európskej únie s veľkou rozlohou lesov a kvalitne prepracovaným systémom lesného hospodárstva. Dva milióny hektárov lesa zaberajú viac ako 40 % územia našej republiky. O lesné porasty sa starajú lesníci. Špičkovo pripravených absolventov už viac ako 215 rokov vychováva pre lesnícku prevádzku Stredná odborná škola lesnícka Jozefa Dekreta Matejovie v Liptovskom Hrádku. Je priekopníkom lesníckeho vzdelávania na Slovensku vďaka kvalitnej výučbe aj podujatiam a aktivitám, ktoré pre svojich žiakov sústavne pripravuje.

V dnešnej dobe je to neľahká, ale krásna práca motivujúca mladých ľudí i pedagógov. Kvalita prípravy absolventov spočíva v neustálom prepojení školy s lesníckou praxou, aktualizovaní učiva a používaní najmodernejších technológií. A už niekoľko desiatok rokov majú hrádocký lesníci dobrú spoluprácu so zahraničnými partnermi v Poľsku, vo Švédsku, Francúzsku, v Slovinsku a Českej republike. Tá umožňuje porovnávať domáce a zahraničné technológie používané v lesnom hospodárstve a zároveň spoznávať iné kultúry, zvyky, tradície a priateľstvá.

Prax s modernými technológiami

Jedna z posledných zahraničných stáží sa uskutočnila vďaka podpore z programu Leonardo da Vinci vo Švédsku. Dvojtýždňového pobytu sa zúčastnilo desať žiakov, ktorí získavali nové poznatky v oblasti moderných technológií v ťažbovo-dopravnom procese v ihličnatých porastoch južného Švédska vo skvelej súčinnosti s partnerskou lesníckou školou Natrurbruksgymnasium v Helgesbo.

Škola sa nachádza v kraji Småland neďaleko historického mesta Kalmar. Program stáže bol pestrý a bohatý na odborné aj kultúrne zážitky. V pomerne rovinatej časti krajiny sa na ťažbu dreva používajú v prevažnej miere harvestorové technológie a s nimi súvisiaca metóda výroby sortimentov priamo v lesných porastoch. Žiaci mali možnosť sledovať obsluhu rozličných strojov priamo v meniacich sa podmienkach. So sortimentovou metódou súvisí aj technológia sústreďovania dreva z lesa k odvozným cestám pomocou vývozných kolesových súprav.

S touto problematikou sa žiaci oboznámili najpodrobnejšie. Navštívili továreň na výrobu strojov v meste Rottne a navyše absolvovali celodenný kurz práce na nich. Skúsili si nakladanie dreva pomocou hydraulických žeriavov aj jazdu na cvičisku a v teréne. Zaujímavou skúsenosťou bolo sledovanie spôsobov odvozu dreva prostredníctvom najmodernejších ťažkotonážnych odvozných súprav. Nezanedbateľným aspektom moderných technológií je využitie informačných a komunikačných technológií v ťažbovo-dopravnom procese. Navádzanie strojov pomocou GPS systémov a priebežná evidencia dreva počítačovými systémami je vo Švédsku už samozrejmosťou.

Program stáže bol doplnený návštevou drevospracujúcich firiem, celulózky Södra, skladov dreva, fabriky na výrobu plávajúcich podláh a prístavu na prepravu dreva loďami. Podobne zaujímavá bola návšteva známej firmy na výrobu motorových píl Husqvarna na predmestí Jönköpingu. Je to stará továreň, ktorá začínala výrobou zbraní a v súčasnosti produkuje aj motocykle, šijacie stroje, sporáky, kosačky, bicykle či snežné skútre.

Uprostred lesov a jazier

Každý dobrý lesník je aj praktický poľovník. Preto našich žiakov nesmierne zaujala návšteva losieho parku Kosta a spoločná poľovačka na losa v školskom revíri. Nemenej zaujímavá bola nedeľná vychádzka do nádherne sfarbenej prírody. Nespočetné množstvo jazier sme nemohli len tak prehliadnuť, a preto sme si vybavili povolenie na chytanie rýb. Jeden z najkrajších pohľadov na krajinu je zo štyridsaťmetrovej veže Aboda. A podobne dôležitým a zaujímavým spríjemnením pobytu bolo skúmanie miestnych zvykov, tradícií a historicko-kultúrnych pamiatok. Nádherné rybárske dedinky s drevenými člnmi v nespočetných zálivoch striedali veterné mlyny na ostrove Öland. Kamenné a najmä typické červenohnedé drevené domčeky kontrastovali s veľkoleposťou pevnosti v Kalmare. Obrovským prekvapením boli pre nás ťavy prítomné na ostrove či kohút hlucháňa v hlbokom lese. Azda najtypickejším krajinotvorným prvkom boli nespočetné kamenné múry postavené zo žulových balvanov. Videli sme manufaktúru na ťažbu a spracovanie mramoru aj zaujímavé rúnové kamene. Historické súvislosti regiónu doplnila návšteva krajského múzea v Kalmare.

My sme sa zase snažili predstaviť žiakom a pedagógom partnerskej školy našu krajinu. Pripravili sme pre nich prezentáciu o Slovensku, o regióne Liptova a našej škole. Spevom a hudbou sme im predstavili naše zvyky a tradície. Priateľstvá sa upevňovali takmer každý večer na hokejbalových alebo volejbalových turnajoch. Dôležitým prínosom stretnutí bol bezpochyby rozvoj komunikačných zručností v anglickom jazyku.

Štróblova socha pred školou

Pobyt vo Švédsku bol nesmierne zaujímavý a pevne veríme, že sa nám podarí udržať dobrú spoluprácu aj do budúcnosti, aby sa podobných stáží mohlo zúčastniť viac žiakov. Po návrate na Slovensko sme mali len málo času na zotavenie sa z dlhej cesty. Očakávali sme totiž návštevu žiakov a pedagógov z partnerskej školy z Vic en Bigorre vo Francúzsku. Pripravili sme im bohatý program. Okrem odborných lesníckych exkurzií videli nádhernú prírodu, miestne hrady a zámky, termálne kúpele a zúčastnili sa poľovačiek na líšku s orlami. A boli sme aj na odhaľovaní zrekonštruovanej sochy *Ranený diviak* známeho slovenského autora Alojza Stróbla. Socha je dlhé desaťročia umiestnená v parku pred školou a zub času a vandali ju poškodili natoľko, že vyžadovala rekonštrukciu. Náročnej úlohy sa ujal absolvent lesníckej školy v Liptovskom Hrádku akademický sochár a maliar Ladislav Sulík, ktorý jej vrátil niekdajšiu podobu. Pri tejto príležitosti sa v priestoroch školy konala výstava jeho obrazov a krst knihy s názvom *Poľovnícke motívy v obrazoch Ladislava Sulíka*.

Ing. Edmund HATIAR
Foto archív školy

Žiaci 3. AD na hodine angličtiny s Ing. Vierou Venglarčíkovou.

Otvárajú priestor pre odbor hutníctvo

SOŠ STRÁŽSKE

Stredná odborná škola
Mierová 727
072 22 Strážske
www.sosstrazske.wbl.sk

Stredná odborná škola (SOŠ) Strážske si v tomto roku pripomína 55. výročie existencie. Prešla rôznymi zmenami a delimitáciami, jej zriaďovateľom bol Štátny majetok Michalovce, Agroinštitút Nitra i Krajský úrad v Košiciach. V novom období prešla procesom racionalizácie, terajší názov nesie od 1. januára 2009. Je v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja, ktorý jej vytvára dobré podmienky na zabezpečovanie výchovno-vzdelávacieho procesu v študijných a učebných odboroch hutníctvo, prevádzka a ekonomika dopravy, škola podnikania, praktická žena, stavebná výroba. V deviatich triedach študuje 192 žiakov, z toho 58 dievčat. Okrem toho je 65 žiakov Gymnázia na Ul. Ľ. Štúra v Michalovciach v alokovaných triedach strážskej jazykovej školy.

SOŠ v Strážskom má dlhoročnú tradíciu pri zabezpečovaní kvalifikovaných odborníkov v oblasti dopravy a podnikania. Pripravuje a vychováva žiakov, ktorí sú vo svojej špecializácii odborníkmi na riadenie malého a stredného podniku rodinného typu. Štúdiom v odboroch dopravy získavajú teoretické i praktické vedomosti v oblasti technického vybavenia. Po absolvovaní školy nachádzajú uplatnenie v dopravných a priemyselných podnikoch, a to pri riadení dopravných a logistických činností.

Začína rásť záujem o hutníctvo

V Strážskom je od roku 2011 v prevádzke minioceliareň s najmodernejšou technológiou na oceliareň a valcovňu (má nadväznosť na spoločnosť Slovakia Steel Mills – SSM). Hneď po jej sfunkčnení chceli v SOŠ otvoriť študijný odbor hutníctvo, v ktorom by žiaci mali možnosť pripraviť sa na obsluhu technologických procesov výroby surového železa. Ochota zamestnávateľa prijať ich do práce po skončení štúdia je ústretová.

Ešte donedávna však o tento odbor žiaci ani ich rodičia nejavili záujem. Škola preto zorganizovala pre riaditeľov a výchovných poradcov základných škôl workshop, na ktorom zástupkyňa firmy SSM prezentovala prácu v oceliarni a vo valcovni. Zdôrazňovala, aký prínos pre žiakov by mal študijný odbor hutníctvo v hutníckych prevádzkach, kde po ukončení školy môžu pracovať ako technickí zamestnanci technologického a prevádzkového charakteru. Podporu tohto študijného odboru deklaroval počas Dňa otvorených dverí pre žiakov základných škôl v Michalovciach aj Košický samosprávny kraj.

Takto sa podarilo vzbudiť o odbor hutníctvo záujem a SOŠ Strážske ho pre žiakov končiacich deviaty ročník otvorí v školskom roku 2013/2014.

Motorové vozidlo na vyučovanie

Riaditeľ SOŠ Strážske sa pred dvoma rokmi obrátil na firmu Kia Motors Slovakia so žiadosťou o poskytnutie motorového vozidla na vyučovací proces. Vo svojom liste písal, že škola vychováva absolventov, ktorí študujú v odbore prevádzka a ekonomika dopravy so zameraním na cestnú dopravu. Tento študijný odbor bol v škole zriadený roku 1992, vyučujú ho vo vlastných dielňach, v praktickej učebni pneuservisu, majú tiež vlastnú autoškolu, v ktorej môžu žiaci získať popri štúdiu vodičský preukaz skupiny B. A vyučovací proces sa v súčasnosti modernizuje zriadením autolaboratória, kde žiaci získavajú vedomosti aj z oblasti technického vybavenia motorového vozidla.

Ako sa skončila spomínaná žiadosť? Medzi dvanástimi „vyvolenými“ bola aj škola v Strážskom a vozidlo Kia dodnes slúži jej žiakom.

ŠTUDIJNÉ ODBORY

Hutníctvo

Odbor 2235 6 00 pripravuje odborníkov v danej oblasti tak, že sú schopní vykonávať kvalifikovanú, cieľavedomú a samostatnú technickú činnosť pri výrobných procesoch, pri príprave surovín, obsluhe technologických procesov výroby surového železa, ocele a neželezných kovov, pri výrobe polovýrobkov a hotových výrobkov v hutníckych prevádzkach. Môžu vykonávať činnosti vyplývajúce z funkcie technického zamestnanca, kontrolóra výstupov, technika povrchovej úpravy, zamestnanca pri údržbe zariadení a oblasti priemyselného manažmentu. Absolventi sa po skončení štúdia môžu uplatniť v hutníckych prevádzkach ako technickí zamestnanci technologického a prevádzkového charakteru v oblasti výroby, spracovania a tvarovania kovov. Majú možnosť ďalšieho vzdelávania na vysokých školách technického zamerania.

Prevádzka a ekonomika dopravy

Odbor 3760 6 00 pripravuje absolventov, ktorí sú vo svojej špecializácii odborníkmi v oblasti dopravy. Štúdiom získavajú teoretické i praktické vedomosti z teórie dopravy, z oblasti technického vybavenia, technológie, ekonomiky a legislatívy cestnej dopravy, o zásadách schvaľovania a podmienkach prevádzky cestných vozidiel na pozemných komunikáciách, o technológii a ekonomike cestnej a mestskej dopravy, zo základov informatiky v rozsahu potrebnom na ich využitie v prevádzkovej praxi. Absolventi spĺňajú požiadavky odbornej spôsobilosti na podnikanie vo všetkých druhoch cestnej dopravy, čo im umožňuje po skončení štúdia podnikať v príslušnom odbore dopravy, resp. vykonávať v dopravných firmách odborne spôsobilého zodpovedného zástupcu.

Škola podnikania

Odbor 6341 6 vychováva absolventov, ktorí sú vo svojej špecializácii odborníkmi na kvalifikované riadenie malého a stredného podniku rodinného typu. Na kvalifikovaný výkon činnosti dosahujú široký odborný profil v rôznych predmetoch (ekonomika, podnikanie, marketing, účtovníctvo, právo, podnikateľské analýzy) s potrebným všeobecným vzdelaním. Vedia identifikovať, čo robí podnikanie a riadenie efektívnym, kedy rozhodovať samostatne a kedy na základe tímovej spolupráce. Popri štúdiu môžu získať vodičský preukaz skupiny B a znalosti cudzích jazykov si môžu upevniť štúdiom v štátnej jazykovej škole, ktorá je zriadená v priestoroch školy. Najlepší z nich úspešne študujú na vysokých školách ekonomického, právnického, resp. iného zamerania, vo sfére podnikania, prípadne budujú vlastné firmy.

Pohľady riaditeľa školy

PaedDr. Milan Kačur pracuje v SOŠ Strážske od 1. februára 1968. Najskôr ako učiteľ, neskôr ako pedagogický zástupca a od roku 2005 ako riaditeľ školy. „Materiálno-technické zabezpečenie je pre proces vyučovania nesmierne dôležité,“ hovorí o súčasnosti, hľadaní východísk a perspektívach školy, ktorá musí reagovať na rozvoj spoločnosti, hospodárstva aj členstva Slovenskej republiky v Európskej únii. Spoločnosť sa vyznačuje uplatňovaním trhového mechanizmu a súťaživosti, a tak aj škola vstúpila do sféry trhu so vzdelávacími službami, ktorý sa prejavuje konkurenciou medzi školami.

V čom vidíte silné stránky školy, ktoré vplývajú na skvalitnenie a rozvoj výchovno-vzdelávacieho procesu?

V polohe školy medzi tromi okresmi. Strážske je vzdialené 10 km od Humenného, 12 km od Vranova nad Topľou a 15 km od Michaloviec, pričom naša škola je ľahko dostupná z vlakovej i autobusovej stanice. Ďalej to je komplexnosť jej vybavenia. V areáli je telocvičňa, fitnes centrum, športový komplex ihrísk, sauna i školská jedáleň. Máme k dispozícii špeciálne učebne na podnikanie, dopravu, jazykovú prípravu a učebňu s trenažérmi. Na podnikateľskú činnosť nám slúži autoškola, na praktické vyučovanie pneuservis i vlastné dielne. Môžeme sa pritom oprieť o kvalitných a skúsených pedagogických

PaedDr. Milan Kačur, riaditeľ SOŠ Strážske.

pracovníkov. Žiaci 3. a 4. ročníka môžu absolvovať odbornú prax v Centre odborného vzdelávania na Strednej odbornej škole automobilovej v Košiciach. A v rámci odbornej praxe sa prehlbuje spolupráca s dopravnými podnikmi, čím sa zlepšuje aj uplatňovanie absolventov školy v nich.

A čo je slabinou školy?

Predovšetkým nízka vedomostná úroveň žiakov prichádzajúcich do prvých ročníkov, nedostatok finančných prostriedkov na nákup softvérového vybavenia pre odborné predmety, na technickú obnovu školy a slabá spolupráca s rodičmi.

Jednou z najdôležitejších úloh SOŠ v nasledujúcom období je prechod od tradičných foriem vzdelávania k moderným. Prostriedkom na inováciu a modernizáciu výchovno-vzdelávacieho procesu je začlenenie informačno-komunikačných technológií do vyučovania. Ako sa vám to darí v rámci rozpočtu školy?

Usilujeme sa, aby každý učiteľ mohol používať na vyučovaní didaktickú techniku, najmä osobné počítače s prepojením na dataprojektor. Jedine tak zvýšime záujem žiakov o nové technológie bežne používané vo firmách. Škola je dostatočne vybavená modernou technikou umožňujúcou inováciu a modernizáciu vyučovacieho procesu. Využívanie týchto prostriedkov vo vyučovaní bude výrazne zvyšovať kvalitu vzdelávania a účinnosť vyučovacieho procesu. V budove päťposchodovej školy je 19 učební, z nich dve sú vybavené výpočtovou technikou, vedúci predmetových komisií a vyučujúci majú internet. Jedna učebňa je špeciálne vybavená na dopravu a autoškolu, ďalšia na podnikateľské plány. Popri nich máme učebne strojopisu, jazykové učebne, trenažér a knižnicu. Škola má certifikát o zavedení a používaní systému manažérstva kvality podľa normy STN EN ISO 9001:2000 v odbore výchovno-vzdelávacia činnosť. Realizovali sme európsky projekt v rámci sektorového operačného programu Ľudské zdroje v sume približne 36-tisíc eur.

Napriek jestvujúcim finančným problémom v školstve sa vám relatívne darí školu vynovovať. Do čoho investujete prednostne?

Materiálno-technické zabezpečenie vyučovania je nesmierne dôležité, treba si premyslieť, čo bude potrebovať učiteľ pri sprístupňovaní učiva a čo bude potrebovať pri riešení úloh žiak. Nevyhnutné sú učebné pomôcky (modely, záznamy, učebnice, pracovné zošity, atlasy, výučbové programy) a technické prostriedky (magnetofón, meotar, digitálny projektor, počítače, simulátory). Ďalej sa budeme podieľať na budovaní centra odbornej prípravy na dopravu a podnikanie v našich priestoroch. Uzavreli sme už zmluvy o spolupráci s SOŠ automobilovou a s Jazykovou školou v Košiciach, ktorá má licenciu na vykonávanie štátnej jazykovej skúšky. Za posledné obdobie sme vybudovali odborné učebne podnikania, technických predmetov, učebne cudzích jazykov, výpočtovej techniky, zaviedli sme internet do odborných učební a pre vedúcich predmetových komisií, vybudovali dielne na prax, pre pneuservis, prístupovú cestu ku garážam, vstupnú časť do budovy školy, sociálne zariadenia na všetkých poschodiach, rekonštruovali sme telocvičňu. Naša športová hala je vybavená fitnes centrom, ale je potrebné ešte dobudovať saunu. Bývalý žiacky internát sme prenajali ako ubytovňu. Obnova sa žiada aj v školskej jedálni.

Ako prebieha spolupráca so zamestnávateľmi a s inými subjektmi pri zabezpečovaní praktického vyučovania?

Doteraz škola zabezpečila kontakty s dopravnými podnikmi a podnikateľmi v blízkom okolí. Spoluprácu využívame najmä pri praktickom vyučovaní štvrtákov. Dobrú spoluprácu máme s autoškolou Madura, s pneuservisom Varga, s firmami z Vranova nad Topľou, Michaloviec, zo Strážskeho a z Humenného (Chemtrans, Simop SK, Mior, Š-Autoservis, Bojkun, HS-Trans Slovakia, Asta), so Zväzom logistiky a zasielateľstva SR, s ČESMAD Slovakia a s rakúskou firmou Walter. Cestná doprava zaznamenáva v poslednom období dynamický rast a dopyt po pracovných profesiách bude stúpať. Veď len podľa prognózy ČESMAD Slovakia je v profesii vodič kamiónovej dopravy reálna potreba minimálne 1 200 zamestnancov ročne. Slovensko sa dokonca stalo jednou z najatraktívnejších európskych krajín na investície v automobilovom priemysle. Sme radi, že naša škola sa podieľa na príprave a výchove žiakov pre potreby tohto odvetvia podnikania. Naši úspešní absolventi pracujú ako špeditéri dopravných firiem až v Nórsku.

Pomerne často vidíme vašu školu na verejných prezentáciách, naposledy napríklad na Burze práce a informácií v Humennom a Michalovciach. Čo od nich očakávate?

Na úspech na trhu práce nestačí iba polstoročná existencia školy. Na prezentovanie sa laickej aj odbornej verejnosti musí využiť každú vhodnú príležitosť. Prezentujeme sa v médiách i na burzách organizovaných úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny v okresných mestách. Prezentovali sme sa aj premosteným televíznym prenosom medzi žiakmi z poľského Krakova a Strážskym, pričom telemost zabezpečovali študenti Prírodovedeckej fakulty UPJŠ v Košiciach. Využívame tiež družobnú výmenu s SOU technickým v českej Choteboři.

Pri študijnom odbore škola podnikania spolupracujeme s podnikateľskými subjektmi a žiaci sú zapojení aj do projektu Junior Achievement Slovensko Aplikovaná ekonómia.

Marián ŠIMKULIČ
Foto autor

Zvyšovať atraktívnosť a záujem

ROZHOVOR

Rozprávame sa s prof. PaedDr. Jozefom Pavelkom, CSc., z Katedry fyziky, matematiky a techniky Fakulty humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove.

Technika je významnou súčasťou ľudskej kultúry. Je úzko prepojená s činnosťou človeka, a tým sa stáva hybnou silou vývoja spoločnosti. Získavanie a aplikácia poznatkov vedy a techniky vytvára v spoločnosti nové vzťahy, nový postoj k práci a jej výsledkom. Už dlhšie sa hovorí o potrebe zabezpečiť a skvalitniť úroveň technického vzdelávania na našich školách. Ide vlastne o dosiahnutie vyššej technickej gramotnosti, čím by sa docielilo výraznejšie uplatnenie mladých ľudí na trhu práce, a v konečnom dôsledku o ovplyvnenie celkovej kvality života. O týchto a ďalších otázkach, ktoré bezprostredne súvisia s touto problematikou, sa prof. Pavelka vyjadruje aj ako člen nedávno vymenovanej Ústrednej predmetovej komisie pre vzdelávaciu oblasť Človek a svet práce.

V súčasnosti sa veľa hovorí o konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky a modernizácii celej spoločnosti. V čom vidíte jeden zo základných predpokladov, aby sa konečne pristúpilo od slov k činom?

Ekonomický život v krajine je pevne zakotvený v spoločenských pravidlách, preto si prechod k vedomostnej ekonomike a vedomostnej spoločnosti vyžaduje aj zmenu spôsobov fungovania spoločnosti. Vedomostná spoločnosť cielene a aktívne investuje do rozvoja osobného potenciálu každého jednotlivca a prostredníctvom podpory vzdelávania, vedeckých a výskumných aktivít rozvíja svoju inovačnú kapacitu.

Stotožňujem sa s myšlienkami a so zámermi, ktoré uvádza programové vyhlásenie vlády SR z mája 2012, t. j. že „disponibilné ľudské zdroje sú základným predpokladom rozvoja vedy a techniky, sú nevyhnutným predpokladom na zvýšenie konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky a rýchlejšiu modernizáciu celej spoločnosti a v konečnom dôsledku sú nevyhnutnou podmienkou na úspešný rozvoj vedomostnej spoločnosti v plnom rozsahu. Vzdelané ľudské zdroje osobitne sú nevyhnutným predpokladom rozvoja vedomostnej spoločnosti, preto vzdelanie ako jeden z pilierov vedomostnej spoločnosti má byť v osobitnej pozornosti dlhodobého rozvoja a využívania vedy a techniky.

Z pohľadu potrieb zabezpečenia kvalifikovaných ľudských zdrojov v dostatočnom počte pre systém vedy a techniky bude nevyhnutné zvýšiť záujem mladých ľudí pracovať vo výskume a vývoji, čo znamená sústrediť pozornosť na vzdelávanie a výchovu potenciálnych zamestnancov výskumu a vývoja už na základnej škole, pokračovať na všetkých typoch stredných škôl, vysokých škôl a zabezpečiť už zamestnancom výskumu a vývoja celoživotné vzdelávanie.“

Z členstva Slovenskej republiky v Európskej únii (EÚ) vyplýva pre vedu a techniku náročná úloha v oblasti medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce, ktorou je vyrovnávať sa s problémami, ktoré plynú pre slovenské organizácie výskumu a vývoja zo spoločného európskeho konkurenčného prostredia – byť rovnocenným, konkurencieschopným partnerom organizáciám z ostatných členských krajín. Aby slovenské organizácie boli takými partnermi, potrebujú si s výraznou a so skorou pomocou vlády SR zabezpečiť kvalifikované ľudské zdroje, modernú technickú infraštruktúru a tiež dostatočné domáce finančné zdroje, ktorých spoluúčasť na riešení programov EÚ pre výskum a vývoj je požadovaná Európskou komisiou.

Čo treba urobiť, aby došlo k zmene vzťahu spoločnosť a veda?

Dôslednejšie napĺňať ciele Lisabonskej stratégie a odporúčania Európskej komisie a Európskeho parlamentu v legislatíve SR a v reálnej praxi. Programové vyhlásenie vlády SR z mája 2012 v programových cieľoch oblasti *5. Znalostná spoločnosť, vzdelávanie a kultúra* nielen rozpracovať do konkrétnej stratégie ich napĺňania a špecifických krokov ich realizácie v praxi, ale tieto v praxi aj dôsledne realizovať. Ako príklad možno uviesť jeden z cieľov vlády – „vláda sa sústredí na rast úrovne a kvality vzdelávania všetkých občanov s dôrazom na mladú generáciu, na rozvoj a využívanie vedomostného a tvorivého potenciálu so zvýšením požiadaviek na adaptabilitu a odbornú zdatnosť ľudí. Uvedomuje si, že konkurencieschopnosť Slovenska je závislá od konkurencieschopných ľudí, ktorí sú vzdelaní, zruční, tvoriví a adaptabilní.“ Bol by som nesmierne rád, ak by sa uvedené zámery vlády SR začali napĺňať v čo najkratšom čase. Až následne, napr. v strednodobom horizonte, bude možné očakávať, že život všetkých občanov bude smerovať k vyššej kvalite.

A nemožno opomenúť ani potrebu účinne a pravidelne vplývať na celospoločenské povedomie tak, aby veda, výskum a technika boli vnímané ako podstatný (zásadný) prvok spoločenského pokroku. Aby sme mohli hovoriť o stratégii rozvoja technického vzdelávania, nemôžeme nespomenúť súčasný stav a problémy, ktoré s tým súvisia.

Technické vzdelávanie na rôznych úrovniach nášho školského systému sa v posledných dvadsiatich rokoch stalo málo populárnym. Dôkazom tohto stavu je výrazne klesajúci osobný záujem študentov o štúdium technicky zameraných študijných programov na vysokých školách, veľmi zlá situácia je v záujme žiakov o štúdium uvedených študijných odborov v stredných odborných školách a dobiehajúca školská reforma podmienkami prispela ku klesajúcej tendencii vytvárania vlastného záujmu žiakov o všeobecné technické vzdelávanie (vyučovací predmet technika) v základných školách. Zvýšením spoločenského povedomia o kľúčovej úlohe vedy a techniky v celospoločenskom meradle a realizáciou skorých opatrení zameraných na podporu a rozvoj vzdelávania k technike by podľa mňa bolo možné súčasný stav zvrátiť.

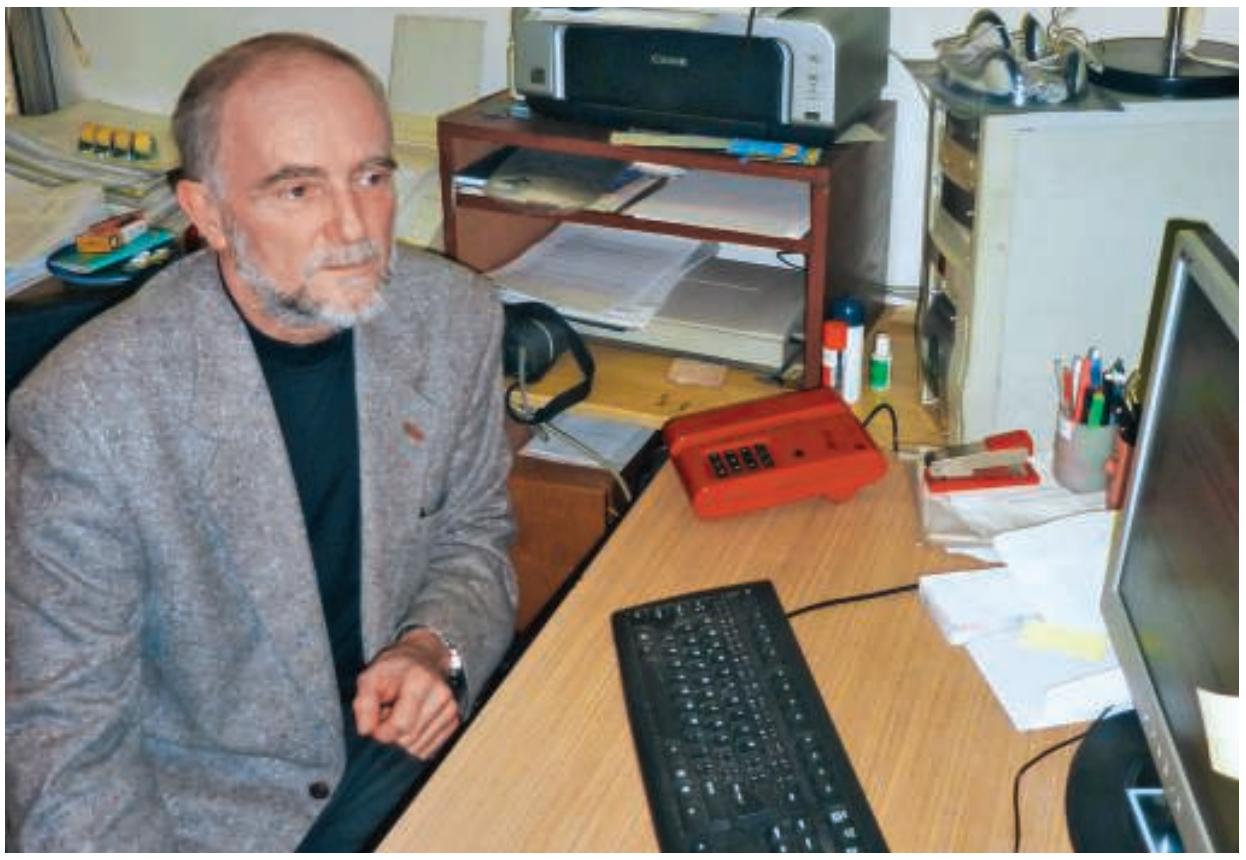

„Hodiny výučby techniky vytvárajú možnosť a sú príležitosťou na to, aby si dieťa uvedomilo, o ktoré činnosti má najväčší záujem a ktorým by sa chcelo v budúcnosti v ďalšom štúdiu a v profesionálnej práci venovať.“

Výsledky realizovaných výskumov poukazujú na nelichotivý súčasný stav a problémy na primárnom a nižšom sekundárnom stupni všeobecného technického vzdelávania, z ktorých možno zvýrazniť napríklad pomerne vysokú mieru nekvalifikovanosti výučby (zo skúmanej vzorky 179 učiteľov v máji 2011 takmer 40 percent) a minimálnu systémovú podporu rozvoja priestorovej a materiálno-technickej bázy škôl (nedostatok učebníc, morálne zastarané a opotrebované učebné pomôcky, nástroje a prístroje, nedostatok polotovarov rôznych základných technických materiálov – tieto v predošlom období školám dodávali okresné technické a materiálové strediská; dokonca jestvujú školy, ktoré priestory bývalých školských dielní a laboratórií svojvoľne použili na iné účely – 1,17 percenta škôl zo skúmanej vzorky). O komplexnom prístupe a systémovej stratégii rozvoja všeobecného technického vzdelávania v základných školách v období posledných dvadsiatich rokov teda nemožno hovoriť.

Keď hovoríme o stratégii rozvoja technického vzdelávania, akú funkciu v tejto súvislosti má zohrať a zohráva nedávno vymenovaná Ústredná predmetová komisia pre vzdelávaciu oblasť Človek a svet práce?

Nedá mi nespomenúť, že jej súčasní členovia boli v predošlom období členmi predmetovej komisie Človek a technika. Od roku 1995 viacnásobne prijímali závery a odporúčania, v ktorých poukazovali na nesprávne tendencie vo vývoji všeobecného technického vzdelávania v základných školách (ZŠ) na Slovensku. Ani opakovanými osobnými rokovaniami s najvyššími riadiacimi predstaviteľmi školstva sme však nedokázali zastaviť, resp. aspoň znížiť negatívne dopady na všeobecné technické vzdelávanie v našom štáte.

„Zatraktívneniu a sprístupneniu poznatkov o vede, výskume a technike by zaiste výrazne pomohli masmédiá vysielaním relácií s obsahom zameraným na vedu, výskum a technický pokrok.“

Za najdôležitejšiu úlohu, ktorú prijala predmetová komisia pre oblasť Človek a svet práce na svojom prvom zasadnutí 20. novembra 2012 v Štátnom pedagogickom ústave (ŠPÚ) v Bratislave, považujem vypracovanie odborného písomného stanoviska (štúdie) o súčasnom stave štátneho vzdelávacieho programu (ISCED 1 a ISCED 2) vo vzdelávacej oblasti Človek a svet práce s návrhom opatrení na riešenie súčasnej situácie. Verím, že štúdia nezostane len odporúčaním komisie pre vedenie ŠPÚ, ale aj východiskom na pochopenie potreby a realizáciu dôležitých zmien v štátnom vzdelávacom programe pracovníkmi Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR.

Školská reforma a technické vzdelávanie. Aké sú tu nedostatky a problémy vyplývajúce napríklad z obsahu a rozsahu technického vzdelávania?

Môžeme jednoznačne konštatovať, že od roku 1995 došlo k postupnému znižovaniu časovej dotácie na výučbu jediného technicky zameraného vyučovacieho predmetu v ZŠ. Kým niekdajšie pracovné vyučovanie sa vyučovalo v rozsahu dvoch vyučovacích hodín týždenne vo všetkých ročníkoch druhého stupňa ZŠ, v rokoch 1997 až 2008 sa dnes už bývalá technická výchova vyučovala s časovou dotáciou jednej vyučovacej hodiny týždenne vo všetkých ročníkoch druhého stupňa ZŠ. Školská reforma zaviedla ďalší „pokrok“ v časovej dotácii. Novozavedenej vzdelávacej oblasti Človek a svet práce (túto tvoria dva vyučovacie predmety, a to technika a svet práce – obsah toho druhého je zameraný na pestovateľské práce) stanovil rámcový učebný plán ISCED 2 časovú dotáciu po jednej vyučovacej hodine týždenne, pričom predmet technika je v súčasnosti dotovaný polhodinovými dotáciami už len v 7. a 8. roč. ZŠ, prípadne ročník, v ktorom sa predmet technika bude vyučovať, určí vedenie školy. Podobné problémy s časovou dotáciou na vyučovací predmet pracovné vyučovanie boli a sú aj v rámci ISCED 1 na primárnom stupni vzdelávania. K výberu obsahu všeobecného technického vzdelávania by bolo potrebné vyjadriť sa analyticky a venovať tejto oblasti širší priestor. Len poznamenám, že doposiaľ sa mi nepodarilo získať materiál, v ktorom by bolo preukázateľne zdôvodnené, na základe akých kritérií bolo pristúpené k výberu a stanoveniu vzdelávacieho obsahu (obsahový štandard), ktorý v súčasnosti pre predmet technika platí.

Jednou z priorít je zosúladenie obsahu vzdelávania s aktuálnymi potrebami trhu práce. Akými zmenami by v tejto súvislosti malo prejsť technické vzdelávanie a ktoré zložky spoločnosti (okrem školstva) by sa mali na tom intenzívnejšie podieľať? Otvorene sa totiž hovorí o nedostatku kvalitných absolventov učebných a študijných odborov stredných škôl technického zamerania.

Je to ťažká otázka, ktorú neviem v krátkosti zodpovedať. Trh práce je veľmi rôznorodý a Slovensko je malá krajina na to, aby kvalitným technickým vzdelávaním pokryla potreby takejto rôznorodosti. Odborné vzdelávanie vrátane technického by podľa môjho názoru malo vychádzať z dlhodobej stratégie hospodárskeho rozvoja Slovenska s akcentom aj na možnosti uplatnenia absolventov na trhu práce v okolitých krajinách. Som presvedčený, že rozvoju odborného vzdelávania by pomohla seriózna analýza súčasných i perspektívnych potrieb trhu práce a vytvorenie legislatívnych mechanizmov zameraných na jeho aktívnu podporu podnikateľskou sférou, podobne, ako je tomu v zahraničí.

V čom vidíte absenciu záujmu žiakov základných škôl o učebné a študijné odbory technického zamerania?

Hodiny výučby techniky vytvárajú možnosť a sú príležitosťou na to, aby si dieťa uvedomilo, o ktoré činnosti má najväčší záujem a ktorým by sa chcelo v budúcnosti v ďalšom štúdiu a v profesionálnej práci venovať. Zásadné a podstatné dispozície, ktoré žiak na hodinách techniky nadobúda (napr. technickú priestorovú predstavivosť; konštruktérske, technologické a technické tvorivé myslenie; chápanie aplikácií prírodovedných poznatkov v princípoch činnosti technických zariadení napr. v domácnosti; orientačno-komerčné a používateľské myslenie, ktoré by mali ľudia používať pri nákupoch technických zariadení a pri ich využívaní napr. v domácnostiach), majú nenahraditeľný význam pre všestranný i špecifický rozvoj dieťaťa v období mladšieho školského veku (6./7. – 10./11. rok), a nadväzujúc v období dospievania (11/12 – 15 rokov), z hľadiska fyziologického, kognitívneho i emocionálneho vývinu osobnosti. Ak počet hodín predmetu

technika je minimálny (v niektorých školách sa technika dokonca ani nevyučuje!) a priestorové i materiálne podmienky sú biedne, potom nejestvuje priestor, podmienky a ani možnosti vytvárať u žiakov seriózny profesijný záujem o učebné a študijné odbory s technickým zameraním.

Ďalším z viacerých problémov, ktoré „rozvíjajú“ nezáujem žiakov o štúdium technických študijných odborov, je aj nemoderná a tým aj neatraktívna a nepríťažlivá materiálno-technická vybavenosť väčšiny stredných odborných škôl ponúkajúcich študijné odbory s technickým zameraním. A sú tu ešte mnohé aspekty, ako napr. postoj a úcta detí, žiakov i časti spoločnosti k remeslu a k manuálnej práci ako takej, pracovné podmienky na výkon kvalifikovanej práce, mzdové otázky a tiež akceptácia „certifikátov“ absolventov (výučný list, maturitné vysvedčenie, osvedčenie) v rámci medzinárodného trhu práce.

„Som presvedčený, že rozvoju odborného vzdelávania by pomohla seriózna analýza súčasných i perspektívnych potrieb trhu práce a vytvorenie legislatívnych mechanizmov zameraných na jeho aktívnu podporu podnikateľskou sférou, podobne, ako je tomu v zahraničí.“

Veľa sa hovorí o zatraktívnení a sprístupnení vedy a techniky u žiakov základných a stredných škôl. Kde treba začať a v čom treba urobiť značné korektúry práve vo výučbe predmetov, ktoré súvisia s vedou a technikou?

Toto je tiež zložitý problém, ktorý má súvislosti s predchádzajúcou otázkou. Zatraktívneniu a sprístupneniu poznatkov o vede, výskume a technike by zaiste výrazne pomohli masmédiá vysielaním relácií s obsahom zameraným na vedu, výskum a technický pokrok. V súčasnosti majú napr. televízne relácie s iným zameraním obsahu bohaté zastúpenie.

Súčasný stav priestorového a materiálno-technického vybavenia na realizáciu všeobecného technického vzdelávania vo väčšine základných škôl v SR je možné hodnotiť ako zastaraný a málo vyhovujúci. Tento stav je pre žiakov i samotných učiteľov techniky demotivujúci, a teda aj neatraktívny. Môže byť opotrebovaná učebná pomôcka, ktorá má vek napríklad 25 rokov (ak ju ešte škola vôbec má), pre žiaka v súčasnosti atraktívna? Tento problém je dlhodobý, pričom potrebné je zdôrazniť, že zabezpečovaniu škôl učebnými pomôckami na vzdelávanie k technike (ich vývoju, výskumu a distribúcii) sa v SR nikto systémovo nevenuje.

Vzhľadom na predošlý nelichotivý vývoj v naznačenej oblasti som sa už dávnejšie, no intenzívnejšie roku 2002 začal zaoberať aj myšlienkou vytvorenia Centra kreácie a popularizácie vedecko-technických poznatkov. Zámerom vypracovaného rámcového projektu, ktorého hlavným cieľom bolo zriadenie regionálnych centier, bolo vytvoriť východiskové podmienky nielen na popularizáciu vedy a techniky, ale aj na aktívne vzdelávacie aktivity pre deti, žiakov, študentov i seniorov, a čiastočne eliminovať jestvujúce nedostatky v priestorovom a materiálno-technickom vybavení škôl. Bohužiaľ, pre nepriaznivý vývoj vo všeobecnom technickom vzdelávaní som od realizácie tohto zámeru upustil. Že táto myšlienka mala a má opodstatnenie, dokazuje skutočnosť, že v poslednom desaťročí vznikli v okolitých krajinách viaceré centrá a inštitúcie s podobným zameraním.

Dôležitým faktorom zvyšovania úrovne technického vzdelávania je kvalitná príprava učiteľov. Aké sú v tomto smere rezervy?

Vzdelávanie učiteľov technickej výchovy/techniky v predošlom období i v súčasnosti považujem ja osobne za pomerne kvalitné. Uvedené potvrdzuje skutočnosť, že skoro všetci absolventi našli i nachádzajú uplatnenie najmä v základných školách. Tí, ktorí z rôznych dôvodov nepôsobia v školách, nájdu uplatnenie na trhu práce v rôznych profesiách a pozíciách, v ktorých uplatnia svoje odborné vedomosti a zručnosti nadobudnuté zväčša počas štúdia na fakulte. K zvýšeniu kvality vzdelávania učiteľov techniky by prispela:

- zmena v metodike rozpočtovania vysokých škôl zvýšením koeficientu ekonomickej náročnosti štúdia, t. j pridelenie vyššieho objemu finančných prostriedkov pre fakulty realizujúce študijné programy technická výchova/technika – najmä na materiálno-technické vybavenie odborných učební a laboratórií, v ktorých sa budúci učitelia vzdelávajú,
- zmena v postavení predmetu technika v ZŠ a v spoločenskom povedomí o význame a potrebe všeobecného technického vzdelávania, čím by sa zvýšila atraktívnosť a záujem o štúdium učiteľstva techniky a následne aj kvalita prípravy učiteľov.

Aká je úroveň vybavenia technickými vyučovacími prostriedkami a laboratóriami na našich školách v porovnaní s inými krajinami EÚ?

Na túto otázku si nedovolím poskytnúť jednoznačnú a konkrétnu odpoveď. Na základe mojich osobných poznatkov a informácií získaných z odborných publikácií a z internetu môžem uviesť, že najmä v tých štátoch EÚ, v ktorých je kvalita života občanov na vysokej úrovni (Švédsko, Fínsko, Nemecko), je financovaniu vzdelávania zo štátnych prostriedkov venovaná vysoká pozornosť, pričom na financovaní a sponzorovaní (aj materiálnom) škôl sa v značnej miere podieľa súkromný sektor. Napríklad firmy zaoberajúce sa výrobou učebných pomôcok pre základné a stredné odborné školy vyvíjajú, testujú a skúmajú účinok učebných pomôcok v spolupráci so školami a následne školám učebné pomôcky ponechajú, respektíve im dodajú testované učebné pomôcky po prípadných úpravách bezodplatne alebo s výraznou zľavou. Výraznú pomoc v oblasti vyučovacích prostriedkov školám formou služieb poskytujú rôzne vzdelávacie centrá, ktorých vybavenosť najmä v prírodovednej a technickej oblasti poskytuje veľmi široké možnosti na aktívnu individuálnu či tímovú poznávaciu činnosť žiakov.

Čo by ste chceli dodať na záver nášho rozhovoru?

Do roku 2013 dovolím si zaželať všetkým učiteľom a pracovníkom v našom rezorte, ktorí všeobecné technické vzdelávanie v základných školách i technické vzdelávanie vôbec doteraz podporovali, aby pri jeho podpore zostali aj naďalej, aby im súčasný rok doprial pevné zdravie, veľa osobných i pracovných úspechov a aby to bol rok, v ktorom spoločne pocítime počiatok postupného pozitívneho obratu v kvalite vzdelávania k technike v prospech celej spoločnosti.

Za rozhovor sa poďakoval
Ivan JACKANIN
Foto autor

Brightworks je po slovensky technická olympiáda

TECHNICKÉ VZDELÁVANIE

Pred dvoma rokmi Američan Gever Tulley po mimoriadnom úspechu svojich letných programov s názvom *Tinkering school* otvoril v San Franciscu svoju prvú inovatívnu školu Brightworks. Žiaci a študenti v nej prostredníctvom stavania rozmanitých konštrukcií získavajú nové vedomosti a zručnosti a spoznávajú pre nich dovtedy neznámy svet techniky. Prostredníctvom zážitkového učenia nadobúdajú vedomosti a zručnosti pre život. Gever Tulley je dnes obdivovaným inovátorom zážitkového vzdelávania všade vo svete, aj na Slovensku. Ibaže jeho objav nie je vlastne nijakou novinkou, lebo na Slovensku máme už viac rokov naše Brightworks.

Zážitkové učenie je jednou z najúčinnejších foriem učenia sa. Žiakom a študentom sa predkladajú zážitky vnímané všetkými zmyslami a na vlastnej koži zažijú niečo zaujímavé. Nápady vlastnej hlavy zhmotnia vlastnými rukami. Vedomosti a zručnosti získané zážitkovým učením si dlho pamätáme a ľahko si ich vybavíme.

Technická olympiáda je zážitkové učenie

Zamestnávatelia na Slovensku už niekoľko rokov upozorňujú na nedostatok kvalitnej pracovnej sily s kvalitným technickým vzdelaním. Technické vzdelanie totiž nie je ten druh vzdelania, o ktoré by mali mladí ľudia záujem. Tento problém sa netýka len Slovenskej republiky, zápasia s ním aj ostatné štáty Európskej únie. Príčiny problému treba hľadať v základných školách. Nezáujem o technické vzdelanie sa totiž začína tam, kde sa končí záujem spoločnosti o vybavenie základných škôl školskými dielňami, dielenským inventárom, materiálom, náradím, nástrojmi, učebnicami a pracovnými zošitmi. Základné technické vedomosti a manuálne zručnosti, vďaka ktorým žiak základnej školy spozná sám seba a prejaví svoj záujem o techniku, sa dajú získať len v primerane vybavenej školskej dielni a za pomoci kvalifikovaného a odborne zdatného pedagóga. Hobľovať, vŕtať, dlabať, pilovať, ohýbať, nitovať, spájkovať, lepiť a laminovať sa žiaci naučia len tak, že to budú robiť.

S technickým vzdelávaním treba začať už v základnej škole

Jednou z možností na podnietenie záujmu žiakov základných škôl o techniku je Technická olympiáda, tvorivá súťaž pre žiakov základných škôl a osemročných gymnázií. Poslaním Technickej olympiády je:

- podporovať a rozvíjať u žiakov záujem o techniku,
- viesť ich k samostatnej tvorivej činnosti,
- vyhľadávať žiakov talentovaných v technike a podporovať ich odborný rast a rozvoj,
- orientovať ich na štúdium technických učebných a študijných odborov.

Technická olympiáda má dve kategórie:

- kategória A je pre dvojice žiakov 8. a 9. ročníkov základnej školy a tercie a kvarty osemročných gymnázií,
- kategória B je pre jednotlivcov 5. až 7. ročníkov základnej školy a prímy a sekundy osemročných gymnázií.

Súťaž v oboch kategóriách pozostáva z vedomostného testu a z praktickej úlohy. Vedomostný test obsahuje otázky súvisiace s bežným životom vo svete techniky. Praktická úloha vyžaduje od žiakov istú dávku technickej invencie, vynaliezavosti. V kategórii A súťažiaci pracujú ako tím, takže sa naučia vzájomnej kooperácii. Váha hodnotenia praktickej úlohy je v porovnaní s vedomostným testom dvojnásobná, teda v súťaži majú šancu uspieť aj žiaci s menším množstvom vedomostí, zato však s rozvinutejším technickým myslením.

V tomto školskom roku sa koná už tretí ročník Technickej olympiády. Obvodné kolá súťaže sa uskutočnili 9. novembra 2012. Ich organizátormi boli stredné odborné školy, základné školy a centrá voľného času. Bez entuziazmu tvorcov súťažných úloh, organizátorov a pedagógov, podieľajúcich sa na príprave a vykonaní obvodných kôl bez nároku na odmenu, by sa súťaž sotva mohla uskutočniť. Symbolická finančná podpora tejto súťaže od štátu je dôvodom skromného technického a materiálneho vybavenia súťaže.

V oboch kategóriách mali súťažiaci v časovom limite 30 minút odpovedať na otázky vedomostného testu, ktorých obsah bol v súlade s vedomosťami, aké mohli nadobudnúť počas štúdia v základnej škole aj počas činnosti v záujmových krúžkoch v školách, v centrách voľného času či v súkromí pri záľubách.

Na vyriešenie praktickej úlohy v časovom limite 90 minút bolo treba využiť vedomosti z matematiky, geometrie, planimetrie a technického kreslenia, od súťažiacich sa očakávala priestorová predstavivosť a manuálna zručnosť. Na vypracovanie praktickej úlohy dostali súťažiaci dva listy farebných papierov a lepiacu pásku. Mladší súťažiaci mali vyhotoviť teleso zložené z ihlanu a kvádra. Starší súťažiaci mali vyhotoviť osem štvrťvalcov, ktoré mali pospájať lepiacou páskou podľa predlohy. Výsledkom ich práce bolo teleso upraviteľné do štyroch odlišných objektov. Súťažiaci venujúci sa rozmanitým modelárskym krúžkom sa pri riešení praktickej úlohy mohli realizovať.

Hodnotiace komisie mali často ťažkú úlohu rozhodnúť o víťazoch obvodných kôl. Hodnotenie vedomostných testov bolo síce jednoznačné, no hodnotenie kvality, presnosti, funkčnosti a estetickosti praktických úloh už bolo náročnejšie. Stalo sa, že o víťazovi obvodného kola nakoniec rozhodol čas vykonania praktickej úlohy.

Víťazi obvodných kôl postúpili do krajských kôl Technickej olympiády, ktoré sa uskutočnia 15. februára 2013.

Brightworks je po slovensky Technická olympiáda! Ceňme si to, čo doma máme!

Ing. Augustín ONDREJKOVIČ,
Stredná odborná škola - Szakközépiskola Komárno
augustin.ondrejkovic@gmail.com

„Kvačalka“ vzdeláva pružne a efektívne

SPŠD BRATISLAVA

Naša škola si pripomína 40. výročie svojho založenia. Začala fungovať v školskom roku 1972/1973 v priestoroch bývalej základnej školy pod názvom Stredná priemyselná škola – na verejnosti známa ako „automobilová škola“. Po ukončení výstavby školských dielní a ďalších potrebných priestorov prešla niekoľkokrát zmenami v štruktúre študijných odborov. Učitelia sústavne intenzívne pracovali na inovácii obsahu vyučovacích predmetov a neskôr na vypracovaní moderných školských vzdelávacích programov. Čoskoro pochopili, že dobré vzdelanie bude najlepšou sebaobranou ich absolventov voči neúspechu a nezamestnanosti a najlepšou prípravou nielen na ich úspech, ale aj finančné zabezpečenie.

Stredná priemyselná škola dopravná
Kvačalova 20
821 08 Bratislava
www.spsdkvacba.edu.sk

Podľa národných i európskych noriem

„Kvačalkou“ volajú školu tí, ktorí v jej priestoroch prežili kus svojho života. V súčasnosti je jednou z najväčších stredných priemyselných škôl zameraných na výchovu a vzdelávanie absolventov v oblasti cestnej dopravy na Slovensku. Oba študijné odbory, ktoré dnes môžu absolventi základných škôl na Strednej priemyselnej škole (SPŠ) dopravnej študovať, poskytujú úplné stredné odborné vzdelanie ISCED 3A a sú ukončené maturitnou skúškou.

Výhodou je, že počas štúdia absolvujú predmety, ktoré obsahujú všetky odborné témy uvedené v prílohe I Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1071/2009 (ním sa ustanovujú spoločné pravidlá týkajúce sa podmienok, ktoré je potrebné dodržiavať pri výkone povolania prevádzkovateľa cestnej dopravy). Obsahové zameranie absolvovaného stredoškolského vzdelania na našej škole je zhodné s predmetmi skúšky, ktorou sa preukazuje odborná spôsobilosť vedúceho dopravy a prevádzkovateľa cestnej dopravy v zmysle zákona NR SR č. 56/2012 Z. z. o cestnej doprave.

Vo výučbe sa snažíme dosiahnuť, aby žiaci nadobudli potrebné teoretické vedomosti a najmä praktické zručnosti a kompetencie potrebné pre stále sa rozvíjajúci trh práce. Chlapci a dievčatá absolvujú priebežnú celoročnú prax v školských dielňach, vo vyšších ročníkoch čiastočne aj v autoservisoch a vo firmách zameraných predovšetkým na dopravu a logistiku. Pri zabezpečovaní celoročnej praxe spolupracujeme s viac ako 30 firmami, s niektorými už niekoľko rokov. Táto spolupráca patrí medzi naše priority pri vyučovaní praxe, pretože je trojstranne prospešná – pre firmy, školu i samotných žiakov. Firmy si môžu priamo v akcii preveriť schopnosti žiakov a ich prístup k plneniu zverených úloh, prípadne si spomedzi nich vybrať budúcich zamestnancov. Žiaci môžu zhodnotiť, do akej miery sa učivo preberané v škole reálne využíva v praxi, zároveň môžu navzájom porovnávať svoje skúsenosti z jednotlivých firiem. Pre školu je komunikácia so sociálnymi partnermi inšpirujúca pri aktualizácii obsahu učiva, pri získavaní konkrétnych firemných písomností z oblasti dopravy a pri motivovaní žiakov do ich budúceho povolania. Sme radi, že spoluprácu s našou školou začali i firmy, v ktorých pracujú naši bývalí žiaci. Takáto spätná väzba dodáva našej spolupráci štvrtý rozmer.

Už od vzniku školy pôsobí u nás školská autoškola. Teoretická výučba žiakov na získanie základnej kvalifikácie vodičov – skupiny A, B a C – prebieha podľa učebných osnov v oboch študijných odboroch našej školy. Kľúčovým predmetom je technika jazdy. Školský vozidlový park tvoria Škoda Felicia a dve Škody Fabia, motocykel Chunlan 125 a nákladný automobil LIAZ 110. Nároky na povolanie vodiča sa neustále zvyšujú, preto naši absolventi okrem teoretických a praktických zručností z vedenia motorových vozidiel získavajú aj ďalšie erudované znalosti na výkon profesie vodiča. Naša autoškola je z materiálno-technického hľadiska jednou z najlepšie vybavených autoškôl v Bratislave a jej absolventi nachádzajú široké uplatnenie vo všetkých oblastiach týkajúcich sa dopravy, logistiky a v oblastiach, ktoré súvisia s automobilovým priemyslom a dopravou.

Logistické chute po nemecky

COMENIUS

Stredná priemyselná škola dopravná na Kvačalovej ul. 20 získala v školskom roku 2010/2011 grant na projekt *Qualitätsentwicklung des Schulunterrichts in der Logistikausbildung* v rámci Programu celoživotného vzdelávania. Ide o medzinárodnú spoluprácu škôl. Našimi partnerskými krajinami sú Švajčiarsko, Nemecko, Rakúsko. Dnes máme za sebou prvú polovicu práce a výmenných stretnutí. V školskom roku 2011/2012 sa uskutočnili výmenné návštevy v našich zahraničných partnerských školách a dve stretnutia sme organizovali v Bratislave.

Začínali sme v Hamburgu

Na stretnutie do Hamburgu sme odlietali vyzbrojení informáciami o meste, mapkami, slovníkmi a so zmiešanými pocitmi. Niektorí účastníci leteli prvý raz. Exkurzie vo firme Airbus a v obrovskom hamburskom prístave, kde sme videli systém logistických operácií, boli pre žiakov so zameraním na logistiku veľkým prínosom.

Potom sa začalo vzájomné spoznávanie. Deň po našom príchode zorganizovali hostitelia pádlovanie po rieke Alster. Tam sa vytvorili dve pracovné národnostne zmiešané skupiny. Po úvodnom predstavení projektu a zadaní úloh mali žiaci vytvoriť prezentácie a v nich opísať a predstaviť svet práce, podniky, v ktorých praxujú, svoju školu a krajinu. Svoju prezentáciu si mali pripraviť tak, aby ju počas druhého stretnutia v Bratislave predviedli pred učiteľmi, ktorí participujú na projekte, a v dvoch triedach pred žiakmi slovenskej partnerskej školy.

Bratislavský *Vokabeltrainer*

V období medzi jednotlivými stretnutiami sa žiaci mailmi dohodli na následných krokoch a rozdelení úloh. V Bratislave žiaci svoju úlohu splnili dobre, získali istotu, sebadôveru. Ich ďalšou úlohou bola práca pomocou naprogramovaného trénera lexiky *Vokabeltrainer*. Ten je dobrým prostriedkom na upevňovanie IKT vedomostí a zručností aj na nacvičovanie základov tabuľkovej kalkulácie v Exceli. Žiaci mali pripraviť vyučovaciu jednotku a naučiť ďalších žiakov pracovať s lexikou pomocou tohto programu v zmysle princípu „žiaci učia žiakov“. Bežnú lexiku a pojmy z logistiky precvičovali v nemeckom, anglickom a slovenskom jazyku.

Počas bratislavských dní sme našich hostí zaviedli na hrad, prezreli si pozoruhodnosti mesta, zažili vianočné trhy. Zorganizovali sme exkurziu do firmy Sachs Slovakia v Trnave a do logistického centra firmy Dachser Slovakia v Záhorskej Bystrici.

V rámci druhého bratislavského stretnutia, ktoré sa uskutočnilo v tomto školskom roku, sme okrem práce v škole stihli absolvovať plavbu po Dunaji na Devín a užiť si krásny výhľad z hradného areálu. Nezabudnuteľné zážitky mali žiaci aj učitelia z exkurzie vo Volkswagene a z jázd na offroadovej dráhe.

V Rakúsku a vo Švajčiarsku

Návštevy partnerských škôl v rakúskom mestečku Ried a vo švajčiarskom Rorschachu pri Bodamskom jazere sa niesli v pracovnom duchu so zážitkami z exkurzií vo firmách Fronius v Rakúsku a Jansen vo Švajčiarsku. V týchto firmách praxujú rakúski a švajčiarski žiaci. Počas spoločných stretnutí sa na základe ABC analýzy rozpracovalo hlavné zadanie úlohy *Transport tovaru určeného na export cez Európu*. Naši žiaci majú pripraviť podklady a vyriešiť efektívnu prepravu dvoch vybraných produktov v čo najkratšom čase zo Slovenska do rakúskeho Riedu, švajčiarskeho Rorschachu a nemeckého Hamburgu. Súčasťou práce počas každej mobility je evaluácia prostredníctvom dotazníkov a záverečnej diskusie. Žiaci pripravia prezentácie k spracovanej odbornej téme a predstavia ich žiakom a učiteľom.

Skúsenosti, zážitky

Projekt bol naplánovaný na dva roky. Jeho cieľom je vzájomne sa navštevovať, pozrieť sa, ako žijú a študujú mladí ľudia v iných štátoch EÚ, ako vyzerajú ich školy, a predovšetkým pracovať na spoločnej téme. Žiaci si môžu overiť jazykové zručnosti a odborné vedomosti z učiva súvisiaceho s logistikou. Výstupom sú pracovné listy, fotodokumentácia, videofilmy a samotné prezentácie. Všetci zúčastnení žiaci a učitelia dostali vynikajúcu príležitosť komunikovať v cudzom jazyku, ba dokonca spoznať jazykové rozdiely medzi nemčinou v Rakúsku, vo Švajčiarsku a tou, ktorou hovoria naši nemeckí partneri. Nadviazali sme nové priateľstvá.

Prvý rok projektu prebehol úspešne a všetci zúčastnení ho hodnotia pozitívne. Napríklad naša žiačka Monika Moravčíková takto:

„Takmer vôbec som nevedela, do čoho idem. Ale ukázalo sa, že to bolo moje najlepšie rozhodnutie v živote. Mala som možnosť cestovať do miest, v ktorých som nikdy predtým nebola. Byť v školách so žiakmi, ktorí sa do projektu zapojili. Vďaka úlohám, ktoré sme na stretnutiach vykonávali, som mala možnosť využiť poznatky zo školy a naučiť sa nové. Vďaka exkurziám v logistických a dopravných firmách som získala predstavu o ich fungovaní. V neposlednom rade by som

ŠTUDIJNÉ ODBORY

3760 M prevádzka a ekonomika dopravy

Študijný odbor poskytuje úplné stredné technické vzdelanie s dôrazom na oblasť prevádzky a ekonomiky dopravy. Štúdium trvá 4 roky a ukončuje sa maturitnou skúškou. Hlavným cieľom odboru je dosiahnuť vysokú flexibilitu uplatnenia absolventa na trhu práce. Študent je pripravovaný tak, aby po nástupnej praxi mohol vykonávať technicko-hospodárske funkcie, prípadne vysokokvalifikované robotnícke povolania v oblasti dopravy, prepravy, zasielateľstva a colnej deklarácie.

Na trhu práce môže nájsť uplatnenie najmä v cestnej, mestskej hromadnej doprave, v zasielateľských firmách a spoločnostiach, v diaľkovej doprave, vo vnútrozávodnej doprave, v obchodnej sieti, v organizáciách zaoberajúcich sa prepravnou činnosťou v cestnej a kombinovanej doprave, kontrolnou, riadiacou a komerčnou činnosťou v cestnej doprave, konkrétne ako dispečer, garážmajster, vedúci dopravy, referent dopravy (spracovanie grafikonov a cestovných poriadkov, sledovanie hospodárenia s PHM, pneumatikami, náhradnými dielmi, evidovanie a rozbory dopravnej nehodovosti, v oblasti školení a vzdelávania vodičov, v dopravnej kontrole, pri kalkulácii prepravného a v styku s verejnosťou a inými dopravnými organizáciami), ako pracovník dopravného odboru orgánu štátnej správy alebo ako pracovník v ekonomických zložkách podniku, ako i v oblasti zasielateľstva a logistiky.

3765 M technika a prevádzka dopravy

Študijný odbor poskytuje úplné stredné technické vzdelanie s dôrazom na oblasť dopravy a prepravy. Štúdium trvá 4 roky a ukončuje sa maturitnou skúškou. Hlavným cieľom študijného odboru je dosiahnuť vysokú flexibilitu uplatnenia absolventa na domácom aj zahraničnom trhu práce. Študent je zároveň v primeranom rozsahu pripravovaný tak, aby po zapracovaní mohol získať certifikáty aj medzinárodnej úrovne. Je kvalifikovaným pracovníkom so širokým profilom, po nástupnej praxi a zodpovedajúcom čase na zapracovanie je pripravený na výkon podnikateľských, technicko-hospodárskych funkcií, prípadne vysokokvalifikovaných robotníckych povolaní v oblasti dopravy.

Na trhu práce môže nájsť uplatnenie najmä v cestnej osobnej a nákladnej doprave, v mestskej hromadnej doprave (vo verejnej miestnej alebo diaľkovej), vo vnútrozávodnej doprave, v dopravných službách, autoopravárenstve (prijímací technik, skladník, atď.) a obchodnej sieti, v špedičných a zasielateľských organizáciách, v dopravnej polícii, v poisťovníctve, staniciach technickej kontroly (STK), cestnej záchrannej službe, v organizáciách zaoberajúcich sa špedičnou činnosťou v cestnej a kombinovanej doprave. Môže sa zaoberať kontrolnou, riadiacou a komerčnou činnosťou v cestnej doprave – a to ako dispečer, garážmajster, dielenský majster, vedúci dopravy, referent dopravy na spracovanie grafikonov a cestovných poriadkov, na sledovanie hospodárenia s PHM, pneumatikami, náhradnými dielmi, na evidovanie a rozbory dopravnej nehodovosti, v oblasti školení a vzdelávania vodičov, v dopravnej kontrole, pri kalkulácii prepravného a v styku s verejnosťou a inými dopravnými organizáciami, v štátnej správe ako poisťovací agent a likvidátor, technik v STK. Ďalej ako autodopravca, špeditér, predajca cestných vozidiel a náhradných dielov, prevádzkovateľ autopožičovne, taxislužby a autoservisu, ako technológ, normovač, postupár, referent THP noriem, technický kontrolór, referent riadenia a kontroly kvality, vedúci skladu, atď.

Aktivizačné učebné texty

Uvedomujeme si, že najdôležitejšia pri vzdelávaní je motivácia žiakov do učenia sa. Naši učitelia majú výhodu, že na vyučovaní využívajú pracovné listy, ktoré vytvorili na všetky vyučovacie predmety v rámci projektu spolufinancovaného z prostriedkov Európskeho sociálneho fondu. Projekt mal názov *Vytvorenie aktivizačných učebných textov pre študentov stredných odborných škôl s dopravným zameraním*. Tieto pomôcky výhodne používajú najmä na vyučovacích predmetoch, ku ktorým existujú iba zastarané učebnice alebo k dispozícii nie sú nijaké. Pracovné listy používajú nielen priamo počas vyučovacej hodiny (často s využitím prostriedkov IKT), ale na riešenie ich zadávajú žiakom za domácu úlohu (prípadne riešia aktivačné texty v rámci samovzdelávania).

Proeurópska otvorenosť

„Kvačalka“ sa počas svojej existencie nikdy neuzatvárala do seba. Vedenie, učitelia a žiaci už od jej prvých rokov prejavovali záujem o spoluprácu a výmenu skúseností s učiteľmi škôl v iných štátoch. V tomto školskom roku sme ukončili realizáciu medzinárodného projektu v rámci podprogramu Partnerstvá Leonardo da Vinci Programu celoživotného vzdelávania spolu so školami v Nemecku, Rumunsku, Nórsku a Španielsku na tému *Teaching methods in English*, ktorý bol zameraný predovšetkým na spoluprácu učiteľov, konzultácie a inováciu ich práce, na zavedenie IKT do vyučovania a pod. Spolu s odbornými dopravnými školami z Nemecka, Rakúska a zo Švajčiarska realizujeme i v tomto školskom roku medzinárodný projekt Comenius Multilaterálne školské partnerstvá na tému *Qualitätsentwicklung des Schulunterrichts in der Logistikausbildung*. Cieľom projektovej práce je posun v kvalite vyučovania spoločným vytváraním a odskúšaním vyučovacích materiálov žiakmi a učiteľmi so zameraním na logistiku.

Prijmite pozvanie!

Jedna časť absolventov sa po ukončení našej školy rozhodne pokračovať v ďalšom štúdiu. Najčastejšie si podávajú prihlášky na vysokoškolské štúdium na Žilinskú univerzitu alebo Slovenskú technickú univerzitu v Bratislave. Druhá časť nájde uplatnenie napríklad v dopravných službách, a to v cestnej a mestskej hromadnej doprave, vo verejnej miestnej alebo diaľkovej doprave, v autoopravárenstve, pri výrobe automobilov a v obchodnej sieti, v zasielateľských organizáciách, logistických centrách, v dopravnej polícii, poisťovníctve, staniciach technickej kontroly a cestnej záchrannej službe.

Usilujeme sa naďalej udržať si pozíciu úspešnej strednej priemyselnej školy a vychovávať žiakov s vysokou odbornosťou, schopných manažovať svoju vlastnú budúcnosť, žiakov, ktorí sa dobre uplatnia na trhu práce aj v osobnom živote.

Srdečne pozývame na Deň otvorených dverí, ktorý sa uskutoční 19. februára 2013. Počas celého dňa budete môcť navštíviť naše dielne, odborné učebne, laboratóriá, učebne informatiky, telocvične, triedy s ukážkami otvorených hodín a budete si môcť urobiť cvičnú jazdu v školskej autoškole. Súčasťou Dňa otvorených dverí bude prezentácia komplexných odborných prác budúcich maturantov, ktorá sa bude konať ako príprava na maturitnú skúšku z praktickej časti odbornej zložky.

Ing. Lýdia HALIAKOVÁ,
zástupkyňa riaditeľky
SPŠ dopravnej Bratislava
Foto archív školy

sa chcela poďakovať za skvelú výučbu nemeckého jazyka. Každý, kto raz vycestoval a okúsil cudzí jazyk v praxi, vie, o čom hovorím. Opadla bariéra, ktorá na začiatku bola medzi mnou a využívaním jazyka v praxi, a teraz oveľa lepšie rozumiem a dokážem lepšie konverzovať. Táto skúsenosť mi tiež pomohla rozhodnúť sa, čo a ako ďalej. Zistila som, že ma nemecký jazyk baví a že by som sa mu chcela venovať. Hlásim sa na vysokú školu, na ktorej by som chcela študovať nemčinu. Za toto všetko vďačím aj mojim učiteľkám, ktoré mi verili a vybrali ma do projektu.“

Mgr. Nadežda LIETAVOVÁ,
koordinátorka projektu
Foto archív školy

Vzdelávame sa a vzdelávame na diaľku

OA LEVICE

Po tridsiatich troch rokoch mojej pedagogickej praxe sa stále častejšie zamýšľam nad tým, aká by mala byť škola, ktorá vzdeláva žiakov pre trh práce, o 10, 15, 20 a viac rokov. Nie výzorom, na to sú architekti, ale aké budú učebné pomôcky, digitálne technológie, aké metódy by sme mali my učitelia používať a čo vlastne budeme učiť. Zostavujeme školské vzdelávacie programy vychádzajúc zo štátneho vzdelávacieho programu. Sme nabití teoretickými vedomosťami, vieme to krásne napísať na papier, ale čo skutočne budú naši žiaci po absolvovaní vzdelávania potrebovať? Vieme to presne definovať, vieme ich na život pripraviť?

Autorka so žiakmi školy na 15. Medzinárodnom veľtrhu cvičných firiem v Bratislave.

Verím, že väčšina učiteľov dnes zavádza do svojej pedagogickej praxe nové metódy, používa nové vyučovacie prostriedky, chce digitalizovať svoj vyučovací proces. Aby sme „žili s dobou“, aby sme boli zaujímaví pre našich žiakov, odporúčam inšpirovať sa navzájom. Aj malý úspech, ktorý dosiahneme s našimi žiakmi, predstavuje semiačko, z ktorého vyrastú ich budúce veľké úspechy. Som súčasťou cvičných firiem od začiatkov ich zavádzania na stredné školy. Boli sme pilotnou školou a ja pilotnou učiteľkou, organizovala som semináre pre učiteľov, aktívne som sa aj s mojimi žiakmi zúčastnila workshopov na tému inovácií, veľtrhov na celoslovenskej a medzinárodnej úrovni, kde získali popredné umiestnenia.

A práve žiaci cvičnej firmy ma pred dvoma rokmi prinútili zamyslieť sa nad svojou prácou. Vedeli, že sa kamarátim s digitálnymi technológiami, vymýšľam projekty pre žiakov nielen na vyučovanie, ale aj na voľnočasové aktivity. Hoci nesmelo, ale predsa ma oslovili na prvej hodine cvičnej firmy, že nechcú pokračovať v už rozbehnutej firme Montex, s. r. o., ktorá dvakrát vyhrala Medzinárodný veľtrh cvičných firiem v Bratislave a bola úspešná aj v Rumunsku, ale chcú si založiť novú firmu a chcú to robiť inak, ako doteraz robili cvičné firmy. Nuž, bola to výzva pre mňa, a najmä pre žiakov. Museli sformulovať svoje predstavy, zosúladiť ich s učebnými osnovami a pustiť sa do práce. Bez PC, internetu, digitálneho fotoaparátu a kamery, komunikácie na sociálnej sieti si neviem predstaviť to množstvo práce, ktoré vykonali, a to množstvo zážitkov, o ktoré sa obohatili. Už po troch mesiacoch od vyslovenia myšlienky „robiť to inak“ privítali v novozaloženej cvičnej firme Profolktrade, s. r. o., učiteľov z africkej Kene. Žiaci dokázali vysvetliť potrebu a existenciu chránenej dielne a správanie sa podnikateľskej verejnosti k ľuďom s určitým zdravotným hendikepom.

Sami si to vyskúšali, pretože vo svojej cvičnej firme založili aj chránenú dielňu, kde svoje produkty aj vyrábali. Podmienky založenia a existencie vyhľadali na internete. Pripravili propagačné materiály, vytvorili vlastnú webovú stránku www.pft2010.wordpress.com a túto myšlienku prvýkrát prezentovali na jar 2011 na regionálnom veľtrhu v Žiari nad Hronom s výborným úspechom.

Ďalší školský rok ich nasledovníci v rozvoji cvičnej firmy Profolktrade, s. r. o., pokračovali a cez internet prostredníctvom videokonferencie nadviazali kontakt so študentmi z Kene. Toto bol moment, keď pochopili, aké dôležité je štúdium jazykov na komunikáciu so zahraničím. Rozprúdila sa aj e-mailová komunikácia s predpokladom obchodných kontaktov s budúcimi cvičnými firmami na stredných školách v Keni. Cvičná firma bola prezentovať svoju činnosť aj na 14. Medzinárodnom veľtrhu cvičných firiem v Bratislave, kde zožala veľký úspech a získala kurz obchodného rokovania a finančnú odmenu, ktorú žiaci použili na vycestovanie všetkých členov na ostravský veľtrh cvičných firiem, kde sa stali najúspešnejšou zahraničnou firmou. Vo svojej cvičnej firme privítali učiteľov z Francúzska, Poľska a Rumunska v rámci prípravného stretnutia projektu Comenius. Kenským učiteľom sa myšlienka cvičnej firmy zapáčila a vďaka PC, internetu, digitálnym technológiám a slovenskej pomoci v rámci projektu rozvojovej pomoci Nadácie Pontis, do ktorého je zapojená aj naša škola, sa budú moderné vyučovacie metódy s používaním týchto technológii rozvíjať nielen na našej škole, ale aj v ďalekej africkej Keni. Žiaci cvičnej firmy sa pravidelne stretávajú so zamestnancom Nadácie Pontis Jakubom Šimekom a sú s ním v neustálom e-mailovom kontakte. Cvičnú firmu realizujeme ako projektové vyučovanie, ktoré sa mi najviac osvedčilo na získanie zručností, ktoré si žiak odnesie do svojho reálneho života.

A s takouto myšlienkou som aj ja odchádzala v júni 2012 do Kene vzdelávať kenských učiteľov piatich stredných škôl. Mojím cieľom bolo ukázať im, že na projektovom vyučovaní žiaci vzájomne spolupracujú na riešení problémov a rozvíjajú nielen individuálny proces učenia sa, ale tiež sociálne zručnosti. Okrem videokonferencií, ktoré sa v našej práci stávajú pravidelnosťou, sme poslali kenským študentom ukážku našich výrobkov a propagačných materiálov s opisom pracovnej náplne jednotlivých členov manažmentu cvičnej firmy.

Kenskí učitelia sa rozhodli opäť navštíviť našu školu v novembri 2012, aby si rozšírili svoje vedomosti a zručnosti aj z práce v cvičnej firme. Zároveň navštívili 15. ročník Medzinárodného veľtrhu cvičných firiem v Bratislave.

Ing. Daniela SKLADANOVÁ,
Obchodná akadémia Levice
Foto Ján SÚKUP

Dokumenty Veľkej Moravy

JUBILEJNÁ HISTÓRIA

Kniha *Na písme zostalo* z vydavateľstva Perfekt vychádza z prác významného jazykovedca Eugena Paulinyho (vlani 13. decembra sme si pripomenuli storočnicu jeho narodenia, 19. mája tohto roku uplynie 30 rokov od úmrtia). Jeho dielo poskytuje množstvo cenného materiálu, ktorý hovorí o tom, čo nám Konštantín a Metod priniesli a zanechali. Teraz vyšlo moderne spracované a vo výbornej grafickej úprave, obsahuje množstvo dokumentov, medzi ktorými nechýba Cividalský evanjeliár ani Kyjevské listy. Je tu aj fotografia mramorovej tabule z Baziliky Santa Maria Maggiore v Ríme, kde sa počas návštevy Konštantína a Metoda na pozvanie pápeža Hadriána II. (r. 867/868) slúžili bohoslužby v staroslovienčine.

Knižné dielo je venované misii solúnskych bratov, ktorí nám zanechali neoceniteľné dedičstvo, pretrvávajúce do dnešných čias v mnohých oblastiach. Čitateľné je napríklad v kultúre, ktorá, po evanjelizačnom aspekte, rezonuje v ich odkaze vari najväčšmi. Kultúra našich predkov získala roku 863 trvalé impulzy. Konštantín (Cyril) a Metod priniesli hlaholské písmo a báseň známu pod názvom *Proglas* ako začiatok cesty, ktorá viedla k povýšeniu jazyka našich predkov na štvrtý liturgický jazyk v Európe.

Proglas, veľbáseň tisícročia, parafrázujúc *Evanjelium podľa sv. Jána*, je krásnym príkladom pretrvávajúceho odkazu. Preskočme však stáročia a vráťme sa do súčasnosti. Fenomén *Proglasu* podnietil mnohé odozvy. Po roku 1989 obohatil aj našu súčasnú kultúru. Bez príkazov, bez

spoločenskej objednávky, bez verejnej výzvy vyšlo viacero jeho vydaní v pestrom polygrafickom aj výtvarnom spracovaní. Medzi prvými nachádzame dielo výtvarníka Mikuláša Klimčáka. Vytvoril ikony Konštantína a Metoda a ich spolupracovníkov v štýle východného obradu. Akademická maliarka Edita Ambrušová vytvorila súbor ikon v byzantskom štýle. Motivovala aj svoju dcéru Johanku, aby spolu s jazykovedcom profesorom Šimonom Ondrušom zrekonštruovali hlaholiku do podoby, ktorá nesie posolstvo solúnskych bratov.

Text prebásnený Viliamom Turčányom (podľa prekladu prof. Paulinyho) vnímame už dlhé roky ako trvalú hodnotu. Tak vznikla verzia *Proglasu*, ktorý po prvý raz vyšiel v slovenčine, v hlaholike a v angličtine. Prvý moderný *Proglas* sa po mnohých rokoch dočkal aj výborného prekladu do angličtiny. A v knihe *Na písme zostalo* je aj nová verzia prebásnenia *Proglasu*, o ktorú sa postaral Ľubomír Feldek.

Michal GRONDŽÁK

GRAFICKÝ DIZAJN

Múdre a praktické rady Timothyho Samaru

Timothy Samara (1948) je uznávaný pedagóg, prednáša o dizajne v newyorskej Škole vizuálnych umení a píše zasvätené publikácie z tohto odboru, vyhľadávané študentmi i výkonnými grafikmi. Dve z nich vyšli v preklade do češtiny vo vydavateľstve Slovart.

Grafický design. Základní pravidla a způsoby jejich porušování je obsažná a vtipne napísaná príručka s mnohými praktickými tipmi a názornými príkladmi. Autor zrozumiteľne, dopodrobna opisuje základné zásady typografie, návody na používanie farieb, typov sadzby a voľby postupných krokov vedúcich k efektívnym (i efektným) konečným výstupom. Tých, ktorí si pravidlá osvojili a bežne ich praktizujú, nabáda, ako ich s tvorivou vidinou porušovať, aby dosiahli ešte kreatívnejšie výsledky.

A vydavateľskou novinkou zo Slovartu je 250-stranová kniha *Základy grafické tvorby* s podtitulom *Vizuální elementy, techniky a strategie pro tvůrčí grafiky*. Jej obsah charakterizuje príťažlivý autorský štýl Timothyho Samaru – je zriedlom informácií, zdrojom inšpirácií i praktickou príručkou na „každodenné používanie". Obsahuje tri nosné tematické okruhy: *Základné grafické techniky*, *Grafické prvky* a *Riešenie projektov*. Objasňuje v nich základné tvorivé postupy a praktické elementy nevyhnutné na vznik kvalitných grafických návrhov. Nosná druhá časť sa člení na samostatné kapitoly: *Obľúbené obrázky*, *Koncepcie farebnosti*, *Typografické štýly* a *Kompozičné postupy*. V záverečnej stati je sumár, ako všetko čo najúčelnejšie využívať v praxi.

Od počítačov k vlastnej tvorivosti

Pri narastajúcom záujme absolventov základných škôl o štúdium grafického dizajnu na stredných umeleckých alebo odborných školách si dovolím poznamenať, že podstatne dôležitejšia ako zručné ovládanie je pri ňom individuálna predstavivosť a nápaditá tvorivosť. Značnú nevýhodu pri štúdiu majú žiaci, ktorí si vybrali školu, kde sa nevyučuje klasické technické kreslenie. Ich virtuálna predstavivosť urýchľovaná novými technológiami nemá dosť času pevne sa oprieť o konkrétny priestor, vniknúť do neho takpovediac remeselne. Na „záštitu" svojho náhľadu si dovolím privolať amerického univerzitného profesora a konateľa uznávanej newyorskej firmy Poulin + Morris Inc. Richarda Poulina. Popri mnohých významných skutkoch je autorom publikácie *Jazyk grafického designu*. Vyšla vo vydavateľstve Slovart a odborníci ju označujú za základnú učebnicu v tomto tvorivom odbore, z ktorej sa dajú opakovane čerpať kľúčové informácie i praktické rady.

Autor celkom v úvode publikácie konštatuje: Ak chceme účinne komunikovať v novom jazyku, musíme najskôr naplno porozumieť jeho základným pravidlám – abecede novej reči, významu jej slov, funkcie a použitia. Na takmer tristo stranách popri vlastných praktických skúsenostiach publikuje rady vo svete uznávaných renomovaných tvorcov, ako sa dopracovať k úspešným výsledkom. Pre mladých ambicióznych žiakov je v nej posmeľujúce to, že popri profesionálnych dizajnéroch si všíma i grafické práce nadaných študentov.

Ak sa o knihách okrídlene hovorievalo, že by nemali chýbať vo vašich knižniciach, nezaškodí otestovať si vlastným hmatom aj túto. Má podtitul *Ilustrovaná příručka vysvětlující hlavní principy*

designu, čo jasne napovedá, že je v nej niekoľko stoviek konkrétnych a inšpirujúcich vizuálnych diel. Kniha má dvadsaťšesť kapitol, charakterizujúcich plošnosť, vizuálny výraz, vnútornú vyváženosť, štruktúru, priestor či samotnú typografiu; konkrétne: bod, líniu, plochu, (a)symetriu, abstrakciu a podobne. V každej autor štrukturálne rozoberá nosné historické dielo grafického dizajnu.

Osobnosti botaniky na Slovensku

VEDA A OSVETA

Keď sme v 7. čísle UN pripravovali profil vydavateľstva Veda, všímali sme si najmä publikácie, ktorých obsah môže byť užitočný aj pre prácu stredoškolských pedagógov či žiakov. Jednou z nich je nesporne šesťstostranová kniha editoriek Marty Vozárovej a Heleny Šípošovej *Osobnosti botaniky na Slovensku*. V spolupráci s kolektívom ďalších autorov zo Slovenska aj zo susedných štátov zostavili biografický slovník osobností, ktoré sa podieľali na rozvoji klasickej a úžitkovej botaniky v historickom priereze až do roku 2009. Je výsledkom desaťročnej práce, významne podporovanej Slovenskou botanickou spoločnosťou pri SAV. „Práce na publikácii sme rozbiehali na pôde Slovenského národného múzea - Prírodovedného múzea v Bratislave, postupne sa ťažisko prenieslo do Botanického ústavu SAV," uvádzajú editorky významného diela. Jeho prínos sa násobí skutočnosťou, že základy vedeckej botaniky na Slovensku sa inštitucionálne začali budovať až v polovici minulého storočia (pretože dovtedy sa chodilo tento odbor študovať za hranice). Biografický slovník je teda do značnej miery obrazom nadšenej práce desiatok náturistov, zapálených poľnohospodárov, ovocinárov, vinohradníkov, včelárov,

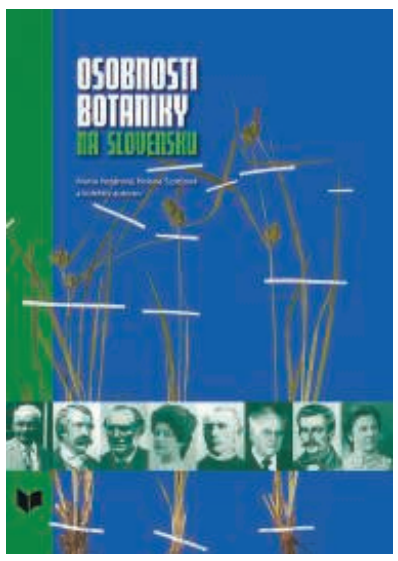

zberateľov liečivých rastlín na ich účelové využitie. Ich životopisy sú podnetnými príkladmi toho, ako sa z amatérskeho záujmu možno sústredeným skúmaním vypracovať na odborníkov uznávaných v medzinárodnej vedeckej spoločnosti.

Biografický slovník vydavateľstva Slovenskej akadémie vied Veda prestavuje odhadom okolo tisícpäťsto profesionálov i laických botanikov, ktorí svojím osobným vkladom (vedomosťami, skúsenosťami, publikáciami, floristickými aktivitami, herbármi a pod.) prispeli k rozvoju botaniky na Slovensku. Bohato štruktúrovaný heslár osobností predstavuje profesionálnych botanikov zo základného výskumu (taxonómov, fyziológov, embryológov, algológov, mykológov, lichenológov, bryológov, dendrológov, farmaceutov, lesníkov a šľachtiteľov) aj floristov-amatérov, osobnosti s originálnymi pestovateľskými aktivitami v ovocinárstve, záhradníctve, sadovníctve, vinohradníctve aj tie, ktoré významnou mierou prispeli k ochrane vzácnych rastlín, rastlinných spoločenstiev a území s vysokou prírodovednou hodnotou alebo sa venovali histórii tejto vednej disciplíny.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ

KALENDÁRIUM

Andrej Očenáš
(✻ 8. január 1911 Selce – † 8. apríl 1995 Bratislava) – hudobný skladateľ, pedagóg. Študoval na Učiteľskom ústave v Banskej Bystrici, kompozíciu a dirigovanie na Hudobnej a dramatickej akadémii v Bratislave, kompozíciu na Majstrovskej škole konzervatória v Prahe (1938). V rokoch 1930 – 1939 učiteľ v Medzibrode a v Ivanke pri Dunaji, 1942 – 1972 pedagóg na bratislavskom Štátnom konzervatóriu, 1972 – 1983 na Vysokej škole múzických umení v Bratislave, v rokoch 1975 – 1979 aj dekan jej Hudobnej fakulty. Komponoval symfonickú, vokálno-symfonickú a komornú hudbu, inšpirovanú najmä folklórnymi tradíciami rodného kraja. Autor orchestrálno-symfonických skladieb, komorných diel a zborových skladieb. Vytvoril scénickú hudbu k literárnym dielam J. Botta (*Smrť Jánošíkova*, 1948), A. Sládkoviča (*Marína*, 1948) a P. O. Hviezdoslava (*Herodes a Herodias*, 1955), zhudobnil verše J. Kráľa, R. Fabryho, J. Kostru, M. Lajčiaka a i.

Šimon Ondruš
(✻ 27. október 1924 Klčov – † 8. január 2011 Bratislava) – jazykovedec, slavista, slovakista, indoeuropeista, etymológ, paleoslovenista a pedagóg. Zaoberal sa najmä porovnávacou slovenskou a indoeurópskou jazykovedou, etymológiou, staroslovienčinou, všeobecnou jazykovedou, dejinami jazykovedy, bol členom redakčných rád odborných časopisov, zborníkov a publikácií. Po štúdiách na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave pôsobil až do roku 1992 ako pedagóg a vedúci funkcionár na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Autor monografie *Život a dielo Metoda, prvoučiteľa národa slovienskeho* (1985), troch kníh *Odtajnené trezory*, početných lingvistických, etymologických a komparatívnych monografií.

Kornélia Kropiláková
(✻ 12. január 1914 Slovenská Ľupča – † 24. január 1992 Bratislava) – pedagogička a matematička. Po skončení univerzitných štúdií vyučovala matematiku na gymnáziách v Dolnom Kubíne, Ružomberku a Banskej Bystrici. Od roku 1951 učila v Bratislave na stredných školách na Jilemnického a Novohradskej ul. Bola nositeľkou viacerých pedagogických vyznamenaní, ako aj čestných uznaní za dlhodobo vynikajúce výsledky v Matematickej olympiáde.

Karol Štúr
(✻ 25. marec 1811 Trenčín – † 13. január 1851 Modra) – básnik, kňaz a učiteľ. Roku 1829 založil spolu s S. Chalupkom, D. Lichardom a ďalšími Spoločnosť česko-slovanskú. Roku 1839 sa stal profesorom a rektorom na evanjelickom gymnáziu v Modre, kde roku 1843 prijal aj niekoľko študentov, ktorí odišli z bratislavského lýcea na protest proti zbaveniu jeho brata Ľudovíta profesúry.

Július Pántik
(✻ 15. január 1922 Stredné Plachtince – † 25. august 2002 Bratislava) – herec a pedagóg. Herectvo študoval na Štátnom konzervatóriu v Bratislave. Už ako študent začal pôsobiť na scéne Činohry SND a za päťdesiat rokov stvárnil viac ako 150 významných divadelných postáv. V rokoch 1947 – 1951 pôsobil aj ako pedagóg na Štátnom konzervatóriu, v rokoch 1951 – 1965 na Vysokej škole múzických umení.

Július Lenko
(✻ 10. december 1914 Hybe – † 18. január 2000 Bratislava) – básnik a prekladateľ. Vyštudoval slovenčinu a nemčinu na Filozofickej fakulte UK. Od roku 1939 pôsobil ako stredoškolský profesor v Humennom a Prešove, v rokoch 1945 – 1957 v Liptovskom Mikuláši. Roku 1957 začal pracovať na Povereníctve školstva a kultúry v Bratislave, od roku 1960 bol redaktorom vydavateľstva Tatran.

Koncepcia štátnej politiky v oblasti športu - Slovenský šport 2020

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (ďalej len „ministerstvo“) pripravilo v spolupráci so Slovenským olympijským výborom (ďalej len „SOV“), Slovenským paralympijským výborom (ďalej len „SPV“), zástupcami vybraných športových zväzov a Fakulty telesnej výchovy a športu (ďalej len „FTVŠ“) UK v Bratislave materiál *Koncepcia štátnej politiky v oblasti športu - Slovenský šport 2020* (ďalej len „koncepcia športu“), ktorý predpokladá jeho realizáciu v rokoch 2013 – 2020. Koncepcia športu bola vypracovaná v súlade s *Bielou knihou o športe*, oznámením Európskej komisie Európskemu parlamentu, Rade Európskej únie, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov *Rozvíjanie európskeho rozmeru v športe* a ďalšími významnými dokumentmi v oblasti športu.

Cieľom koncepcie športu je pomenovať aktuálne problémy slovenského športu a za aktívnej účasti všetkých zainteresovaných (športovcov, rodičov, učiteľov, trénerov, riaditeľov a zriaďovateľov škôl, športových funkcionárov, médií) a za podpory vlády SR hľadať východiská a riešenia jeho ďalšieho napredovania. Pritom je dôležité uvedomiť si, že každý článok tohto reťazca je rovnako dôležitý a nezastupiteľný. Za to, či, ako a koľko sa ľudia venujú športu, sú rovnako zodpovední občania, rodičia, učitelia telesnej a športovej výchovy, tréneri, vláda SR a Národná rada SR.

Šport sa v súčasnosti stal osobitným sociálnym fenoménom plniacim viaceré úlohy. Šport ako prostriedok rozvoja osobnosti plní výchovnú, vzdelávaciu a sociálnu úlohu, športové aktivity vykonávané primeraným spôsobom upevňujú zdravie, šport zvyšuje národné povedomie a vlastenectvo, je kultivovaným prostriedkom trávenia voľného času a nezanedbateľná je aj jeho komerčná úloha. Osobitnú dôležitosť má šport na vypestovanie zdravého životného štýlu u detí a mládeže.

Vychádzajúc z uvedeného, koncepcia športu sa zameriava na tieto priority:

- **podpora športu ako odporúčaného spôsobu aktívneho trávenia voľného času širokej verejnosti, najmä detí a mládeže,**
- **podpora športovej reprezentácie a prípravy športovo talentovanej mládeže,**
- **boj proti negatívnym javom v športe vrátane boja proti dopingu, ochrany zdravia športovcov a harmonizácie antidopingovej regulácie,**
- **zabezpečenie transparentného a efektívneho financovania športu,**
- **vytvorenie zodpovedajúceho legislatívneho rámca v športe.**

A. Základné pojmy a východiská

1. Základné pojmy

Šport – všetky formy telesných aktivít, ktoré prostredníctvom príležitostnej alebo organizovanej účasti vedú k preukazovaniu alebo zvyšovaniu telesnej zdatnosti a duševnej pohody, formujú sociálne väzby alebo umožňujú dosahovať výsledky v súťažiach na všetkých úrovniach.

Šport pre všetkých – záujmové organizované a neorganizované formy telesných cvičení a druhov športu určených všetkým skupinám obyvateľov s cieľom ich telesného a duševného rozvoja, zlepšovania zdravia, tvorby optimálneho životného štýlu, uspokojovania osobných záujmov a potrieb.

Šport na školách, športová činnosť študentov vysokých škôl – záujmové súťažné a nesúťažné organizované aktivity v školách (v základných, stredných, vo vysokých školách, resp. vo vysokoškolských športových kluboch); nejde o povinnú telesnú a športovú výchovu v rámci vzdelávacieho programu.

Elitný šport – športové činnosti vymedzené pravidlami, osvojené v tréningovom procese, uskutočňované na vrcholných medzinárodných súťažiach a podujatiach, s ambíciou dosahovať maximálny športový výkon.

Doping – porušenie jedného alebo viacerých antidopingových pravidiel uvedených v článkoch 2.1 až 2.8 Svetového antidopingového kódexu.

Športové kluby a telovýchovné jednoty – právnické osoby, spravidla občianske združenia, založené v súlade so zákonom č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov s cieľom zabezpečovania a realizácie športu a pohybových aktivít občanov. Sú základnou štruktúrou športových zväzov.

Športové zväzy – dobrovoľné občianske združenia fyzických a právnických osôb založené v súlade so zákonom č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov. Športové zväzy riadia a organizujú činnosť v príslušnom športe na území SR, zastupujú záujmy svojich členov, zodpovedajú za štátnu športovú reprezentáciu, za prípravu športovo talentovanej mládeže a rozvoj daného športu na území SR.

Športové podujatia a súťaže – jednotlivé športové súťaže, preteky, zápasy, hry športového charakteru, ktoré sa spravidla riadia športovými pravidlami medzinárodnej federácie v danom športe.

Športové hnutie – mimovládne športové organizácie: strešné športové organizácie, športové zväzy, športové asociácie, športové kluby, telovýchovné jednoty a fyzické osoby, ktoré sa zaoberajú športovou činnosťou alebo pohybovými aktivitami na všetkých úrovniach.

Športová infraštruktúra – všetky športové zariadenia nachádzajúce sa v danom územnom celku.

Športová reprezentácia SR – účasť športovcov, trénerov, realizačných tímov na medzinárodných športových podujatiach a súťažiach organizovaných medzinárodnými športovými federáciami, organizáciami a Medzinárodným olympijským výborom (ďalej len „MOV“) či Medzinárodným paralympijským výborom (ďalej len „IPC“), na ktoré boli nominovaní príslušným športovým zväzom.

Športový reprezentant – športovec vymenovaný alebo nominovaný príslušným športovým zväzom na prípravu a účasť na vrcholných európskych a svetových súťažiach organizovaných medzinárodnými športovými federáciami, MOV alebo IPC.

Šport ľudí so zdravotným znevýhodnením – záujmové organizované a neorganizované formy telesných cvičení a druhov športu vo voľnom čase všetkých vekových skupín obyvateľstva so zdravotným znevýhodnením.

Dobrovoľník/dobrovoľníctvo v športe – vedomá, slobodne zvolená činnosť osôb podieľajúcich sa na činnosti športovej organizácie (napr. cvičiteľ, inštruktor, asistent, rozhodca, funkcionár) vo svojom voľnom čase, bez nároku na odmenu, v prospech druhých.

Športovo talentovaná mládež – deti a mládež, ktorá sa aktívne venuje najmä organizovanej športovej činnosti. V SR je sústredená do útvarov talentovanej mládeže, je jej venovaná zvýšená starostlivosť štátu formou finančnej podpory. Za výber, výchovu a zabezpečovanie športovej prípravy je zodpovedný športový zväz v súčinnosti so športovými školami a športovými triedami.

Útvary talentovanej mládeže – školské strediská záujmovej činnosti, športové triedy a športové školy (zriaďované pri základných a stredných školách), centrá talentovanej mládeže a zväzové centrá prípravy mládeže (zriaďované a riadené v plnom rozsahu športovými zväzmi), centrá olympijskej prípravy (zriaďované pri stredných školách, v ktorých sa prelína pôsobnosť školy a športového zväzu).

Rezortné športové strediská – špecifická forma podpory štátu pre individuálne športy. Sú začlenené do štruktúry príslušných rezortov (rezort obrany – Vojenské športové centrum Dukla, rezort vnútra – Stredisko štátnej športovej reprezentácie Ministerstva vnútra SR, a rezort školstva – Národné športové centrum).

Akčný plán – strednodobý plán rozpracovaných úloh a aktivít na obdobie olympijského cyklu (4 roky), ktorý spracovávajú zainteresované subjekty v oblasti športu – športové zväzy a asociácie, obce, samosprávne kraje a príslušné štátne orgány.

2. Strategické dokumenty

V súčasnosti neexistuje platný strategický vládny dokument, na základe ktorého by štát realizoval svoju politiku vo vzťahu k športu.

Národný program rozvoja športu - koncepcia rozvoja športu do roku 2010 (ďalej len „NPRŠ“), schválený uznesením vlády SR č. 838/2001, bol posledný programový dokument, ktorý mal ambíciu riešiť problematiku rozvoja športu komplexne. Aj keď účinnosť viacerých opatrení bola nízka, mnohé z navrhovaných riešení sú aktuálne dodnes a bude potrebné sa nimi nanovo zaoberať.

Správu o plnení úloh a súčasnom stave športu v SR a o pripravovaných opatreniach na skvalitnenie a sprehľadnenie finančných tokov a legislatívnych aktivít na zlepšenie podmienok pre mládežnícky, regionálny a vrcholový šport a šport pre všetkých (ďalej len „správa“), ktorá bola dopracovaná o postup krokov v realizácii NPRŠ, vláda SR schválila uznesením č. 1192/2004.

Koncepcia rozvoja pohybových aktivít detí a mládeže, ktorú schválila vláda SR uznesením č. 576 zo dňa 31. 8. 2011, si dala za cieľ vytvárať podmienky pre deti a mládež, aby získali pozitívny vzťah k celoživotnej pohybovej aktivite. Navrhovala zvýšenie počtu hodín telesnej a športovej výchovy na základných a stredných školách a transformáciu časti vzdelávacích poukazov na športové poukazy, ktoré sa budú môcť využiť na športovanie v popoludňajších hodinách aj v športových kluboch. Vzhľadom na neuskutočniteľnosť niektorých opatrení a nedostatočné finančné krytie realizácie niektorých úloh stanovených v tejto koncepcii bola uznesením vlády SR č. 328/2012 zrušená.

V rokoch 2004 – 2005 sa začal výraznejšie prejavovať záujem zo strany Slovenského futbalového zväzu o finančnú podporu štátu pri výstavbe Národného futbalového štadióna, ktorý by mal spĺňať kritériá FIFA a UEFA potrebné pre medzinárodné zápasy reprezentácie.

Vláda SR sa Národným futbalovým štadiónom zaoberala už roku 2006. Uznesením č. 588/2006 schválila koncepčný materiál **Návrh postupu pri budovaní futbalovej infraštruktúry, ktorá bude spĺňať kritériá UEFA**. Na základe tohto uznesenia sa mal vybudovať nový štadión, pričom investor mal byť vybraný v súťaži. Stavbu mal realizovať na základe PPP projektu. Štát by mal potom zmluvne garantovanú možnosť využívať štadión pre potreby reprezentácie na obdobie 25 – 30 rokov. V júni 2007 vláda SR uznesením č. 555/2007 pôvodné uznesenie zrušila. Následne uznesením vlády SR č. 509 z 8. júla 2009 schválila **Návrh financovania výstavby futbalového štadióna pre potreby športovej reprezentácie SR** na Tehelnom poli, pričom na tento účel schválila finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu prostredníctvom poskytnutia dotácie z kapitoly ministerstva. Výstavba sa mala začať roku 2010, no nestalo sa tak. Dotácia poskytnutá nebola, pretože vláda SR svojím uznesením č. 691 z 13. 10. 2010 zrušila uznesenie č. 509 z 8. júla 2009 k návrhu financovania výstavby futbalového štadióna pre potreby športovej reprezentácie SR.

V novembri 2011 predložilo ministerstvo na pripomienkové konanie dokument **Návrh spôsobu financovania výstavby Futbalového štadióna Jána Popluhára spĺňajúceho kritériá FIFA/UEFA na účely národnej futbalovej reprezentácie**. Materiál bol predložený na medzirezortné pripomienkové konanie. Vzhľadom na predčasné voľby a zmenu vlády materiál nebol predložený na rokovanie vlády po vyhodnotení medzirezortného pripomienkového konania.

3. Právna úprava

Okrem autonómnych športových organizácií pôsobia v oblasti športu aj orgány a organizácie štátu a verejnej správy, ktoré realizujú verejnú politiku vo vzťahu k športu. Úlohy štátnych a verejných orgánov upravujú základné dva organizačné predpisy týkajúce sa športu v SR:

- Zákon č. 288/1997 Z. z. o telesnej kultúre v znení zákona č. 416/2001 Z. z. upravuje starostlivosť o telesnú kultúru a úlohy orgánov štátnej správy, obcí, občianskych združení v oblasti telesnej kultúry a iných právnických osôb a fyzických osôb pri jej zabezpečovaní vrátane financovania telesnej kultúry. Vymedzenie kompetencií jednotlivých orgánov v tomto zákone je iba veľmi stručné a rámcové. Jedinou oblasťou, ktorú priamo reguluje, je vzdelávanie odborníkov v športe a uznávanie odbornej spôsobilosti na výkon špecializovaných činností.
- Zákon č. 300/2008 Z. z. o organizácii a podpore športu a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o športe“) podrobnejšie nezakotvil financovanie športu z verejných zdrojov. Zákon je v mnohých ustanoveniach vágny a nekonkrétny, obsahuje nenormatívne a všeobecné ustanovenia, má legislatívne nedostatky. Zákon nezrušil zákon č. 288/1997 Z. z. o telesnej kultúre v znení neskorších predpisov, čím vznikla roztrieštená právna úprava. Zákon nie je v súlade s aktuálnou medzinárodnou antidopingovou reguláciou.
- Novela zákona o športe č. 528/2010 Z. z. zakotvila úpravy systému financovania športu, definovala žiadateľa o poskytnutie dotácie, ktorým môže byť aj fyzická osoba, definovala výzvu na predkladanie žiadostí o poskytnutie dotácie (obsah výzvy aj žiadosti), podrobnosti vyhodnotenia žiadosti. Dôležitou zmenou je nutnosť priamo vo výzve uviesť výberové kritériá a ich váhu.

4. Financovanie

Šport v krajinách Európskej únie (ďalej len „EÚ“) vytvára podľa dostupných analýz pridanú hodnotu cca 407 mld. eur, čo predstavuje 3,7 % HDP EÚ a pracovné miesta pre 15 miliónov ľudí, teda 5,4 % pracovnej sily. V škandinávskych krajinách, vo Veľkej Británii, Francúzsku, v Holandsku sa vynakladá z verejných zdrojov na šport na jedného obyvateľa najviac prostriedkov, približne 100 – 180 eur. Najmenej je to v Bulharsku, na Malte, v Českej republike,

Litve, Lotyšsku, Poľsku, Rakúsku, kde táto dotácia nedosahuje ani 20 eur na obyvateľa. **Na Slovensku je podpora zo strany štátu na obyvateľa iba 7 eur.**

Prostriedky štátneho rozpočtu na šport sa sústavne znižujú, z rozpočtu na šport sa dotujú činnosti, ktoré majú v štátnom rozpočte aj iné zdroje. Nedostatočné sú možnosti financovania športu z iných mimorozpočtových zdrojov (lotérie a stávkové hry, hazardné hry, sponzorstvo, reklamná činnosť a pod.). Spoločnosti a firmy s účasťou štátu sa podieľajú na financovaní iných oblastí, ako je šport. Ak podporia šport, nie v súlade s prioritami štátu a štátnej politiky v oblasti športu. Stále nedoriešené sú zdroje financovania športu na miestnej a regionálnej úrovni. Možnosti čerpania prostriedkov prostredníctvom inštitútu 2-% dane z príjmu využíva len cca 45 % športových organizácií. Šport sa v SR chápe predovšetkým ako užívateľ, a nie ako tvorca ekonomiky, skutočnosť je pritom iná, šport ako ekonomická kategória štátu viac dáva, ako od štátu dostáva.

5. Medzinárodná spolupráca v športe

Šport predstavuje efektívny prostriedok rozvíjania medzinárodnej spolupráce a prezentácie krajiny v zahraničí.

Právny základ na medzinárodnú spoluprácu poskytujú medzinárodné zmluvy, ktoré sú hlavným prameňom právnej úpravy vzťahov medzi štátmi. SR od svojho vzniku dňa 1. januára 1993 aktívne buduje vlastnú zmluvnú základňu. Zahŕňa dve hlavné oblasti – bilaterálnu a multilaterálnu spoluprácu.

5.1 Bilaterálna spolupráca

V období pred vstupom SR do EÚ došlo k nadviazaniu množstva zmluvných vzťahov s partnermi v zahraničí a k prehĺbeniu pracovných kontaktov na vládnej a mimovládnej úrovni. Pri nadväzovaní bilaterálnej spolupráce v oblasti športu na vládnej úrovni sa využívali viaceré formy rezortných zmluvných dokumentov – dohody, memorandá, protokoly o spolupráci, ale aj širšie formy v rámci medzirezortných zmluvných dokumentov v gescii Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí (MZVaEZ) SR – tzv. kultúrne dohody a vykonávacie protokoly k nim.

Členstvo SR v EÚ, založené na spoločnej multilaterálnej dohode všetkých členských štátov, prinieslo väčšiu flexibilitu a slobodu v nadväzovaní dvojstrannej spolupráce a vzťahov medzi SR a členskými štátmi EÚ. Vytvorili sa nové príležitosti na spoločné stretnutia medzi predstaviteľmi vládnej sféry – zasadnutia pracovných skupín, výborov a iných spoločných platforiem EÚ.

5.2 Multilaterálna spolupráca

V rámci mnohostrannej spolupráce v oblasti športu na vládnej úrovni boli ratifikované viaceré významné dokumenty. V rámci Rady Európy medzi najvýznamnejšie patria: **Európska charta o športe, Dohovor proti dopingu, Dohovor o násilí a neviazanosti divákov počas športových podujatí a najmä na futbalových zápasoch**. Ďalším významným medzinárodným dokumentom v oblasti športu je **Medzinárodný dohovor proti dopingu v športe UNESCO**, ktorý SR ratifikovala začiatkom roka 2007.

Na úrovni EÚ je multilaterálna spolupráca v oblasti športu zakotvená v širšom zmluvnom dokumente, v konsolidovanom znení **Lisabonskej zmluvy, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva** (ďalej len „Lisabonská zmluva"). Do Lisabonskej zmluvy, ktorá nadobudla platnosť 1. decembra 2009 po tom, ako ju ratifikovali všetky členské štáty EÚ, sa po prvýkrát dostávajú ustanovenia o športe, čím vzniká právny podklad, na základe ktorého orgány EÚ implementujú oblasť športu do svojich rozhodovacích kompetencií a tvorby politík v rámci EÚ.

5.2.1 Šport a Rada Európy

Na úrovni Rady Európy (ďalej len „RE") bola do roku 2007 multilaterálna spolupráca v oblasti športu koordinovaná riadiacim výborom pre rozvoj športu. V máji 2007 RE schválila rezolúciu CM/Res(2007)8 o založení **EPAS** (Rozšírená čiastková dohoda o športe RE), ktorý ako nový orgán RE nahradil dovtedajší riadiaci výbor pre rozvoj športu. Zámerom založenia EPAS bolo dať nový podnet paneurópskej spolupráci v športe a čeliť súčasným výzvam v oblasti športu v Európe.

Zmluvu EPAS podpísalo 33 európskych štátov, mimovládnym partnerom je sedem športových organizácií, ako napr. ENGSO a UEFA. SR doposiaľ nepristúpila k členstvu v EPAS a zástupcovia ministerstva nie sú pozývaní na jeho pracovné rokovania. V rámci EPAS sa SR zúčastňuje len na konferenciách ministrov zodpovedných za oblasť športu členských štátov RE, ktoré sa konajú každé dva roky.

EPAS poskytuje platformu na medzivládnu spoluprácu v oblasti športu členských štátov RE. Povzbudzuje dialóg vládneho/verejného sektora so športovými federáciami a mimovládnymi organizáciami, čo prispieva k lepšiemu riadeniu športu. Cieľom EPAS je rozvíjať zdravší a férovejší šport v súlade s etickými štandardmi, zameraný na pozitívne hodnoty.

Výbor ministrov Rady Európy pre šport v súčasnosti poveril EPAS vypracovaním európskeho dohovoru boja proti ovplyvňovaniu športových výsledkov. Výstupný dokument v podobe návrhu dohovoru by mal byť predložený na stretnutí ministrov športu RE na jar 2014. S cieľom lepšej koordinácie opatrení v boji proti ovplyvňovaniu športových výsledkov a prípravy spomínaného dohovoru bola deklarovaná užšia spolupráca medzi RE a EÚ, ako aj európskymi krajinami, bez ohľadu na členstvo v EPAS.

5.2.2 Šport a Európska únia

Pred schválením Lisabonskej zmluvy agenda športu v rámci EÚ existovala na neformálnej úrovni. Členské štáty rokovali o problematike športu na spoločných fórach EÚ, ale výstupy z rokovaní neprechádzali formálnym schvaľovacím procesom orgánov EÚ, napr. Radou EÚ alebo Európskym parlamentom. Podkladom na prácu predstaviteľov členských štátov EÚ na neformálnych fórach EÚ v oblasti športu bola **Biela kniha o športe** s dodatkom Akčného plánu Pierra de Coubertin. Biela kniha o športe, schválená roku 2007, je strategickým dokumentom EÚ v oblasti športu. Jej hlavným cieľom je poskytnúť strategické usmernenia o úlohe športu a jeho rozvoji v rámci EÚ, predovšetkým v kontexte spoločenského a ekonomického rozmeru športu, ako aj jeho organizácie.

Prijatím **Lisabonskej zmluvy** došlo k zmenám v súvislosti s rozšírením právomocí EÚ o novú kompetenciu týkajúcu sa oblasti športu. Šport sa tak stal formálnou agendou EÚ s iniciatívnou a implementačnou funkciou Európskej komisie (ďalej len „Komisia") a schvaľovacou kompetenciou Rady EÚ v tejto oblasti. Nové ustanovenia Lisabonskej zmluvy zároveň vytvárajú aj nové možnosti strategickej, koncepčnej, ale aj finančnej podpory športu na úrovni EÚ.

V článku 6 sú zadefinované právomoci EÚ v oblasti športu v zmysle jej roly v podpore, koordinácii a doplnení činnosti členských štátov. Kompetencia EÚ v oblasti športu je teda formulovaná ako doplnková a koordinačná, pričom spoločné výstupy členských štátov EÚ vo forme záverov, opatrení či odporúčaní podliehajú formálnemu schvaľovaciemu procesu orgánov EÚ, bez toho, aby sa harmonizovali zákony a iné právne predpisy členských štátov. Za riadenie, rozvoj a legislatívne zakotvenie sektoru športu sú plne zodpovedné členské štáty.

V článku 165 je zdôraznený európsky rozmer v športe, osobitná povaha športu a jeho najdôležitejšie funkcie: „Únia prispieva k podpore európskych záležitostí týkajúcich sa športu, pričom zohľadňuje jeho osobitnú povahu, jeho štruktúry založené na dobrovoľnosti, ako aj jeho spoločenskú a vzdelávaciu úlohu."

B. Ciele Koncepcie štátnej politiky v oblasti športu - Slovenský šport 2020

Ciele koncepcie športu vychádzajú z už spomínaných hlavných priorít.

Strategický cieľ 1: Zdravá a aktívna spoločnosť

Špecifické ciele:

- Podporovať šport pre všetkých ako odporúčaný spôsob aktívneho životného štýlu širokej verejnosti, najmä detí a mládeže.
- Zvýšiť úlohu socializácie a multikultúry obyvateľstva v športe pre všetkých.
- Harmonizovať antidopingovú reguláciu s cieľom prevencie a ochrany zdravia športovcov v súťažnom športe a vo voľnočasových aktivitách obyvateľstva.

Strategický cieľ 2: Úspešná reprezentácia Slovenska

Špecifické ciele:

- Zvýšiť kvalitu športovej reprezentácie a prípravu športovo talentovanej mládeže.
- Revitalizovať a budovať športovú infraštruktúru a vybudovať Národný futbalový štadión.
- Podporovať šport zdravotne znevýhodnených.

Cieľové skupiny:

- verejnosť – osobitne deti a mládež a seniori,
- športovo talentovaná mládež,
- elitní športovci,
- zdravotne a sociálne znevýhodnené skupiny.

Zainteresované strany – hlavní partneri:

- vládna sféra – vláda SR, ministerstvá a ich špeciálne pracoviská,
- mimovládna sféra – SOV, SPV, športové zväzy a asociácie, športové kluby a telovýchovné jednoty, nadácie,
- inštitúcie verejného zdravia,
- samospráva – obce a samosprávne kraje,
- školy, učitelia telesnej a športovej výchovy, školské zariadenia,
- rodina,
- súkromný sektor – sponzori.

C. Súčasný stav v oblasti športu a návrhy opatrení

Koncepcia športu je zameraná na tieto oblasti:

- Šport a zdravie – šport pre všetkých vrátane detí predškolského veku, školského športu a športu študentov vysokých škôl (ďalej aj „VŠ").
- Elitný šport – športovo talentovaná mládež, štátna športová reprezentácia.
- Šport ľudí so zdravotným znevýhodnením.
- Financovanie.
- Legislatíva.
- Boj proti dopingu.
- Materiálno-technické zabezpečenie.
- Ďalšie prierezové oblasti športu – medzinárodná spolupráca, vzdelávanie, veda a výskum, zdravotné zabezpečenie a diagnostika, informačný systém a štatistika, osveta, eliminácia protispoločenských aktivít zo strany fanúšikov a športových chuligánov pri športových podujatiach, boj proti ovplyvňovaniu športových výsledkov.

1. Šport a zdravie

1.1 Šport pre všetkých – zdravotne orientované pohybové aktivity

Fyzická inaktivita sa stala významným rizikovým faktorom obezity a výskytu chorôb, akými sú kardiovaskulárne choroby vrátane zvýšeného krvného tlaku, cievnych mozgových príhod, cukrovka, funkčné degeneratívne poruchy pohybového ústrojenstva a osteoporóza. Fyzicky nečinní ľudia majú dvakrát vyššiu pravdepodobnosť ochorieť na kardiovaskulárne choroby ako fyzicky aktívni ľudia. V správe Úradu verejného zdravotníctva SR o zdravotnom stave obyvateľstva SR za roky 2009 – 2011 sa uvádza, že „roku 2011 boli predčasné úmrtia (do 64 rokov) v najväčšej miere spôsobené chorobami obehovej sústavy. Okrem toho sa v správe hovorí, že „naďalej pokračuje nárast prevalencie diabetu (od roku 2000 sa počet diabetikov zvýšil o 20 %, čo do konca roku 2010 predstavovalo takmer 7 % z celej populácie) a naďalej pretrváva vysoká prevalencia rizikových faktorov u obyvateľstva (hypertenzia, obezita, fajčenie a pod.)".

Viac než 32 % populácie SR trpí nadváhou a až 35 % žien a takmer polovica mužov má zvýšenú hladinu cholesterolu v krvi. Lekárske štúdie dokazujú, že aj mierne pohybové aktivity, ktorým sa človek venuje denne, môžu mať dlhotrvajúci blahodarný účinok. Za predpokladu, že pohybová aktivita je systematická, pravidelná, dostatočne intenzívna a primerane dlho trvajúca, pozitívne ovplyvňuje zdravie človeka, čo sa prejaví v zlepšenej výkonnosti celého organizmu. Voľnočasové pohybové a športové aktivity, najmä tie, ktoré ľudia vykonávajú v kolektíve, prispievajú okrem zlepšenia zdravotného stavu populácie aj k zlepšeniu sociálnej inklúzie, najmä znevýhodnených sociálnych skupín, medziľudských vzťahov a sociálnej komunikácie. Sociálnu funkciu športových a pohybových aktivít v kolektíve preto netreba prehliadať, ale naplno využiť aj vo funkcii prevencie voči negatívnym spoločenským javom, najmä v súvislosti so správaním a s trávením voľného času mládeže (užívanie drog, alkoholizmus, gamblerstvo, kriminalita, agresívne správanie, šikanovanie, atď.). Aktivity obyvateľstva v rámci športu pre všetkých, v organizovanej či neorganizovanej forme, predstavujú účinný nástroj prevencie v rámci zdravotného alebo sociálneho aspektu, ktorý má aj svoj pozitívny ekonomický rozmer. Preventívne opatrenia sú pre spoločnosť vždy menej finančne nákladné než liečba alebo prevýchova.

Svetová zdravotnícka organizácia (World Health Organisation, ďalej len „WHO"), ktorá sa dlhodobo zaoberá skúmaním korelácie medzi nedostatkom telesnej aktivity a predčasným úmrtím, ako aj rozšírením civilizačných chorôb v celosvetovom meradle, odporúča minimum pohybovej aktivity denne, ktorá prospieva zdraviu človeka. WHO odporúča dosiahnuť, aby zdravý dospelý človek vo veku 18 až 65 rokov vykonával minimálne 30 minút fyzickej aktivity miernej intenzity najmenej 5 dní v týždni. Školopovinná mládež by mala vykonávať 60 a viac minút fyzickej aktivity miernej až silnej intenzity denne, ktoré sú z hľadiska vývoja vhodné, príjemné a zahŕňajú rôzne činnosti. Pri deťoch v útlom veku by sa mal klásť dôraz na rozvoj pohybovej koordinácie. Špecificky je potrebné zaoberať sa problematikou prínosu pohybovej aktivity pre starších ľudí, keďže fyzická pohybová aktivita a športové podujatia umožňujúce spoločenské vyžitie starších posilňujú ich sociálne začlenenie, zvyšujú kvalitu ich života, pomáhajú udržiavať priaznivý zdravotný stav a sú zároveň prevenciou pred niektorými rozšírenými chorobami, napr. kardiovaskulárneho charakteru.

Na medzinárodnej úrovni sa o problematike zdraviu prospešných pohybových aktivít intenzívne hovorí nielen na fórach a v dokumentoch WHO, ale aj v aktuálnej agende EÚ. Problematika zdraviu prospešných pohybových aktivít predstavuje jednu z hlavných priorít na úrovni EÚ. Podpora tejto priority je deklarovaná všetkými členskými štátmi EÚ v dokumente *Rozvíjanie európskeho rozmeru v športe* (2011). Okrem dokumentov sa o tejto priorite hovorí a intenzívne diskutuje aj medzi odborníkmi v rámci ich činnosti v pracovných skupinách EÚ. Najprv to bolo v rámci pracovnej skupiny EÚ „Šport a zdravie" a po ukončení jej mandátu roku 2011 v aktuálnej expertnej skupine EÚ „Šport, zdravie, účasť". Podkladovým dokumentom na prácu odborníkov v tejto expertnej skupine je dokument EÚ *Usmernenia EÚ o fyzickej aktivite – odporúčané politické opatrenia na podporu fyzickej aktivity posilňujúcej zdravie*. Ide o súhrn odporúčaní k téme „zdravie a šport" nielen pre expertov, ale aj pre všetky rozhodovacie orgány členských štátov na všetkých úrovniach (národnej, regionálnej, miestnej) pri tvorbe politík a stratégií v oblasti športu pre všetkých, predovšetkým v zmysle podpory športovania a pohybových aktivít čo najväčšieho počtu a najširšieho spektra populácie ako prevencie voči civilizačným chorobám a negatívnym sociálnym javom v spoločnosti.

Z predložených faktov jednoznačne vyplýva potreba intenzívnejšej podpory zdraviu prospešných pohybových aktivít zacielených na širokú verejnosť zo strany kompetentných orgánov, či už na národnej, alebo lokálnej úrovni. Nevyhnutná je medzirezortná a medziodvetvová spolupráca, najmä rezortu školstva s rezortom zdravotníctva, rezortom dopravy, ako aj lokálnej samosprávy a športového hnutia.

Obsahové zameranie športu pre všetkých na aktívne zdravie si v praxi vyžaduje vytvorenie širokej platformy na partnerskú spoluprácu a koordináciu štátu, samosprávy, občianskych združení a iniciatív, súkromného sektora. Predpokladom úspešnej spolupráce a koordinácie je, že zainteresované subjekty budú napĺňať svoje originálne kompetencie.

Štát a jeho orgány:

- tvorba koncepčných dokumentov,
- legislatívna činnosť,
- podpora zo štátneho rozpočtu,
- rešpektovanie odporúčaní orgánov EÚ a WHO,
- koordinácia na národnej úrovni.

Samospráva:
- vypracovanie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja alebo koncepcie rozvoja športu,
- podpora organizovania športových podujatí a iných aktivít telesnej kultúry na úrovni kraja a obcí,
- podpora výstavby a prevádzkovania športových zariadení a ich využívania na pohybové aktivity,
- starostlivosť o telesnú kultúru v školách, ktorých je zriaďovateľom, a podpora školských športových súťaží,
- koordinácia na krajskej a miestnej úrovni.

Občianske združenia:
- tvorba pohybových programov pre jednotlivé vekové, sociálne a zdravotné skupiny obyvateľstva, ich inovácia a rozvoj,
- združovanie a vzdelávanie dobrovoľníkov, trénerov, cvičiteľov, rozhodcov, členstvo v medzinárodných organizáciách, účasť na medzinárodných konferenciách o športe pre všetkých,
- organizácia medzinárodných a národných projektov,
- testovanie obyvateľstva a monitorovanie účinnosti pohybových aktivít,
- združovanie klubov na národnej a regionálnej úrovni, budovanie klubov zdravia a športu pre všetkých,
- vydávanie osvetových, propagačných a metodických materiálov, propagácia športu pre všetkých a jeho aktivít medzi širokou verejnosťou.

Hlavný cieľ: Vytvárať podmienky na zabezpečenie zdravého životného štýlu obyvateľstva vrátane aktivít športu pre všetkých s cieľom zlepšenia psychicko-fyzickej zdatnosti populácie a prevencie chorôb zapríčinených sedavým spôsobom života.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

Na národnej úrovni:
1. Rozpracovať usmernenia EÚ o fyzickej aktivite a upraviť oblasť starostlivosti o zdravý životný štýl obyvateľov, spoluprácu zainteresovaných rezortov a subjektov, tvorbu regionálnej politiky a osvetu zdravého životného štýlu.
   Zodpovedný (Z): MŠVVaŠ SR
   Termín (T): do 31. 12. 2013
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
2. Iniciovať tvorbu všeobecne platného legislatívneho rámca smerujúceho k eliminácii dostupnosti najmä anabolických a hormonálnych látok a látok s podobným chemickým a biologickým účinkom, ktoré môžu spôsobiť trvalé poškodenie zdravia občanov, so zabezpečením účelovej kontroly produkcie, distribúcie, dovozu a predaja s cieľom zamedzenia voľného prístupu k týmto látkam vrátane sankcií na úrovni správneho a trestného práva.
   Z: MZ SR, MH SR, MŠVVaŠ SR, MS SR
   T: do 31. 12. 2016
   Zdroje: MZ SR

Na lokálnej úrovni:
1. Rozpracovať koncepciu športu na podmienky samosprávnych krajov a obcí.
   Z: obce, VÚC
   T: do 30. 6. 2013
   Zdroje: obce, VÚC
2. Hľadať možnosti na výstavbu novej a efektívnu prevádzku existujúcej športovej infraštruktúry na rekreačné športovanie obyvateľstva, vytvárať možnosti prístupu na športoviská pre všetkých obyvateľov, podporiť územný rozvoj, vytvárať podmienky na rozvoj dopravnej vybavenosti, verejnej zelene a parkov, ako aj športových plôch s cieľom podporovať aktívny životný štýl (cyklistické komunikácie na prepravu bicyklom, najmä do školy a do práce, miesta na uloženie bicyklov, atď.).
   Z: MŠVVaŠ SR, MDRR SR, obce, VÚC
   T: 2014 – 2020
   Zdroje: obce, VÚC, fondy EÚ na obdobie 2014 – 2020
3. Podporovať organizáciu športových a rekreačných podujatí, akcií a ďalších aktivít, šíriť osvetu o osohu zdraviu prospešných pohybových aktivít prostredníctvom miestnych a regionálnych masovokomunikačných prostriedkov a podporovať miestne športové organizácie pri zapájaní verejnosti do športovej činnosti.
   Z: MŠVVaŠ SR, obce, VÚC
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: obce, VÚC

1.2 Výchovno-vzdelávacia činnosť a rozvíjanie základných pohybových zručností a schopností v materských školách

Materská škola (ďalej len „MŠ“) podporuje osobnostný rozvoj detí v oblasti sociálno-emocionálnej, intelektuálnej, telesnej, morálnej, estetickej, rozvíja schopnosti a zručnosti, utvára predpoklady na ďalšie vzdelávanie. Vychováva a vzdeláva na život v spoločnosti v súlade s individuálnymi a vekovými osobitosťami detí. MŠ môže organizovať pobyty detí v škole v prírode, výlety, exkurzie, saunovanie, športový výcvik a ďalšie aktivity len s informovaným súhlasom zákonného zástupcu dieťaťa a po dohode so zriaďovateľom. Súčasťou denného poriadku sú hry a hrové činnosti, pohybové a relaxačné cvičenia, pobyt vonku, odpočinok, činnosti zabezpečujúce životosprávu (osobná hygiena, stravovanie, stolovanie). **Hry a hrové činnosti** sú spontánne alebo učiteľkou navodzované hry a hrové aktivity detí. Súčasťou hier a hrových činností sú vopred plánované **edukačné aktivity**. Hry a hrové činnosti sa môžu v rámci zostavovania denného poriadku zaradiť aj 2 – 3 razy v dopoludňajších a odpoludňajších hodinách. **Pohybové a relaxačné aktivity** obsahujú zdravotné cviky, relaxačné a dychové cvičenia. Realizujú sa **každý deň v určitom čase**, s dodržiavaním psychohygienických zásad (pred jedlom, zásadne nie hneď po jedle, vo vyvetranej miestnosti, príp. vonku, atď.). Patria k vopred plánovaným aktivitám. **Pobyt vonku** obsahuje pohybové aktivity detí, vychádzky, edukačné aktivity, atď. V záujme **zdravého psychosomatického rozvoja** dieťaťa sa **neodporúča vynechávať pobyt vonku**. **Realizuje sa každý deň.** Výnimkou, keď sa nemusí uskutočniť, sú nepriaznivé klimatické podmienky, silný nárazový vietor, silný mráz, dážď (nie mrholenie). V jarných a letných mesiacoch sa pobyt vonku upravuje vzhľadom na intenzitu slnečného žiarenia a zaraďuje sa 2-krát počas dňa, v dopoludňajších i odpoludňajších hodinách. **Všetky organizačné formy denného poriadku sú z pedagogicko-psychologickej stránky rovnocenné.** Majú vplyv na rozvoj osobnosti dieťaťa vo všetkých vzdelávacích oblastiach, a preto ich **pedagogicky usmerňujú kvalifikovaní učitelia predprimárneho vzdelávania**.

Pre deti predškolského veku občianske združenia v oblasti športu v spolupráci s ministerstvom organizujú rôzne pohybové, vedomostné a výtvarné súťaže zamerané na získanie pozitívneho vzťahu k zdravému životnému štýlu, k pohybovej aktivite a rozvoju olympizmu, napr. v spolupráci s SOV sú organizované Olympijské festivaly detí a mládeže Slovenska a výtvarné súťaže na športovú tému, Kalokagatia a v spolupráci s SPV sú organizované súťaže Na kolesách do škôl, atď.

Hlavný cieľ: Vytvárať podmienky na zabezpečenie zdravého životného štýlu detí v materských školách.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Vytvárať podmienky pre zdravý životný štýl detí v materských školách v súlade so Štátnym vzdelávacím programom ISCED 0.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: priebežne do roku 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR a zriaďovatelia MŠ, iné zdroje (rodina)
2. Podporovať národné projekty pohybových aktivít detí v predškolskom veku.
   Z: MŠVVaŠ SR, organizátori národných projektov pohybových aktivít
   T: do roku 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, organizátori národných projektov pohybových aktivít

1.3 Telesná a športová výchova na základných a stredných školách

Podobne ako v iných európskych krajinách, aj v SR prešla školská telesná výchova za posledných 25 rokov intenzívnym vývojom a mnohými zmenami. Na zjednodušenie budeme používať iba pojem telesná výchova (ďalej aj „TV“), ktorý bude zahrnovať aj telesnú výchovu na ISCED 1 a telesnú a športovú výchovu na ISCED 2 a 3.

Výskumy ukazujú, že 70 % školopovinných detí a mládeže trávi denne viac ako 4 hodiny voľného času prácou na počítačoch, internete, sledovaním televízie, počítačovými hrami a zábavou s mobilmi. Pravidelnej organizovanej pohybovej aktivite sa venuje iba každý tretí žiak. U detí a mládeže dominuje sedavý spôsob života, ktorý prináša so sebou nárast obezity a nadváhy, chybného držania tela a ďalších porúch zdravia. Výskumy hovoria, že približne 18 % detí trpí nadhmotnosťou a približne 7 % je obéznych, a situácia sa stále zhoršuje. Väčšina odborníkov odporúča ako najlepšiu prevenciu proti poruchám zdravia dostatok pohybovej aktivity (hodinu stredne intenzívnej pohybovej aktivity aspoň 5-krát do týždňa), správne stravovanie a úpravu denného režimu. TV je jeden zo školských predmetov, ktorý primárne rozvíja motoriku detí a mládeže a ktorý toto v školskom prostredí pomáha zabezpečovať. Tu získavajú žiaci pohybové vzdelanie a potrebné vedomosti k starostlivosti o svoje zdravie a formuje sa ich vzťah k celoživotnej pohybovej aktivite ako jednému z najúčinnejších prostriedkov prevencie porúch zdravia a zvyšovania kvality života. Ekonomické prepočty ukazujú, že **investovanie 1 eura do TV detí a mládeže na školách ušetrí v budúcnosti 3 eurá potrebné na liečenie porúch zdravia a civilizačných ochorení vyplývajúcich z ich pohybovej inaktivity**.

Stúpa význam povinnej školskej TV, pretože oproti minulosti výrazne pribúda detí, pre ktoré je povinná TV jedinou vykonávanou pohybovou aktivitou. SR sa roku 2008 úpravou počtu hodín TV na 2 hodiny týždenne v štátnom vzdelávacom programe v rámci reformy vzdelávania dostala na posledné miesta pomyselného rebríčka európskych štátov, pretože školy iba v malom počte využívajú možnosť navýšenia hodín telesnej výchovy cez školské vzdelávacie programy. Na základných školách (ďalej len „ZŠ“) v SR nastal za posledných 10 rokov pokles počtu telovýchovných a športových zariadení na tradičné športy, ako sú volejbal, hádzaná, basketbal, čiastočne i futbal a atletika. Naopak, mierne sa zvýšil počet takých zariadení, ako sú telocvične a posilňovne. Výrazný nárast nastal predovšetkým v budovaní univerzálnych priestorov a malých ihrísk s umelým povrchom, čo zodpovedá aj súčasnej vyššej variabilite ponúkaných pohybových aktivít v školských kurikulách. Na stredných školách (ďalej len „SŠ“), podobne ako na základných, poklesol počet priestorov na loptové hry, najmä počet hádzanárskych a volejbalových ihrísk. Poklesol aj počet telocviční a posilňovní. Na rozdiel od základných škôl, kde sa počet plavární za posledných 10 rokov nezmenil, na stredných školách poklesol takmer o 50 %.

Súčasný nižší počet žiakov v skupinách a vyšší počet skupín TV v školách môžeme z hľadiska kvality vyučovania TV považovať za pozitívny trend. Tento trend však ovplyvňujú ekonomické a organizačné možnosti škôl, ktoré čoraz častejšie vedú k spájaniu skupín, resp. k zavádzaniu koedukovaného vyučovania.

Hlavný cieľ: Zvýšiť počet cvičiacich detí na hodinách telesnej výchovy a skvalitniť jej vyučovanie.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. V spolupráci so Štátnym pedagogickým ústavom (ďalej len „ŠPÚ“) vypracovať revíziu štátnych vzdelávacích programov vrátane rámcových učebných plánov. Pripraviť súbor opatrení na zavedenie 3 hodín TV na prvom stupni ZŠ.
   Z: MŠVVaŠ SR a ŠPÚ
   T: do 31. 12. 2013
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, zriaďovatelia škôl
2. Prostredníctvom celoštátnych súťaží a projektov v oblasti školského športu motivovať zriaďovateľov škôl, riaditeľov škôl, rodičov a učiteľov telesnej výchovy do väčšej aktivity pri získavaní hodín telesnej výchovy v rámci školských vzdelávacích programov.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: 2014 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, zriaďovatelia škôl, prostriedky EÚ
3. Skvalitniť a zintenzívniť kontrolnú činnosť zameranú na kvalitu vyučovania na úrovni predmetovej komisie TV, vedenia škôl a taktiež na úrovni štátnych orgánov.
   Z: predmetová komisia TV, vedenie školy, Štátna školská inšpekcia (ďalej len „ŠŠI“)
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, školy, ŠŠI
4. Zatraktívniť obsah TV a zmeniť zameranie hodín TV, najmä smerom k zážitkovej telesnej výchove, s cieľom zvýšenia počtu cvičiacich žiakov na jej hodinách.
   Z: učitelia a predmetová komisia TV na škole, vedenie školy, ŠPÚ
   T: do 31. 12. 2014
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, školy
5. Zabezpečiť kontinuálne vzdelávanie pre učiteľov na I. stupni ZŠ, učiteľov TV na II. stupni ZŠ a SŠ, učiteľov bez aprobácie TV, ktorí z rôznych dôvodov vyučujú na škole TV nekvalifikovane, prostredníctvom prostriedkov zo štrukturálnych fondov.
   Z: MŠVVaŠ SR, školy, učitelia TV, Národné športové centrum (ďalej len „NŠC“)
   T: 2014 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, zriaďovatelia škôl, prostriedky EÚ

1.4 Voľnočasové športové aktivity detí a mládeže

Okrem neorganizovaných súkromných aktivít detí a mládeže vo voľnom čase vytvárajú ponuku záujmových pohybových aktivít školy formou športových krúžkov, školské zariadenia prostredníctvom pravidelnej a nepravidelnej záujmovej činnosti, v mimovládnej sfére najmä športové kluby a v sociálnej oblasti najmä nízkoprahové a komunitné centrá. Tieto centrá navštevujú deti a mládež, ktoré sú ohrozené sociálnym vylúčením, prípadne sú to nízkopríjmové skupiny, ktoré z finančných dôvodov nemôžu navštevovať záujmové krúžky.

Na záujmovú činnosť vrátane športu je od roku 2004 možné využívať vzdelávacie poukazy v súlade s § 7 ods. 8 zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Vzdelávací poukaz predstavuje ročný príspevok štátu pre jedného žiaka školy na záujmové vzdelávanie, teda nielen na šport. Hodnota vzdelávacieho poukazu na rok 2012 je 29 eur. Financovanie vzdelávacích poukazov bolo roku 2010 v celkovej výške 17 783 774 eur. Tieto finančné prostriedky boli roku 2010 poskytnuté poskytovateľom záujmového vzdelávania, t. j. aj základným umeleckým školám (ďalej len „ZUŠ“), MŠ a školským zariadeniam v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí, VÚC, cirkevných a súkromných zriaďovateľov. Najviac finančných prostriedkov získali obce (10 494 614 eur) a VÚC (4 732 534 eur). **Nie je dostupná informácia, aké percento z objemu financií na vzdelávacie poukazy sa využíva na pohybové aktivity.** Preto navrhujeme vykonať analýzu využívania poukazov na jednotlivé oblasti záujmu detí a mládeže, najmä s dôrazom na pohybové aktivity a šport.

Voľnočasové pohybové aktivity organizujú aj iné právnické osoby ako školy a školské zariadenia, najmä rôzne športové kluby v obciach a mestách. V SR evidujeme 10 020 športových klubov. Športové kluby zabezpečujú pravidelnú pohybovú aktivitu v rôznych druhoch športu a pod vedením kvalifikovaných trénerov. Pohybovú aktivitu svojich detí v športových kluboch finančne zabezpečujú väčšinou iba rodičia. Na tieto aktivity doteraz nie je možné využívať vzdelávacie poukazy. S týmto cieľom bude potrebné upraviť využívanie príspevku na športové aktivity pre deti organizované v športových kluboch v novom zákone o športe a pripraviť metodiku a kritériá.

Hlavný cieľ: Zvýšiť pohybovú aktivitu detí a mládeže, najmä vo voľnom čase.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Finančne i materiálne podporovať športové krúžky v školách, centrách voľného času a nízkoprahové a komunitné centrá.
   Z: MŠVVaŠ SR, MPSVR SR, zriaďovatelia škôl a školských zariadení a nízkoprahových a komunitných centier
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, MPSVR SR, zriaďovatelia škôl a školských zariadení, rodina, nízkoprahové a komunitné centrá
2. Zlepšiť osvetu pohybových aktivít, napr. zverejňovaním dobrých príkladov z praxe, oceňovaním učiteľov, trénerov mládeže, odporúčaním účasti úspešných športovcov a trénerov pri vykonávaní osvety a tiež aktívnejším vplyvom na rodičov.
   Z: MŠVVaŠ SR, národné športové zväzy (ďalej len „NŠZ“), SOV, SPV, Slovenská asociácia športu na školách
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
3. Pripraviť analýzu zapojenosti detí a mládeže do záujmovej športovej činnosti v centrách voľného času a v športových krúžkoch na školách. Na základe výsledkov analýzy prijať opatrenia na zefektívnenie štátneho príspevku na záujmovú činnosť detí a mládeže s osobitným zreteľom na športovanie detí a mládeže.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: 2014 (analýza) a 2016 (opatrenia)
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
4. Rozvíjať školy ako centrá vzdelávania a športu, prehodnotiť športové aktivity škôl, školských zariadení a športových klubov v regiónoch s cieľom vytvoriť podmienky na ich efektívnu spoluprácu a odstrániť duplicitu športových aktivít.
   Z: MŠVVaŠ SR, zriaďovatelia škôl a školských zariadení, školy a školské zariadenia, športové kluby
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, zriaďovatelia škôl a školských zariadení, školy a školské zariadenia, športové kluby

1.5 Športové súťaže detí materských škôl a žiakov základných a stredných škôl

Športové súťaže sú veľkou motiváciou pre žiakov a deti, ktoré rady športujú a súťažia. Ministerstvo vyhlasuje a finančne podporuje celoštátne postupové športové súťaže od obvodných, krajských kôl cez školské majstrovstvá SR až po medzinárodné súťaže žiakov. Športové súťaže sa organizujú pre deti a žiakov MŠ, ZŠ, SŠ a špeciálnych škôl.

Ministerstvo na daný školský rok vyhlasuje *Program športových súťaží žiakov* (ďalej len „program“), ktorý je zostavený z viacerých kolektívnych a individuálnych druhov športov a pohybových aktivít. Súťaže sú organizované v atletike, aerobiku, basketbale, bedmintone, cyklistike, gymnastike, hádzanej, stolnom tenise, hokejbale, vo futbale, futsale, florbale, volejbale, vybíjanej, v orientačnom behu, streetbale, v trojkovom a štvorkovom volejbale pre základné školy. Súčasťou programu sú tiež olympijské a paralympijské aktivity pre deti a mládež. Program je otvorený aj novým športovým súťažiam a podujatiam, aktualizuje sa najmä na základe schválených žiadostí o poskytnutie dotácie prostredníctvom výzvy zverejnenej ministerstvom. Do budúcna by

bolo vhodné zaradiť do programu aj športové súťaže pre deti z detských domovov.
Z dôvodu lepšej informovanosti občanov SR o športových súťažiach žiakov vyhlasovaných ministerstvom bol od 6. októbra 2010 verejnosti sprístupnený internetový portál, ktorý je prístupný na adrese www.skolsky-sport.sk. Postupne bude portál využívaný aj na vyhľadávanie údajov o účastníkoch súťaží, evidenciu učiteľov telesnej výchovy a tiež na zverejňovanie rôznych metodických materiálov v rámci ďalšieho vzdelávania učiteľov, trénerov mládeže, atď.
V tejto oblasti bude potrebné zjednotiť podporu aktivít školského športu, zaviesť jednotkovú podporu jednej aktivity jedného žiaka, stanoviť minimálny počet zapojených detí a financovať prednostne aktivity s vyšším spolufinancovaním z prostriedkov organizátorov a zo súkromných zdrojov. Taktiež bude potrebné otvoriť trh s poskytovateľmi aktivít v školskom športe. Kto splní podmienky a štandardy zabezpečenia školského podujatia, bude mať nárok na rovnaké prostriedky.
Prehodnotíme aj zapojenie škôl do školského športu, za mimoriadny výkon školy by nemal byť považovaný **športový výsledok**, ale percento zapojenia najmä neregistrovaných žiakov a počet cvičebných jednotiek, ktoré žiaci odcvičia. Na týchto princípoch bude potrebné prepracovať systém školských športových súťaží, v ktorých by mali školy súťažiť **o najväčšie percento zapojenia, o najkreatívnejší program, o najväčšiu publicitu školského športu**. Bude potrebné podporovať túto oblasť aj z metodickej stránky, vytvoriť metodické materiály pre učiteľov a ponúkať program kontinuálneho vzdelávania aj v oblasti školského športu.
Hlavný cieľ: Vytvoriť motivujúci program športových aktivít pre deti a mládež. Zabezpečiť lepšiu funkcionalitu portálu školského športu.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Prostredníctvom športových súťaží žiakov motivovať deti a mládež do pohybu a aktívneho trávenia voľného času.
   Z: MŠVVaŠ SR, zriaďovatelia škôl a školských zariadení, školy, občianske združenia v oblasti športu
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, zriaďovatelia škôl a školských zariadení, občianske združenia v oblasti športu, rodina, súkromný sektor
2. Zabezpečiť informovanosť občanov o ponúkaných športových aktivitách pre deti a mládež. Zabezpečiť odborno-metodické poradenstvo pre užívateľov internetového portálu a školenia pre jeho užívateľov.
   Z: MŠVVaŠ SR, NŠC, obce, VÚC
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, obce, VÚC

1.6 Športová činnosť študentov vysokých škôl

Vyučovanie telesnej výchovy na verejných VŠ a činnosť vysokoškolských športových klubov na VŠ ovplyvňuje ich samospráva, čo spôsobuje veľmi veľké rozdiely z hľadiska (ne)povinného zaraďovania TV do študijných programov, jej rozsahu, obsahu, kvality pedagogického zboru (kvalifikácia, vek, publikačná činnosť, atď.) v rámci celej SR.
Väčšiemu záujmu o športovú činnosť študentov VŠ bránia najmä nedostatočné personálne, materiálne a priestorové podmienky a tiež nedostatočná ponuka atraktívnych, študentmi obľúbených pohybových aktivít. Dôkazom je narastajúci počet študentov oslobodených od TV, ktorý ešte komplikuje znižovanie stavu učiteľov TV na katedrách a ústavoch TV v dôsledku obmedzených možností prijímania nových zamestnancov, vysoký vekový priemer učiteľov a taktiež malý záujem mladých kvalifikovaných odborníkov, trénerov a učiteľov o pedagogickú prácu na katedrách.
Na voliteľnú TV sa v centrálnom rozvrhu nevytvárajú voľné bloky, a preto sa študenti prihlasujú na výučbu až v neskorších popoludňajších a večerných hodinách po skončení vyučovania riadnych predmetov, čo vytvára pretlak na obsadenosť objektov vo večerných hodinách aj na úkor vysokoškolskej ligy, resp. tréningov športových klubov.
Na skvalitnenie športu študentov VŠ navrhujeme v spolupráci s univerzitami a so športovými zväzmi vytvárať univerzitné centrá športu, napr. v basketbale a vo volejbale, čo sú typické vysokoškolské športy, v ktorých by mohli vyvíjať činnosť aj viaceré športové odvetvia (napr. plážový volejbal, florbal, futsal, atď.). Kluby by mohli súťažiť aj v celoštátnych súťažiach športových zväzov, kde by dostávali možnosť hrať aj študenti VŠ, pretože v súčasnosti v extraligových kluboch preferujú skôr zahraničných športovcov a mladí slovenskí športovci nedostávajú dostatočný priestor v kvalitných súťažiach, čo má negatívny dopad aj na kvalitu reprezentačných tímov.
Hlavný cieľ: Zvýšiť počet športujúcich študentov VŠ a skvalitňovať podmienky na športovú činnosť na VŠ.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Zabezpečovať podmienky na skvalitnenie športovej činnosti študentov VŠ, najmä viaczdrojovým financovaním športovej činnosti a zlepšovaním športovej infraštruktúry.
   Z: MŠVVaŠ SR, vysoké školy, Slovenská asociácia univerzitného športu (ďalej len „SAUŠ“)
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, vysoké školy, prostriedky EÚ
2. Vytvárať športové centrá na VŠ a zabezpečiť účasť vysokoškolských športových klubov na športových súťažiach vo vybraných kolektívnych športoch.
   Z: vysoké školy, športové zväzy vo vybraných kolektívnych športoch, SAUŠ
   T: do 31. 12. 2016
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, vysoké školy, športové zväzy, prostriedky EÚ

2. Elitný šport

2.1 Športovo talentovaná mládež

Systém štátnej starostlivosti o športovo talentovanú mládež je realizovaný prostredníctvom útvarov talentovanej mládeže (ďalej len „ÚTM“). Aktuálne údaje uvádzajú, že v ÚTM je evidovaných približne 30 000 športovcov, čo predstavuje približne 3,5 % z populácie navštevujúcej ZŠ a SŠ a približne 20,5 % z celkovej aktívne športujúcej mládeže.
V súčasnom systéme starostlivosti o športovo talentovanú mládež existujú tieto ÚTM:

- školské strediská záujmovej činnosti, športové triedy a športové školy (zriaďované pri ZŠ a SŠ),
- centrá talentovanej mládeže a zväzové centrá prípravy mládeže (zriaďované a riadené v plnom rozsahu športovými zväzmi),
- centrá olympijskej prípravy (zriaďované pri SŠ, v ktorých sa prelína pôsobnosť školy a športového zväzu).

Súčasný stav extenzívneho spôsobu starostlivosti o športovo talentovanú mládež nie je priaznivý, čo sa prejavuje stále menším počtom športovcov v olympijských športoch, ktorí sú schopní presadiť sa v neustále rastúcej medzinárodnej konkurencii. Do budúcna bude potrebné znovu zaviesť celoštátne testovanie detí a skvalitniť výber športovo talentovanej mládeže.
Športová príprava v jednotlivých útvaroch prebieha pod odborným dohľadom kvalifikovaných trénerov. Finančne je zabezpečovaná najmä z prostriedkov štátneho rozpočtu, a to prostredníctvom dotácií od zriaďovateľa, športových zväzov a čiastočne aj z iných zdrojov. Kontrola a hodnotenie systému starostlivosti o športovo talentovanú mládež prebieha nekoordinovane, najmä na úrovni hodnotiacich kritérií jednotlivých športových zväzov (športové zväzy si vytvorili vlastné kritériá) a nepriamo na základe dosiahnutých výsledkov športovej reprezentácie.
Nedostatkov v súčasnom systéme je viacero, napr. športové zväzy nemajú vytvorené spádové oblasti v regiónoch, neexistuje nadväznosť v starostlivosti o športovo talentovanú mládež a nie je vypracovaný jednotný systém hodnotenia efektivity jednotlivých útvarov. Organizačná štruktúra ÚTM dostatočne nerieši športovú prípravu špecifickej vekovej kategórie 19 – 23 rokov, ktorá sa vyznačuje mimoriadne náročným prechodom od juniorskej kategórie k dospelým. Športovci v tomto veku ešte nemajú takú vysokú výkonnosť, aby mohli byť zaradení do rezortných športových stredísk (ďalej len „stredisko“), ich finančné zabezpečenie je nedostatočné, výkonnosť stagnuje, a preto často predčasne končia so športovou činnosťou.
Hlavný cieľ: Skvalitniť prípravu športovo talentovanej mládeže. Zvýšiť efektivitu výberu športových talentov a kvalitu ich prípravy do 23 rokov pre potreby športovej reprezentácie SR, a to diferencovane, so strategickým zámerom do roku 2020. Prehĺbiť spoluprácu príslušných štátnych inštitúcií, samospráv a športového hnutia.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Prehodnotiť efektivitu jednotlivých ÚTM pri športových zväzoch a vykonať opatrenia na zredukovanie počtu ÚTM a zaradených športovcov. Zvážiť vytvorenie centier prípravy mládeže pri objektoch športovej infraštruktúry osobitného významu, ktorých vlastníkom je športový zväz.
   Z: Rada športovej reprezentácie a športové zväzy
   T: do 31. 12. 2014
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, športové zväzy
2. Vykonať analýzu sociálneho statusu mladých talentovaných športovcov a prijať princípy a kritériá na podporu ich športovej prípravy prostredníctvom Nadácie SOV z výťažkov charitatívnej lotérie.
   Z: vybrané športové zväzy, SOV
   T: do 31. 12. 2013
   Zdroje: SOV

2.2 Štátna športová reprezentácia

Výsledky, ktoré dosahujú športovci-reprezentanti SR na významných európskych a svetových podujatiach, sa tešia stálemu záujmu nielen športových fanúšikov, ale aj ostatných obyvateľov našej krajiny.
Z pohľadu individuálnych olympijských športov dosahujeme dlhodobo kvalitné výsledky, a to od prvej účasti SR v ére samostatnosti na olympijských hrách (Atlanta 1996), v športoch ako napr. kanoistka na divokej vode, rýchlostná kanoistika a športová streľba.
Osobitnou kapitolou sú kolektívne športy, ktoré za posledných viac ako 20 rokov prešli najvýraznejšími zmenami, a to najmä v oblasti riadenia a organizačnej štruktúry. Napriek tomu, že pútajú pozornosť veľkej časti obyvateľstva, okrem ľadového hokeja sa SR nedokázala na reprezentačnej úrovni výraznejšie presadiť v žiadnom z nich.
Na olympijských hrách (ďalej len „OH“) 2012 sme medzi kolektívnymi športmi zastúpenie nemali, hokejisti v domácom prostredí na majstrovstvách sveta (ďalej len „MS“) 2011 neuspeli, taktiež ani futbalisti v kvalifikácii na majstrovstvá Európy (ďalej len „ME“) 2012. Kvôli objektívnosti je potrebné uviesť, že kvalifikačné limity jednotlivých medzinárodných športových federácií a MOV na účasť na OH sú naozaj veľmi náročné.
Z pohľadu štátu sa výraznejšej podpory dostáva individuálnym športom, najmä olympijským. Ide najmä o podporu prostredníctvom projektu *Športová príprava vybraných športovcov*. V rámci uvedeného projektu sú športovcom poskytované finančné prostriedky na zabezpečenie športovej prípravy na základe kritérií, ktorých hlavným parametrom sú dosiahnuté výsledky na OH, MS, ME a v prípade zimných športov aj umiestnenia v celkovom poradí svetového pohára. Projekt bol postupom času rozšírený aj na juniorskú kategóriu.
Ďalšou špecifickou formou podpory individuálnych športov sú rezortné športové strediská, ktoré sú začlenené do štruktúry príslušných rezortov (rezort obrany – Vojenské športové centrum Dukla, rezort vnútra – Stredisko štátnej športovej reprezentácie MV SR, a rezort školstva – Národné športové centrum). Na obhajobu existencie rezortných športových stredísk je dôležité uviesť, že od vzniku samostatnej SR všetky medailové umiestnenia na OH v individuálnych športoch získali výhradne športovci zaradení do rezortných stredísk. Ak zoberieme do úvahy umiestenia do 8. miesta na OH, aj tento ukazovateľ je pre rezortné športové strediská mimoriadne priaznivý. Len minimum takýchto umiestnení získali v individuálnych športoch športovci, ktorí neboli zaradení do rezortných športových stredísk. Na zabezpečenie činnosti rezortných športových stredísk sú vyčlenené finančné prostriedky z jednotlivých rozpočtových kapitol štátneho rozpočtu (obrana, vnútro a školstvo). Dlhodobým problémom je nárast mzdových prostriedkov, v štátnom rozpočte totiž nie je zohľadnené oficiálne zvyšovanie miezd alebo inflačný nárast. Tieto výdavky sú potom zabezpečované na úkor športovej prípravy. Ďalším problémom v súvislosti s rezortnými športovými strediskami je ich materiálno-technické zabezpečenie. Len Vojenské športové centrum Dukla disponuje majetkom, ktorý slúži na zabezpečenie športovej prípravy, a má aj svoje ubytovacie a stravovacie kapacity, ale niektoré služby si musí tiež objednávať. Ostatné dve rezortné športové strediská nemajú žiadne vlastné objekty a musia si ich prenajímať, rovnako väčšinu potrebných služieb (regenerácia, ubytovanie a pod.).
Neoddeliteľnou súčasťou úloh v oblasti štátnej športovej reprezentácie v SR je organizovanie významných medzinárodných podujatí. Každý rok sa v SR uskutočnia rôzne podujatia typu MS, ME, svetového pohára (ďalej len „SP“) a európskeho pohára (ďalej len „EP“). Podujatia sú rôzne a majú svoje špecifiká, napr. podujatia v motoristickom športe sú síce organizované ako podujatia FIA, ale nemajú vždy celoeurópsky rozmer. V motoristickom športe sú totiž európske podujatia rozdelené do jednotlivých zón. V SR sa organizujú väčšinou v rámci tzv. zóny strednej Európy.
V SR organizujeme oveľa viac podujatí typu MS, ME, SP a EP v neolympijských športoch. V olympijských športoch dostaneme možnosť organizovať podujatia na najvyššej úrovni skôr v juniorských kategóriách. Usporiadanie MS 2011 v ľadovom hokeji a vo vodnom slalome v SR možno považovať za mimoriadny úspech z pohľadu športovej diplomacie. Významnú úlohu zohral aj stav športovej infraštruktúry, ktorá v obidvoch prípadoch predstavovala vysokú medzinárodnú úroveň.
Ministerstvo osobitne podporuje zo štátneho rozpočtu aj organizovanie významných medzinárodných podujatí, ktoré sú často označované ako „tradičné“. Ide napr. o cyklistické preteky Okolo Slovenska, Medzinárodný maratón mieru v Košiciach alebo Grand Prix CSIO v parkúrovom jazdení. Treba však uviesť, že za významné podujatia medzinárodného významu sa v ostatných rokoch často označovali aj podujatia sotva regionálneho dosahu. Kritériá na túto oblasť boli vypracované iba v minulom roku. Financovali sa rôzne podujatia, ale aj MS, ME, SP na území SR, a výška dotácie sa od roku 2011 vypočítala podľa toho, či išlo o olympijský šport, a podľa dĺžky trvania a počtu účastníkov.
Problematický je aj stav športovej infraštruktúry v SR. V mnohých športoch dnes nemáme podmienky na to, aby sme mohli usporiadať významné podujatia. Vo veľmi zlom stave sú futbalové štadióny, čiastočne sa zlepšil stav v ľadovom hokeji (štadióny v Bratislave a Košiciach), ale napriek tomu ani v tomto športe nemožno situáciu z hľadiska infraštruktúry označiť za dobrú.
V súvislosti s prípravou nového zákona o športe je potrebné prehodnotiť podporu štátnej športovej reprezentácie v niektorých športových odvetviach, napr. biliard, bridž, boccia, bowling, frisbee, korfbal, športová kynológia, kompozičný a korešpondenčný šach, dráhový golf, go, modelárstvo, presťahovanie rukou, rádioamatérstvo, rybárstvo a rybolovná technika. Tiež je potrebné prehodnotiť podporu viacerých športových zväzov zameraných na oblasť športových bojových umení.
Na zabezpečenie účasti na zimných olympijských a paralympijských hrách v roku 2014 a letných olympijských a paralympijských hrách v roku 2016 bude potrebné vytvoriť podmienky na úspešnú reprezentáciu SR na týchto najvýznamnejších medzinárodných športových podujatiach, a preto sa odporúča pripraviť osobitný materiál na rokovanie vlády SR vrátane finančného zabezpečenia.
Hlavný cieľ: Zvýšiť kvalitu športovej reprezentácie. Efektívnym systémom a intenzívnym spôsobom vytvoriť podmienky na úspešnú reprezentáciu SR na vrcholných športových podujatiach. Úspešnou účasťou slovenských športovcov na týchto podujatiach propagovať SR v zahraničí, pôsobiť na prehlbovanie vlastenectva občanov SR a inšpirovať mládež k zdravému spôsobu života.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Zriadiť Radu športovej reprezentácie pri SOV zo zástupcov športových zväzov, rezortných stredísk, SOV, SPV a MŠVVaŠ SR a vypracovať štatút s definovanými kompetenciami.
   Z: SOV, MŠVVaŠ SR, MO SR, MV SR
   T: do 31. 12. 2013
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, SOV, MO SR, MV SR
2. Pokračovať v realizácii projektu *Športová príprava vybraných športovcov* vrátane zdravotne znevýhodnených športovcov a zvážiť zaradenie športovcov aj z neolympijských športov. Vypracovať štatút reprezentanta SR. Znížiť počet podporovaných športovcov v individuálnych olympijských športoch.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
3. Zachovať rezortné športové strediská pri rezortoch, stredisko v rezorte školstva zamerať na vekovú kategóriu do 23 rokov.
   Z: MŠVVaŠ SR, MO SR, MV SR
   T: 2015 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, MO SR, MV SR
4. Organizovať významné podujatia typu MS, ME, SP a EP (a obdobné) len po predchádzajúcom návrhu Rady športovej reprezentácie a súhlase ministerstva. V prípade multišportových podujatí a podujatí, ktoré vyžadujú zvýšené náklady na výstavbu športovej infraštruktúry, predkladať na rokovanie vlády SR samostatný materiál a žiadať o súhlas a podporu vládu SR.
   Z: MŠVVaŠ SR, Rada športovej reprezentácie, organizátori významných podujatí
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, organizátori významných podujatí
5. Vypracovať zoznam „tradičných podujatí“, ktoré budú zaradené do systému štátnej podpory.
   Z: MŠVVaŠ SR, Rada športovej reprezentácie
   T: do 31. 12. 2013
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, organizátori významných podujatí
6. Na plánovanie a programovanie štátnej športovej reprezentácie a elitného športu stanoviť všeobecne 8-ročný cyklus a na dlhodobé 12- a viacročný cyklus.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR

3. Šport ľudí so zdravotným znevýhodnením

Šport ľudí so zdravotným znevýhodnením je neoddeliteľnou súčasťou športu v SR a má dlhodobú tradíciu. Štát podporuje rozvoj športu vo všetkých druhoch znevýhodne-

nia (telesne, zrakovo, sluchovo a mentálne znevýhodnených športovcov).

Národný program rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života schválený uznesením vlády SR č. 590/2001 bol prvým systémovým krokom smerujúcim k vytvoreniu procesu postupného, koncepčného riešenia všetkých závažných problémov života občanov so zdravotným postihnutím vrátane vytvárania podmienok na prevenciu vzniku zdravotného postihnutia, včasnú diagnostiku a terapiu, evidenciu a primerané začleňovanie do spoločenského a pracovného prostredia.

Občania so zdravotným znevýhodnením chcú a v mnohých oblastiach aj môžu byť aktívnymi spolutvorcami hodnôt, aktívnymi členmi našej spoločnosti. Väčšina z nich nemá záujem iba na pasívnom poberaní sociálnych kompenzácií, ale chce plnohodnotne žiť, to znamená aktívne sa zapájať do života spoločnosti. Na naplnenie tohto ich základného ľudského práva je potrebné vytvoriť zodpovedajúce podmienky. Formou, ako tieto podmienky vytvoriť konkrétne v praxi, by mala byť aj táto koncepcia športu.

„V treťom tisícročí sa musí stať cieľom všetkých národov rozvinúť sa do spoločností, ktoré chránia práva ľudí so zdravotným znevýhodnením a podporujú ich plné zaangažovanie a začlenenie do všetkých aspektov života.“ Za implementáciu tohto cieľa *Charty pre tretie tisícročie* by mala byť primárne zodpovedná každá vláda a všetky relevantné mimovládne a medzinárodné organizácie.

3.1 Záujmové aktivity

Jedným z cieľov v starostlivosti o občanov so zdravotným znevýhodnením je aj ich zapojenie do pohybových aktivít a do športu na všetkých úrovniach. Všetky športové organizácie by mali vytvárať príležitosti na účasť osôb so zdravotným znevýhodnením na športovej činnosti.

3.2 Štátna športová reprezentácia

Organizácia športu zdravotne znevýhodnených športovcov má svoj objektívny a zákonitý vývoj súvisiaci s vývojom medzinárodných štruktúr a tiež s vývojom našej spoločnosti ako takej.

Situácia v štruktúrach paralympijského športu vo svete je v súčasnosti pomerne zložitá a v porovnaní s olympijským športom má svoje osobitosti. IPC okrem aktivít súvisiacich s účasťou na paralympijských hrách vystupuje zároveň aj ako medzinárodná federácia a priamo zastrešuje a riadi 10 paralympijských športov – atletiku, alpské lyžovanie, bežecké lyžovanie, biatlon, hokej na sánkach, plávanie, streľbu, snoubording, tlak na lavičke a tanec na vozíku. Jeho snahou je v rámci rozvoja paralympijského športu prehĺbiť predovšetkým spoluprácu s medzinárodnými športovými federáciami zdravých a s ich členmi na národnej úrovni – národnými športovými zväzmi. Úplná integrácia so športom zdravých sa predpokladá v období rokov 2016 až 2020.

Okrem toho je medzinárodný šport zdravotne znevýhodnených športovcov organizovaný aj podľa druhu postihnutia. Ich medzinárodné organizácie sú IWAS a CPISRA pre telesne znevýhodnených športovcov, IBSA pre zrakovo znevýhodnených športovcov, INAS-FID pre intelektovo znevýhodnených športovcov, IDC pre sluchovo znevýhodnených športovcov a samostatnou, veľmi špecifickou organizáciou je Special Olympics, ktorá organizuje stretnutia so športovými súťažami pre mentálne znevýhodnených.

Uvedený stav má, samozrejme, dopad aj na situáciu v SR, kde je dnes registrovaných 33 športových organizácií, z ktorých len niekoľko málo má v skutočnosti celoslovenskú pôsobnosť. Väčšina z nich pôsobí len lokálne a má charakter športového klubu. Tie však musia, vzhľadom na medzinárodné štruktúry, na úrovni športovej reprezentácie byť združené v národných športových zväzoch podľa druhu postihnutia – SZTPŠ, SNSŠS, SZMPŠ, SFNŠ, SPV.

Hlavný cieľ: Vytvoriť podmienky na sociálnu inklúziu športovcov so zdravotným znevýhodnením do spoločnosti a skvalitniť prípravu štátnej športovej reprezentácie športovcov so zdravotným znevýhodnením.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Zabezpečiť efektívnu koordináciu rozvoja športu športovcov so zdravotným znevýhodnením.
   Z: SPV
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, SPV
2. V rozpise návrhu štátneho rozpočtu v rámci kapitoly ministerstva určenej na šport stanoviť konkrétnu sumu finančných prostriedkov na elitný šport, priamu účasť na paralympijských hrách a deaflympijských hrách a na záujmový a výkonnostný šport zdravotne znevýhodnených športovcov.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR

4. Financovanie

Účelom financovania športu je zvyšovanie jeho pridanej hodnoty do spoločnosti. Zo štátnych zdrojov sa financuje:

a) elitný šport (t. j. vrcholné športové výkony a aktivity, ktoré vedú k dosiahnutiu vrcholných výkonov, napr. príprava elitných športovcov, starostlivosť o športové talenty, vrcholné športové podujatia a pod.),

b) športovanie verejnosti (t. j. aktivity, ktoré motivujú obyvateľov k vykonávaniu telesnej aktivity bez ohľadu na jej typ a motív).

Pri financovaní sa uplatňujú metódy, ktoré znižujú subjektívny vplyv a objektivizujú procesy financovania – tam, kde je to možné, používajú sa matematické výpočty, tam, kde to možné nie je, ministerstvo zriaďuje komisiu na posudzovanie žiadostí. Činnosť tejto komisie bude upravená osobitným štatútom, ktorý vydá ministerstvo.

4.1 Zdroje financovania

Štátne zdroje:

a) rozpočty ministerstiev.

Iné verejné zdroje:

a) zdroje EÚ,
b) zdroje 2 % daní z príjmov fyzických osôb a právnických osôb,
c) zmluvy o reklamnej činnosti spoločností, v ktorých má štát podiel (napr. Tipos, SPP),
d) výroba a vysielanie športu vo verejnoprávnych médiách (napr. Rozhlas a televízia Slovenska),
e) výnosy tipovacích súťaží na športové výsledky.

Verejné zdroje na miestnej úrovni:

a) rozpočty miest, obcí a samosprávnych krajov,
b) rozpočty spoločností, v ktorých majú podiel mestá, obce a samosprávne kraje.

Súkromné zdroje:

a) dary fyzických osôb a právnických osôb,
b) zmluvy o reklamnej činnosti,
c) peňažné a nepeňažné plnenia za služby vykonávané športovými subjektmi,
d) výnosy z charitatívnych lotérií,
e) hodnota práce dobrovoľníkov v športe.

Vlastné zdroje:

a) príjem športujúcej osoby,
b) príjem zákonného zástupcu športujúcej osoby,
c) príjem športových organizácií – členské príspevky.

4.2 Financovanie elitného športu zo štátnych zdrojov

Spoločenský význam elitného športu je priamo úmerný kvalite športových výkonov a záujmu (domácej i zahraničnej verejnosti) o elitný šport. Motívom záujmu verejnosti o elitný šport môže byť atraktivita samotnej aktivity, obdiv dosiahnutého výkonu, sympatie k elitnému športovcovi, sýtenie sociálnej potreby príslušnosti ku skupine (kluboví fanúšikovia), považovanie elitného športovca za vhodný hodnotový vzor.

V rámci elitného športu bude financovanie prioritne rozdelené na:

a) financovanie športových odvetví,
b) odmeny športovcov za dosiahnuté výsledky a trénerov mládeže,
c) investičné zabezpečenie športovej reprezentácie SR,
d) organizovanie významných medzinárodných a tradičných podujatí,
e) financovanie opatrení celospoločenského významu,
f) financovanie vybraných športovcov.

4.2.1 Financovanie športov

Všetky finančné prostriedky určené na športy budú rozdelené medzi národné športové zväzy podľa koeficientu úmernému spoločenskému významu športov (ďalej len „koeficient športu“), ktorý sa vypočíta týmto spôsobom:

KOEFICIENT ŠPORTU
=
ŠPORTOVÝ ÚSPECH
X
ZÁUJEM O ŠPORT

Športový úspech je v kolektívnom športe daný postavením daného športu vo svojej svetovej federácii. V kolektívnom športe je určený postavením Slovenska v oficiálnom rebríčku svetovej federácie a v redukovanom poradí európskych krajín v rámci tohto rebríčka.

Športový úspech v individuálnom športe je vypočítaný z výsledkov športovcov daného športu na oficiálnych podujatiach jeho medzinárodnej športovej federácie počas uplynulých 4 rokov. Každý dosiahnutý výsledok je prepočítaný na umiestnenie na majstrovstvách sveta a vynásobený koeficientom útlmu podľa roku, v ktorom bol dosiahnutý. Športový úspech je priemerom 10 najlepších výsledkov v každom hodnotenom roku.

Športový úspech je ďalej prepočítaný na 100 %, aby sa zohľadnil rôzny počet členských krajín v medzinárodných športových federáciách, a vynásobený koeficientom významu výsledku, ktorý klesá nepriamo úmerne s výsledkom.

Záujem o šport sa skladá z troch čiastkových záujmov:

a) záujem obyvateľov Slovenska o daný šport, zistený prieskumami verejnej mienky,
b) záujem medzinárodnej verejnosti o daný šport, daný jeho sledovanosťou v medzinárodných médiách, zistený agentúrnym prieskumom,
c) záujem športovcov, daný počtom registrovaných aktívnych športovcov, zistený zverejnením registrov športovcov v informačnom systéme verejnej správy o športe a preukázaním zaplatenia členských príspevkov.

Z dôvodu zmeny metodiky výpočtu dotácie sa predpokladajú zmeny v dotáciách jednotlivých športov, a preto budú v dotačnom procese aplikované ochranné opatrenia, ktoré umožnia športovým zväzom počas niekoľkých rokov postupne sa adaptovať na nové pravidlá. Z rovnakého dôvodu môžu byť jednotlivé ukazovatele v priebehu platnosti koncepcie modifikované v súlade s požiadavkami športovej praxe.

Športové zväzy budú mať slobodu nárábania s poskytnutými prostriedkami za podmienok:

a) zverejňovania použitia poskytnutej dotácie a iných zdrojov,
b) zverejňovania výročnej správy,
c) vkladania štruktúrovaných informácií o vlastnom športovom odvetví do informačného systému v športe,
d) uvádzania loga poskytovateľa s textovou informáciou o poskytnutom príspevku zo štátneho rozpočtu pri prezentácii účelu alebo projektu, informovania médií a verejnosti o poskytovateľovi príspevku.

4.2.2 Odmeny športovcov za dosiahnuté výsledky a trénerov mládeže

Úspešní športovci budú za svoj najlepší výsledok roka odmenení vopred definovanou čiastkou. Odmenení budú aj tréneri juniorských športovcov, ktorí dosiahli v hodnotenom roku významné výsledky, a tiež tréneri za svoju celoživotnú prácu s mládežou.

4.2.3 Investičné zabezpečenie športovej reprezentácie SR

Nákup investičných prostriedkov pre športovú reprezentáciu SR sa bude financovať v poradí, ktoré bude závisieť od potreby investície do zvýšenia úspešnosti reprezentantov Slovenskej republiky v danom športe, naliehavosti obstarania/kúpy/opravy investície vzhľadom na uplynutie životnosti predchádzajúcej obdobnej investície, možnosti a vhodnosti použitia investície po naplnení primárneho účelu, koeficientu športu a spolufinancovania investície športovým zväzom. Tie z uvedených parametrov, ktoré nie je možné vypočítať matematicky, bude posudzovať komisia na posudzovanie žiadostí.

4.2.4 Organizovanie významných medzinárodných a tradičných podujatí

Financovanie organizovania významného medzinárodného alebo tradičného podujatia bude závisieť od počtu aktívnych športovcov, počtu dní trvania podujatia podľa pravidiel medzinárodnej športovej federácie a dôležitosti podujatia. Poradie financovania bude závisieť od koeficientu športu, dôležitosti podujatia a jeho spolufinancovania. Vzhľadom na veľké množstvo typov podujatí sa budú financovať len podujatia typu MS a ME dospelých a juniorov, SP a EP a podujatí, ktoré sa konajú na území Slovenskej republiky aspoň 15 rokov a súčasne sú v kalendári medzinárodnej športovej federácie alebo sa na nich zúčastní aspoň 1 000 športovcov. Dôležitosť podujatia bude definovaná vopred nemennou číselnou hodnotou.

4.2.5 Opatrenia osobitného (celospoločenského) významu

Opatreniami osobitného významu sú také opatrenia, ktoré majú vplyv na celú spoločnosť. Sú to najmä:

a) zabezpečenie účasti športovcov a ich realizačného tímu na olympijských hrách, paralympijských hrách, deaflympijských hrách, olympijských hrách mládeže, európskom olympijskom festivale mládeže, svetovej univerziáde, akademických majstrovstvách sveta a medzinárodnom podujatí ISF, svetových hrách špeciálnych olympiád a svetových hrách neolympijských športov,
b) organizovanie vyššie uvedených podujatí,
c) aktivity v oblasti olympijského, paralympijského a deaflympijského hnutia, v oblasti školského športu a univerzitného športu,
d) vykonávanie múzejnej činnosti v oblasti športu podľa zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov,
e) značenie peších, lyžiarskych, vodných a cyklistických trás v SR v súlade s platnými normami,
f) investície do infraštruktúry celospoločenského významu,
g) iné opatrenia, ktoré sú v celospoločenskom záujme a nie je možné financovať ich prostredníctvom koeficientu športových odvetví.

Plán financovania opatrení osobitného významu bude vypracovávaný každoročne, minimálne s ročným predstihom a na základe štúdie uskutočniteľnosti týchto opatrení. Financovať sa budú len výdavky spojené s predmetom verejného záujmu v týchto opatreniach. Podiel spolufinancovania týchto opatrení inými prostriedkami, ako sú prostriedky štátneho rozpočtu, sa bude každoročne zvyšovať. Financovanie opatrení osobitného významu bude podmienené splnením osobitných zmluvných záväzkov, ktorých hodnota bude úmerná poskytnutej dotácii.

Návrhy na financovanie opatrení osobitného významu bude vypracovávať komisia zriadená ministerstvom.

Vzhľadom na extrémnu finančnú náročnosť opatrení celospoločenského významu, presahujúcu obvyklú sumu štátnych prostriedkov určených na šport na centrálnej úrovni, bude potrebné vyčleniť na financovanie týchto opatrení osobitné finančné prostriedky v štátnom rozpočte.

4.2.6 Financovanie vybraných športovcov

Najlepší športovci SR budú financovaní osobitne. Financovaný bude len športovec, ktorý:

a) dosahuje elitné výsledky vo svojom športovom odvetví,
b) má potenciál dosiahnuť elitné výsledky v budúcnosti,
c) v predchádzajúcom roku zaplatil daň zo svojho príjmu v SR a bude túto daň platiť v SR za každý rok, v ktorom mu bola poskytnutá dotácia.

4.3 Financovanie športovania verejnosti zo štátnych zdrojov

Spoločenský význam športovania verejnosti je priamo úmerný počtu ľudí, ktorí sa venujú pravidelnej pohybovej aktivite, bez ohľadu na ich motív (zdravie, oddych, zábava, krása, vplyv, zárobok). Zo štátnych zdrojov na centrálnej úrovni štát podporí výchovu detí a mládeže k trvalej kompetencii k vlastnému telesnému pohybu nasledovne:

a) kontinuálne vzdelávanie učiteľov telesnej výchovy,
b) príspevok na výberové športovanie detí a mládeže v športových kluboch (športové poukazy),
c) kampaň za pohybovo aktívny životný štýl,
d) organizovanie školských športových podujatí,
e) celoštátne programy športu pre všetkých.

4.3.1 Kontinuálne vzdelávanie učiteľov telesnej výchovy

Ministerstvo zabezpečí učiteľom TV kontinuálne vzdelávanie, ktorým si doplnia vzdelanie o kompetencie potrebné na vyučovanie TV motivujúcim spôsobom (napr. pripravovaný národný projekt *Zvýšenie kvalifikácie učiteľov telesnej a športovej výchovy* spolufinancovaný z operačného programu Vzdelávanie).

4.3.2 Príspevok na výberové športovanie (športové poukazy)

Ministerstvo zavedie štátny príspevok na výberové športovanie detí a mládeže do 18 rokov (športový poukaz) v športových kluboch. Zároveň pripraví v spolupráci s VÚC a obcami pilotný projekt na zavedenie športových poukazov pre seniorov.

4.3.3 Kampaň za pohybovo aktívny životný štýl

Zo štátnych zdrojov na centrálnej úrovni bude financovaná kampaň za pohybovo aktívny životný štýl. Kampaň bude riadená ministerstvom.

4.3.4 Organizovanie športových aktivít

Zo štátnych zdrojov na centrálnej úrovni bude pokračovať financovanie športových aktivít pre žiakov v programoch ISCED 1, ISCED 2 a ISCED 3. Financovanie bude viazané na počet žiakov a škôl zapojených do týchto aktivít a cvičebných jednotiek žiakov a bude jednotné pre všetky typy aktivít. Koordinátorom financovania týchto aktivít bude ministerstvo. Priorita financovania bude závisieť od spolufinancovania aktivity, jej efektivity, zapojenia žiakov a škôl do obdobnej aktivity v minulosti a od spoľahlivosti realizátora aktivity.

4.4 Financovanie z iných verejných zdrojov

Ministerstvo bude na verejnom informačnom portáli o športe prezentovať mož-

nosti a metodické poradenstvo na získanie finančných prostriedkov na šport z iných verejných zdrojov a príklady dobrej praxe využitia týchto zdrojov.

4.4.1 Zmluvy o reklamnej činnosti štátnych spoločností

Spoločnosti, v ktorých má štát podiel (napr. Tipos, SPP), uzatvárajú so športovými subjektmi reklamné zmluvy. Ministerstvo bude pri výpočte dotácie na športové odvetvia prihliadať na reklamné zmluvy uzatvorené s konkrétnym športovým zväzom.

4.5 Financovanie z verejných zdrojov na miestnej úrovni

Starostlivosť o šport na miestnej úrovni upravuje príslušná právna úprava. Táto koncepcia neukladá povinnosti nad rámec kompetencií uvedených v týchto zákonoch.

S cieľom prezentovať príklady dobrej praxe a transparentnenia finančných tokov na miestnej a regionálnej úrovni bude ministerstvo viesť centrálny register finančných prostriedkov vynaložených na šport z rozpočtov obcí a vyšších územných celkov.

4.6 Financovanie z fondov Spoločného strategického rámca EÚ v budúcom programovom období

Budúce programové obdobie 2014 – 2020 bude vychádzať zo stratégie *Európa 2020* a plnou mierou bude prispievať k naplneniu jej cieľov. Na úrovni ministerstva je pre oblasť športu uplatniteľný tematický cieľ *Investovanie do vzdelania, zručností a celoživotného vzdelávania*, pričom podpora športu bude možná prostredníctvom vzdelávania pedagogických zamestnancov, žiakov a študentov vrátane oblasti športu tak v regionálnom, ako aj vo vysokoškolskom vzdelávaní.

Zmenou oproti súčasnému programovému obdobiu je možnosť vytvárania multifondových operačných programov, t. j. kombinácia operačných programov ESF a ERDF. Táto zmena bude mať za cieľ rozšírenie možností financovania a podpory v rámci jednotlivých operačných programov.

4.7 Financovanie športu zo súkromných zdrojov

4.7.1 Výnosy z charitatívnych lotérií

Charitatívna lotéria je lotéria prevádzkovaná nadáciami alebo záujmovými združeniami, ktorej výnos sa použije na podporu verejnoprospešného účelu. Ministerstvo bude pre mimovládne športové organizácie zabezpečovať poradenstvo v oblasti charitatívnych lotérií (prípadne v oblasti charitatívnych reklám).

4.7.2 Hodnota práce dobrovoľníkov v športe

Hodnotu práce, ktorú odpracujú dobrovoľníci bez nároku na mzdu, je možné vyčísliť finančne. Ministerstvo bude pre mimovládne športové organizácie zabezpečovať poradenstvo v oblasti vyčísľovania hodnoty práce dobrovoľníkov, bude viesť register dobrovoľníkov a bude prezentovať príklady dobrej praxe maximálneho trvalo udržateľného využitia dobrovoľníkov.

Ministerstvo bude na verejnom informačnom portáli o športe prezentovať možnosti získania finančných prostriedkov na šport zo súkromných zdrojov a príklady dobrej praxe využitia týchto zdrojov.

Hlavný cieľ: Vybudovať transparentný, spravodlivý a efektívny systém financovania športu založeného na poznatkoch zavedením objektívnych kritérií financovania športu a znižovaním subjektívneho faktora pri rozhodovacích procesoch, vytvorením a správou verejného centrálneho registra subjektov, finančných prostriedkov v športe a ich použitia, koordináciou a postupným centralizovaním riadenia financovania športu na centrálnej úrovni jedným útvarom. Zvýšiť finančnú nezávislosť športových subjektov prezentovaním príkladov dobrej praxe, každoročným zvyšovaním vyžadovaného spolufinancovania športových aktivít z vlastných a zo súkromných zdrojov a vykonávaním poradenstva v oblasti financovania športu.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Zaviesť nový model financovania športu.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: od 1. 1. 2013
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
2. Pripraviť kritériá na financovanie vybraných športovcov a športovcov zaradených do rezortných športových stredísk a zaviesť ich do praxe.
   Z: MŠVVaŠ SR, MO SR, MV SR
   T: do 31. 12. 2013
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, MO SR, MV SR
3. Vytvoriť, spravovať a zverejňovať centrálny register finančných prostriedkov v oblasti športu (zdroje, vynaložené finančné prostriedky, výsledky použitia prostriedkov, pravidlá vynakladania prostriedkov) zo všetkých dostupných zdrojov.
   Z: MŠVVaŠ SR, MO SR, MV SR
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, MO SR, MV SR
4. Zverejňovať na webovom sídle samosprávnych krajov a obcí prijímateľov a výšku dotácií na šport z verejných zdrojov podľa jednotnej celoštátnej metodiky.
   Z: MŠVVaŠ SR, VÚC a obce
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: VÚC a obce
5. Vypracovať komplexnú analýzu finančných prostriedkov v športe (zdroje, rozhodovacie procesy a použitie) a dôsledkov uskutočnenia/neuskutočnenia z nej vyplývajúcich odporúčaní.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: do 31. 12. 2016
   Zdroje: MŠVVaŠ SR

5. Legislatíva

Právne predpisy v SR je potrebné považovať za rozhodujúcu základňu, ktorá významne ovplyvňuje existenciu športu. Viaceré zákony, ktoré v súčasnosti upravujú oblasť športu v SR, sú prežité, nemoderné a nereflektujú potreby športu a športovania verejnosti.

Hlavný cieľ: Upraviť právne prostredie napomáhajúce rozvoj športu a športovanie verejnosti.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Pripraviť návrh nového komplexného zákona o športe, ktorý zároveň zruší zákon č. 288/1997 Z. z. o telesnej kultúre a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov a zákon č. 300/2008 Z. z. o organizácii a podpore športu a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: do 30. 6. 2015
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
2. Pripraviť vykonávacie predpisy k novému zákonu o športe, k problematike vzdelávania odborníkov v športe, boja proti dopingu a športovania verejnosti v regiónoch SR.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: do 30. 6. 2015
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
3. V súvislosti s prijatím *Koncepcie boja proti diváckemu násiliu na roky 2013 – 2016* a nového zákona o športe novelizovať zákon č. 479/2008 Z. z. o organizovaní verejných telovýchovných podujatí, športových podujatí a turistických podujatí a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
   Z: MV SR, MŠVVaŠ SR
   T: do 31. 12. 2013
   Zdroje: MV SR, MŠVVaŠ SR
4. Novelizovať zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, pripraviť vykonávajúci predpis o podrobnostiach starostlivosti o deti so športovým nadaním a vypracovať štátny vzdelávací program pre športové školy a športové triedy.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: do 31. 12. 2014
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
5. Pripraviť novelizáciu zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov alebo pripraviť nový zákon o spolkoch.
   Z: MV SR, MS SR
   T: do 31. 12. 2016
   Zdroje: MV SR, MS SR (bez potreby dodatočných zdrojov nad rámec bežného rozpočtu príslušných rezortov)
   Zdôvodnenie: *Zákon č. 83/1990 Zb. nie je v súlade so zákonom č. 300/2008 Z. z., je prežitý a nemoderný. Nerozlišuje športový klub od NŠZ. Kompetencie NŠZ priznáva aj takým organizáciám, ktoré nemajú kompetencie NŠZ podľa zákona č. 300/2008 Z. z.*

6. Materiálno-technické zabezpečenie

Materiálno-technické zabezpečenie športu v SR je v zlom stave a nedokážeme v tejto oblasti dostatočne konkurovať svetu alebo okolitým štátom. Väčšina športových zariadení je všeobecne nemoderná, nekvalitná, zmenšuje sa, neexistuje objektívna pasportizácia športových objektov a objektívny systém podpory ich výstavby (urbanistické normy). V ostatnom čase bolo v SR vybudovaných málo nových športových objektov celoštátneho významu a medzinárodnej úrovne, na rozdiel od iných európskych krajín sa takmer nepodarilo využiť na výstavbu športových objektov v rámci regionálneho rozvoja a rozvoja infraštruktúry prostriedky z eurofondov, prístup niektorých obcí k športovým objektom i v rámci občianskej vybavenosti je takmer likvidačný. Materiálna vybavenosť verejných VŠ, ktoré vzdelávajú odborníkov v športe a učiteľov TV, je nedostatočná. Športové školy, ktoré zabezpečujú výchovu a vzdelávanie športovo talentovanej mládeže, si väčšinu športových objektov prenajímajú a počas ich viac ako dvadsaťročnej histórie bolo vybudovaných len minimum športovísk.

Pozornosť bude potrebné venovať aj športovej infraštruktúre osobitného významu, ktorá je nevyhnutná na organizovanie medzinárodných športových súťaží a medzinárodných športových podujatí. Táto musí byť v súlade s požiadavkami medzinárodných športových zväzov, najmä z hľadiska jej kapacity, vybavenosti, rozmerov, technických požiadaviek na stavby vrátane užívania osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie a bezpečnosti športovcov a divákov, ako aj vytvoriť podmienky na prípravu športových reprezentantov. Športovú infraštruktúru osobitného významu obstaráva ministerstvo, ministerstvo obrany, ministerstvo vnútra, samosprávne kraje a obce, národné športové zväzy a športové kluby, ako aj iné osoby. Výstavba takýchto objektov bude riešená osobitným materiálom predloženým na rokovanie vlády SR. V súlade s Programovým vyhlásením vlády SR na roky 2012 – 2016 treba prioritne riešiť výstavbu Národného futbalového štadióna, ako aj ďalších objektov slúžiacich na účely štátnej športovej reprezentácie.

Hlavný cieľ: Skvalitniť a zmodernizovať športovú infraštruktúru v SR.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Riešiť výstavbu národného futbalového štadióna, ako aj ďalších objektov slúžiacich na účely štátnej športovej reprezentácie v súlade s odporúčaniami Rady pre športovú reprezentáciu.
   Z: MŠVVaŠ SR a príslušné národné športové zväzy v SR
   T: priebežne do roku 2020
   Zdroje: budú predmetom osobitného posúdenia zo strany MF SR a vlády SR
2. Riešiť havárie športových objektov slúžiacich potrebám školskej TV a záujmovej športovej činnosti detí a mládeže vrátane mládeže so zdravotným znevýhodnením.
   Z: MŠVVaŠ SR, MF SR
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR (bez nároku na dodatočné zdroje, riešiť z bežného rozpočtu kapitoly regionálneho školstva)
3. Modernizovať športovú infraštruktúru verejných VŠ a vybudovať strediská akademického športu v Bratislave, Nitre, Žiline, Banskej Bystrici, Prešove a Košiciach.
   Z: MŠVVaŠ SR, verejné vysoké školy, športové zväzy
   T: 2016 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, verejné vysoké školy (bez nároku na dodatočné zdroje, riešiť z bežného rozpočtu kapitoly VŠ)

7. Boj proti dopingu

Doping predstavuje dlhodobo vážnu hrozbu nielen pre vrcholový šport. Nárast používania dopingových látok a metód v nesúťažnom športe a vo voľnočasových aktivitách obyvateľstva predstavuje i vážne ohrozenie verejného zdravia a nadväzne spôsobuje nárast veľkého rozsahu možností kriminálnych deliktov. Športová činnosť osôb s rozličnou formou zdravotnej indispozície môže byť spojená s užívaním zakázaných látok z hľadiska dopingového účinku.

Veľmi vážny a priamy negatívny dosah na zdravie športovcov a športujúcej mládeže majú potravinové doplnky výživy s obsahom zakázaných látok, ktoré sú distribuované vo voľnopredajnej sieti a cez internet.

Realizáciou antidopingového programu v SR je poverená Antidopingová agentúra SR.

Hlavný cieľ: Zabezpečiť komplexnú antidopingovú reguláciu a dosiahnuť súlad športovo-technických noriem, národnej legislatívy a Svetového antidopingového kódexu WADA.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Rozvíjať harmonizáciu, koordináciu a súčinnosť antidopingových programov na národnej i medzinárodnej úrovni s ohľadom na výkon kontroly dopingu, prevencie a ochrany zdravia športovcov.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
2. Zosúladiť športovo-technickú reguláciu športových zväzov s právnymi predpismi SR – eliminácia dostupnosti najmä anabolických a hormonálnych látok a látok s podobným chemickým a biologickým účinkom, ktoré môžu spôsobiť trvalé poškodenie zdravia športovca, so zabezpečením účelovej kontroly produkcie, distribúcie, dovozu a predaja s cieľom zamedzenia voľného prístupu k týmto látkam vrátane sankcií na úrovni správneho a trestného práva.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
3. Vytvoriť legislatívny rámec na nakladanie s potravinovými doplnkami výživy s obsahom zakázaných látok distribuovaných vo voľnopredajnej sieti a cez internet.
   Z: MH SR, MZ SR, MŠVVaŠ SR
   T: do 30. 6. 2015
   Zdroje: MH SR, MZ SR, MŠVVaŠ SR

8. Ďalšie prierezové oblasti športu

Sem patrí medzinárodná spolupráca, vzdelávanie, veda a výskum, zdravotné zabezpečenie a diagnostika, informačný systém a štatistika, osveta a múzejná činnosť, eliminácia protispoločenských aktivít zo strany fanúšikov a športových chuligánov pri športových podujatiach, boj proti ovplyvňovaniu športových výsledkov a šport a cestovný ruch.

8.1 Medzinárodná spolupráca

8.1.1 Bilaterálna spolupráca

Ministerstvo eviduje k 30. septembru 2012 zmluvy a dohody týkajúce sa športu s týmito krajinami: Belgicko (Flámsko), Bulharsko, Česká republika, Čína, Dánsko, Fínsko, Francúzsko, Holandsko, Chorvátsko, Izrael, Južná Kórea, Kuba, Maďarsko, Malta, Nemecko (Bavorsko, Sasko), Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Rusko, Slovinsko, Škótsko, Španielsko, Taliansko, Veľká Británia, Ukrajina. V tejto súvislosti je nutné skonštatovať, že v množstve prípadov je z finančných, personálnych, organizačných a iných dôvodov existencia týchto zmlúv/dohôd iba formálna a plnenie je obojstranne nepostačujúce. Na druhej strane však existuje intenzívna medzinárodná spolupráca na mimovládnej úrovni, ktorá síce často nie je realizovaná na báze zmluvných dokumentov, ale predstavuje dôležitú súčasť športovej diplomacie.

Dobré susedské vzťahy a spolupráca sa uvádzajú medzi prioritami aktuálneho zamerania zahraničnej politiky SR. MZVaEZ SR odporúča aj podporu dvojstrannej spolupráce s kandidátskymi štátmi EÚ, najmä zo západobalkánskeho regiónu (Chorvátsko, Srbsko, Čierna Hora).

V európskom kontexte je dôraz medzinárodnej spolupráce v športe SR kladený najmä na rozvoj regionálnej spolupráce, napr. v rámci Stredoeurópskej iniciatívy, V4, a upevňovanie susedských vzťahov. Vyzdvihnúť treba spoločný projekt v oblasti športu krajín V4 *Olympijské nádeje*, ktorý sa realizuje s podporou prostriedkov zo štátneho rozpočtu všetkých zúčastnených už devätnástu sezónu. Ide o podporu talentovaných športovcov juniorskej kategórie prostredníctvom organizovaní súťaží v konkrétnych športoch v rámci krajín V4.

Do budúceho obdobia zvažujeme iniciatívy geograficky vzdialených krajín Ázie, Afriky a Ameriky či krajín tretieho sveta o nadviazanie spolupráce so SR v oblasti športu, ktoré sú úzko späté so záujmom týchto krajín etablovať sa na európskom trhu a v EÚ. Aktuálne prejavili záujem nadviazať spoluprácu v oblasti športu s ministerstvom Azerbajdžan, Irak, Kuba, Malajzia a Tunisko.

8.1.2 Multilaterálna spolupráca

Vychádzajúc z ustanovení o športe v Lisabonskej zmluve a v zmysle svojich nových kompetencií Komisia vypracovala strategický dokument v oblasti športu pod názvom *Rozvíjanie európskeho rozmeru v športe*, ktorý sa týka troch hlavných oblastí: spoločenskej úlohy športu, jeho hospodárskeho rozmeru a jeho organizácie. V každej z týchto troch oblastí sú navrhnuté opatrenia, ktoré má vykonať Komisia a členské štáty. Okrem toho sa zdôrazňuje tzv. pridaná hodnota EÚ v oblasti športu, ktorá hovorí, že cieľom opatrení EÚ je podporovať opatrenia členských štátov a v prípade potreby ich dopĺňať.

Vytýčené priority a obsahové zameranie dokumentu *Rozvíjanie európskeho rozmeru v športe* plne korešponduje s *Bielou knihou o športe*. Na základe tohto strategického dokumentu Európska komisia vypracovala pracovný plán Európskej únie pre šport na roky 2011 – 2014, v ktorom presne špecifikuje činnosti v rámci spomínaných troch oblastí športu a konkretizuje opatrenia a pracovné metódy na vykonávanie plánu s cieľom posilniť spoluprácu medzi členskými štátmi a Komisiou. Na základe schváleného pracovného plánu vznikli nové expertné skupiny EÚ pre nasledujúce oblasti: antidoping, dobré riadenie v športe, vzdelávanie a odborná príprava v športe, šport, zdravie a účasť, športové štatistiky, udržateľné financovanie športu.

Členské štáty EÚ by sa mali počas obdobia, na ktoré sa vzťahuje pracovný plán, prioritne zamerať na tieto oblasti:

- čestnosť v športe, najmä boj proti dopingu a ovplyvňovaniu výsledkov športových podujatí a podpora dobrého riadenia,
- spoločenské hodnoty športu, predovšetkým pokiaľ ide o zdravie, sociálne začlenenie, vzdelávanie a dobrovoľnícku činnosť,
- hospodárske aspekty športu, najmä udržateľné financovanie športu pre všetkých a tvorba politík na základe overených poznatkov.

Slovenská republika participuje na činnosti novovytvorených orgánov a pracovných/expertných skupín EÚ. Hlavným cieľom činnosti zástupcov SR je podieľať sa na vypracovaní expertíz v jednotlivých prioritných oblastiach sektora športu, ktoré poslúžia ako podklady na tvorbu politík a rozhodnutí pre schvaľovacie orgány EÚ, ako aj jednotlivých členských štátov.

Po schválení Lisabonskej zmluvy EÚ okrem podpory koordinácie spoločnej agendy športu a vzájomnej spolupráce realizuje aj finančnú podporu oblasti športu na úrovni EÚ. Od roku 2009 v rámci tzv. prípravných akcií vyčlenila finančné prostriedky na spoločné projekty v oblasti športu. V súlade so schválenými prioritami a podmienkami Komisia každoročne zverejňuje výzvu na predkladanie projektov v oblasti športu. Schválené projekty získajú finančný grant z rozpočtu EÚ. Účasť SR v týchto projektoch je pomerne nízka, najmä z dôvodu zložitej administratívy, nízkej informovanosti a potrebného spolufinancovania jednotlivých projektov. V tejto súvislosti je potrebné vytvoriť kontaktné miesto na prípravu a koordináciu projektov v rámci EÚ, osobitne programu Erasmus pre všetkých.

8.1.3 Predsedníctvo SR v Rade Európskej únie

Príprava predsedníctva Slovenskej republiky v Rade EÚ v roku 2016 je v súlade s Programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky na roky 2012 – 2016. Definuje ho ako jednu z hlavných priorít v oblasti európskych záležitostí v kontexte posilnenia postavenia SR v EÚ a podpory prezentácie a širšieho zapojenia sa do formovania kľúčových politík EÚ. Vláda SR sa zaväzuje zabezpečiť obsahovú, rozpočtovú, personálnu, logistickú a organizačnú prípravu predsedníctva. SR bude predsedať Rade EÚ v rámci predsedníckeho tria spolu s Holandskom a Maltou.

Pripravovanými aktivitami v rámci predsedníctva SR v Rade EÚ v oblasti športu sú zasadnutie Rady EÚ pre šport v Bruseli, rokovania pracovnej skupiny Rady EÚ pre šport v Bruseli (5 – 6 zasadnutí) a neformálne stretnutie generálnych riaditeľov zodpovedných za oblasť športu členských štátov EÚ, ktoré sa uskutoční na Slovensku. Počas predsedníctva Slovenskej republiky v Rade EÚ sa uskutočnia mnohé významné medzinárodné športové podujatia, okrem iných aj Hry XXXI. olympiády v Riu de Janeiro. V tejto súvislosti je predpokladané neformálne pracovné stretnutie ministrov zodpovedných za oblasť športu členských štátov EÚ v Riu de Janeiro.

Plánované priority v rámci slovenského predsedníctva Rady EÚ sú zamerané na šport a zdravie a vzdelávanie v oblasti telesnej kultúry a športu – vzdelávanie športových odborníkov a športovcov.

Hlavný cieľ: Podpora zahraničnej politiky a pozitívnej prezentácie SR na medzinárodnej úrovni.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Aktualizovať existujúce vládne a rezortné zmluvy a dohody týkajúce sa športu a iniciovať uzatváranie nových v súlade s aktuálnym zameraním zahraničnej politiky SR a novými strategickými materiálmi v oblasti športu.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
2. Podporiť účasť čelných predstaviteľov SR, športových a telovýchovných funkcionárov a bývalých úspešných športovcov na významných medzinárodných podujatiach súvisiacich so športovou diplomaciou (olympiády, paralympiády, univerziády, atď.).
   Z: MŠVVaŠ SR, športové zväzy, ministerstvá, Úrad vlády SR, Kancelária prezidenta SR
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, športové zväzy, ministerstvá, Úrad vlády SR, Kancelária prezidenta SR
3. Podporiť zastúpenie SR v orgánoch medzinárodných športových a telovýchovných federácií, zvlášť v riadiacich orgánoch (ako sú napr. výkonné výbory, predsedníctva, rady, exekutívy), v technických komisiách a v komisiách športovcov.
   Z: MŠVVaŠ SR, športové zväzy
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, športové zväzy
4. Poskytnúť alebo sprostredkovať špecializované vzdelávacie aktivity a stáže pre športových odborníkov, športovcov a štátnych zamestnancov a ďalších odborníkov zamerané na jazykové vzdelávanie, zlepšenie prezentačných zručností, negociačných a komunikačných schopností, diplomatický protokol, atď.
   Z: MŠVVaŠ SR, športové zväzy
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, športové zväzy

8.2 Vzdelávanie

8.2.1 Právna úprava

Vzdelávanie odborníkov v oblasti telesnej kultúry sa v zmysle platných právnych predpisov uskutočňuje na VŠ, SŠ (športové gymnáziá a športové triedy) a v akreditovaných vzdelávacích zariadeniach.

V rámci formálneho/školského systému vzdelávania je upravené zákonmi, ako aj príslušnými smernicami a vyhláškami ministerstva.

Oblasť ďalšieho vzdelávania odborníkov v športe je upravená zákonom č. 288/1997 Z. z. o telesnej kultúre. Ostatná úprava ustanovení týkajúcich sa ďalšieho vzdelávania v oblasti telesnej kultúry v zmysle tohto zákona sa uskutočnila zákonom č. 300/2008 Z. z. o organizácii a podpore športu a vyhláškou Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 444/2008 Z. z. o akreditačnej komisii pre oblasť telesnej kultúry a o Jednotnom vzdelávacom systéme odborníkov v športe SR (ďalej len „vyhláška“ a „JVS“).

JVS určuje pre jednotlivé kategórie odborníkov a pre jednotlivé kvalifikačné stupne prijatie na štúdium, profil absolventa, učebný plán a učebné osnovy vzdelávacieho programu, spôsob záverečnej skúšky, spôsob získania dokladu o ukončení vzdelávania a uznávanie odbornej spôsobilosti. Požiadavky na každú kategóriu odborníkov a na jednotlivé kvalifikačné stupne schvaľuje a aktualizuje ministerstvo, kategórie odborníkov v športe v JVS uvádza príloha vyhlášky. Odborná spôsobilosť *Usporiadateľ športových podujatí I. a II. kvalifikačného stupňa* je upravená zákonom č. 479/2008 Z. z. o organizovaní verejných telovýchovných podujatí, športových podujatí a turistických podujatí.

8.2.2 Aplikačná prax

JVS predstavuje systém so štyrmi subsystémami, v ktorom existujú nespočetné rozpory v definovaní pojmov a v popisoch jednotlivých kategórií v porovnaní s vyhláškou, čo znižuje jeho funkčnosť a budí nedôveru. Prelínanie školského a ďalšieho vzdelávania spôsobuje ešte väčšiu neprehľadnosť a zložitosť.

Dôraz v JVS je kladený na vstupy vzdelávacieho procesu (učebný plán, počet hodín a pod.) namiesto na jeho výstupy (čo sa absolvent reálne naučil, aké získal vedomosti, zručnosti a kompetencie), ďalej absentuje kontrola výstupov.

Získanie dokladu o vzdelaní (diplom/osvedčenie) je podmienkou na vydanie viazanej živnosti na výkon uvedených špecializovaných činností v oblasti telesnej kultúry, čo v praxi znamená, že všetky odborné spôsobilosti, ktoré zahŕňa JVS, sú zároveň aj regulovanými povolaniami v zmysle živnostenského zákona. Viazanou živnosťou je aj prevádzkovanie vzdelávacích zariadení na prípravu vykonávania špecializovaných činností v oblasti telesnej kultúry.

Do budúcna je nevyhnutná nová legislatívna úprava vzdelávania odborníkov v športe v novom zákone o športe a vo vyhláške k danej problematike. K tejto problematike navrhujeme prijať opatrenie v časti 5. Legislatíva – opatrenie č. 1 a 2.

Hlavný cieľ: Zvýšiť kvalitu a dostupnosť vzdelávania odborníkov v športe.

Návrhy opatrení na splnenie cieľa

1. Spracovať novú stratégiu vzdelávania odborníkov v športe.
   Z: MŠVVaŠ SR, NŠC, FTVŠ, NŠZ, SOV
   T: do 30. 11. 2013
   Zdroje: MŠVVaŠ SR

8.3 Veda a výskum

V oblasti zabezpečovania, koordinácie a realizácie vedecko-výskumnej činnosti ďaleko zaostávame za krajinami vyspelej Európy a sveta. Slovenská republika sa, žiaľ, prepadáva na posledné miesta vo všetkých ukazovateľoch sledovaných Európskou komisiou a OECD. Na vedu SR poskytuje len 0,48 % HDP, kým podľa Komisie by to malo aspoň 1 %. Priemer EÚ dosahuje 1,83 % (napr. Česko do vedy investuje 3-krát viac a Maďarsko 2,5-krát viac ako SR).

Oblasť vedy a výskumu v športe je v súčasnosti koncentrovaná najmä na VŠ so zameraním na telesnú výchovu a šport. Napriek pomerne dobre fungujúcemu systému zabezpečenia vedy a techniky na VŠ prostredníctvom viacerých vedecko-výskumných a projektových agentúr (VEGA, KEGA, APVV) či podpory v rámci ESF a ďalších fondov, oblasť športu je finančne podporovaná len veľmi málo. Chýba zodpovedajúce finančné a s tým spojené technické a inštitucionálne zabezpečenie – väčšina zariadení nezodpovedá súčasným potrebám a trendom. Nedostatočné, resp. zastarané je aj materiálno-technické vybavenie špecializovaných pracovísk v oblasti vied o športe, s čím súvisí absencia špičkových a certifikovaných výskumných laboratórií. Chýba tiež systémové riešenie prenosu vedeckých poznatkov a ich konkrétna aplikácia v telovýchovnej a športovej praxi.

Úlohy v oblasti vedy a výskumu je nevyhnutné koordinovať a riadiť z jedného centra. V oblasti vedecko-výskumnej činnosti je potrebné sústrediť pozornosť najmä na oblasť aplikovaného vedeckého výskumu v športe a zabezpečenie efektívnej koordinácie výskumných úloh podľa požiadaviek športovej praxe. Vzhľadom na to, že koordináciu vedy a výskumu v oblasti športu nevykonáva žiadny subjekt, navrhujeme, aby túto činnosť vykonávala FTVŠ UK v Bratislave v kooperácii s ďalšími fakultami telovýchovného a športového zamerania. V súčasnosti má FTVŠ priestorovo vybudované Diagnostické centrum športu prof. Hamara, ktoré je potrebné zabezpečiť aj prístrojovo vrátane dobudovania výskumných laboratórií.

Výskumné zameranie v oblasti športu bude potrebné koordinovať s jednotlivými športovými zväzmi na základe ich požiadaviek, dopytu a potrieb. Cieľovými skupinami vedy a výskumu športu budú najmä vrcholoví a výkonnostní športovci, deti a mládež, seniori, paralympijskí športovci-jednotlivci po poraneniach. Úlohy budú realizované v spolupráci s Lekárskou fakultou UK, prípadne s ďalšími fakultami biomedicínskeho zamerania a SAV. Takéto zameranie vedeckého výskumu v športe si ďalej vyžaduje zacieliť vedecký výskum na vývoj nových, resp. alternatívnych metód posudzovania a rozvoja trénovanosti, štandardizáciu funkčných a motorických testov, vypracovanie testovacích batérií a protokolov špecificky orientovaných na cieľovú skupinu. Aplikáciu aktuálnych trendov do oblasti diagnostiky bude potrebné zabezpečiť aj účasťou na riešení domácich a medzinárodných projektov a prezentáciou výsledkov práce doma i v zahraničí.

Hlavný cieľ: Zvýšiť kvalitu, zabezpečiť koordináciu vedecko-výskumnej činnosti v oblasti športu a jej aplikáciu do športovej praxe.

Návrhy opatrení na zabezpečenie cieľa

1. Zabezpečovať koordináciu vedy a výskumu v športe v spolupráci s ďalšími VŠ a so športovým hnutím.
   Z: FTVŠ, vysoké školy, športové hnutie
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, FTVŠ, vysoké školy, prostriedky EÚ, iné zdroje
2. Dobudovať diagnostické centrum na FTVŠ a zabezpečiť jeho personálne a materiálne podmienky.
   Z: MŠVVaŠ SR, FTVŠ
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, FTVŠ, NŠZ, prostriedky EÚ, iné zdroje
3. Zabezpečiť plnenie výskumných úloh podľa potrieb športovej praxe.
   Z: FTVŠ
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, FTVŠ, NŠZ, prostriedky EÚ, iné zdroje

8.4 Zdravotné zabezpečenie a diagnostika

Problematika zdravotného zabezpečenia športovcov nie je riešená koncepčne a systémovo. Od roku 1989 sa postupne začalo s likvidáciou zdravotnej starostlivosti o športovcov. Len niekoľko málo športových zväzov kladie dôraz na pravidelnú odbornú telovýchovnú prehliadku. Výsledkom je, že narastá počet náhlych úmrtí pri športe, najmä u mladých športovcov, zvyšuje sa počet úrazov pri športe, počet vážnych zranení, viacerí športovci ukončujú kariéru v mladom veku pre zdravotné problémy a narastá počet športovcov s oslabeným zdravím a astmou.

Slovenská spoločnosť telovýchovného lekárstva (ďalej len „SSTL“) opakovane vyvíjala aktivity, aby sa táto problematika riešila, no napokon bol odbor telovýchovného lekárstva vyradený z liečebného poriadku, zdravotné poisťovne prestali uhrádzať výkony telovýchovných lekárov, a teda začali zanikať aj štátne pracoviská telovýchovných lekárov. Vzniklo niekoľko málo súkromných zdravotníckych zariadení, ktoré aj v súčasnosti poskytujú služby a zdravotnú starostlivosť elitným športovcom a športovej verejnosti na komerčnej báze.

Vzhľadom na stúpajúci trend športovcov-alergikov a športovcov, ktorí majú diagnostikované rôzne osobitné stravovacie režimy, je potrebné v praxi ich stravovanie počas návštevy školy, tréningových procesov riešiť osobitne. Často ide o žiakov ubytovaných v školských internátoch, ktorí sú odkázaní na stravovanie v školskej jedálni. Je preto potrebné zakomponovať do zdravotného zabezpečenia športovcov výživovú politiku štátu pre žiakov športových tried a športových škôl z hľadiska finančnej podpory školského stravovania a navýšenia podľa odporúčaných výživových dávok schválených MZ SR č. 34 – 36 zo dňa 18. novembra 2011. Stravovací režim žiakov športových tried a športových škôl zabezpečiť personálne a materiálno-technicky s prepojením na nové komunikačné technológie. Dôležitou súčasťou prevencie chronických ochorení predovšetkým u športovcov je vhodný pitný režim, ktorý navrhujeme riešiť v rámci stravovania, ale aj samostatne počas tréningových procesov.

Hlavný cieľ: Zabezpečiť a skvalitniť zdravotnú starostlivosť o elitných športovcov a športovo talentovanú mládež.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. V novom zákone o športe zaviesť povinnosť pravidelných telovýchovno-lekárskych prehliadok u všetkých registrovaných športovcov, minimálne jedenkrát ročne.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: do 30. 6. 2015
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
2. Vybrať pracoviská telovýchovného lekárstva, ktoré budú zabezpečovať zdravotnú starostlivosť a preventívne prehliadky registrovaných športovcov a športovo talentovanej mládeže.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: do 30. 6. 2013
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, SSTL
3. Stravovací režim žiakov športových tried a športových škôl zabezpečiť personálne a materiálno-technicky s prepojením na nové komunikačné technológie.
   Z: MŠVVaŠ SR, zriaďovatelia škôl
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, zriaďovatelia škôl

8.5 Informačný systém a štatistika

8.5.1 Informačný systém

Súčasťou štátnej politiky informatizácie spoločnosti je zabezpečenie rozvoja aj pre oblasť športu. Informačný systém v športe (ďalej len „ISŠ“) je súčasťou informačného systému verejnej správy a jeho obsahom je športový register, ktorý sústreďuje údaje v jednotlivých športových odvetviach. Prevádzkovateľom ISŠ je ministerstvo – sekcia štátnej starostlivosti o šport (ďalej len „SŠSŠ“), a správcom NŠC ako priamo riadená organizácia ministerstva. Technická podpora ISŠ a jeho rozvoj bude riešený v rámci bežného rozpočtu SŠSŠ a NŠC.

Základnými úlohami ISŠ je vytvorenie kľúčových registrov mapujúcich reálny rozsah pôsobenia jednotlivých osôb a subjektov v oblasti športu, vytvorenie informačného zdroja pre potreby širokej odbornej i laickej verejnosti, taktiež evidencia finančných prostriedkov verejnej správy alokovaných v oblasti športu v rámci SR, príprava, vyhodnotenie a správa výziev na poskytovanie dotácií na základe skutočných a overiteľných údajov o členskej základni (registre športovcov) jednotlivých subjektov požadujúcich dotácie na činnosť zo štátneho rozpočtu. Jednotlivé športové zväzy majú priamy prístup do systému prostredníctvom webového rozhrania a spravujú údaje o svojej členskej základni a iných doplnkových informáciách. Systém taktiež ponúka možnosť podpory činností v rámci jednotlivých organizačných zložiek ministerstva prostredníctvom špecifických modulov (športové objekty, vzdelávanie, antidoping...) a počíta s podporou aj pre ďalšie organizácie či zložky športového hnutia. Vybrané údaje sú publikované prostredníctvom verejne dostupného webového portálu http://sport.gov.sk. ISŠ vytvára predpoklady na zlepšenie kvality služieb verejnej správy v oblasti športu a pohybových aktivít obyvateľov SR, zefektívnenie športových organizácií, ako aj jednotlivých procesov v rámci športového hnutia.

Hlavný cieľ: Zvyšovať informovanosť občanov o športe.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Integrovať dáta športových zväzov, športových klubov a telovýchovných jednôt – primárne údaje, ako sú registre športovcov, funkcionárov, atď.
   Z: MŠVVaŠ SR, športové zväzy
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, športové zväzy
2. Integrovať dáta v rámci interných systémov rezortu školstva. Procesnú a dátovú integráciu vnútorných systémov zamerať na integráciu s Rezortným informačným systémom (RIS), integráciu s ERP systémom SAP vrátane procesnej integrácie vo vzťahu k dotačným mechanizmom, ich prideľovaniu a čerpaniu, integrácia ISŠ s informačným systémom školského športu.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: 2014 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
3. Zvýšiť transparentnosť poskytnutých dotácií zo štátneho rozpočtu – formou zberu, spracovania a publikovania údajov o použití pridelených prostriedkov zo štátneho rozpočtu.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: 2014 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
4. Prostredníctvom ISŠ podporovať odvetvové špecializované činnosti v športe – testovanie a diagnostiku športovcov, vyhľadávanie talentov, informálne vzdelávanie sa trénerov a športových odborníkov, centrálnu knižnicu športových publikácií, pasportizáciu športovej infraštruktúry a bezpečnosť športových podujatí.
   Z: MŠVVaŠ SR
   T: 2015 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
5. Prostredníctvom ISŠ podporovať rozvoj publikačných služieb a služieb pre neregistrovaných športovcov a širokú verejnosť, napr. systém na podporu a archiváciu priamych (on-line) pre-

nosov zo športových podujatí, modul na podporu športovania verejnosti neregistrovanú v rámci športových zväzov, regionálne portály, virtuálne múzeum a knižnicu športu SR, ďalšie možnosti rastúceho technologického rozvoja v oblasti informačných systémov.
Z: MŠVVaŠ SR, športové hnutie
T: 2015 – 2020
Zdroje: MŠVVaŠ SR

8.5.2 Športové štatistiky

Pracovný program pre šport EÚ 2011 identifikoval ekonomické aspekty športu, konkrétne vytváranie stratégií a postupov založených na relevantných poznatkoch ako prioritnú tému spolupráce v športe na úrovni EÚ. Pracovný program definoval odporúčané spôsoby, ako podporiť zber dát na zmeranie ekonomických výhod v športovom sektore na úrovni EÚ v zhode s Vilniuskou definíciou.

Špecifickým cieľom je vyvinúť metodologickú koncepciu, ktorá bude brať do úvahy ekonomický dopad športu na národnej úrovni členských štátov EÚ, ako aj na úrovni EÚ. Celkovým cieľom je vytvorenie národných športových satelitných účtov v jednotlivých členských štátoch EÚ. Vytvorenie a prevádzku slovenského športového satelitného účtu (ďalej len „SŠSÚ“) je možné realizovať na úrovni ministerstva v spolupráci so Štatistickým úradom (ďalej len „ŠÚ“) SR. Vytvorením SŠSÚ sa zistia konkrétne dáta, ktoré budú porovnateľné s ostatnými krajinami EÚ a môžu identifikovať oblasti, kde je v SR potenciál rastu ohľadom poskytovaných služieb či tovarov. Údaje získané v rámci SŠSÚ môžu slúžiť na budúce lepšie rozhodovanie v oblasti športu aj v súvislosti s ďalšími investíciami do športu mimo štátneho rozpočtu.

Hlavný cieľ: Prostredníctvom SŠSÚ identifikovať a získať konkrétne dáta ekonomického aspektu športu v SR a EÚ.

Návrhy opatrení na splnenie cieľa

1. Zriadiť slovenský športový satelitný účet.
   Z: MŠVVaŠ SR, ŠÚ SR
   T: do 31. 12. 2016
   Zdroje: MŠVVaŠ SR

8.6 Osveta a múzejná činnosť

V súčasnosti absentuje ucelená komunikačná stratégia v športe a prejavuje sa dlhodobý nezáujem médií o šport mimo najvyššej úrovne. Šport nie je schopný dlhodobo zaujať médiá s výnimkou top podujatí, zväčša OH, MS, ME, mimo územia SR a nie je schopný robiť kvalitnú propagáciu špičkových podujatí, ako SP, EP, na území SR, s negatívnym dopadom na komercionalizáciu. V SR je v rôznych športových odvetviach pomerne nízky počet mediálne skúsených špecialistov schopných „predať“ svoj šport cez médiá. Ďalej absentujú špeciálne komunikačné kanály a priaznivé mediálne prostredie (zrušenie STV3). Šport nie je schopný kontinuálne ponúkať mediálne zaujímavé témy, príbehy. V spoločnosti sa kladie slabý dôraz na budovanie vzorov, nedostatočná je práca s internacionálmi a legendami a ich využívanie pre pozitívne PR športu.

Múzejnú činnosť v oblasti športu zabezpečuje Múzeum telesnej kultúry Slovenského združenia telesnej kultúry v Bratislave (ďalej len „múzeum“), ktoré je špecializovaným múzejným zariadením orientovaným na dejiny, dokumentáciu a prezentáciu TV, športu a turistiky v SR. Jeho poslaním je zhromažďovať a ochraňovať dokumenty a hmotné doklady o vývoji telesnej kultúry so vzťahom k Slovensku. Múzeum vzniklo roku 1985. Zbierkový fond múzea obsahuje viac ako 11 000 trojrozmerných predmetov, ide napr. o športové trofeje (medaily, plakety, poháre, plastiky), športovú výstroj, náčinie a náradie. Osobitnú časť zbierok tvorí fotodokumentácia, ktorá v súčasnosti obsahuje 71 125 jednotiek. Súčasťou múzea je knižnica zameraná na získavanie historicko-faktografickej literatúry z oblasti telesnej kultúry. Predmetom samostatnej vedecko-výskumnej činnosti je spracovávanie oblasti olympijského hnutia v SR a vo svete, účinkovanie SR na medzinárodnej športovej scéne a domáce dianie v historickom vývoji i súčasnosti. Múzeum ďalej poskytuje konzultačné služby a študijné možnosti verejnosti, najmä študentom, športovcom, novinárom, odborným pracovníkom telovýchovy, športových klubov a spoločenských organizácií. Múzeum nemá od svojho vzniku stále sídlo a stále nie je doriešený jeho právny status.

Hlavný cieľ: Skvalitniť osvetu, komunikáciu a medializáciu v športe. Zabezpečovať muzeálnu činnosť v oblasti športu.

Návrhy opatrení na splnenie cieľa

1. Vypracovať analýzu vnímania športu z rôznych strán – médiá, sponzori, verejnosť – a komunikačnú stratégiu v športe.
   Z: MŠVVaŠ SR, NŠC
   T: do 31. 12. 2014
   Zdroje: MŠVVaŠ SR
2. Prezentovať slovenský šport vo verejnoprávnych médiách a budovať pozitívny vzťah k športu prostredníctvom vysielania slovenských športových súťaží a podujatí.
   Z: MŠVVaŠ SR, RTVS, organizátori športových súťaží a podujatí
   T: 2013 – 2020
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, RTVS, organizátori športových súťaží a podujatí
3. V spolupráci so Slovenským združením telesnej kultúry (ďalej len „SZTK“), SOV a SPV pripraviť transformáciu múzea na samostatný právny subjekt a vytvoriť podmienky na stálu expozíciu, sídlo múzea a zabezpečenie jeho činnosti.
   Z: SZTK, MŠVVaŠ SR
   T: do 31. 12. 2013
   Zdroje: SZTK, MŠVVaŠ SR, SOV, SPV

8.7 Eliminácia protispoločenských aktivít zo strany fanúšikov a športových chuligánov pri športových podujatiach

Divácke násilie je negatívny fenomén, ktorý znamená významné narušenie verejného poriadku a výrazne vplýva na celú spoločnosť. Je potrebné zdôrazniť vplyv diváckeho násilia na celospoločenské národné aj medzinárodné vzťahy, vážne presahujúci pojem „verejná mienka“. Agresívne správanie sa fanúšikov môže mať podobu rôznych foriem násilia, s ohľadom na situáciu a prostredie, kde k nemu dochádza. Najproblémovejšia je skupina radikálnych futbalových fanúšikov, tzv. športových chuligánov (z angl. *hooligans*).

Agresívne správanie športových chuligánov, ku ktorému dochádza na športoviskách, má za posledné roky stúpajúcu tendenciu. Športoví chuligáni sa neustále snažia o zvyšovanie svojho agresívneho správania na športových podujatiach. S diváckym násilím pri športových podujatiach sú spojené konkrétne formy protiprávneho správania, ako napríklad rasistické prejavy, poškodzovanie majetku alebo správanie ohrozujúce ostatné osoby na športoviskách alebo mimo nich vrátane hlavných aktérov (hráčov alebo rozhodcov).

Spoločný postup zainteresovaných subjektov na elimináciu protispoločenských aktivít zo strany fanúšikov a športových chuligánov pri športových podujatiach stanoví *Koncepcia boja proti diváckemu násiliu*, ktorá bude reagovať na požiadavku spoločnosti a nadväzovať na schválenú *Koncepciu boja proti extrémizmu na roky 2011 – 2014*. Na európskej úrovni prijali členské štáty Rady Európy *Dohovor o násilí a neviazanosti divákov počas športových podujatí a najmä na futbalových zápasoch*, ktorého signatárom je aj SR.

Hlavný cieľ: Eliminovať protispoločenské aktivity zo strany fanúšikov a športových chuligánov.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Vypracovať koncepciu boja proti diváckemu násiliu.
   Z: MV SR, MŠVVaŠ SR
   T: do 31. 12. 2013
   Zdroje: MV SR

8.8 Boj proti ovplyvňovaniu športových výsledkov

Ovplyvňovanie športových výsledkov predstavuje jednu z najvážnejších hrozieb pre súčasný šport, podkopáva základné hodnoty integrity, fair play a rešpekt k ostatným. Ide o narastajúci problém, ktorý postihuje mnohé členské štáty a veľa športových odvetví. Riešenie problému vyžaduje urýchlené a koordinované úsilie zo strany verejných orgánov, športového hnutia a prevádzkovateľov stávkových hier.

Ako reakciu prijalo predsedníctvo Rady EÚ, európska komisárka zodpovedná za šport a účastníci športového fóra EÚ, ktorí sa stretli dňa 20. septembra 2012 v Nikózii na spoločnom stretnutí s ministrami EÚ zodpovednými za oblasť športu členských štátov EÚ, Nikózijskú deklaráciu o boji proti ovplyvňovaniu športových výsledkov.

Deklarácia sa zameriava na päť kľúčových oblastí: vzdelávanie, prevenciu a dobré riadenie; monitoring; sankcie; spoluprácu; medzinárodnú koordináciu. Globálny rozsah ovplyvňovania športových výsledkov si vyžaduje lepšiu koordináciu všetkých zainteresovaných strán na európskej, ako aj medzinárodnej úrovni.

Hlavný cieľ: Zamedziť ovplyvňovaniu športových výsledkov.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Vytvoriť monitorovací výbor zameraný na boj proti ovplyvňovaniu športových výsledkov, ktorý bude pozostávať zo zástupcov MV SR, MŠVVaŠ SR, Tiposu, Asociácie prevádzkovateľov kurzových stávok (ďalej len „APKS“), Slovenského futbalového zväzu (ďalej len „SFZ“), Slovenského zväzu ľadového hokeja (ďalej len „SZĽH“), Slovenského tenisového zväzu (ďalej len „STZ“).
   Z: MŠVVaŠ SR, MV SR, MF SR, Tipos, APKS, SFZ, SZĽH, STZ
   T: 2014
   Zdroje: MŠVVaŠ SR, MV SR, MF SR, Tipos, APKS, SFZ, SZĽH, STZ

8.9 Šport a cestovný ruch

Šport, športový turizmus a rekreácia majú pozitívny vplyv aj na rozvoj cestovného ruchu v SR. Využívanie voľného času pri vodných plochách v letnom období sa stalo najmasovejšou formou rekreácie a športu. Pri výstavbe stredísk na letné športy, aquaparkov, termálnych kúpalísk preto bude potrebné zabezpečiť koexistenciu medzi záujmami štátu na úseku ochrany prírody a krajiny a záujmami trvalo udržateľného cestovného ruchu. Výstavbou ďalších takýchto stredísk vhodných na trávenie voľného času prispejeme k zníženiu sezónnosti a rozšíreniu možnosti vyplniť čas dovolenkára inými pohybovými a zábavnými aktivitami. Nie je reálne očakávať od podnikateľských subjektov, že prevezmú na seba náročné financovanie prieskumných vrtov na využitie geotermálnej energie na účely cestovného ruchu s neistou zárukou, či navŕtaný prameň bude výdatný. Tu by mal väčšiu úlohu na seba prevziať štát, kým samotné prvotné a druhotné využívanie geotermálnej energie by už malo byť vecou samospráv a podnikateľských subjektov.

Zimný cestovný ruch a zimné športy sú pre SR nemenej dôležitými formami, na ktoré má naša krajina veľmi dobré prírodné podmienky. Pri rozvoji zimného cestovného ruchu a budovaní zimných rekreačných stredísk je potrebné preferovať dobudovanie, rekonštrukciu a zlepšovanie kvality už existujúcich zariadení a stredísk a nimi poskytovaných služieb. Lyžiarske strediská musia garantovať pre pobytovú klientelu dostatok snehu. Preto umelé zasnežovanie bude mať z hľadiska udržania návštevnosti zimných stredísk a predlžovania sezóny rastúci význam. Orientovať sa treba najmä na hostí z krajín, kde nie sú veľké možnosti na lyžiarske uplatnenie a ich obyvatelia, až na výnimky, väčšinou nepatria ani do kategórie náročných lyžiarov (Maďarsko, Poľsko, Česko, Rusko, Ukrajina, Chorvátsko, Lotyšsko, Litva, Estónsko, Bulharsko a Rumunsko). Týmto cieľovým skupinám treba pripraviť komplexnú ponuku kapacít, služieb a športovej vybavenosti, aby podporila trvalú a opakovanú návštevnosť. Pritom musia byť rešpektované záujmy ochrany prírody, krajiny a životného prostredia.

Pozitívny vplyv na rozvoj cestovného ruchu má značenie turistických a cykloturistických trás v SR. V súčasnosti je v SR približne 12-tisíc kilometrov značkovaných turistických chodníkov, žiaľ, ich dĺžka postupne klesá. Do budúcna je preto potrebné koncepčne riešiť aj problematiku značenia turistických a cykloturistických trás, najmä v záujme rozvoja cestovného ruchu v SR.

V poslednom období významným spôsobom ovplyvňuje rozvoj cestovného ruchu golf, za ktorým vo svete každoročne cestujú milióny hráčov (či už amatérov, alebo profesionálov, na oficiálne súťaže alebo rekreáciu) aj s rodinami, preto tento šport vnímame ako jeden z pilierov rozvoja cestovného ruchu v SR.

Vhodnou formou rozvoja cestovného ruchu je aj organizovanie významných a tradičných športových podujatí v SR, preto sa odporúča v podpore ich organizovania v budúcnosti pokračovať.

Hlavný cieľ: Vytvárať vhodné podmienky na rozvoj športu, športovej rekreácie a s tým súvisiaceho cestovného ruchu.

Návrhy opatrení na realizáciu cieľa

1. Vytvárať podmienky na rozvoj pešej turistiky a cykloturistiky, podporovať značenie turistických chodníkov a cykloturistických trás, navrhnúť nástroje na podporu budovania súvisiacej infraštruktúry a overiť možnosti ich financovania aj z fondov EÚ na obdobie rokov 2014 – 2020.
   Z: VÚC, MDVRR SR v súčinnosti s MŠVVaŠ SR, MV SR, MŽP SR, MPSVR SR a MF SR
   T: priebežne do roku 2020
   Zdroje: obce, VÚC, MDVRR SR, MŠVVaŠ SR a fondy EÚ na obdobie rokov 2014 – 2020

Záver

Zmyslom koncepcie športu je, aby bola pre celú spoločnosť, nielen pre telovýchovnú a športovú sféru, pochopená ako spoločný program všetkých zainteresovaných subjektov, štátnej a verejnej správy, vedení škôl a školských zariadení, najmä učiteľov TV, športového hnutia, politikov a médií. Niektoré doterajšie prístupy k riešeniu vybraných problémov v športe sa ukázali ako málo účinné, pretože boli jednostranné, čiastočné a veľakrát aj formálne, nedokázali osloviť celú spoločnosť a najmä kompetentných na rozhodujúcich pozíciách.

Preto je nevyhnutné spojiť sily všetkých zainteresovaných a každý v článku reťaze by mal prispieť splnením svojej úlohy, resp. poslania k rozvoju športu či pohybových aktivít pre zdravie.

Predpokladáme, že hlavné opatrenia navrhované v koncepcii športu budú schválené vládou SR a budú ďalej rozpracované na konkrétne a čiastkové úlohy v akčných plánoch pre štátnu a verejnú správu a pre športové hnutie.

Kvôli prehľadnosti materiálu na záver ešte raz uvádzame rekapituláciu najdôležitejších úloh programu a postupnosť ich riešenia.

1) **Školská TV.** Roku 2013 vykonať revíziu štátnych vzdelávacích programov a pripraviť východiská na postupné zavedenie 3 hodín TV na I. stupni základných škôl. Investovanie do rozvoja ľudských zdrojov – učiteľov, prostredníctvom ďalšieho vzdelávania, oceňovania a propagovania dobrých príkladov z praxe.
2) **Rekreačný šport.** Ako nástroj aktívneho trávenia voľného času ho chápať ako nedeliteľnú súčasť športu na Slovensku, ktorý nemôže byť postavený mimo verejného záujmu z titulu vyššej priority tzv. elitného športu.
3) **Záujmová činnosť v školách.** Zefektívniť systém školských športových súťaží koordináciou súťaží a podujatí vyhlasovaných ministerstvom, samosprávou a športovými organizáciami. Nad rámec súťaží žiakov škôl podporiť športové súťaže pre deti z detských domov.
4) **Športovo talentovaná mládež.** Posilniť kompetencie športových zväzov, v dotačnej politike stanoviť normatív minimálnej dotácie na jedného športovca (kolektív), obnoviť oceňovanie trénerov mládeže. Novelou školského zákona a novou vyhláškou upraviť a zefektívniť činnosť športových škôl a športových tried. Vykonať analýzu vplyvu sociálnych podmienok v rodine na športovanie detí a mládeže. Prostredníctvom charitatívnej lotérie podporiť športovanie nadaných detí z rodín s nízkou úrovňou príjmov.
5) **Štátna športová reprezentácia.** Vytvoriť Radu štátnej športovej reprezentácie, zabezpečiť efektívnu koordináciu stredísk vrcholového športu MŠVVaŠ SR, MV SR a MO SR, stanoviť jednotné pravidlá na zaraďovanie vybraných športovcov do stredísk a prijať nové kritériá na zaraďovanie športovcov do TOP tímov. Pripraviť projekt prípravy minimálne dvoch družstiev v kolektívnych športoch s cieľom prebojovať sa na OH 2016. Osobitný prístup v systéme podpory venovať ľadovému hokeju ako najpopulárnejšiemu športu v SR, futbalu ako najmasovejšiemu športu v SR a športom, pri ktorých je predpoklad medailových umiestnení na olympiádach a paralympiádach. Podporovať organizáciu významných medzinárodných podujatí na území SR, vrátiť sa k oceňovaniu športovcov, ktorí dosiahli úspechy na vrcholných medzinárodných podujatiach.
6) **Boj proti negatívnym javom v športe.** Upraviť legislatívu SR podľa aktuálnych požiadaviek praxe v tejto oblasti. Naďalej dôsledne aplikovať opatrenia Svetovej antidopingovej agentúry v boji proti dopingu, prijať novú koncepciu a novelizovať platnú legislatívu v boji proti násilnostiam na športových podujatiach. Začať sa aktivizovať v boji proti nelegálnemu stávkovaniu a ovplyvňovaniu športových výsledkov.
7) **Predsedníctvo SR v Rade EÚ.** Aktívne sa zapojiť do prípravy na predsedníctvo SR v Rade EÚ (druhá polovica roka 2016), navrhnúť opatrenia s cieľom posilnenia spolupráce na rezortnej, medzirezortnej úrovni a na úrovni EÚ. Pripraviť agendu športu (priority, výstupy a kalendár podujatí), ktorá bude neoddeliteľnou súčasťou národného programu predsedníctva SR v Rade EÚ. Dôkladne sa pripraviť na predsedníctvo SR v EÚ, kde agenda športu môže byť zaradená medzi predsednícke priority za MŠVVaŠ SR.
8) **Budovanie športovej infraštruktúry osobitného významu.** Do roku 2016 postaviť Národný futbalový štadión, postaviť 10 nenáročných hokejových štadiónov v SR.
9) **Legislatívne opatrenia.** Vypracovať nový zákon o športe, novelizovať školský zákon, zákon o obecnom zriadení a VÚC, príprava vykonávacích predpisov k novému zákonu o športe a školskému zákonu.
10) **Financovanie športu.** Implementovať nový model financovania športu zo štátneho rozpočtu, zosumarizovať verejné zdroje do športu, koordinovať postup pri príprave operačných programov v SR so sekciou koordinácie fondov EÚ na MDVRR SR už v súčasnej fáze prípravy novej Partnerskej dohody SR s Európskou komisiou na roky 2014 – 2020.

Postupnosť riešenia prioritných úloh:

1. Príprava a schválenie koncepcie štátnej politiky v oblasti športu.
2. Príprava novej Partnerskej dohody SR s Európskou komisiou na roky 2014 – 2020.
3. Implementácia nového modelu financovania zo štátneho rozpočtu.
4. Obsahové riešenia jednotlivých oblastí koncepcie vrátane budovania športovej infraštruktúry osobitného významu.
5. Legislatívne zmeny.

Ilustračné foto Ján SÚKUP